דבר

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל
מייסד ועורך ראשון ברל כצנלסון ז"ל

יום שישי, ה' באדר תשמ"ז, 6 במארס 1987 ● גליון 19060

היום 64 עמודים, כולל דבר־השבוע ● המחיר 1.35 ש"ח, באילת 1.17 ש"ח

היום בדבר

פרשת פולארד / אמנון דנקנר, חגי אשד, ניבה לניר, אמיר אורן. השבוע / עליזה ולך, טלי זליגר, שמעון וייס. משפט דמיאניוק / חיים גורי, יהושע וייץ. ועידה בין־לאומית / משה שחל, נתן רוטנשטרייך. בימות / אהוד מנור, דליה שרון, רותם בר, אירים קלקא. אלוהים יודע / ג'וזף הלר. פרק מספרו החדש.

מזג האוויר

מעונן חלקית, הטמפרטורות יעלו במקצת.
הטמפרטורות החזויות: ירושלים: 5–16, רמת־הגולן: 5–15, צפת: 6–12, חיפה: 8–20, טבריה: 10–22, עפולה: 8–22, שומרון: 7–18, תל־אביב: 10–20, לוד: 8–21, יריחו: 8–23, עזה: 9–19, באר־שבע: 6–21 אילת: 14–23.

ארה"ב נאלצה להפסיק פעילות רשתות ביון בגוש הקומוניסטי

בעקבות פרשת פולארד ■ המסמכים שמסר איפשרו לזהות סוכנים

מאת אמנון דנקנר וחיים מקס, סופרי "דבר" בארה"ב

ואשינגטון (מיוחד ל"דבר"). – ארה"ב נאלצה להקפיא ולהפסיק פעילותם של סוכני ביון שלה במדינות הגוש הקומוניסטי בעקבות פרשת פולארד, משום שבמסמכים שמסר פולארד היה כדי לזהות את הסוכנים, ומשום שארה"ב חוששת, כי חלק מהמידע יגיע לגוש הסובייטי אם על ידי דליפה בסוכנות בישראל ואם על ידי העברה אפשרית של חומר מודיעיני מישראל לגוש הסובייטי או למדינות אחרות בעתיד.

דברים אלה נכללו במסמך סודי, שהגיש שר ההגנה ויינברגר לבית־המשפט הפדרלי בניו יורק, שבו פורט הנזק שגרם פולארד לבטחונה של ארה"ב. מסמך זה היה אחד המניעים של השופט אוברי רובינסון להטיל על בני הזוג פולארד עונשים כבדים שלשום בוואשינגטון.

גם התובע הפדרלי בוואשינגטון ג'וזף דיג'נובה, שעמד בראש התביעה, אמר, כי "הנזק שגרם פולארד אינו ניתן לתיקון", וכי "ישראל עלולה להעביר את החומר שמסר לה פולארד למדינות אחרות". דיג'נובה אמר עוד, כי פרשת פולארד רחוקה מסיומה.

בהקשר זה נמסר, כי האמריקאים חושדים, שבתוך הממשל פעלו עוד מרגלים לטובת ישראל, ומאז גילוי מעשי הריגול של פולארד מתנהלת חקירה שקטה, אך יסודית אחרי מרגלים אפשריים כאלה. החשד מתמקד בפקידים יהודים, ונודע כי במהלך הקירות

(המשך בעמ' 2)

התובע בפרשת פולארד מועמד לראש אף.בי.איי.

מאת אמנון דנקנר, סופר "דבר" בארה"ב

ואשינגטון (מיוחד ל"דבר"). – התובע הפדראלי של וואשינגטון ג'וזף דיג'נובה, שעמד בראש התביעה בפרשת פולארד, הוא אחד המועמדים למינוי לראש ה"אף.בי.איי" – על כך נמסר אתמול בוואשינגטון.

דיג'נובה, הנחשב לתובע מוכשר, יחליף, אם יתמנה, את ויליאם וובסטר.

ישראל מתנצלת בפני ארה"ב
פרס: תיתכן בדיקת האחראים

הרצוג: יש להפיק לקחים ● רבין: אירוע מעציב ומצער ● שריד: להדיח רפי איתן

מאת עליזה ולך, טובה צימוקי ועמרם גבאי, סופרי "דבר"

גורמים ממלכתיים בישראל התנצלו אתמול על פרשת ג'ונתן פולארד ותבעו להפיק ממנה לקחים. בעקבות גזר־הדין על פולארד, נשמעו אתמול קריאות לחקור את האחראים לפרשה בישראל.

בתוך כך הכחיש אתמול שר ההגנה האמריקאי קספאר ויינברגר כי בתזכיר שהגיש לבית־המשפט בוואשינגטון אמר, שישראל חוקה מקרבת את סכנת המלחמה.

בשיחת טלפון ארוכה עם שגריר ישראל בארה"ב מאיר רוזן אמר ויינברגר, כי זו היתה פרשנות של סניגוריו של פולארד למסמך ששלח, אבל הוא עצמו לא כתב את הדברים. ויינברגר הוסיף, בשיחה, כי ארה"ב רואה בחומרה רבה את פרשת הריגול של בני הזוג פולארד למען ישראל.

שר הבטחון יצחק רבין הגדיר את הפרשה כ"אירוע מעציב ומצער ביחסי ישראל ארה"ב". "ישראל התנצלה ומתנצלת על מה שנתרחש. מדובר בחריג שנעשה שלא על דעת ובידיעת הדרג המדיני", אמר רבין.

שר הבטחון הביע את שביעות רצונו מהודעת דובר משרד ההגנה האמריקאי בדבר יציבות היחסים הצבאיים בין ישראל לארה"ב.

פרס: בדיקה עתידית

ממלא־מקום ראש הממשלה שמעון פרס לא הוציא אתמול מכלל אפשרות בדיקה עתידית של האחראים לפרשת פולארד.

"בשלב זה הנושא המרכזי הוא מערכת היחסים בינינו לארה"ב", אמר אתמול, "ורק אחרי שמסתיים השלב הזה, יש טעם ועניין לבדוק אם להפיק לקחים נוספים בארץ. תהיה זאת שגיאה לעשות שני דברים בו־זמנית, אחרי שהודענו שהממשלה איננה מעורבת. אין ספק שהאירוע יצר בעיה במערכת היחסים שלנו, וצריך לעשות מאמץ עליון להתגבר עליה. אין טעם להוסיף שמן על המדורה", אמר שר החוץ.

שר החוץ סבור, שאין צורך במסע הסברה כרגע בארה"ב, שכן "מסע הסברה עשוי להוציא את המסרה. איננו דנים באשמה קולקטיבית. לא מדינת ישראל עמדה למשפט. אנחנו

(המשך בעמ' 2)

שמיר פונה לג'ורג' שולץ: תוריד מהפרק בהקדם האפשרי ועידה בין־לאומית!

ואילו משרד החוץ מסביר לשגרירים את ההתקדמות לקראת הוועידה ● שחל: בחירות צפויות השנה ● יעקב צור: הולך ונשחק הבסיס הבלתי הגיוני לקיום ממשלת האחדות הלאומית

(ניסן פרידמן) – אלי דייק (מפ"ם), ראש עיריית אשקלון, חותם על מסמך הצטרפותו למפלגת העבודה. [illegible] ידע.

(צילום: ישראל סימיונסקי – י.פ.פ.א)

מאת סופרו המדיני של "דבר"

ראש הממשלה יצחק שמיר שיגר השבוע אגרת לשר החוץ האמריקאי ג'ורג' שולץ, שבה קרא להוריד מוקדם ככל האפשר את רעיון הוועידה הבין־לאומית מעל הפרק. באגרת מציין שמיר, כי עם שובו ארצה התחדש הוויכוח על הוועידה, ויש להביא עניין זה לסיומו, משום שהוועידה לא תקדם את תהליך המשא ומתן הישיר בין ישראל לשכנותיה.

לשכת שר החוץ לעומת זאת העבירה השבוע הנחיות לשגרירים ישראלים בחו"ל, שבהם מוסברות הנקודות הדרושות עדיין דיון נוסף בין ישראל לבין ירדן לגבי הצעה למסגרת בין־לאומית שתוביל למו"מ ישיר. ההנחיות הועברו, לאחר ששגרירים רבים פנו למשרד החוץ וביקשו הנחיות, כיצד להציג את מדיניות ישראל בשאלת הוועידה הבין־לאומית.

בהנחיות נאמר, כי מצרים וארה"ב צריכות לערוך עתה בירורים עם ממשלת ירדן, על בסיס "ההתקדמות המשמעותית", שהושגה לדעת לשכת שר החוץ בשיחות פרס בקאהיר בשבוע שעבר. כן נאמר בהנחיות, כי ביקוריהם של אישים אמריקאיים בכירים או של פקידים ממשרד החוץ האמריקאי אמורים להביא להמשך קידומו של התהליך.

בלשכת ראש הממשלה הוכן השבוע מסמך, המפרט את נימוקי ישראל להתנגדות לוועידה בין־לאומית. המסמך מאשים, כי "הכרסום שחל בעמדתה השלילית של ארה"ב כלפי רעיון הוועידה, נבע ממאמצי שכנוע של גורמים ישראליים, מאמצים שנמשכו אף תוך כדי ביקור ראש הממשלה בוואשינגטון".

במסמך, הנושא את הכותרת "מדוע לא ועידה בין־לאומית", נקבע [illegible] הבין־לאומית לא מוכר שום מקרה של מדינה, שהסכימה שגורלה ייקבע על־ידי ועידה בין־לאומית, להוציא את צ'כוסלובקיה שעשתה כן, בלית ברירה, אחרי תבוסה צבאית".

המסמך מאשר, כי ישראל הסכימה אמנם פעמיים – ב־1973 וב־1977 – להשתתפות בוועידה בין־לאומית, אולם "בשני המקרים הממשלה פעלה כמי שכפאה שד, תחת לחץ חיצוני". עוד נאמר כי בפני ממשלת ישראל הנוכחית לא הובאה שום הצעה לכנס ועידה בין־לאומית או להשתתף בוועידה כזו, "ושום החלטה של גוף אחר כלשהו איננה יכולה לבוא במקום החלטת ממשלה".

אשר למעורבות ברה"מ טוענים כותבי המסמך, כי "הסובייטים ומדינות ערב רואים בוועידה הבין־לאומית לא גורם חד־פעמי, שנועד להוליך במהרה, אלא להיפך – מוסד קבוע שיהיה ממונה דרך קבע על הטיפול בסכסוך המזרח תיכוני".

שר האנרגיה והתשתית משה שחל העריך אתמול, שהבחירות יוקדמו עוד במהלך 1987. בפגישה עם חברי דור ההמשך במפלגת העבודה אמר אתמול שחל, כי "הממשלה איבדה את מידת הסולידאריות הנחוצה לה כדי להמשיך לתפקד. השותפים לממשלה מאבדים את הסבלנות והסובלנות, שהיו הדבק המאחד את שתי המפלגות בממשלה".

מזכ"ל מפלגת העבודה, ח"כ עוזי ברעם הדגיש אתמול שהוא נגד פירוק יזום של הממשלה.

השר יעקב צור אמר אתמול, כי "הולך ונשחק הבסיס למבנה הבלתי הגיוני של ממשלת האחדות הלאומית". בדברו בישיבת מרכז התק"ם אמר צור, כי "המשבר הנוכחי לא ייפתר בוועידה פנימית או בהצלחת משותף של פרס ושמיר. דוגמה לחוסר היכולת של הקיום המשותף הוא הוויכוח על הוועידה הבין־לאומית, שבא לידי ביטוי בגינוי העמדה, אשר שיגר אתמול שמיר לשר החוץ האמריקאי שולץ".

נסים: לא יהיה פיחות אפילו אם השכר יעלה; גביש: פיחות נוסף יהיה חובה!

מאת ניסן פרידמן ואמנון אמיר, סופרי "דבר"

"לא נלך עוד לפיחות, גם אם תחול עליה בשכר. לא אסכים להצעת הפיחות ולא נגרר עליה, על כן אסור להעלות היום שכר ולגרום לייקור עלות העבודה", כך אמר אתמול שר האוצר משה נסים, בהופיעו בפני מועדון "מיליון פלוס" שליד מכון הייצוא במלון דן.

שר האוצר הגיב על הצעתו של יו"ר המועדון שמאי מיטלמן, לקבוע במסגרת המדיניות הכלכלית

(המשך בעמ' 2)

מחנה לוי תובע להדיח קצב מהנשיאות

מאת עליזה ולך, סופרת "דבר" לענייני מפלגות

מחנה דוד לוי תובע את הדחת השר משה קצב מתפקיד יו"ר נשיאות ועידת "חירות".

ככל שמתקרב מועד כינוסו של המושב השני של הוועידה, ב־29 בחודש, הולך ונפער קרע עמוק יותר בין מחנה לוי ובין שאר המחנות. מלבד ערעורו של מחנה לוי על סדר־היום, שאינו כולל בחירת מ"מ ליו"ר התנועה, תפקיד שלוי תובע לעצמו, נראה עכשיו שמחנהו מערער גם על החלטות ארגוניות שקיבל קצב.

לפני ימים מספר מינה קצב, בתוקף תפקידו, את ח"כ עוזי לנדאו ליו"ר הוועדה המארגנת של הוועידה ואת ח"כ אהוד אולמרט ליו"ר ועדת הפיקוח על הבחירות. שני המינויים האלה אינם מקובלים על מחנה לוי, ולכן הם תובעים את הדחת יו"ר הנשיאות.

חריש נועד בארבע־עיניים עם שמיר: קשה לי לתפקד!

מאת טובה צימוקי, סופרת "דבר" בירושלים

היועץ המשפטי לממשלה, יוסף חריש, נועד השבוע לפגישה בארבע־עיניים וביוזמתו, עם ראש הממשלה, יצחק שמיר, והמתלונן קבל קשות על יחסיו המעורערים עם שר המשפטים אברהם שריר, על חוסר הגיבוי מצידו ועל קשיי התיפקוד שלו עקב כך.

היועץ קבל באוזני ראש הממשלה על כך, שבדיון בכנסת שנערך ביום ב' על־פי הצעה לסדר יום של ח"כ מרדכי וירשובסקי (שינוי), הסתפק השר בתשובה לאקונית, לפיה הממשלה מעניקה גיבוי ליועצה המשפטי, אף כי ממה שלא נאמר בתשובה התגלתה נימת זלזול של השר בתיפקודו של חריש.

חריש קבל בפני ראש הממשלה כי קשה לו לתפקד במצב של "עליהום" ציבורי ותחת מיתקפה של העיתונות.

נודע, כי שמיר הודיע לחריש כי הוא נהנה מאמונו המלא.

ארה"ב הגישה בקשה שניה החודש למכירת נשק לארץ ערבית

מאת אמנון דנקנר, סופר "דבר" בארה"ב

ואשינגטון (מיוחד ל"דבר"). – הממשל האמריקאי הגיש אתמול לאישור הקונגרס בקשה למכור לערב הסעודית 15 מסוקים מסוג "בל 4" על חימושם.

זו הבקשה השניה החודש למכירת ציוד צבאי אמריקאי למדינות ערב. הבקשה הקודמת היתה למכירת 200 נגמ"שים מסוג "ברדלי" לסעודיה ו־12 מטוסי "אף־16" לבחריין.

הסטודנטים ימשיכו להשבית הלימודים באוניברסיטאות

פרופ' מני: הממשלה מתחמקת מאחריותה לעניין שכר הלימוד

מאת יעל פישביין, סופרת "דבר" לענייני חינוך

התאחדות הסטודנטים תשבית לימודים בכל האוניברסיטאות גם בשבוע הקרוב. אתמול הושבתו הלימודים בטכניון למשך שעתיים, לאחר ששלשום הושבתו הלימודים באוניברסיטת בר־אילן למשך יום אחד.

ביום ב' תושבת האוניברסיטה העברית בירושלים וביום ג' יושבתו הלימודים בכל האוניברסיטאות ליום שלם. באותו יום תיערך הפגנה מול שערי אוניברסיטת תל־אביב, ולמחרת יופסקו הלימודים באוניברסיטה העברית החל משעה 12.00

פעולות המחאה של הסטודנטים נערכות בתגובה על הצעות שהעלו נציגי ראשי האוניברסיטאות והאוצר להעלות את שכר הלימוד לסכומים של בין 2,000 ל־3,000 דולאר החל מהשנה הבאה. הצעות אלה לא קיבלו את תמיכת שר החינוך יצחק נבון, התומך בביטול האגרה בסך 500 דולאר, שהוטלה לפני שנתיים

(המשך בעמ' 2)

משפחות ראשונות של עולי אתיופיה מתחילות להשתקע השבוע גם בחיפה

מאת אריאלה ראובני, סופרת "דבר"

שתי משפחות ראשונות של עולים מאתיופיה נקלטו השבוע בקריית־שפרינצק ותושבי השכונה, בהם עולים מאתיופיה הוותיקים, עושים במיטב יכולתם, כדי להקל על העולים החדשים את קליטתם בסביבה החדשה. בימים הקרובים יגיעו לחיפה משפחות נוספות של אתיופים, שהתגוררו עד כה במרכזי קליטה במקומות שונים בארץ, [illegible]

שלמה מנסור, מנהל משרד הקליטה במחוז חיפה והצפון, אמר ל"דבר", כי קליטת העולים מאתיופיה בחיפה השתהתה, משום שהעולים עצמם חששו לעבור לעיר גדולה והעדיפו להתגורר בשכונות, שבהן יש ריכוזים גדולים של בני־עדתם.

משרד הקליטה רכש באחרונה בחיפה 56 דירות, מהן שביה עבור העולים מאתיופיה, ובקרוב יירכשו כ־100 דירות נוספות, מרביתן בנווה־שאנן, בקריית־שפרינצק ובשער העליה.

השבוע הודיע שלמה מנסור לראש עיריית חיפה, אריה גוראל, על מבצע קליטתם של עולי אתיופיה בעיר, וגוראל קידם את המבצע בברכה. בימים הקרובים תעבור תוכנית משותפת של משרד הקליטה ואגף הרווחה בעיריה לקליטת העולים מאתיופיה במקומות עבודה ומבחינה חברתית.

סופרת "דבר" שביקרה אתמול אצל שתי המשפחות האתיופיות הראשונות בחיפה מוסרת, כי הועמדו לרשותן דירות מרווחות בנות שלושה חדרים בבתי דירות נאים ומטופחים.

משפחת אברה, המונה שבע נפשות, התגוררה עד בואה לחיפה בעפולה. אם המשפחה, אסתר אברה בת 55 אמרה, כי היא מרוצה ממקום מגוריה החדש והשכנים באים לעזרתה בעצה ובהדרכה. היא הספיקה כבר לסדר ולקשט את דירתה החדשה ושמה דגש מיוחד על סידור חדר האורחים, הכולל מערכת ישיבה ומזנון שנרכשו בישראל, טלוויזיה ואף ערכה קניות בסופרמרקט בשכונה. ארבעת ילדיה הבוגרים לומדים בפנימיות במקומות שונים בארץ ויגיעו השבת לביקור ראשון בביתם החדש. ראש המשפחה, יואב אברה בן 69, איננו עובד והמשפחה מתקיימת בקיצבאות הביטוח הלאומי והמענק של משרד הקליטה. בת הזקונים, אופירה בת ה־12, הדוברת עברית שוטפת, התקבלה אתמול לכיתה ה' בבית־הספר היסודי בעירה.

כמה מכוניות בצי הרכב שלך?

עכשיו, כדאי לך לדעת יותר על מגוון השרותים החדשים והיעילים של ישראכרט.

- מבחר שרותים תפורים לצרכי החברה שלך, כולל כרטיס ייחודי.
- הסדרי תדלוק גמישים לתאגידים.
- שרותי דו"ח חודשי: ריכוז לרכב בודד, ריכוז למחלקה, ריכוז לתאגיד, חשבונית מס. כולל נתוני קילומטרז' וצריכת דלק כלליות וממוצעת.
- ניתן לקבל המידע במדיה מגנטית (דיסקטים).

למידע נוסף נא לפנות ליעקב גילנברג במח' השיווק טל: 03-7531519, ישראכרט.

קחו חבר לדרך!

ישראכרט, ידידי

מתנחלים מקריית־ארבע גרמו נזקים לעשרים מכוניות ערביות

מאת דני רובינשטיין, סופר „דבר"

מתנחלים מקריית־ארבע שוב התפרעו אור ליום אתמול בעיירה חלחול. הם גרמו נזקים ל־20 מכוניות ערביות, שזכוכיותיהן נופצו. פעולת המתנחלים באה בתגובה לידוי אבנים על אוטובוס „אגד" (מספר 60) שהיה שלשום בחלחול. אחת מזכוכיות האוטובוס נופצה ולא היו נפגעים.

לאחר תקרית האוטובוס שלשום, זימן המושל בחברון את ראשי הציבור מחלחול ומהסביבה והזהיר אותם, כי השלטונות לא ישלימו עם ההתנכלויות לרכב ישראלי. צעירים ערבים רוגמים בעיקר את אוטובוס מספר 60 הפועל בקו קריית־ארבע – ירושלים, וחלק ניכר מהתקריות הוא באיזור חלחול. כוחות הבטחון אף הטילו עוצר על הכפר שעיר הסמוך לחלחול, וגם אור ליום אתמול היו באיזור סיורים ומחסומים של צה"ל.

אור ליום אתמול, בשעת חצות, הבחינו החיילים בשורה של מכוניות מקריית־ארבע, שדהרו ברחובות חלחול. הצבא דרש מהם להסתלק מהמקום ומחסום של צה"ל הוקם גם בכניסה לקריית־ארבע. בשעה מאוחרת יותר בלילה התקבל דיווח מחלחול, כי מתנחלים עוסקים שם בניפוץ זכוכיות של מכוניות ערביות. החיילים לא תפסו את מבצעי הנזקים, אולם נרשמו מספרי מכוניות שיצאו ונכנסו לקריית־ארבע.

סופר „דבר" מציין כי בקריית־ארבע קיימת תסיסה על רקע יידוי אבנים על רכב ישראלי בסביבה, ופועל שם גוף בשם „הוועד לבטחון התנועה בדרכים", שכמה מאנשיו ידועים כתומכי הרב כהנא.

אטימת חדרים

כוחות הבטחון אטמו אתמול חדרים בנפת טול־כרם, בהם התגוררו צעירים שנידונו ל־6 עד 8 שנות מאסר באשמת יידוי בקבוקי־תבערה על סיור של צה"ל ועל בניין הממשל בנפת טול־כרם. החדרים נאטמו בעיירה טול־כרם ובכפר דנבא הסמוך.

ראשי עיירות־פיתוח שבהנהגת המערך קובלים:

„לוי וקצב מעדיפים להעביר תקציב לעיירות של הליכוד!"

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

ראשי ערי פיתוח חברי מפלגת העבודה קובלים על אפלייתם לרעה בחלוקת תקציבים לעומת ראשי ערי פיתוח מהליכוד, בגלל יחס עוין של השרים לוי וקצב. את טענותיהם יעבירו לוועדה לביקורת המדינה.

כמה ראשי ערי הפיתוח מ„העבודה" אמרו אתמול ל„דבר", כי חברת „עמידר" נהפכה לחברה המאויישת על־ידי אנשי דוד לוי. לפיכך היא עושה שיפוצים נרחבים רק בדירות בעיירות שבראשן עומד איש ליכוד, ואילו על־פי החוק היה עליה לשפץ את כל הדירות אחת לחמש שנים.

יתר על כן, נציגי החברה, מסרבים להיפגש עם ראשי הערים ולשתפם בתכנון, כדי להפיק מכך פירות פוליטיים. גם פרוייקט „שיקום השכונות" אינו מתנהל על־פי אמות־המידה המקובלות, והטיפול במסגרת הפרוייקט ניתן על־פי מפתח מפלגתי צר.

מנהלי הפרוייקטים הם אנשיו של דוד לוי, לטענת אנשי מפלגת העבודה, ושכרם לעתים גבוה מהסכום המוקצב לפעולות.

עוד הם טוענים, כי הכספים שאישרה ועדת הכספים לכיסוי גרעונות בערי־פיתוח הוזרמו לכמה ערים המשתייכות לליכוד. לדבריהם, השרים לוי וקצב נמנעים מפגישה עם ראשי ערי־פיתוח ממפלגת העבודה.

ח"כ ברעם: שחיתות ציבורית

בפגישה שקיימו אתמול 16 ראשי ערי־פיתוח של מפלגת העבודה עם יו"ר המפלגה שמעון פרס ומזכ"לה עוזי ברעם, הדגיש ח"כ ברעם את הצורך ל„חשיפה גדולה של שחיתות ציבורית" מסוג זו של הפוליטיזציה של דוד לוי את „עמידר".

עוד אמר ח"כ ברעם בפגישה, שאיסור כפל־תפקידים שכפתה מפלגת העבודה על נציגיה החליש את קול ערי־הפיתוח בכנסת. לקראת הבחירות הבאות תוסר, כנראה, ההגבלה הזאת ומפלגת העבודה תעודד ראשי ערי־פיתוח להתמודד על מועמדות לכנסת.

יו"ר מפלגת העבודה שמעון פרס ציין, ששתי הבעיות המרכזיות של ערי־הפיתוח הן חינוך ותיעוש. לדבריו, זומן לשבוע הבא פגישה בין חברי המפלגה בממשלה ובין חברי המפלגה בהנהלת הסוכנות ויציע להם, שכספים מהמגבית יופנו לקידום שתי מטרות אלה.

אספקת הנשק לאיראן היתה משגה – חזר רייגן והודה בנאום לאומה

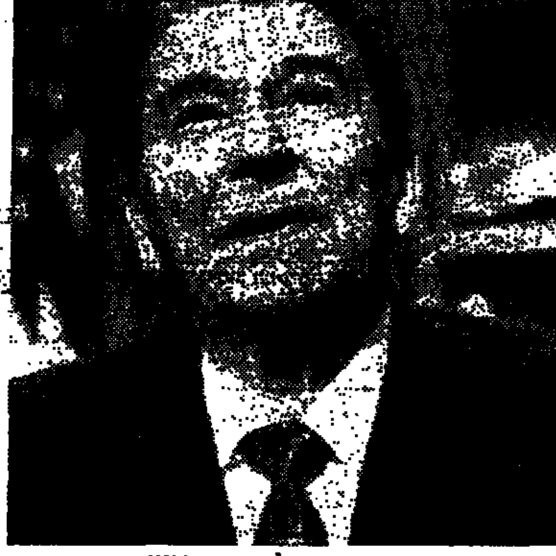
„מבצע שהתנוון לכדי עסקה שגויה"

וואשינגטון („רויטרס", עתונים וסוכנויות). – הנשיא רייגן, המאבק עתה לשקם את מעמדו הפוליטי בעקבות שערוריית „איראנגייט", נשא שלשום בלילה נאום לאומה, שבו הודה, כי הפרשה האיראנית הפכה ל„עסקת נשק תמורת בני ערובה", וכי היה זה משגה. רייגן הוסיף, כי הוא גם לא ניהל כהלכה את עוזריו במועצה לבטחון לאומי, ואפשר שהללו העבירו רווחים ממכירת הנשק האיראנית למורדי ניקרגואה, ה„קונטראס".

היתה זו ההודאה המפורשת ביותר בשגיאות מצד נשיא אמריקאי כלשהו מאז נאומו של הנשיא ג'ון קנדי, בשנת 1962, שבו הודה כי ארה"ב שגתה כאשר תמכה בפלישת מפרץ החזירים לקובה.

אנשי האופוזיציה הדימוקראטית, כמו גם חברי מפלגתו הרפובליקאית של רייגן קידמו בברכה את נאומו של רייגן. אולם, הדימוקראטים אמרו, כי הכשרון של הנשיא לתקן את שגיאותיו „חייבת להתממש במעשים".

נאומו של רונאלד רייגן, ששודר בטלוויזיה לכל רחבי ארה"ב, היה תשובתו המפורשת הראשונה לדו"ח „ועדת טאואר" שפורסם בשבוע שעבר. כזכור, מתח „דו"ח טאואר" ביקורת חריפה על רייגן, על שלא התמצא בנעשה, ולא ידע על מעשיהם של הכפופים לו, שחלקם היו מעשים חריגים.

„יש צורך ביותר מאשר נאום", אמר מנהיג הדימוקראטים בסנאט, הסנאטור רוברט בירד. „הדבר מחייב פעולה. פעולות מדברות בקול רם, יותר מאשר מלים".

היושב־ראש הארצי לשעבר של המפלגה הדימוקראטית רוברט שטראוס אמר: „בעייתו היא לשקם את אמינותו האישית, וזוהי בעיה קשה".

הסנאטור ביל ברדלי, דמוקרט מניו־ג'רזי, אמר: „שום נאום אינו יכול להפיג את הספיקות שהתעוררו בעקבות פרשת איראן והקונטראס".

לעומת זאת אמר מנהיג הרפובליקאים בסנאט רוברט דול: „על־ידי קבלת מלוא האשמה על עצמו, ועל־ידי התחייבות לתקן את המעוות, העניק רייגן פעם נוספת מנהיגות מן הסוג שהעם האמריקאי מצפה לה".

פרשנים הטעימו, כי הודאתו של רייגן בשגיאות מהווה שינוי חד בהשוואה להצהרותיו הקודמות. בעת שכתב־עת לבנוני חשף לראשונה, בראשית נובמבר, את פרשת מכירות הנשק האמריקאי לאיראן, אמר רייגן כי הסיפור „משולל כל יסוד".

בנאומו שלשום אמר רייגן: „מה שהתחיל כנסיון לפתוח פתח אסטרטגי לאיראן, התנוון בשלב הביצוע ונעשה עסקת נשק תמורת בני ערובה. דבר זה נוגד את כל עקרונותי, את מדיניות הממשל ואת האיסטראטגיה המקורית שדגלנו בה. יש סיבות לזה שהדבר קרה כך, אבל אין תירוצים. זו היתה שגיאה".

בהמשך דבריו התייחס רייגן למסקנות „ועדת טאואר", ועדת חקירה נשיאותית אשר אותה מינה הוא עצמו כדי לחקור את הפרשה האיראנית.

הקונגרס היהודי מתנער מאחריות לפגישה עם הפאשיסט הצרפתי לה־פן

מאת גדעון קרן, סופר „דבר" בצרפת

הנהלת הקונגרס היהודי העולמי בניו־יורק לא יזמה ולא אירגנה כל פגישה עם מנהיג הימין הקיצוני בצרפת ז'אן־מארי לה פן – כך מסר אתמול יו"ר ההנהלה הישראלית של הקונגרס יצחק קורן.

כידוע, פגישה זו עוררה זעם רב בקרב יהודי צרפת והם איימו לנתק את הקשרים עם הנהגת יהדות ארה"ב, עד אשר תובהר הפרשה.

קורן אמר, כי חבר ההנהלה הציונית ז'אק טורטשינר, שיזם את הפגישה עם לה פן, זימן לפגישה זו כמה עסקנים מיהודי ארה"ב וביניהם את ד"ר ישראל זינגר, המנהל הכללי של הקונגרס היהודי בניו־יורק, מבלי שזינגר יידע על השתתפותו של לה פן.

קורן אמר, כי היה זה מעשה הטעייה, והקונגרס היהודי דוחה בכל תוקף כל מגע עם איש כמו לה־פן.

גדעון קרן, סופר „דבר" בצרפת מוסיף:

חוגי הימין הקיצוני בצרפת ניצלו את פרשת הסעודה, שערכו ראשי יהדות ארצות הברית לכבוד מנהיג "החזית הלאומית" ז'אן מרי לה פן להתקפה אנטישמית על יהודי צרפת. בכתב הימין הקיצוני "מינוט" נכתב, כי "היהודים שולטים בשמאל הצרפתי, בניגוד ליהודי ארה"ב שהם כולם בימין".

ראשי יהדות אירופה נחושים בדעתם לנתק את כל קשריהם עם ההסתדרות הציונית ועם הקונגרס היהודי העולמי עד שלא יקבלו התנצלות מוסברת על הסעודה ללה פן, שערך ב־20 בפברואר חבר ההנהלה הציונית ז'אק טורטשינר ושבה השתתף מזכ"ל הקונגרס היהודי העולמי ישראל זינגר.

נשיא הקונגרס היהודי האירופי תיאו קליין ייוועד היום עם אחד מראשי הליגה נגד השמצה של בני ברית, פוקסמן, שגם הוא השתתף בארוחה.

שגרירות ישראל בפאריס תבעה אתמול מהשבועון "לה פיגארו מגאזין" לפרסם הכחשה והתנצלות על הידיעה שפרסם, שלפיה פגש לה פן גם את שגריר ישראל באו"ם בנימין נתניהו. נתניהו מסר, כי שהה באותו תאריך בלונדון.

חוגים דיפלומאטיים ישראלים אמרו, כי לה פן ביקש לארגן לעצמו ביקור בישראל באמצעות השגרירות, אך "אנו איננו רוצים בקשרים עם איש זה", אמרו החוגים.

יו"ר סיעת מפ"ם בכנסת חייקה גרוסמן תובעת מהנציגים היהודים הציוניים, שאחראים לקבלת הפנים שנערכה בניו־יורק ללה־פן, לפנות את הדרך למנהיגים חכמים יותר ונאמנים יותר לעם היהודי.

גרוסמן טוענת כי ז'אק טורטשינר מבער את פני הציונות בעיני היהודים והלא יהודים כאחד.

נסים: לא יהיה

(המשך מעמ' 1)

התושה פיחות נוסף בשיעור 30 אחוז לחיסול הפער שנוצר ב־16 החודשים האחרונים, בין עלויות הייצוא לתמורות, כתוצאה מהקפאת שער הדולר.

שר האוצר הבהיר, כי אל לאיש להיתפס לרעיון, שעליית שכר תגרור פיחות. „במקום הפיחות יש לאמץ שתי דרכים אחרות: הרפורמה במיסוי והתייעלות בעבודה. חייבים לשפר את כושר התחרות ולקבוע ריבית סבירה", אמר נסים.

בדבריו חזר והדגיש שר האוצר את חשיבות נושא הצמיחה במשק ועידוד הייצור לשם ייצוא.

בפנייתו לשר האוצר אמר עוד מיטלמן, שיש לבצע שורה של מהלכים רחבים בהסכמת כל הגורמים במשק והציע להעלות את שיעור מס הערך המוסף, הצעה שהשר דחה על הסף.

שחיקת רווחי היצוא

הצעדים האחרונים שנקטה הממשלה – כדוגמת ייקור הריבית, העלאת מחירי הדלקים לתעשייה והכוונה להטיל היטל על האשראי במטבע חוץ – שחקו למעלה מ־70 אחוז מההטבה ליצוא, שהביא הפיחות – כך אמר אתמול מזכ"ל כור ישעיהו גביש בפגישה עם כתבים לענייני כלכלה בירושלים.

לדברי גביש, שיעורי האינפלציה הנוכחיים יחייבו ביצוע פיחות נוסף בשל הפער שבין עליית המדד ובין ערכו של הדולאר.

גביש אמר, כי עדיין לא מאוחר לתקן את המעוות וקרא לבנק ישראל להוריד את הריבית ולחזור בו מכוונתו להטיל את ההיטל על האשראי. לדבריו, אין בעולם תעשייה היכולה לעמוד בעלות מימון כל כך גבוהה.

„במחירי ההון הנוכחיים, אין סיכוי לחידוש הצמיחה, וללא צמיחה אין סיכוי למשק", אמר גביש.

מזכ"ל כור הציע, כי הממשלה תפעיל תקציב פיתוח לצמיחה, שבו תעמיד הון למפעלי תעשייה במחיר שבו היא מגייסת אותו מהציבור. לדעתו, דרך נוספת לגיוס הון צריכה להיות הנפקת מניות לציבור.

פרס: תקציב מאוזן

בדברו אתמול בבית אסיה בתל־אביב אמר שר החוץ שמעון פרס, כי אם לא נגיע לגידול היצוא מעל לתשעה אחוזים של התל"ג לשנה, אין סיכוי לייצב את התקציב ולא נוכל להגיע לצמיחה אמיתית. „כדי לשמור על היצוב, יש להמשיך ולשמור על תקציב מאוזן, כדי שלא נחזור לאינפלציה. יש לשמור על חזית השכר ולהשקיע יותר ביצוא", אמר פרס.

עוד אמר, שאם ישראל לא תגדיל את היצוא, האלטרנטיבה תהיה או הדפסת כספים או לקיחת הלוואות. הוא ציין, כי 40 אחוז של תקציב המדינה מיועד להחזר חובות ותשלום ריבית.

דבר DAVAR
מאוחד עם „למרחב"
העורכת: חנה זמר
משנה לעורך: דוד פדהצור
מזכיר מערכת: מרדכי ברקאי
עורך „דבר־השבוע": טוביה מנדלסון
מנהל כללי: אהרון קראוס
המו"ל – „דבר" בע"מ
נדפס בדפוס „דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה: תל־אביב, רח' שינקין 45, ת.ד. 199, מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קווים)
מחלקת המודעות: טלפונים ישירים 286156, 281860, 298032
סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45, טלפון 286142, מיקוד 65233
ירושלים:
המערכת, רח' המלך ג'ורג' 16, בית מאזיה קומה ב, טלפון 242203 מ' 94229
חיפה: רח' הנביאים 27, טלפונים 642111־3, ת.ד. 33104

קבלת מודעות 24 שעות בדחוף
מודעות משפחתיות דחופות
וכל יתר סוגי המודעות ל„הלוח הכללי"
„דבר"
מתקבלות 24 שעות ביממה
ב„דבר" דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118 (מול כסית)
טל. 239952

מגעים עם קנדה בעקבות סירובה לקבל את ירון

מאת סופרו המדיני של „דבר"

מ"מ ראש־הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, הביע אתמול את צערו על החלטת ממשלת קנדה לא לאשר את האמנתו של האלוף עמוס ירון כנספח צה"ל שם.

ישראל אינה מתכוונת לשגר נספח צבאי אחר לאוטווה במקום האלוף ירון, אשר לדברי מקורות צבאיים, יסיים את תפקידו בוושינגטון בקיץ הקרוב.

ישראל בוחנת את החלטת ממשלת אוטווה במגעים עם השלטונות הקנדיים, אמר אתמול בתשובה לשאלה דובר משרד החוץ אהוד גול. לדבריו, ישראל „אינה מאושרת" מן ההודעה הקנדית. הדובר הדגיש כי „קנדה היא מדינה בעלת יחסים ידידותיים עם ישראל, ואנו משוכנעים כי עניין זה לא ישפיע על מערכת היחסים הטובה בין שתי המדינות".

חייל צד"ל נהרג ממטען־צד

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

חייל צבא דרום־לבנון בפיקודו של גנראל אנטואן לחאד, נהרג אתמול ממטען ברצועת הבטחון באיזור מאלם.

החייל נהרג מהפעלת מטען־צד. מיד לאחר התקרית החלו כוחות צד"ל לסרוק את האיזור, אולם בחיפושים לא נתגלו מטענים נוספים. חלל זה הוא החייל ה־106 מצבא דרום־לבנון שנהרג מאז כוננה רצועת הבטחון.

שיפור רב במצב הנזילות בבנקים

מאת סופרו הכלכלי של „דבר"

מצבה של מערכת הבנקאות השתפר מאוד בימים האחרונים, בעקבות הפעלת הוראות הנזילות החדשות של בנק ישראל והעלאת הריבית במשק.

בבנקים אומרים, כי גרעונות הנזילות העצומים, שאפיינו את הפעילות בחודשים האחרונים, נעלמו כליל, והנזילות של המערכת מצויינת.

המצב הגיע לכך, שגם בעלי פקדונות גדולים במיוחד, המכונים פקדונות „ג'מבו", אינם מצליחים להוציא מהבנקים ריבית גבוהה, וזו אינה עולה בימים אלה על 26 אחוז.

בבנקים צופים, כי מצב זה יימשך גם לאחר אמצע החודש.

אין רוב בכנסת לאישור אגרת החינוך

מאת סופרו הכלכלי של „דבר"

הכנסת לא תאשר את אגרת החינוך. כך העריכו אתמול חברים בוועדת הכספים של הכנסת, הסבורים שספק רב אם יימצא בוועדה הרוב הדרוש לאישור החלטת הממשלה בעניין זה.

במהלך הדיון על תקציב משרד החינוך והתרבות לשנה הקרובה הודיע שר החינוך, כי יש פער של 46 מיליון ש"ח בין הצרכים לבין התקציב.

תא הכתבים הצבאיים: לפידות מנסה לחסל חשבונות עם עיתונאים

מאת מלי ולינגר, הסופרת הצבאית של „דבר"

תא הכתבים הצבאיים שוקל נקיטת צעדים נגד מפקד חיל־האוויר, אם לא יחזור בו מפנייתו אל חברות תעופה אזרחיות פנים־ארציות, שלא להעסיק במשימות צה"ליות טייסים־עתונאים.

נודע, כי מפקד חיל האויר האלוף עמוס לפידות שיגר בסוף החודש שעבר מכתב אל חברת „ארקיע", המבצעת גם טיסות להובלת מפקדים לבסיסים מרוחקים, וביקש כי בטיסות אלה לא יועסקו טייסים־עתונאים.

הוא נקב בשמו של הכתב הצבאי של עיתון „הארץ" ראובן פדהצור ובשמו של איש טלוויזיה שככל הידוע איננו מועסק בטיסות כאלה ממילא.

העילה בה נתלה מפקד חיל האוויר לאיסור עבודתו של ראובן פדהצור הינה בטחון שדה, אולם בתא הכתבים הצבאיים התעורר הרושם, שפנייתו של מפקד חיל האוויר היא במסגרת חיסול חשבונות על רקע פרסומים בנושאי חיל האוויר.

שביתה בת שעתיים ברשת „עמל" ו„אורט"

מאת יעל מישביין, סופרת „דבר" לענייני חינוך

היום ישבתו הלימודים לשעתיים ב־200 בתי־ספר על־יסודיים וחטיבות ביניים ברשתות „עמל", „אורט" וברשויות המקומיות.

הלימודים יחלו רק בשעה 10, זאת במחאה על כך שהמורים לא קיבלו את משכורותיהם ב־5 בחודש כמובטח, ולפי החלטת חטיבת המורים העל־יסודיים בהסתדרות המורים בראשות דב רונן.

אם המשכורות לא יועברו עד תחילת השבוע הבא, יוחרפו העיצומים. נציגי הרשתות והרשויות המקומיות הודיעו אתמול להסתדרות המורים, כי השיבושים בהעברת המשכורות נובעים מכך, שמשרד החינוך אינו מעביר את התשלומים במועד.

הרצוג: אינני מתנצל על הנסיעה לגרמניה

מאת עמרם גבאי, סופר „דבר"

„אינני צריך להתנצל בפני איש על נסיעתי לגרמניה, מה עוד שנסיעה זו אושרה פה אחד על־ידי הממשלה" – כך אמר אתמול נשיא המדינה חיים הרצוג בהרצאה בפני תלמידים בבת־ים.

„כחייל שנלחם על אדמת גרמניה, יודע אני כי קורבנות השואה השאירו צוואה קדושה והיא שישראל חייבת להיות חזקה. חלומי הגדול הוא, שכאשר אדרך מן המטוס בשדה התעופה על אדמת גרמניה ויונגן המנון המדינה ויונף הדגל – יהיה זה סמל למימוש צוואתם", אמר הרצוג.

בפילהרמונית

אנסמבל באולם נשפים

מאת יהודה כהן

במוזיאון תל־אביב הציג את עצמו „האנסמבל הפילהרמוני החדש לכלי־נשיפה של מתכת וכלי־הקשה" בהדרכתו ובניצוחו של מאיר רימון. רוב הנגנים הם חברי התזמורת הפילהרמונית הישראלית, המנצח בה קרנאי ראשון. אם כי כל החברים הם נגני תזמורת מעולים, אין הלהקה עדיין מגובשת.

נוסף על כך, מעמידה הופעה באולם מגודל האודיטוריום שבמוזיאון בפני גוף נשפים כה גדול בעיה: או להגביל את עוצמת קולו גם במקומות פורטיסימו ולוותר על חלק מן הזוהר, או לנגן בעוצמה מלאה, ואז אמנם האולם אינו סופג את עודף המצלול, וכך למעשה היה הדבר באותו ערב.

כמו מכל כלי־נגינה אפשר להפיק גם מכלי המתכת פיאניסימות מרשימים, אבל רגעים כאלה כלל לא היו. „סונאטה פיאנו ופורטה" של ג'ובאני גבריאלי היתה למעשה „סונאטה פורטה ופורטיסימו". לעומת זאת, היתה מצויינת קנצונה של גבריאלי שהושמעה בפתח התוכנית המגוונת באכסדרת המוזיאון משני צדדים זה מול זה. אכן, טוב שהוקם אנסמבל כזה. הבה נאחל לו שיפתור את בעיותיו ויצליח וימצא מקום ראוי בחיי המוסיקה העשירים שלנו.

בחקירה על הריגת אמג'ד יעיש

החיילים שהרגו ביריות צעיר בשכם לא נהגו על־פי הכללים

מאת דני רובינשטיין, סופר „דבר"

בחקירת צה"ל על מות הצעיר אמג'ד יעיש לפני יומיים בשכם, התגלה כי החיילים שירו בו, לא נהגו בהתאם לנהלים. צה"ל טרם פירסם רשמית את תוצאות החקירה.

אמג'ד יעיש נהרג וחברו נפצע כאשר נמלטו ממשמר צה"ל במרכז שכם, שביקש מהם לעצור ולהזדהות. על־פי הנהלים, החיילים היו חייבים להזהירם, לירות באוויר ואח"כ לירות לעבר רגליהם. בחקירה התברר, שנוהל זה לא בוצע כראוי. התקרית בשכם אירעה לאחר תום עצרת זיכרון יום השנה להרצחו של זאפר אל־מצרי.

ארבעה חדרים במחנה הפליטים ג'לזון ליד רמאללה נאטמו שלשום. החדרים שייכים לצעירים מן המחנה שהטמינו מטען נפץ בבוסתן סמוך על כביש רמאללה שכם, לפני חמישה חודשים. המטען גרם נזק למכונית ישראלית. שלשום אירעו כמה תקריות של יידוי אבנים באיזור רמאללה, ושמשות שתי מכוניות ישראליות נפגעו.

הורי הנעדרים נפגשו עם רבין

(ע). – בני משפחותיהם של חיילי צה"ל הנעדרים ממלחמת לבנון, יהודה כץ, צבי פלדמן וזכריה באומל, נפגשו אתמול עם שר הבטחון יצחק רבין ודרשו ממנו לעורר את נושא שיחרורם מן השבי של בניהם.

בתום הפגישה אמר יוסף כץ, כי כה בשעה שהאסירים הבטחוניים, הכלואים בישראל, נהנים מכל הזכויות המוקנות להם על־פי אמנת ג'נבה, אין הדבר כך לגבי השבויים. „אנו הומאניסטיים", אמר, „אבל לא צריך לחכות, צריך לתת לאויב סימן שיש גבול לסבלנות המשפחות".

בהודעה שפירסמו המשפחות הם מוסרים, כי פנו גם לחברי־כנסת ולשרים אחרים וביקשו מהם לנקוט בכל דרך אפשרית לסייע לקבל אות חיים מן הבנים. „הבנים שירתו את צה"ל וממשלת ישראל ועם ישראל אינם יכולים להסיר מעליהם את האחריות לגורלם", נאמר בהודעה.

יוסף כץ אמר, כי העיתוי לפנייה קשור לחודש אדר. „משנכנס אדר מרבין בשמחה", אמר כץ, „ימי חודש אדר הם ימים טובים לסבירה ולשמיעת חדשות טובות".

כונסי הנכסים: בחברת פי"ט נוהלו ספרי חשבונות כפולים

(ע). – בחברת ה„ברוקריבי" פי"ט נוהלה מערכת ספרים כפולה ואף משולשת, בטרם נמסרה החברה לניהולם של כונסי־נכסים, וזאת כדי להונות ולהוליך שולל את גופי הביקורת למיניהם, כולל הבורסה לניירות־ערך ורואי החשבון של פי"ט – כך נאמר בבקשה למתן הוראות שהגישו אתמול כונסי־הנכסים לבית־המשפט המחוזי בתל־אביב.

בבקשה שהוגשה על־ידי עו"ד מיכאל שפיגלמן נאמר, כי כונסי הנכסים של פי"ט וחברות־הבת שלה מונו במארס 1986. ומאז הם עוסקים, יחד עם רואי־חשבון ועוזרים אחרים, בניהול החברה, הכנת תביעות ובקשות לבית המשפט ולימוד המצב הסבוך של החברות.

במהלך העבודה התברר, כי היתה בחברה מערכת ספרים כפולה ומשולשת, למטרות הונאת הגופים השונים, כך שלא ניתן היה לסמוך על המידע אשר נאגר בשעתו במחשבים של פי"ט. לפיכך, נאלצו רואי החשבון „לבנות" הנהלת חשבונות מבראשית, ועל־פי כמות הפעולות העצומה, מדובר באלפי פעולות מדי־שנה – נטען. כמו כן נתבקשו רואי־החשבון לספק לכונסים נתונים כספיים ופיננסיים מסובכים, בהתייחס לזכויות לגביות הקיימות ולגביות שנעלמו וכיו"ב.

ישראל מתנצלת

(המשך מעמ' 1)

רואים בפרשה מקרה אינדיווידואלי", אמר השר.

הרצוג: להפיק לקחים

כל מה שנעשה בפרשת פולארד היה מנוגד למדיניות ולעקרונות, שלפיהם פועלת מדינת ישראל ובמיוחד כלפי מדינה ידידותית כמו ארה"ב. יש להפיק לקחים ולבדוק את הנהלים, כדי להבטיח שדברים כאלה לא יישנו – אמר נשיא המדינה חיים הרצוג לתלמידי בתי ספר תיכוניים בהגיבו על גזר הדין במשפט פולארד.

נשיא המדינה, שהיה אתמול אורח העיר בת־ים במלאת 60 לייסודה, הוסיף ואמר, כי פרשת פולארד היתה עצמאית, פרטיזאנית ויש להפיק לקחים מכך. לדבריו, יש לישראל מדיניות נחרצת לא לפגוע במדינות ידידותיות.

להדיח את איתן

בעקבות גזר־הדין על פולארד תבע אתמול ח"כ יוסי שריד, חבר ועדת חוץ ובטחון של הכנסת, להדיח את רפי איתן מתפקידו כיו"ר מועצת המנהלים של „כימיקלים לישראל" ולמנוע ממנו כל תפקיד ציבורי בעתיד.

את תביעתו זו יביא ח"כ שריד לוועדת חוץ ובטחון בישיבתה הקרובה ביום ב' עם ראש הממשלה. ח"כ שריד אמר, כי רפי איתן הוא הרפתקן מפקפק ומסוכן, שגרם למשבר חסר תקדים ביחסים עם ארה"ב תוך סיכון אינטרסים חיוניים של ישראל.

שריד קרא לראש הממשלה להרחיק את רפי איתן מכל משרד של אחריות, שאם לא כן עלול להתעורר החשד המוצדק, כי הדרג המדיני חייב לאיתן דמי לא יחרץ.

ארה"ב נאלצה

(המשך מעמ' 1)

של פולארד הוצגו בפניו שמות של פקידים יהודים בממשל והוא נחקר על פעילותם האפשרית לטובת ישראל.

בממשל האמריקאי שרר אתמול זעם רב על ישראל והתנהגות ממשלתה בפרשת פולארד, הנתפשת כאן כשרשרת של מעשי רמייה, התחמקות וזריית חול בעיניה של ארה"ב. נרמז, כי המצב ביחסי שתי המדינות יילך ויחריף, אם לא תנקוט ישראל פעולות של ממש, והראשונה בהן ביטול מינויו של אל"מ אביאם סלע למפקד בסיס של חיל האוויר וביטול מינויו של רפי איתן ליו"ר מועצת המנהלים של כימיקלים לישראל.

האווירה הכללית בממשל היתה אתמול של שמחה לאיד בעקבות גזר הדין החמור על בני הזוג פולארד. פקידים ישראלים בוואשינגטון התלוננו אתמול, כי בימים האחרונים אכן מורגשת אווירה עויינת מעט ביחסיהם עם אנשי הממשל, בעיקר בדרגים הביניים.

התבטאויות בקונגרס

בקונגרס נשמעו התבטאויות עוינות לישראל בעקבות גזר הדין. חברים בסינאט ובבית הנבחרים אמרו, כי אינם מאמינים לטענת ישראל שפרשת פולארד היתה מבצע פרטיזני, שנעשה בלא אישור ובלא סמכות. „זה מוכיח", אמר חבר בית הנבחרים הריפובליקאי הנרי הייד, כי ישראל אינה המדינה החמישים ואחת של ארה"ב.

ארגונים יהודיים הביעו דאגה ואי נחת בעקבות גזר הדין. הרב אלכסנדר שינדלר אמר, כי הפרשה היתה „אסון לישראל". הוא הגדיר אותה כמקרה האומלל ביותר בתולדות הביון הישראלי. הוא העריך, כי הדבר יפגע בסיכויי הקידום של יהודים למשרות רגישות בארה"ב.

הנרי סיגמן, מנכ"ל הקונגרס היהודי האמריקאי, אמר כי הנסיון של ישראל ושל יהודים בארה"ב להצדיק באידיאולוגיה ציונית ריגול של יהודים נגד ארה"ב הוא מסוכן. הוא אמר עוד, כי ישראל עשתה שגיאה חמורה בקידומם לתפקיד של סלע ואיתן.

עוה"ד היהודי ליאון צ'רני, שהתבקש על ידי בני משפחת פולארד לברר עסקה פוליטית אפשרית לשחרור השניים, אמר אתמול כי אינו רואה בשלב זה אפשרות לשום פעולה מסוג זה. הוא אמר, כי יש להניח לדברים להירגע.

כעבור 18 שנים בחלל הוכרזה פיוניר 9 מתה

מאונטיין וויו, קליפורניה („רויטר"־עתים). – החללית „פיוניר 9", אשר סבבה במסלול סביב השמש קרוב לשתי עשרות שנים, הוכרזה אתמול על־ידי סוכנות החלל האמריקאית (נאס"א) כמתה סופית.

החללית, שמשקלה 67 קילוגרם, שוגרה על־ידי נאס"א ב־8 בנובמבר 1968 ונועדה לשדר נתונים חזרה לכדור הארץ במשך שישה חודשים בלבד.

אולם, בניגוד לכל המצופה, המשיכה לשדר עד 18 במאי 1983, ומהנדסי מרכז המחקר של נאס"א עשו מאז נסיונות חוזרים ונשנים „להחיות" את החללית – אך לשווא.

„אנחנו מצטערים שאיבדנו את 'פיוניר', אבל כנראה שיומה הגיע", אמר המהנדס רוברט ג'קסון.

החללית סיפקה ידע רב על אודות סערות סולאריות הנוטות לחזות אותן מראש.

לפני שהוכרזה כמי שיצאה מכלל שימוש, הספיקה החללית להקיף את השמש 22 פעמים ולעבור מרחק של 17.7 מיליארד קילומטר.

מדענים אמרו, כי אפשר שהחללית חדלה לפעול בגלל קצר חשמלי, שנגרם על־ידי חלק משופשף. לדעתם, קיים סיכוי קלוש בלבד שהקלקול נגרם כתוצאה מפגיעת מטאור.

● מספר המובטלים הגיע ב־1986 ל־104 אלף בממוצע לשבוע. חלקם בכוח העבודה האזרחי – הסתכם ב־7.1 אחוזים, עלייה של 7.4 אחוזים לעומת השנה הקודמת. זאת הודיעה שלשום הלשכה לסטטיסטיקה.

הסטודנטים ימשיכו להשבית

(המשך מעמ' 1)

ובהעלאה מתונה של שכר הלימוד, העומד כיום על 800 דולאר.

יו"ר התאחדות הסטודנטים דודי ברמן מסר אתמול, כי ראשי הסטודנטים מאוכזבים מעמדת שר האוצר משה נסים, שביטל פגישה להבהרת עמדות בנושא שכר הלימוד. ברמן מסר עוד, כי הסטודנטים חותרים לכך, שמליאת הממשלה תדון בנושא ותביא לידי הכרעה את העמדות השנויות במחלוקת.

נציגי הסטודנטים של המערך משוכנעים, כי רוב שרי המערך יתמכו בעמדתם, הגורסת העלאה מתונה בלבד של שכר הלימוד באוניברסיטאות.

מני: נזק לסטודנטים

(עתים). – אם הממשלה סבורה, שעליה לסבסד את שכר הלימוד באוניברסיטאות, עליה להכיר בכך כי זו חובתה שלה ולא של האוניברסיטאות – כך אמר אתמול פרופ' משה מני, נשיא אוניברסיטת תל־אביב, בנאום במועדון „רוטרי" בתל־אביב.

„אם תתחמק הממשלה מאחריות בסיסית זו ותטיל את עול הסבסוד על האוניברסיטאות – היא תגרום לסטודנט נזק חמור ביותר לטווח ארוך: השכלה נחותה והכשרה מקצועית ירודה", אמר מני.

„אנחנו הזהרנו כי מערכת ההשכלה הגבוהה מתקרבת לקו הסכנה. היום הקו הזה נמצא הרחק מאחורינו", הוסיף פרופ' מני. „כל המדדים מוכיחים, כי החינוך הגבוה בישראל אינו עוד חינוך גבוה".

אנו מודיעים בצער על פטירת חברנו
שלמה דגני
הלוויה היום, יום ו', ה' באדר תשמ"ז 6.3.87
בשעה 13.30 בגבעת ברנר.
המשפחה
ובית גבעת ברנר

לחברתנו חיה בר
איתך באבלך במות
בעלך ז"ל
בנק הפועלים בע"מ
סניף ...
ההנהלה והעובדים

„הייתי בורג קטן וביצעתי פקודות" ציטט איש־שלום מדברי דמיאניוק

מאת אוריאל בן־עמי, סופר „דבר"

נצ"מ אלכס איש־שלום, שניהל את חקירת המשטרה במשפט דמיאניוק, העיד אתמול מטעם התביעה. נצ"מ איש־שלום, מומחה לזיהוי פלילי ובעל השכלה משפטית, שמה בעדותו מסמכים רבים, שעליהם מתבססת התיעמתו של ג'ון דמיאניוק.

איש־שלום סיפר, כי עם הבאת דמיאניוק ארצה, הוא נחקר בידי צוות חקירה מיוחד בכלא איילון. צוות החקירה בראשותו שאל את דמיאניוק על שהותו במחנות ההשמדה הסמוכים לטרבלינקה ודמיאניוק השיב „אין תגובה".

איש־שלום שאלו מדוע „אין תגובה", ודמיאניוק השיב: „אתם דוחפים אותי לטרבלינקה". נצ"מ איש־שלום ציין בעדותו, כי עד תשובתו זאת של דמיאניוק לא הוזכר כלל השם טרבלינקה במהלך חקירתו.

נצ"מ איש־שלום סיפר עוד על שיחות החקירה. איש צוות החקירה המיוחד רפ"ק קפלן התחזה לסוהר ודובב את דמיאניוק בתא מעצרו, במגמה להוציא ממנו מידע ולהתנגד לחקירה.

איש־שלום ציין עוד בעדותו, כי דמיאניוק לא זכר את שמות מפקדי מחנה השבויים שבו שהה ואף לא את שמות חבריו למיטות הסמוכות באותו מחנה.

בתום חקירת התביעה החל סניגורו של דמיאניוק מארק אוקונור לחקור את העד בחקירה נגדית.

ביום ב' הקרוב יתחדש המשפט, וחקירתו הנגדית של איש־שלום תימשך.

לא היתה ברירה

(ע). – „הייתי בורג קטן וביצעתי פקודות. מה רוצים ממני, היתה מלחמה". דברים אלה אמר הנאשם ג'ון דמיאניוק לשני קציני המשטרה האמריקאים במהלך טיסתו לישראל, בעת שהוסגר לפני כשנה.

את דבריו של דמיאניוק בטיסה מסר ניצב משנה אלכס איש־שלום, סגן מפקד היחידה לחקירת פשעים חמורים במשטרת ישראל, במהלך משפטו של ג'ון דמיאניוק בבנייני האומה בירושלים. אלכס איש־שלום עמד בראש צוות החקירה, שחקר את דמיאניוק בארץ.

נצ"מ איש־שלום אמר, כי פעמים רבות במהלך החקירה אמר דמיאניוק לחוקריו: „לא יכולנו לעשות אחרת, לחצו עלינו, היינו שבויים". דמיאניוק הוסיף: „לא הייתי בטרבלינקה, אבל אלו שהיו בטרבלינקה – לא היתה להם ברירה". ניצב משנה איש־שלום הסביר, כי כאשר התבקש דמיאניוק להסביר משפט זה, סתם ולא פירש.

קאפו יהודי

אף שנשאל פעמים אחרות, לא יכול היה הנאשם – לדברי נצ"מ איש־שלום לתת שום שם של מי שהיו עמו בשבי. הוא רק סיפר, כי על קבוצת השבויים היה מופקד קאפו יהודי. עוד סיפר בחקירה, כי השבויים הסובייטים שכנו בצריף ארוך וישנו במיטות בנות קומותיים. הוא סיפר, כי ישן במיטה התחתונה, אך כשנתבקש לציין מי ישן במיטה מעליו, לא ידע לעשות זאת.

בעדותו אמר איש־שלום, כי דמיאניוק נשאל מדוע שיקר לשלטונות ההגירה האמריקאים. לשאלה זאת השיב איוואן, כי רצה להגיע לארה"ב ולא רצה, שיגרשו אותו לברה"מ שם נחשב לבוגד משום שהצטרף לכוחות הפרו־גרמנים שנלחמו נגד הסובייטים.

לבית המשפט הוגש טופס בקשת האזרחות האמריקאית של ג'ון דמיאניוק, ובין המקומות בהם שהה, מופיע גם השם סוביבור, כפי שרשם בטופס בקשת האזרחות.

הנאשם נשאל במהלך חקירתו, כיצד הגיע השם סוביבור לבקשת ההגירה, אם לא שהה במקום. דמיאניוק השיב לחוקריו, כי המציא את השם. בחקירה מאוחרת יותר אמר, כי התכוון להגיד שהיה בעיר הפולנית סמבור, וכי פקיד ההגירה האמריקאי שיבש את השם, וכתב סוביבור במקום סמבור.

כאשר התבקש דמיאניוק לחתום על ההודעות שנתן, סירב ואמר, שיעשה זאת רק בנוכחות עורך דינו ובאישורו.

מסמך טרווניקי

במהלך עדותו של נצ"מ איש־שלום הוגש למשמורת גם מסמך טרווניקי, שהוא תעודת השומר, שהוצאה לטענת התביעה במחנה האימונים של הגרמנים בטרווניקי. במהלך החקירה התבקש הנאשם לזהות את התמונה על המסמך, אך הוא אמר כי זו אינה תמונתו ואינו יכול לזהותה.

כמו כן נאמר במשפט, כי על מסמך טרווניקי מתנוססת חתימת ידו של דמיאניוק. כאשר התבקש על ידי חוקריו לזהות את החתימה אמר, כי החתימה מזויפת ואינה חתימה שלו.

התובע עו"ד שקד אמר, כי ב־14 במארס תיקח הסניגוריה דגימות ממסמך זה. כתב עת"ס מציין, כי בכוונת הסניגוריה לבצע בדיקות של הנייר, הדיו והתצלום כדי להוכיח את טענתה שהמסמך מזויף, והמדובר בקנוניה של השלטונות הסובייטיים.

בחקירה נוספת שחקר צוות החקירה המשטרתי את ג'ון דמיאניוק הוצג לנאשם אלבום של 45 תמונות. המדובר בתמונות של אוקראינים המתגוררים בארה"ב. העד סיפר, כי דמיאניוק זיהה את תמונתו באלבום. כמו כן זיהה באלבום את תמונתו של פדרנקו, וסיפר כי הוא מזהה את פדרנקו משום שראה את צילומו בעיתון במהלך משפטו בארה"ב.

פעם אחרת הוצגו בפני הנאשם שמונה תמונות, ביניהן תמונה שהיתה במסמך טרווניקי. גם לגבי מסמך זה טען דמיאניוק, שזו אינה תמונתו ואינו יכול לזהותה.

העד סיפר ששמונה תמונות של איוואן נשלחו לבדיקה לגרמניה, ביניהן תמונות ממסמך טרווניקי, תמונותיו של דמיאניוק בהיותו חייל בצבא האדום, תמונות מבקשת ההסגרה, תמונת מזהותנו, תמונות מחתונת בתו ותמונות לאחר הגעתו ארצה.

אלכס איש שלום. (צילום: יצחק הררי)

„קולומבו" של המטה הארצי

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

ניצב משנה אלכס איש־שלום, סגן מפקד היחידה הארצית לחקירת פשעים, שעמד אתמול על דוכן העדים בבנייני האומה בירושלים, נחשב לאחד החוקרים המשכילים והאינטליגנטיים ביותר במשטרת ישראל. החוקר, „שהפיל" את כל „הפשע המאורגן" של שנות השבעים בישראל, הוא בעל מספר לא מבוטל של תארים אקדמיים. בימים אלה הוא שוקד על הדוקטוראט שלו.

הוא יליד הודו. את הקריירה שלו החל דווקא בלימודי משפטים ולמד לצד כמה מהפרקליטים הבכירים במדינה. חזותו החיצונית מטעה מאוד. כשהוא עומד על דוכן העדים, הוא נראה כאחד ש„מסתייל" בעולמות אחרים, אך למעשה הוא מכוון את דבריו היטב, ואת רק לאחר שהבין היטב את השאלה שנשאל. יש לו מספר עצום של הופעות בבתי־המשפט, בין השאר בפרשת ירלין, פלאטו־שרון, „הרצח הכפול", חקירת אברהם עופר ועוד עשרות פרשיות פליליות.

אבל מקצועיותו הרבה ומוחו המבריק נתגלו בעיקר בפרשיות שנגעו לזוג אושרי־אהרוני, שהורשעו ברצח הכפול והחשבו מסובכים שבפרשי ישראל בשנות השבעים.

כך נהג גם במקרה דמיאניוק. מאז הגיע החשוד מארה"ב הוא אסף פרט לפרט, חקר עשרות עדים ביחד עם החוקרים האחרים ובנה תמונה פלילית מעניינת ביותר שתתפרש בבית־המשפט כמעט במלואה.

כמו בחקירות אחרות יצר איש־שלום בתחילה את הרושם, כי אין בידיו מידע רב. הוא ישב באולם בית־המשפט ושיגר מבטים חודרים אל המטרה שלו – איוואן דמיאניוק. איוואן השפיל עיניו ונע בחוסר מנוחה. אלכס איש־שלום עשה את עבודתו הקשה על בוריה.

טוביה פרידמן עזב לארה"ב

לאחר שהתברר לו כי לא יוזמן להעיד במשפט דמיאניוק

מאת אוריאלה ראובני סופרת „דבר"

טוביה פרידמן, המכנה עצמו בשם „צייד הנאצים", יצא שלשום בבוקר בדרך האוויר לארה"ב, לאחר שהתברר לו, כי לא יוזמן להעיד במשפט דמיאניוק מטעם התביעה. הוא עצמו ביטל יום קודם־לכן את תוכניתו להופיע כעד במשפט מטעם הסניגוריה, נוכח הביקורת הבוטה שמתחו עליו ניצולי השואה, על דברים שמסר לעורך־הדין של דמיאניוק, מארק אוקונור, כי מעדויות שגבה מניצולי השואה בתום המלחמה, התקבל הרושם כי דמיאניוק איננו עוד בחיים.

טענות חמורות נגד טוביה פרידמן בעניין זה, השמיע גם עד התביעה, אליהו רוזנברג, במהלך המשפט. קבוצת ניצולי השואה בחיפה עמדה לערוך שלשום הפגנה מול ביתו של פרידמן בחיפה, כדי להניאו מלהופיע כעד מטעם הסניגוריה במשפטו של דמיאניוק. טוביה פרידמן הבטיח לנציג קבוצת ניצולי השואה, פנחס פיבלוביץ, כי יימנע מלהופיע כעד הגנה במשפט, וההפגנה בוטלה. ביום ג' בערב עזב פרידמן את ביתו בחיפה, לן בתל אביב וביום ד' בבוקר יצא לארה"ב. למקורביו סיפר, כי הוא מוזמן להרצות בכמה אוניברסיטאות בארה"ב מטעם „בית הלל", על השואה.

לסופרת „דבר" נודע, כי פרידמן הציע, לתביעה לפני יציאתו את הארץ, להופיע מטעמה במשפט דמיאניוק כחוקר וכהיסטוריון של השואה. נמסר לו, כפי שנודע, כי לפי שעה אין כוונה להזמינו לעדות. אם־יוחלט אחרת, תימסר לו על כך הודעה, שישה שבועות מראש.

פרידמן, שביקש כנראה לצנן את הביקורת החריפה שהוטחה נגדו על־ידי ניצולי השואה בפרשת דמיאניוק, גם שלח ימים אחדים לפני צאתו את הארץ מכתב לבית־המשפט בירושלים, בו מיחה על שמאפשרים לבנו של דמיאניוק להיות נוכח במשפט. „יש בכך משום מתן עידוד לחשוד במעשים כה חמורים, ולכן צריך למנוע את שהייתו של הבן באולם בית־המשפט", כתב פרידמן בין היתר.

ראשיתה של הביקורת על פרידמן החלה לפני שבועות אחדים, לאחר מסיבת עיתונאים שערך בחיפה בנוכחותו של עורך־הדין מארק אוקונור, ובה הודיע כי בעת שגבה עדויות מניצולי השואה, בתום המלחמה, נמסר לו כי איוואן האיום הוכה מכות מוות ואיננו עוד בחיים.

המדינה נגד דמיאניוק | אוריאל בן־עמי

מלחמת המסמכים

אתמול היה זה יום המסמכים. יום של מסמכים. נצ"מ אלכס איש־שלום, ראש צוות החקירה המיוחד של המשטרה, הוגש את החתימה של דמיאניוק על־גבי מסמכים שונים. החתימה הזאת – הוא ביקש להבין – זהה לחתימתו של איוואן [illegible]

אתמול [illegible] של הנאשם להגיע, דמיאניוק, שלא כהרגלו, מתוח בכסאו. [illegible] נצ"מ איש־שלום מספר על מסמך [illegible] בחתימה, כי החתימה הזאת זהה בכל המסמכים.

התרגשותו של הנאשם אתמול היתה ניכרת. גם בנו היושב מאחוריו, החל לזוז בכסאו. אתמול אף דרש הבן להתייעצות הסניגורים ומייד נבלם על־ידי השופט לוין. ביה"ד מזהיר שאין לבן כל חלק בהתייעצות וכי ישיבתו שם, מאחורי הנאשם, נקבעה רק מטעמי נוחות.

הקרב על המסמכים הוא מלחמת התשה בין התביעה להגנה. אוקונור מתכוון להביא עד מטעם ההגנה, שיצביע על תמונת איוואן ויסתור את זהותו.

אבל איש־שלום הקדים אותו. אתמול על דוכן העדים הוא סיפר כיצד שלח אותו פלוני תמונה של איוואן גרוזני, כאילו הוא אדם שמאבל. התביעה טוענת שניתן לסתור זאת בקל.

המסמכים והעדויות שמביא נצ"מ איש־שלום חושפים גם את שיטת צוות החקירה המשטרתי, כי דמיאניוק אינו זוכר דבר. הוא אינו זוכר מי היו מפקדי המחנה שבו שהה, הוא אינו זוכר את מיקום מיטתו בצריף שבו [illegible] הסמוכים לו. במשפטים מקושש לסתירות שיהרסו את האליבי שלו.

ואחר־כך באה החקירה הנגדית של אוקונור. גם אתמול, [illegible] מסמך לו כדי לשבת בגבורתם אלה.

[illegible] הוא משלם כמו מתוח. יקר עבור ההגנה על הנאשם. [illegible] אוקונור פותח בחקירה הנגדית בתנופה. לנצ"מ איש־שלום הוא אומר „בוקר טוב הרב־ניצב איש־שלום."

איש־שלום מתקן אותו ומזכיר לו שהוא רק ניצב־משנה, אך רוצה להיות רב־ניצב. אוקונור שואל את איש־שלום האם צוות החקירה ביקר [illegible] נכשלה.

ביום שני ימשיך בחקירה הנגדית של איש־שלום, אבל, חקירת הצוות המיוחד של המשטרה במשפט דמיאניוק, מכונן „מבצע צדק" שם מאוד מאוד מחייב בנסיבות המשפט הזה.

חוסיין הגיע לבון – לדיונים בעניין הוועידה הבין־לאומית

בון (א.פ.). – חוסיין מלך ירדן הגיע אתמול לבון, לביקור רשמי בן יום אחד, כדי לדון באפשרויות ובסיכויים השונים הנוגעים לכינוס ועידה בין־לאומית לשלום במזרח התיכון – כך נאמר בהודעה רשמית מטעם ממשלת מערב־גרמניה, שפורסמה אמש. נשיא גרמניה המערבית ריכארד וייצזאקר קידם את פניו של מלך ירדן בטקס רשמי בצהרי יום אתמול והמנהיגים סקרו יחדיו משמר כבוד בחזית האכסניה שלחוף נהר הריין, משכנו הרשמי של נשיא גרמניה.

אחר־כך קיים חוסיין התוועדות עם הקאנצלר הלמוט קוהל ומאוחר יותר הצטרפו אל שני המנהיגים שר החוץ המערב־גרמני האנס־דיטריך גנשר ועמיתו הירדני זייד אל־ריפאעי.

בשיחותיו אתמול אמור היה המלך חוסיין לדון לא רק בשאלת כינוס הוועידה הבין־לאומית לשלום, כי אם גם בהצעתו שארה"ב והקהילה האירופית יקצו מענק של 1.3 מיליארד דולארים לפיתוח השטחים המוחזקים בידי ישראל. נמסר, כי חוסיין מצפה שגרמניה המערבית תתרום למענק המבוקש הזה 5 מיליוני דולארים.

בתוך כך מסר העיתון המצרי „רוז אל יוסוף", כי הוועדה לשיתוף פעולה בין מצרים וגרמניה המערבית, שתתכנס בבון מה־16 ועד ה־19 בחודש, תדון בהסכמים הפינאנסיים בין שתי המדינות וכי צפוי שבמהלך הדיונים יסוכם, כי הגרמנים יתנו למצרים מלווה של 235 מיליוני מארקים, מלבד 33 מיליון מארק שיינתנו כמענק.

במה שנוגע לוועידה הבין־לאומית לשלום במזרח התיכון, פירסם אתמול העיתון המצרי רב התפוצה „אל־אהראם" ריאיון עם יועצו המיוחד של הנשיא חוסני מובארק עוסאמה אל־באז, שאמר לעיתון, כי מצרים מנהלת מגעים הדוקים עם ארה"ב בעניין כינוס הוועידה.

אל־באז אמר, כי להערכתו, ידרשו ההכנות השונות לוועידה חודשים אחרים, וכי אם אכן יושג הסכם ברור בדבר כינוסה עוד בעתיד הקרוב – יראה בזה הצלחה גדולה.

בראיון גם פנה אל־באז לירדן ולאש"ף בקריאה להגיע לכלל הבנה ביחס לכאמצי שלום משותפים עם ארצות ערב.

„ניו־יורק טיימס": לדחות את הוועידה

„מן הראוי לעכב לפי שעה את כינוסה של ועידת השלום הבין־לאומית במזרח התיכון, בגלל התסבוכות והניגודים הכרוכים בארגונה" – כתב אתמול „ניו־יורק טיימס" במאמרו הראשי. העיתון הוסיף כי כינוסה של ועידה כזאת „שופע ניגודים".

„שר החוץ הישראלי שמעון פרס תומך בלהיטות בכינוסה של ועידת שלום למזרח התיכון, אך הוא עצמו אינו מצפה שהיא תבא לפועל", כותב בעל המאמר הראשי.

„ראש הממשלה יצחק שמיר מתנגד בתקיפות למאמצי שר החוץ שלו ואילו ממשל רייגן, אף על פי שיש לו הסתייגויות מוועידה כזאת, אומר כי הרעיון ראוי להיבדק.

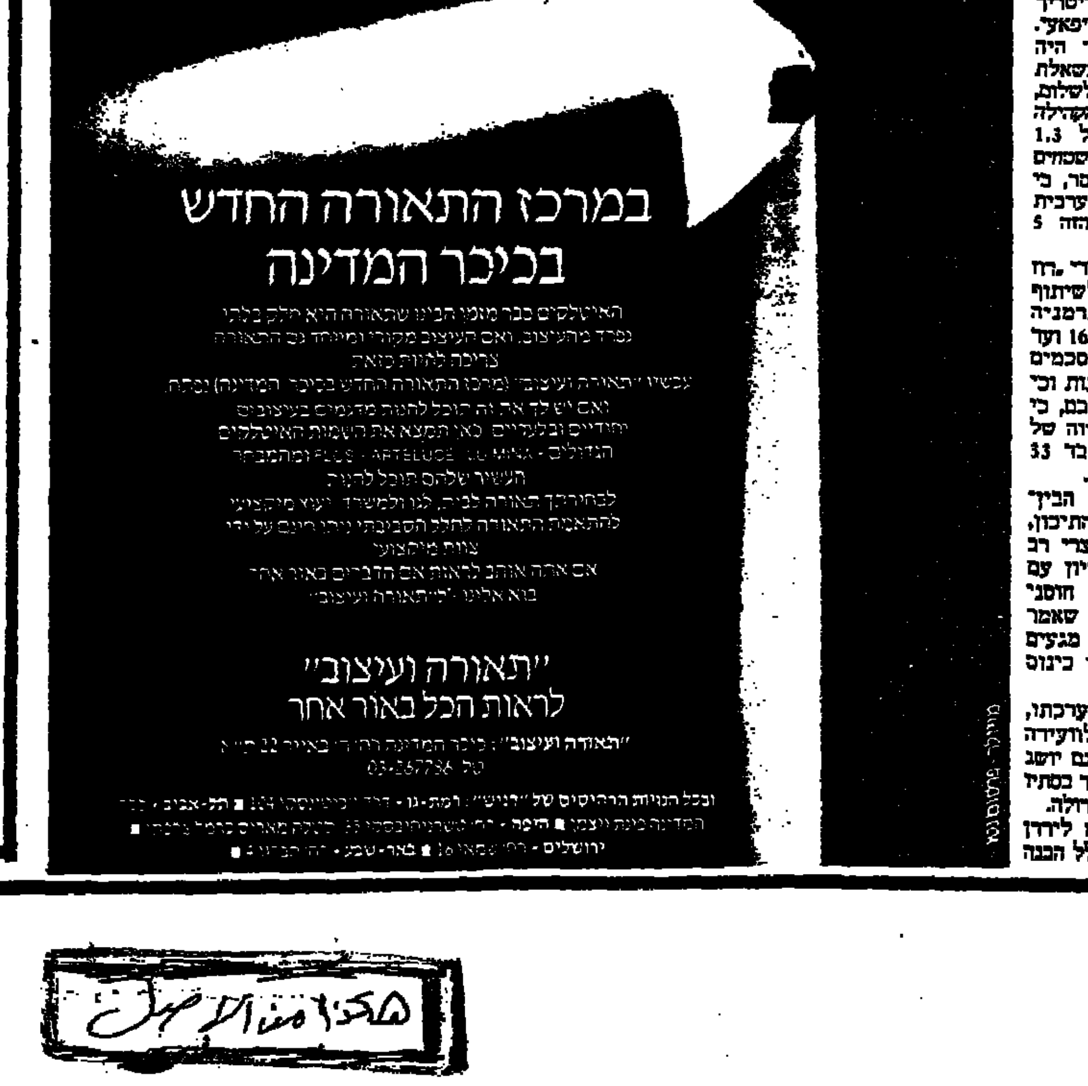

לשכת עורכי־הדין מציעה שינוי חקיקה נגד ריבוי המעצרים בישראל

(עשית). – לשכת עורכי־הדין בישראל מודאגת מהתופעה של ריבוי מעצרים שאינם מוצדקים וממליצה על קבלת שינויים בחוק לתיקון המצב.

המועצה הארצית של הלשכה שהתכנסה אתמול בתל־אביב, קיימה דיון במסקנות ובהמלצות שהגישה לפניה ועדה מיוחדת שנתמנתה מטעמה לפני שבועות אחדים לבדיקת סוגיית המעצרים בישראל, הן המעצרים המשטרתיים לצורכי חקירה והן המעצרים בבתי המשפט עד תום ההליכים.

בתום הדיון במסקנות ובהמלצות הוועדה קיבלה מועצת לשכת עורכי הדין, בין השאר, את ההחלטות הבאות:

● בקשות המעצר מטעם המשטרה והפרקליטות התרבו במידה ניכרת, והיענות בתי־המשפט אף היא גדלה לעומת הגישה שנקטו בעבר. חומרת העבירה כשלעצמה הפכה לעילה ממשית ובעלת שימוש נרחב למעצר עד תום ההליכים.

● לשכת עורכי־הדין מביעה את דאגתה מריבוי מספר המעצרים שאינם מוצדקים והיא סבורה שהמצב מחייב ביצוע תיקונים ושינויים מיידיים.

● הלשכה ממליצה ליזום חקיקה, שתקבע את ההוראות הבאות בעניין מעצרים (ההוראות מתייחסות הן למעצרים לצורך חקירה והן למעצרים עד תום ההליכים).

ארידור ציטט שיר של לאור ואמר: „אסור לסבסד זאת!"

מאת סופרו הכלכלי של „דבר"

ועדת הכספים של הכנסת אישרה העברת 2.6 מיליון שקל בתוספת הקצבה למוסדות תרבות ואמנות, המתוקצבים על־ידי משרד החינוך, אך לא לפני ששמעה הרצאה ארוכה מפיו של חה"כ יורם ארידור על הקיצוץ של מוסדות תנועת החירות מצד משרד החינוך.

במהלך דבריו הסתייע בחוברת, שהוציאה חירות בימים האחרונים, ובה התפרסם „מחקר" מדוקדק על הדרך, שבה מתקצב השר נבון את מוסדות התרבות והאמנות.

ארידור ציטט מן המחזה „אפרים חוזר לצבא" וכן משיר של יצחק לאור, והראה כדוגמה של תוכנית ספרותית, שעליה צריכה המדינה ללא השסתים. הוא טען, כי אסור לסבסד פרסומים מעין אלה.

נציגים של המערך טענו בין היתר, כי התמיכות מוענקות לתיאטרון או לכתב־עת ולא למחזה מסויים או ליצירה מסויימת בתוכם. השר נבון הסכים לבסוף למסור לוועדת הכספים רשימות מפורטות של כל המוסדות הנתמכים על־ידו, כולל סכומים ואמות מידה להקצבות, זאת לאחר שאנשי הליכוד טענו, כי ההקצבה האחרונה הוגשה ללא חלוקה פנימית.

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, אצל אמהות מסורבי העליה, אתמול (צילום: ישראל סאן)

פרס: זה הזמן להידבר עם ברה"מ

(ע). – מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, אמר כי עתה התקופה של חיפוש ההזדמנות להידברות עם ברית־המועצות. לדבריו, ברה"מ עומדת בפני שינוי עצום, כדי לענות על הצרכים של עצמה שאינם נוחים ליהודי. „ובשעת שינוי זה, ברה"מ תגלה רגישות כלפי דעת הקהל בעולם ועתה היא התקופה של חיפוש אחרי פרק ההזדמנות להידברות איתה ולא לדחות זאת. את שני מליון יהודי ברה"מ אפשר להציל כשיש שינוי בברית־המועצות" – אמר.

מר פרס דיבר בפני חברי המוסד המאוחד לענף הבנייה בבית אסיה בתל־אביב.

בדברו על המצב בתחום המדיני ציין מ"מ ראש הממשלה, כי „עסקנו בבטחון על חיינו והיינו חלשים. המלחמה נגדנו היתה עד לפני שקמה המדינה. עתה ישראל ארץ חזקה במזרח־התיכון ומוגנת כהלכה. מתפקידנו עתה להבטיח לדור הצעיר עתיד ללא מלחמות, הדור שלנו צריך למצות את האפשרות להביא שלום".

פרס ציין את מצב השלום של ישראל עם מצרים ואת סוריה, שאין לה יכולת משקית לשאת את הצבא שהקימה.

חברי תנועת „מעוז", קראו אתמול לממשלה לערוך בדיקת פנים בעניין מדיניות החוץ שלה כלפי ברה"מ.

במסיבת עיתונאים שנערכה השבוע בבית אגרון בירושלים, נאמר כי תנועת מעוז שנוסדה ב־1959, שמה לה למטרה לעורר את דעת הקהל בארץ ובעולם נגד מדיניות ברה"מ, המסרבת לשחרר ולתת זכות עליה ליהודים הגרים בתחומה ולהשפיע על ממשלת ישראל להכין תוכניות כלכליות וחברתיות לקליטת עליה המונית מברה"מ.

„מי שטוען שיחס ברה"מ ליהודים השתנה – טועה", אמר מיכאל נודלר, חבר התנועה והדגיש שברה"מ היא האויב מספר 1 של מדינת ישראל. חידוש יחסים דיפלומטיים איתה, הריהו כאסון למדינה, ופתיחת שגרירות רוסית בארץ הרי הוא כנעיצת סוס טרויאני כליבנו.

חברי התנועה ציינו את כשלון קליטת העולים מרוסיה בשלהי שנות ה־60, שאז לא ערכה הממשלה כל הכנות ותכניות לקליטת העולים.

„הפסיקו השביתה" – ביקש רה"מ מאמהות המסורבים

(עשית). – שביתת הרעב של נציגות „אמהות למען חופשי" נכנסה אתמול ליומה השני. מהמועצה הציבורית למען יהדות ברית־המועצות נמסר, כי עשר אמהות מסורבי העליה, [illegible] מול משכן הכנסת.

האם הקשישה ביותר, בת 86, נפלה אמש למשכב ולא יכלה להמשיך בשביתתה מפאת חולשה גופנית.

ראש הממשלה יצחק שמיר, קיים עימן פגישה במקום השביתה והפציר בהן להפסיק. הוא הבטיח לאמהות כי הממשלה עושה ותעשה כל שביכולתה כדי להבטיח את שובם של ילדיהן הביתה.

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, הגיע גם הוא למקום האירוע והדגיש בפני המפגינות את העובדה שמשרדו עומד בקשר עם הסובייטים, והוא יבטיח את העברת המסר המדוייק שלהן לידי הממשלה הרוסית.

השביתה תימשך הבוקר מול משרדי הממשלה.

נשיא המדינה, חיים הרצוג, מתקבל בחלה ומלח, אתמול בבת־ים, שם הוענקה לו אזרחות כבוד של העיר. (צילום: יצחק פרידין)

קריאה לריאורגניזציה מיידית

חשש: שום מנהיג לא יסכים לעמוד בראש הסוכנות

(עשית). – חשש כי אם לא תיעשה רביזיה מיידית בהסכם משנת 1971 בדבר כינונה מחדש של הסוכנות היהודית לארץ־ישראל, לא יסכים שום מנהיג ציוני בעל שיעור קומה לעמוד בראש הנהלת ההסתדרות הציונית העולמית, הביע אפרים אבן, יו"ר הוועד־הפועל הציוני, בישיבה משותפת של נשיאות הוועד־הפועל הציוני ושל ועדת העליה והקליטה של הכנסת שנערכה במשכן הכנסת.

אפרים אבן גינה את החברים הלא־ציוניים כדבריו, בחבר הנאמנים של הסוכנות היהודית, שדרשו התפטרות דולצין ולבסוף הסתפקו בהודעה ממנו כי לא יציג את מועמדותו לתקופת כהונה נוספת. לדעתו, לא היה כדבר הזה בתולדות התנועה הציונית.

אבן קרא לריאורגניזציה בתנועה הציונית ולקביעה מחודשת של תפקידיה. לדעתו, יש להתרכז בחינוך עברי וציוני בגולה... מגן הילדים ועד לאוניברסיטאות עבריות, בחיזוק תנועות הנוער הציוניות וכן בהקמת מחלקה לעבודת כפיים, שתתמוך בכל קבוצת יהודים שתעסוק בעבודות כפיים בלבד.

השר הצרפתי לסחר־חוץ – ל„דבר":

„החרם הערבי קיים רק בדמיונם של הצרפתים"

מאת גדעון קוץ, סופר „דבר" בפאריס

פאריס (מיוחד ל„דבר"). – „הממשל הצרפתי עושה הכל כדי לעודד החברות הצרפתיות להתגבר על המיתוס של החרם הערבי" – אמר בריאיון ל„דבר", השר הצרפתי לסחר חוץ, מישל נואר, בסיום ביקורו הרשמי של שר התעשיה אריאל שרון בראש משלחת של עשרים תעשיינים ישראלים בפאריס.

„החרם הערבי קיים בדמיונם של הצרפתים" אמר, „יש הוכחות לכך שחברות אמריקאיות ואירופיות הפועלות הן בישראל והן במדינות הערביות אינן נתקלות בשום קשיים". לדבריו מתבטא האיתות, של הממשל בביקורים ובמפגשים ההדדיים שיזמו הוא ושר התעשיה, אלן מדלן. נואר אמר כי זה חודשים אחדים השתפר האקלים הכללי ביחסי שתי המדינות באורח ניכר, ויש לפעול להגברת הסחר ושיתוף הפעולה בין שתי המדינות לרמה התואמת מדינות ידידות ובעלות רמת התפתחות כלכלית דומה. בפגישות עם שרון השתתפו גם תעשיין המטוסים סרז' דאסו, נשיא חברת רנו, הוא ביקר במעבדה המרכזית של חברת האלקטרוניקה והתעשיה הבטחונית הגדולה "תומסון", שלה קשרים ענפים במדינות ערב. נציגים כל חברות אלה יבואו לישראל.

ברה"מ אופטימית ביחס לאפשרות הסכם על הטילים לטווח בינוני

מוסקווה („רויטר", עתי"מ דע"צ). – דובר משרד החוץ הסובייטי גנאדי גראסימוב הביע אתמול אופטימיות זהירה לגבי הסיכויים להשיג בהקדם הסכם בין מעצמות־העל בדבר סילוק הטילים הגרעיניים לטווח בינוני מיבשת אירופה. גראסימוב אמר לכתבים, כי מוסקווה מצפה בקוצר רוח, שקיבלה תשובות חיוביות במעט מכל המדינות להצעה שהעלתה בסוף השבוע בדבר הפרדת הנושא של הטילים לטווח בינוני משאר בעיות פירוק החימוש, מתוך תקווה להגיע במהירות להסכם בנושא זה.

כזכור, הציעו הסובייטים לסלק את הטילים לטווח בינוני מאירופה, ולהתנות את הדבר בהסלת הגבלות על תוכנית ההגנה האמריקאית המכונה „מלחמת הכוכבים".

בעקבות זאת, הגישו הסובייטים הצעה מפורטת לוועידת פירוק החימוש בז'נווה, ובתגובה על כך הגישו גם האמריקאים טיוטת־חוזה משלהם, הדומה – פחות או יותר – להצעה הסובייטית.

ה„ניו־יורק טיימס" מסר אתמול, כי הנציגים הסובייטיים בשיחות ז'נווה הסכימו גם לעיקרון של „עריכת ביקורת על אתר", כדי לוודא שהסכם הגבלת החימוש אמנם נשמר. עד כה, נתקל המשא־ומתן בקשיים מרובים בגלל המחלוקת סביב שאלת הביקורת.

העיתון מוסר בשם דיפלומאטים בז'נווה, המקורבים לשיחות, כי הנציגים הסובייטיים הביעו נכונות להסכים גם לסעיפי החוזה הנוגעים ל־600 טילים בעלי טווח קצר יותר.

גנאדי גראסימוב אמר, כי הוצעות שהועלו על־ידי האמריקאים בוועידת ז'נווה עולות בקנה אחד עם ההבנות שהושגו בין מנהיג ברה"מ מיכאיל גורבאצ'וב לבין הנשיא רייגן בוועידת הפיסגה שלהם בריקיאוויק, אשתקד.

„תגובתנו הראשונית לזה היא חיובית מאוד", אמר גראסימוב. „אנו חייבים לדעת, שהעניינים הללו לוזה, והיינו רוצים להגיע אותם במהירות, אבל אם נצליח בזה או לא – זאת שאלה שתתברר בעתיד".

הוא הוסיף, כי בין הסכם עקרוני לבין ביצוע מעשי בשטח „עלול להשתרע מרחק של אלפי מילין". הכל תלוי בשאלה האם בעיות טכניות – כגון השאלה כיצד לאמת את שמירת ההסכמים – יטופלו בצורה עניינית, או ינוצלו כאמתלה לטרפת, הטעים גראסימוב.

ארה"ב משתתלת גם היא

נציגי ארה"ב בשיחות בז'נווה תידרכו ביום ה' את בעלות בריתה בנאט"ו על מהלך השיחות עם הסובייטים בעניין סילוק הטילים לטווח בינוני מאירופה.

הנציג האמריקאי הראשי בשיחות מקס קמפלמן אמר לכתבים לפני כניסתו למטה נאט"ו בבריסל, כי טיוטת החוזה שהוצגה לסובייטים בז'נווה היא פרי עבודה מבוצעת רבה של חודשים ארוכים. „אני מקווה ומצפה, שהדבר יניע את הנשא ויתן קידמה", אמר קמפלמן.

שאלת הטילים לטווח בינוני נוגעת במישרין לארבע מדינות מערב אירופיות: בריטניה, מערב־גרמניה, בלגיה ואיטליה. בתחומי המדינות הללו מוצבים 316 טילי שיוט וטילים מסוג „פרשינג־2מ", בהתאם להחלטה שהתקבלה בנאט"ו ב־1979.

ויתורים גם בנשק כימי

בתוך כך נמסר מז'נווה, כי ברה"מ הציעה ויתורים חדשים גם בעניין הנשק הכימי, בוועידת 40 המדינות לפירוק החימוש המתקיימת בז'נווה.

הנציג הסובייטי הראשי בוועידה זו אמר, כי הכוונה היא לחתום על אמנה שלפיה יוקמדו כל כלי הנשק הכימיים וכל אמצעי הייצור שלהם בכל המדינות שיש להן כלי נשק כאלה, לרבות ארה"ב וברה"מ.

שר החוץ של ארה"ב ג'ורג' שולץ (למעלה, משמאל) צופה בטקס קונפוציאני רב־רושם, שנעשה לכבודו בעת הביקור שערך שלשום בעיר קופו שבחבל שאנדונג, מקום שם חי הפילוסוף הסיני המהולל לפני כ־2500 שנה. שר החוץ הסיני ג'ו קיא־חן (למעלה, ימני קיצוני) התלווה לשולץ בביקורו בעיר הרחוקה. (צילום: א.פ.)

בישראל מצוי חומר רב על פושעים נאציים בבריטניה

מאת נתן רועי, סופר „דבר"

בידי היסטוריונים ישראלים חוקרי שואה מרוכז חומר רב הנוגע לפושעי המלחמה הנאצים שמצאו מקלט בבריטניה לאחר המלחמה ובכוונתם לפתוח במערכה להקמת ועדת חקירה בבריטניה, לשם תפיסת הפושעים הללו, שירדו בעת האחרונה ל„מחתרת".

בעקבות חשיפת עקבותיהם של פושעי מלחמה נאצים בכל רחבי העולם הוקמה ועדת חקירה על ידי השופט דשיין בקנדה (ועדת דשיין) וועדה נוספת הוקמה באוסטרליה (ועדת מנדים).

בחודש האחרון, נפגשו חברי „מרכז ויזנטל" עם דאגלס הארד, שר הפנים הבריטי, וביקשו ממנו לפתוח בחקירה נגד הפושעים הנאצים שמצאו מקלט בבריטניה.

הארד הודיע, כי הוא איננו מוכן להורות למשטרה הבריטית לחקור את עברם של 17 האזרחים הבריטים החשודים בפשעי מלחמה נגד יהודים והשתקעו בבריטניה לאחר מלחמת העולם השנייה.

באוניברסיטה העברית בירושלים נערכה בדיקה של שמות החשודים המתגוררים בבריטניה, וממקורות ישראליים נודעו פרטים ברורים לגבי ארבעה חשודים (מתוך 17 שהוגשו ברשימה של „מרכז ויזנטל") האלה הם:

● יודיקים ברזגיוס (יליד 1907) מופיע בספר הזכרון של קהילת טלס. הוא היה מאנשי המשטרה הבכירים בטלס – ליטא. בזמן חיסול היהודים השתתף ברזגיוס ברצח יהודים ובשוד חפצי הערך. היום הוא מתגורר בנורת'גמפטון.

● צירניאוסקאס פיאטרס בן ה־77 פעל בווילנה בזונדר־קומנדו (המחלקה המיוחדת). היום הוא מתגורר בבריטניה.

● קריוזבצקאס היה פעיל במשטרה הליטאית באוקמרגה. עדויות עליו מופיעות בספרי זכרון שונים שהתפרסמו בארץ.

● הרדינסקי (שמו הפרטי לא ידוע) שינה את שמו עם הגיעו לבריטניה, אך הוא מופיע בספר יהודי ליטא כאחד מן הפושעים הנאצים הפעילים ביותר בליטא. היום הוא מתגורר באולדהאם־לנקשייר, בריטניה.

לגבי שאר החשודים, הגיע ל„מרכז ויזנטל" מידע ממקורות שונים ומגוונים, אך הבדיקה שנערכה באוניברסיטה העברית מוכיחה, כי מידע אודות הפושעים הנאצים ברחבי העולם מתועד היטב בספרים שהתפרסמו ובעדויות שנמסרו ל„יד ושם".

יפן הכריזה מלחמה על רוכלי־הרחוב הישראלים

מאת שמרה הורן, סופרת „דבר" ביפן

טוקיו (מיוחד ל„דבר"). – ישראלים צעירים, העוסקים ברוכלות רחוב בערים הראשיות של יפן, מועמדים לגירוש מהאי – כך נמסר בהודעה של משרד המשפטים היפני, שהתפרסמה כהבלטה בעיתון „ג'פן טיימס".

בהודעה נמסר עוד, כי כמעט כל רוכלי הרחוב ביפן הם ישראלים צעירים, המגיעים לאי לאחר שירותם הצבאי, במטרה ללמוד תורות לחימה סיניות ויפניות. לשם פרנסה, עוסקים הצעירים האלה במכירת תמונות של הדפסי לייזר ברחובות הערים.

עד כה, ישראלי שנתפס ברוכלות רחוב היה מובל לתחנת המשטרה, שהסתפקה באזהרה בלבד.

לאחרונה, מחמת ריבויים של מוכרי התמונות הישראליים ברחובות טוקיו, הורה משרד המשפטים היפני למשטרה, כי החל מהחודש, כל רוכל ישראלי שייתפס ברחובות יובל למשטרה, שם יצולם וייפתח נגדו תיק פלילי.

דובר משטרת טוקיו אמר: „אם יהיו בידינו תמונות הרוכל ופרטים מזהים אחרים, נוכל לדחות בקשה להארכת ויזה של כל זר שנתפס על ידי המשטרה בעיסוק לא חוקי של רוכלות. כך גם יקל עלינו להרחיק מיפן את כל הישראלים הרוכלים הללו".

עוד מסר הדובר, כי בחודש האחרון – ולראשונה בתולדות יפן – גורש מספר ישראלים מהאי, בשל עיסוק ברוכלות לא־חוקית.

יהודי קוסטה־ריקה: יש להסגיר את הפושע קוזי

סן־חוזה (ע"צ). – ועדת „יד ושם" בקוסטה־ריקה תבעה שלשום במפגיע ממשלת המדינה הזאת להסגיר לברה"מ את הפושע הנאצי בוגדאן קוזי בן ה־63, כדי שיעמוד לדין „במקום ששם עשה את פשעיו".

בוגדאן קוזי מואשם ע"י השלטונות הסובייטיים בכך שרצח במו ידיו ילדים יהודים רבים בין השנים 1941־1944, בעת ששיתף פעולה עם שלטונות הכיבוש הנאציים, כאשר שירת כקצין משטרה.

נשיא ועדת „יד ושם" בקוסטה־ריקה בתאורדו ברוך רוזה את הסימוכים המשפטיים שבהם השתמש בית המשפט כשקיבל את החלטתו לדחות את בקשת ההסגרה, בנימוק שלפי החוק בקוסטה־ריקה, מתיישנות כל העבירות כעבור 25 שנים.

בית המשפט לעירעורים עמד לתת את החלטתו בסוף ינואר, אולם החליט לדחות את ההחלטה למועד אחר, ללא כל הסבר.

יפן תושיט עזרה לכל אלה ממדינאיה שהם כבדי לשון

מאת שמרה הורן, סופרת „דבר" ביפן

טוקיו (מיוחד ל„דבר"). – פוליטיקאים יפנים כבדי פה מגמגמים או סובלים מהפרעות דיבור שונות, יוכלו סוף כל סוף לפנות לקהל הבוחרים ולשאת נאומים תוצבי להבות ברדיו ובטלוויזיה של יפן – כך החליט משרד הפנים היפני, שנחלץ לעזרתם של הפוליטיקאים כבדי הפה.

הרעיון הוא, שדו"חות ונאומים שייכתבו על ידי הפוליטיקאים המגמגמים ייקראו על ידי שדרני רדיו וטלוויזיה פופולאריים וישודרו במלואם בתכניות רדיו או טלוויזיה שבהן יופיעו המועמדים.

דובר משרד הפנים היפני מסר עוד, כי השירות המיוחד יינתן „אך ורק לאנשים הסובלים מליקויי דיבור מולדים". מדינאים הסובלים זמנית מאיבוד הקול, צרידות או כל ליקוי אחר – לא יוכו ליהנות מהשירות המיוחד.

יזמת השלום הסורית בלבנון צוברת תנופה: צפויה פסגת ג'ומייל־אסד

דמשק (א.פ.). – נשיא לבנון אמין ג'ומייל ועוזריו הבכירים ביותר נועדו אתמול עם שר החוץ הסורי פארוק א־שרעא וניהלו עימו שיחות ממושכות במאמץ לשים קץ לקרבות המתחוללים עתה בלבנון. הצוות הלבנוני, שבו חברים שר החוץ לשעבר אלי סאלם, ראש המודיעין הלבנוני סימון קאסיס ויועציו המשפטיים של ג'ומייל ג'וקלאם נאסר ואלי גאנם טס אתמול לדמשק במטוס צבאי, בעיצומה של סערת גשמים עזה.

הצוות הלבנוני, שזהו לו ביקורו הראשון בדמשק מאז פרשה סוריה את כוחותיה במערב־ביירות המוסלמית ב־21 בפברואר, קיים סיבוב שיחות ראשון עם א־שרעא שעה קלה אחרי נחיתתו ואמש אמור היה לקיים עם השר הסורי סיבוב שיחות נוסף.

פקידים סורים ולבנונים כאחד סרבו אתמול להתייחס לתוכן המגעים בין ג'ומייל וצוותו ובין פארוק א־שרעא, אולם הסכימו לומר לכתבים, כי בשיחות שררה „אווירה חיובית ביותר".

מקורות דיפלומאטים עלומי־שם דיווחו לעיתונאים, כי המשלחת הלבנונית מסרה לא־שרעא את תשובותיו של ג'ומייל לטיוטת־מסמך, הקוראת לתיקונים מקיפים בחוקה הלבנונית, כיוזמה שהוצעה על־ידי הסורים ואשר זכתה בתמיכתם של המנהיגים המוסלמים העיקריים בלבנון.

המקורות לא הסכימו לומר האם הסכים גם ג'ומייל לתיקונים אלה, שקיצצו באורח ניכר מאחיזת קהילתו הנוצרית בהגה השלטון בלבנון.

המקורות הדיפלומאטיים בדמשק תיארו את מגעי המשלחת הלבנונית עם א־שרעא כ„שליחות מכרעת, הרת־גורל". מקורות אלה מסרו עוד, כי התוועדות הפסגה המיוחלת בין ג'ומייל לנשיא סוריה חאפז אסד עשויה להתקיים כבר ביום א' הקרוב, אם יתברר כי לאמין ג'ומייל „גישה חיובית" כלפי מסמך הצעות הסורי.

ראש המיליציה הצבאית של הפאלאנגות סמיר ג'עג'ע ונשיא לבנון לשעבר כמיל שמעון בן ה־86 הצהירו לאחרונה פעמים אחדות, כי יטילו וטו חד־משמעי על כל רישרמה שהיא שתערער במשהו את מעמד הנשיאות הלבנונית. שמעון אמר, כי הוא מתנגד למהלכים הסוריים להשכנת שלום כפוי בלבנון.

אולם, במהלך־פתע שנקט אמש, הודיע שמעון הישיש בביירות: „אנו נמצאים עתה ערב פתרון אמיתי – שלום־אמת בין כל הלבנונים וקשרים טובים עם סוריה, שיהיו מבוססים על כיבוד הדדי של ריבונות שתי המדינות".

שמעון אמר את דבריו אחרי פגישה עם דובר הפרלמנט הלבנוני חוסיין חוסייני, מנהיג מוסלמי שיעי שהוא אחד התומכים הנמרצים ביותר של מהלכי השכנת השלום מצד הסורים.

פרשנים בביירות ציינו אתמול, כי לאור עמדתו זאת של שמעון, נתון עתה ג'עג'ע בבידוד יחסי, העשוי להקל מלחץ של המיליציות הנוצריות על הנשיא ג'ומייל לסרב להצעות הרישרמות של סוריה.

עיראק טוענת: כ־15,000 חיילים איראנים נפלו בקרבות מול באצרה

בגדאד („רויטר"־עתי"ם וע"צ). – עיראק הודיעה אתמול, כי כוחותיה הדפו מתקפה חדשה של האיראנים בקרבת עיר הנמל האסטרטגית בצרה, ובקרבות עקובים מדם נהרגו או נפצעו 15,000 מאנשי „המשמרות המהפכניים" האיראנים.

בהודעה מטעם הפיקוד העליון של הצבא העיראקי נאמר, כי ארבע דיוויזיות של „המשמרות המהפכניים" תקפו את העמדות העיראקיות מזרחית לבצרה, בחזית הדרומית של מלחמת המפרץ. אולם, התוקפים מוגרו כליל עד שעות הצהריים של יום אתמול, אמרה ההודעה.

קודם לכן הודיעו האיראנים, כי כוחותיהם פתחו בהתקפות חדשות בקרבת בצרה, שלשום בלילה, וכי בקרבות ליד „אגם הדגים", מרחק כ־10 קילומטר מזרחית לעיר, נהרגו או נפצעו 1,200 עיראקים.

כן נמסר בהודעה האיראנית, כי קרבות עזים התחוללו במשך הלילה גם בחזית החדשה שנפתחה בצפון־מזרח עיראק.

דובר צבאי עיראקי אמר, כי האיראנים פתחו במתקפה בצפון במטרה למשוך את תשומת ליבם של הכוחות העיראקיים לאיזור הזה, למען יוכלו את לתצם בדרום.

„עיראק יודעת היטב, כי מטרתה העיקרית של איראן היא לכבוש את בצרה בדרום. זוהי הסיבה שעיראק הודיעה על המתקפה הזאת בצורה בה החלטית ותקיפה", אמר הדובר.

גראסימוב: לא נוציא לאור את סולז'ניצין

מוסקווה („רויטר"־עתי"ם). – הידיעה כי שלטונות ברה"מ יתירו בקרוב להוציא לאור בתחומי ארצם את ספרו של הסופר הרוסי הגולה אלכסנדר סולז'ניצין „חוג הסרטן" – הוכחשה שלשום ע"י דובר משרד החוץ הסובייטי גנאדי גראסימוב.

הידיעה בעניין זה פורסמה לא מכבר בעיתון דני, מפי עורכו הראשי של כתב העת הספרותי הסובייטי רב היוקרה „נובי מיר".

לדברי העיתון הדני, אמר העורך הסובייטי, כי „חוג הסרטן" ייצא בקרוב לאור בברה"מ, וכי יש גם תכניות ארוכות־טווח להוצאת ספרו של סולז'ניצין „ארכיפלג גולאג".

בתגובה על כך אמר גראסימוב לכתבים במוסקווה: „בחדרי המערכת של כתבי העת שלנו אין תוכניות להוציא לאור את 'חוג הסרטן'".

אם אמנם תותר הופעתו של הספר, כי אז תהיה זו סנסאציה עצומה בחברה הסובייטית, הנהנית באחרונה מליברליזאציה גוברת הולכת תחת שלטונו של מיכאיל גורבאצ'וב.

גראסימוב נשאל, מדוע לא ייתכן להוציא לאור גם את ספרו של סולז'ניצין, לאחר שספרים אחרים, כגון „דוקטור ז'יוואגו" מאת בוריס פאסטרנאק, אשר היו אסורים באיסור חמור בעבר, הותרו לפרסום. גראסימוב השיב: „זכויות היוצרים על 'חוג הסרטן' שייכות לסולז'ניצין".

המומים ומזועזעים ממותו הטראגי של

משה גל ז"ל

מנהל אגף הכספים – „דן"

ומשתתפים באבלם הכבד של המשפחה וקואופרטיב „דן"

הארגז בע"מ

החברים וההנהלה

יהושע אורנשטין, הוצאת ספרים „יבנה" בע"מ
תל־אביב, רח' מזא"ה 4, טלפון 297856

יצא לאור הספר:

בשידות חינוכי

פרשת שירות של מחנך־מנהל במוסד חינוך על־יסודי עצמאי

מאת יצחק שפירא

מנהל לשעבר ונשיא כיום של בית ספר הריאלי בחיפה.
להשיג בהוצאה ובכל חנויות הספרים.

לפורים־יש מתנה!

הופעה מהדורה חמישית!

אבשלום קור

יופי של עברית!

מן השידור אל הכתב
הספר הסוחף של
משרד הבטחון – ההוצאה לאור
ו – ספרית מעריב

להשיג בחנויות הספרים ברחבי הארץ, או בישירות בחנות ספרית מעריב, דרך פ"ת 72א', תל־אביב.

המגבית המאוחדת לישראל – קרן היסוד
מודיעה על
פתיחת מועד קבלת יצירות לתחרות הספרותית השנתית תשמ"ז
של
פרס יפה
ע"ש לייב יפה ז"ל

הפרס יינתן, כמדי שנה, ליצירה בלשון העברית, אם בצורת שירה, מסה, מחקר או ביוגרפיה, באחד מהנושאים: עם ישראל, ארץ ישראל, גלות וגאולה, שיבת ציון בהווה ובעבר, הארץ והתפתחותה מתחילת שיבת ציון ועד היום, הקשר שבין הגולה לארץ מבחינה היסטורית, סוציולוגית, כלכלית או תרבותית.
יבואו בחשבון חיבורים בהיקף של ארבעה גליונות דפוס לפחות שפורסמו בתקופת השנתיים האחרונות.
יש להגיש 4 עותקים מן היצירה.
המועד האחרון להגשת היצירה: א' אייר תשמ"ז, 30.4.87.
בדבר פרטים: מזל המאגי, מח' ההסברה, המגבית המאוחדת לישראל – קרן היסוד, ת.ד. 583, ירושלים, טל. 233184

למכירה בהוד השרון

בדרך השרון 51 (גוש 6455 חלקה 326)

מגרש בשטח רשום של 1295 מ"ר ועליו מבנה של כ־135 מ"ר במפלס הקרקע וכ־100 מ"ר במפלס העליון.
75% מהתמורה ישולמו במזומן ו־25% מהתמורה ניתן לשלם באמצעות שטחים שייבנו על המגרש.
הצעות לרכישת הנכס יש לשלוח לת.ד. 27, תל־אביב עבור „מח' נכסים" עד ליום 20.3.87.
אין אנו מתחייבים לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

תורנות בתי־מרקחת

ליום שישי 6.3.87
תל־אביב
שדה דב – האוזנר 3 תבנית ל' – 428510
מעיין חיים – צהלון – שד' ירושלים 98 – 822986
ירושלים
מרפאת רוממה – המ"ג 28 – 523191
חיפה
הנשיא – שד' הנשיא 33 – 333312
פתח־תקוה
קופת חולים כללית – חיים עוזר – 905271
בת־ים – חולון
בלפור – בלפור 90 בת־ים – 583448
אסותא – טרומפלדור 4 חולון – 5058197
קופת חולים – עין יהב 4 חולון – 884854
בני־ברק – רמת־גן
הרצל – הרצל 52 רמת־גן – 722372

פתח־תקוה
קופת חולים כללית – חיים עוזר – 905271
בת־ים – חולון
מזור – חביבה רייק 20 בת־ים – 583360
ד"ר חורי – סוקולוב 70 חולון – 842433
בני־ברק – רמת־גן
הדסה – כצנלסון 151 רמת־גן – 722271

בתי מרקחת ליום שבת 7.3.87
תל־אביב
שדה דב – האוזנר 3 תבנית ל' – 428510
דיזה – אצ"ל 52 שכונת התקוה – 378403
שדה דב – האוזנר 3 תבנית ל' – 428510 מוצ"ש
דיזה – אצ"ל 52 שכונת התקוה – 378403 – מוצ"ש
ירושלים
מרפאת רוממה – המ"ג 28 – 523191 – מוצ"ש
מרפאת רוממה – המ"ג 28 – 523191 – מוצ"ש
חיפה
מזור – בניינים 97 – 524113

מוקד מידע טלפוני
של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הגורמים הרפואיים בישראל.
בתל אביב
בימים א' – עד ה'
מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב
ביום ו' ובערב חג
מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
אזור תל־אביב
רחוב בר כוכבא – 03־284649
בימים א' – ה' מ־21.00 עד 23.00
בימי ו' וערבי חג מ־18.00 עד 24.00
שבתות וחגים מ־15.00 עד 21.00
חיפה
הנמל 26 קומה ב' 04־523566
כל יום כולל ערבי חג, שבת ושבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00

ער"ן – עזרה ראשונה נפשית
תל־אביב
קו למבוגרים 03־261111
קו לילדים ונוער 03־261113
בירושלים – 02־227171
בחיפה 3־04־672222

קו פתוח – אוזן קשבת לילדים ובני נוער
בתל־אביב 03־221680 (24 שעות)

מזג האוויר ביעדי הטיסה החשובים של סוויסאיר

אוסלו	18- – 7-	בהיר	
אמסטרדם	10- – 2	בהיר	
בואנוס איירס	23 – 32	גשום	
הלסינקי		לא נמסר	
הונג קונג	19 – 24	בהיר	
וינה	20- – 1	בהיר	
וציה	3- – 2	בהיר	
טוקיו	10 – 20	בהיר	
טורונטו	9- – 1	מעונן	
יוהנסבורג	15 – 26	בהיר	
לונדון	3 – 8	מעונן	
ליסבון	11 – 23	בהיר	
מאדריד	9 – 23	בהיר	
מונטריאול	15- – 3-	מעונן	
ניו יורק	1- – 5	בהיר	
סאן פאולו	17 – 30	מעונן	
פאריס	0 – 3	מעונן	
פרנקפורט	10- – 1-	בהיר	
ציריך	8- – 5-	מעונן	
ריו דה זנירו	18 – 32	בהיר	
שטוקהולם	14- – 7-	בהיר	
שיקאגו	3- – 9	בהיר	

swissair

„דבר" – דבר אחר

הקרן למען בטחון ישראל

פינה חמה ללב"י

חברי אגוד המוסכים למען לב"י

★ מוסך „חיש", הרצליה 360 ש"ח
★ שרותי ציוד למכונות, אשקלון 350 ש"ח
★ מוסך „ינוע", הרצליה 360 ש"ח
★ מוסך מיכה, קרית מטלון, פ"ת 100 ש"ח
★ מוסך אור יהודה, אור יהודה 120 ש"ח
★ מוסך רייזמן ישראל, חיפה 300 ש"ח

הצטרף גם אתה למבצע

היום יותר מתמיד – לב"י תן לבך ללב"י
קרן לב"י: רחוב ד' (ארניא) 7, הקריה, תל־אביב 64734

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל
המועצה הארצית של קופת־חולים
קופת חולים
ישיבת המועצה הארצית

תתקיים ביום ראשון ז' באדר תשמ"ז – 8.3.87 – בשעה 16.00 באולם הישיבות בבית ההנהלה המרכזית של קופת־חולים רחוב ארלוזורוב 101 תל־אביב.
סדר היום:
1. תקציב קופת־חולים לשנת 1987/88 – הפותח פרופ' ח. דורון – יו"ר ההנהלה המרכזית.
2. שונות.
א. מויאל, יו"ר המועצה הארצית.

בית הספר לאומנות של התנועה הקיבוצית
אורנים
אמנות באורנים 1980-86
תערוכת בוגרי המכון לאמנות
ציור פסול תחרים צילום

מוזיאון
בית אורי ורמי נחושתן
אשדות יעקב 7.3 – 2.4.87
פתיחה: שבת 7.3.87 בשעה 11.00
שעות הביקור: ב', ד', ו' 20.00-21.30.
שבת וחג 10.00 – 13.00
לקבוצות – לפי תאום טלפוני
06-757803
06-757737

הגלריה באילון
קבוץ אילון
4.4 – 24.4.87
פתיחה:
שבת 4.4.87 בשעה 17.00
שעות הביקור:
בכל יום 12.00 – 14.00
או לפי תאום טלפוני
עם ורדה פרנק 04-858299

אנו מודיעים בצער רב
על פטירתו של חברנו

צבי לוינסון

הלוויה תתקיים היום יום שישי ה' באדר תשמ"ז 6.3.87 בשעה 15.00 בקיבוץ כפר־הנשיא.

בית כפר הנשיא

לשוש ושמעון בליטי

השתתפותנו הכנה באבלכם הכבד בהלקח מכם בנכם יקירכם

רונן בליטי ז"ל

אדיב מרים ויוסף
הודה

לחברתנו רבקה אבולעפיה
איתך באבלך במות

אביך ז"ל

בנק הפועלים בע"מ
סניף באר־שבע
ההנהלה והעובדים

אנו מודיעים בצער רב וביגון על פטירתו ללא עת של חברנו לעבודה

מנטלמכר שלמה ז"ל

תנחומינו למשפחה האבלה

תנובה סניף מחוזי ת"א
ההנהלה והעובדים

אל יער להב – מרכז טיולים

[illegible] צבי אילן

מקום נאה לטייל בו בתקופה זו של שלהי החורף הוא אזור להב, הנמצא בשפתי הנגב הצפוני. עדיין לא חם. הצמחייה והפריחה יפים, פתות "פרועים" מבצבצים, השמים שקופים והתצפיות מרשימות. בלהב יש מרכיבי טיול מכל המינים, וכל אחד יוכל למצוא בהם את מבוקשו.

מהכביש לבאר שבע מסתעף לאחר צומת בית קמה כביש לדביר וללהב. לפני קיבוץ להב מסתעף ימינה כביש למרכז ג'ו אלון הצמוד ללהב. מעט מה לפניו יש חניון בתוך יער הקרן הקיימת.

הכביש עובר ליד המרכז וכדאי לעצור ולהיכנס לכמה מטרות, גם לראות וגם לקבל מידע על אתרי האיזור, אם יש צורך. במרכז, שהוא בבעלות המועצה האזורית בני שמעון, יש מוזיאון לתרבות הבדווים, יחיד בארץ בסוגו, ובו ריכוז של מוצגים מהנגב ומסיני. ברצוע יש בו גם תערוכת סלים של פסלים בדווים. נוסף לכך יש במוזיאון תצוגה ארכיאולוגית, בולטת ממצאים שנתגלו ברובם ברדיוס של קילומטר מהמרכז: מכפר כלקוליתי בן 5500 שנה, מהעיר הכנענית שנחשפה בתל חליף הסמוך (מקומה של רימון המקראית), מאתרים מהתקופה הישראלית ומכפרים יהודיים מימי בית שני, משנה ותלמוד. בין הממצאים – פריטים מעוטרים מחורבת תלה הסמוכה לקיבוץ להב, כפר יהודי קדום אף הוא. צריך לזכור שהמרכז רשם לזכותו תגלית חשובה, של מחילות המסתתר מימי בר כוכבא, שאותרה, נסקרו ופורסמו לראשונה ב־1978 על ידי צוות בראשותו של דוד אלון, איש משמר הנגב. המרכז גם מחזיק משרת מגורים משוחזרת, בין תל חליף והקיבוץ, הנפתחת לקבוצות המקבלות הדרכה במקום. הכניסה למוזיאונים היא בתשלום. שעות הפתיחה של המרכז הן 9־3 כל ימות השבוע, כולל שבת. ביום ששי – 9־12.

מהמרכז נמשך הכביש עד למצפה שהקימה הקרן הקיימת ברום של 518 מטרים מעל פני הים, ונשקף ממנו נוף נרחב. ליד הותקן חניון הכולל שולחנות וספסלים, פינות בישול וברזי מים. במרחק מה לפני המצפה מסמן שלט אל דרך עפר טובה המוליכה אל בית הכנסת של רימון. אפשר להגיע אליו גם באמצעות כביש הדרך המקיפים את קיבוץ להב ממזרח ונמשכים דרומה, עד לשביל מתחם העולה לראש הגבעה הקרובה למשק להב מדרום. על קיומו של בית כנסת במקום הצביע כבר בשנות הששים פרופ' רם גופנא, או מפקח באגף העתיקות. הוא נחפר מאוחר יותר בידי ד"ר עמוס קלונר, שנעזר במרכז ג'ו אלון וקיבוץ להב. הבניין העתיק מגודר ונוח יחסית לבקר בו. רואים שם מבנה בעל עמודים שכיוונו צפון־דרום, וכמה לו לכיוון ירושלים. מעניין ביותר ויחיד במינו הוא תיאור של חמש הרזות (רוזטות) המצויות על רצפת האבן של בית הכנסת. בית הכנסת הנראה לעין הוא בן המאות ה־ד לספירה. קדם לו, ולשלביבינים, בית כנסת שחזיתו היתה במזרח, ושרדו עמודי החזית המזרחית. בכך הוא דומה לבתי הכנסת שנחשפו בסוסיה ובאשתמוע. בצידו של בית הכנסת מנותות האבנים המעוטרות שנחשפו בו, בכלל זה תיאורי גפן על תלקיה. רימון היתה "כפר גדול של יהודים בדרומא" לפי אב הכנסיה אבסביוס במאה הד' לספירה. כמוה כתלה ועוד חמישה ישובים בקו־שבין רימון לעין גדי. ייתכן אף שכמה הזכרות של רימון ובית־רימון בתלמוד מכוונות למקום זה (ששמו נשתמר בפי הערבים כאום אל־רמאמין) ולא לרימון הגלילית.

ממקום בית הכנסת תצפית אל בקעת האורך שבין רום השפלה למורדות הרי חברון. באיזור שאינו רחוק מכאן הוקמו יישובים חדשים – שומריה, אשכולות, כרמים. כדי להמשיך לכיוון באר שבע, מי שמעוניין, אפשר לנסוע בדרך עפר מכיוון מצפה להב. המבקש לשהות כל היום במקום, יוכל בדרך הגישה.

האבן מחורבת אום אל־בקר שממזרח למשמר הנגב

תמונה קודרת במעונות לטיפול בנוער עבריין

מאת בתן רועה, כתב "דבר" לענייני משטרה

[illegible] גידול במספר המעונות לתהיות ולתוספת במעונות לטיפול בנוער עבריין, לעומת העליה הדראסטית בעבריינות בקרב הנוער – כך כותב דוד סגא, איש בית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית בירושלים, במאמר שפורסם בקובץ "עבריינות וסטייה חברתית" בהוצאת המחלקה לקרימינולוגיה של אוניברסיטת בר־אילן.

במאמרו, הדן ב"סביבה הטיפולית" של המעונות הפתוחים, טוען החוקר סגא, כי לא־זו בלבד שלא חל כל גידול מעשי במספר המוסדים במעונות, אלא שקיימת ירידה עקיבה במספר הנערות המטופלות זה כמה שנים. אם בשנת 1978 טופלו במעונות חסות 108 נערות הרי בשנת 1980 טופלו במעונות רק 91 נערות. הפחיתה במספר החוסות הביא לסגירת מעון "מסילה" ולזה ששונה יעודו של מעון "צופיה" לנערות חוסות והוא הפך למעון סגור.

במאמר מתייחס דוד סגא, לראשונה בארץ, ב"סביבה הטיפולית" של המעון הפתוח לנערות עברייניות, מתוך כוונה להפנות את תשומת ליבם של הגורמים המטפלים בנוער עבריין ל"כוחו ולייחודו של הטיפול המוסדי", כדברי החוקר, שהוכנו שנים ארוכות כמכשיר למניעת הדרדרותם של נערים ונערות.

המחקר נערך במעון "אורנים" בירושלים. החוקר מגולל במחקרו את התנאים הקשים, שלפניהם ניצבים המטפלים, העומדים, לעיתים, חסרי־אונים מול הנערות ואינם זוכים לאמצעי עבודה המקובלים בתחום הטיפול בנערות עברייניות.

"תמונה קודרת זאת", כותב החוקר, "של קונפליקטים טיפוליים הנובעים מבעיות ארגוניות וביורוקראטיות, אינה אופיינית למעון "אורנים" דווקא. היא מאפיינת את כלל המעונות ברשות [illegible] [illegible] [illegible] ברוח הסביבה, לוקחת על עצמה את האחריות לקליטת הנוער, ברוח הטיפול. היא מתייחסת לעונשים הניתנים לנערות. הוא מעלה על הפרק את "הסטירה החינוכית" לנערה השסה – באמצעי מבוקר ליצירת קשר עם החוסה. הוא טוען, כי מדריך החולק סטירת לחי לחוסה מוכרח לבדוק את עצמו היטב, הן לגבי משמעות הסטירה, הן בנוגע לסיבות, שהביאו לנקיטת אמצעי כזה, הן לגבי התוצאות. השימוש בכוח, לדברי סגא, חייב להיות מבוקר ושונה בתכלית השינוי מהשימוש בכוח המוכר לנערה מהמשפחה, מהסביבה, ש[illegible] סכנה מלווה מהוריה ומאחיה כאשר נתקפו בהתפרצויות זעם.

החוקר דוד סגא קובע, כי רצוי לבחור מדריכים מבוגרים בנפשם ואמר, כי לעיתים חשוב לבחור אדם שעבר בעצמו טיפול נפשי. מדריכים שרואים בהתנהגות של הנערות התנהגות של "פרחה" (נערות זולות וצעקניות), קובע דוד סגא, אינם יכולים להתקרב על הנערה ולטפל בה.

זכו בפיס

בסך 180,000 ש"ח זכה המספר 775932.

הפרס המצטבר בסך 400,000 ש"ח יתחלק בהגרלה הקרובה.

מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 280,000 ש"ח (כולל צבירה).

(מינימום פרס ראשון 180,000 ש"ח)

בסך 12,000 ש"ח זכה המספר 629236.

בסך 6,000 ש"ח זכו המספרים 338441; 768900.

בסך 300 ש"ח זכו המספרים: 000774; 096857; 128797; 146028; 218515; 228644; 232338; 269827; 274221; 301969; 372488; 382806; 414962; 416198; 428817; 458848; 491693; 540367; 542441; 586667; 592214; 598298; 612277; 631006; 635137; 642918; 682233; 707582; 717272; 764668; 837668; 877111.

בסך 150 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 3270; 7291.

בסך 25 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 517; 705.

בסך 16 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 059; 395; 950.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 3 זכו בסך של 2.5 ש"ח.

בסך 5 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 019; 068; 100; 107; 178; 187; 332; 334; 339; 346; 379; 419; 423; 435; 524; 632; 713; 825; 834; 840; 853; 892; 900; 903; 933; 974.

בסך 2.5 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 01; 06; 13; 23; 24; 30; 38; 39; 41; 42; 43; 47; 48; 51; 52; 60; 61; 62; 68; 69; 71; 82; 84; 90; 93.

אין עוד מחסור דבש

מאת דויד מרשיוב, כתב "דבר" לענייני חקלאות

שר החקלאות אישר למועצת הדבש לייבא 180 טונות דבש בגלל מחסור זמני שנוצר במצרך זה כתוצאה ממחלה שפגעה בנחילי הדבורים. לאחר שנערכו בדיקות ב־20 סוגי דבש בארצות שונות נמצא הדבש הקנדי המתאים לדרישות ישראל והוא הובא לפני זמן־מה לארץ.

צריכת הדבש מסתכמת ב־50 טונות בחודש והכמות שיובאה תספיק לתקופה של שלושה וחצי חודשים. עתה אין מחסור.

„בזר שטיחים" אשר

רח' דיזינגוף 184 ת"א

המרכז לשטיחים פרסיים וסיניים!!!

למכירה: שטיחים פרסיים סיניים בוכרה בלוצ'סטן קווקז קשמיר אפגן ושטיחים טורקיים.

שטיחים עתיקים!!

ושטיחים במחירי הזדמנות!!!

„בזר שטיחים" אשר

ת"א דיזנגוף 184 טל' 243598

190 טל' 234580

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים •

העבודה קוראת להם

יו"ר מפלגת העבודה שמעון פרס ומזכ"ל המפלגה עוזי ברעם כינסו אמש את ראשי עדי הפיתוח מטעם מפלגת העבודה כדי להרים כוסית לכבוד שלושה ראשי רשויות מקומיות שהצטרפו למפלגה. מדובר באלי דיין (לשעבר תמ"י), ראש עיריית אשקלון, שלמה בוחבוט (יחד), ראש מועצת מעלות, ויוסף דאנטנר (יחד), ראש מועצת קריית מלאכי. פרס ציין שכל השלושה הצטרפו מבלי לתבוע שריון מקומות ברשימת המפלגה לכנסת, אולם הוסיף כי מפלגת העבודה מתכוונת לעודד מועמדות ראשי רשויות מקומיות לקראת הבחירות הבאות. "הרגיע" את המצטרפים אברהם שוחט (בייגה), ראש מועצה מקומית ערד, שסיפר כי הוא כבר 19 שנים ראש מועצה, ועדיין אינו חבר כנסת.

נראה שאל השלושה יצטרף בקרוב ראש עיריה נוסף מדרום הארץ, הידוע כאיש כדיזמטי ופופולרי.

עליזה ולך

מועדון הלבבות

לרשימת מנותחי הלב המפורסמים המתארכת והולכת הצטרף אריה (ליובה) אליאב (בתמונה), שעבר בימים האחרונים ניתוח לב פתוח. בחודש האחרון עברו את הניתוח ניצב בנימין זיגל וניצב יחזקאל קרתי.

מועמד לקונסול

שר החוץ שמעון פרס הציע לאורי סבג (בתמונה) את משרת הקונסול במרסיי. הצעה זו עשוייה לפתור תסבוכת מפלגתית־מוניציפאלית בבאר־שבע. סבג, ח"כ לשעבר, היה מועמד מפלגת העבודה לראשות עיריית באר־שבע בבחירות האחרונות, אך לם כזכור לא גבר על אליהו נאוי. עם פרישתו של נאווי באמצע השנה שעברה הופתע סבג מהסכם רוטציה על ראשות העיר שחתמו בנץ כרמל, מוכיר מועצת הפועלים בעיר, ומשה זילברמן, המכהן כראש העיריה כיום. לקראת מימוש ההסכם בחודש זה מטפלים המוסדות השיפוטיים של מפלגת העבודה במחלוקת שבין כרמל וסבג על ראשות העיר. העניין יוכרע בראשית השבוע הבא ונראה כי פרס, יו"ר המפלגה, מבקש לפצות את סבג אם יוחלט שכרמל יהיה ראש העיר.

עליזה ולך

נשיא חדש

זאק פרידמן עומד להתמנות לנשיא "אייר פראנס" במקום מארסו לונג, שמונה לסגן נשיא מועצת־המדינה, אחד הגופים המשפטיים החשובים ביותר בצרפת. פרידמן, יהודי בן 54, הוא יועצו הקרוב ביותר של ראש ממשלת צרפת ז'אק שיראק ונחשב לאחת "האמינצנציות האפורות" במימשלו של ראש הממשלה הימני. הוא מקבל לידיו את חברת התעופה הצרפתית, אחת משלוש הגדולות באירופה, בשעה שרווחיה נתונים בירידה והיא ניצבת בפני תחרות גוברת במסגרת מגמות הליברליזציה בתעופה המערבית. לונג נקט עמדה קשוחה נגד מגמות הליברליזציה וניבש קואליציה של כמה חברות תעופה אירופיות למען שמירה קפדנית על זכויות הטיס הלאומיות. כן נקט עמדה קשוחה נגד מגמת השתלטותן של חברות התעופה האמריקאיות על הקו הטרנס־אטלנטי באמצעות תחרות פרועה.

אריה אורד

דם חדש

חילופי גברי בראשות החוג הרעיוני המרכזי של ההסתדרות: היו"ר הפורש של החוג יהודה גוטהלף, לשעבר עורך "דבר", מסר את השרביט לידי פיני שומר (בתמונה), בטקס צנוע שהתקיים בבית הוועד הפועל. שומר, 35, הוא הצעיר שבין חברי הוועדה המרכזת של ההסתדרות ומשמש סגן יו"ר המרכז לתרבות וחינוך בהסתדרות. לצידו של שומר ירכז את החוג אהרון ברנע, מנהל המחלקה לחינוך בהסתדרות. השניים מתכוונים לשנות את אופיו של החוג ולהכניס בפניו נושאי דיון שנויים במחלוקת.

חיים ביאור

לשמור על הפנדה

הנסיך פיליפ הבריטי (בתמונה), שהוא גם נשיא האגודה העולמית לשמירה על בעלי חיים, פתח ביום ד' בלונדון את המסע לגיוס מיליון שטרלינג להצלת דב הפנדה הענק (בתמונה למעלה). זהו זן העלול להכחד מן העולם תוך 30 שנה. האגודה טוענת כי ב־10 השנים האחרונות הידלדלה אוכלוסיית הפנדה ל־800 עד 1000. האיום העיקרי על הפנדות נובע ממחסור בבמבוק, ממנו הם ניזונים, ופלישת האדם לאזורי המחייה שלהם.

בכל זאת לביא

"בעקבות הצהרה של שר־ההגנה האמריקאי קספר וויינברגר שלפיה יש, בכיכול, סכנה ש־ישראל חוקה מדי – על ישראל לבחון מחדש את מערכת שיקוליה בקשר למטוס הלביא", אמר אתמול זלמן שובל (בתמונה), יו"ר הנהלת רפ"י־אומץ.

שובל, שהיה בזמנו חבר בוועדת המישנה שאישרה את פרוייקט ה"לביא", מוהיר שאם דברי וויינברגר מעידים על מגמה ברורה של הפנטגון, הרוצה בישראל פחות חזקה ופחות עצמאית מבחינה צבאית, כי אז ייתכן שגם השיקוליםש העלה נציגו דב זקהיים נגד ה"לביא" אינם ענייניים, אלא מגמתיים. "הגם שיש אולי נימוקים כלכליים ישראליים כבדי משקל נגד הלביא' – תלות רבה מדי בארה"ב עלולה להתנקם בנו בעתיד", מסכם שובל.

אריה אורד

זוגות

חוסיין מלך ירדן ואשתו, המלכה נור, הגיעו אמש לביקור בן יום בבון, בירת גרמניה המערבית. את השניים אירחו במשכן הנשיאותי שבבון נשיא מערב־גרמניה ריכרד פון וייצקר ואשתו מריאנה. בתמונה מימין לשמאל: פון וייצקר, חוסיין, נור ומריאנה.

תפירה ודו־קיום

כל סניפי נעמ"ת בארץ יתוייכו לקיים מפגשים משותפים למשפחות יהודיות וערביות כדי לחזק את הדו־קיום בין שני העמים – בישרה מזכ"ל נעמ"ת, מאשה לובלסקי, בחנוכת מועדון לחברה הערביה בעכו.

לובלסקי גילתה עוד כי לאחרונה בוטלה המחלקה הערבית, שפעלה כפונקציה נפרדת עד כה, והוכנה כעת לחלק אינטגרלי מנעמ"ת. גלי סרבמי, ראש המחלקה, מונתה לתפקיד סגן יו"ר האגף לארגון בנעמ"ת. מזכיר ההסתדרות בעכו יהושע בן אמר בדברי ברכתו כי חנוכת מועדון לנשים במגזר הערבי מהווה נדבך חשוב לפעילות משותפת בין נשים יהודיות וערביות, העשוי לשמש ציון דרך להשכנת שלום באיזור. במועדון יינתנו שיעורי עזר באנגלית, חשבון ואזרחות, קורסים לתפירה, חוגים מקצועיים והרצאות.

יוסי ליבוביץ'

רב־חובל בן 10

גלי־צה"ל מחפשים אדם, שלפני 40 שנה, בהיותו בן 10, עלה לארץ על סיפון אניית־המעפילים "חיים ארלוזורוב". עורך התוכנית "עושים מדינה", דודו דיין, שמע מפי לובה אליאב, שהיה מפקד אניית המעפילים, שכאשר המשחתות הבריטיות לכדו את ספינתו, ביקש מפקדן לשוחח עם רב־החובל של "חיים ארלוזורוב". אליאב העלה אל גשר הפיקוד ילד בן 10, שעל ראשו חבשו כובע רב־חובל ועל צווארו תלו משקפת והציגו אותו כרב־החובל. הסיפור המלא ישודר במוצאי־שבת הקרובה. דודו דיין מבקש מכל המכיר את הילד, שהוא כיום כבן 50, או כל היודע פרטים שיסייעו לאיתורו להתקשר לגל"צ, לטל' 03־811224, או לכתוב אליו, לד"צ 01005 צה"ל.

הטוב בשני עולמות

אלכסנדר גודונוב (בתמונה), כוכב הבלט הרוסי שערק ב־1979, ערך תקרית בינלאומית, נראה כאן ביציאה מבית המשפט [illegible] [illegible] שבועת האמונים עם קבלת האזרחות האמריקאית שלו. גודונוב הודיע כי הוא מתכוון לחגוג עם "המבורגר ממולא בקוויאר".

חגיגה קולית

מאות משתתפים מן הארץ והעולם כבר אישרו השתתפותם בפסטיבל הווקאליה השני בעכו, שייערך בחג הפסח בין התאריכים ה־14 וה־16 לאפריל. הפסטיבל נערך בארץ בפעם השנייה ובראשו היום המארגן – המנצח יוסי זייפרט. במהלך ימי הפסטיבל יופיעו באולמות האבירים ובחוצות עכו הרכבים ווקאלים מהארץ ומרחבי העולם ובהם: להקת "ששת הצילינדרים" מגרמניה, מקהלת שטוטהארן אף היא מגרמניה, ה"סווינגל סינגרס" מאנגליה, קבוצת מוסיקת קאנטרי מארצות הברית, זמרת הסופראן היפנית אנצ'ק מרוקי ולהקת "מאלימבה" מקניה שתביא עימה מוסיקה אפריקאית אותנטית בליווי תופים ישראלים. מהארץ תשתתפנה עשרות מקהלות ישראליות כמו זמרי קאמרן, מקהלת רינת, מקהלת הגליל המערבי, המקהלה הקאמרית של חיפה ומקהלות הילדים "אנקור" ו"גוה שיר". פסטיבל הווקאליה השני יעשיר את הרפרטואר הווקאלי בעשרות יצירות מאתר וכל מקהלה ישראלית מכינה יצירה מיוחדת לווקאליה אותה תבצע בביצוע בכורה עולמי. חג הפסח יצויין ביצירה ישראלית מקורית, "יונה", שנכתבה במיוחד לאירוע זה על ידי המלחין יוסי מר חיים ותבוצע על ידי מקהלת הגליל המערבי בניצוחו של יוסי זייפרט.

אות הוקרה

רחוב מרכזי באור יהודה נקרא אתמול על שמה של הסוכנות היהודית. זהו אות הוקרה על פעילותה של הסוכנות בשיקום השכונות. הטקס התקיים במהלך סיור של יו"ר ההנהלה אריה דולצין באור־יהודה עת הוענקה לו אזרחות כבוד של המקום. בתמונה: אריה דולצין ויצחק בוכבזה מסירים את הלוט מעל שלט הרחוב.

התפכחות

ראשיתו של הספר "אפלה על העמק" מאת ונדלגרד פון שטאוף, שיצא לאור בהוצאת "מסדה", במסמך שחיברה האם לבתה אינגה כדי שתלמד את לקחי התקופה הנאצית בגרמניה. המסמך נכתב בתקופה שבעלה של ונדלגרד כיהן כשגריר גרמניה המערבית בארצות־הברית, והבית המליצה לפניה על הוצאתו לאור כספר. ונדלגרד היססה ולבסוף – הסכימה. התוצאה – להיט בגרמניה וב־מכר בארצות־הברית. הספר מספר כיצד אמה של ונדלגרד, שהיתה חברה במפלגה הנאצית ואחיה – שר החוץ בממשלתו של היטלר, הלכה והתפכחה מן המשטר עד כדי פעילות כנגדו, שהתבטאה בעיקר בסיוע לאסירי מחנה עבודה, שהובאו אל קירבת כפר מגורי המשפחה. הספר מגולל את פרשת היחסים (האסורים), שנרקמו בין האם לאסירי המחנה שהובאו לעבוד בשדות אחוזת המשפחה. הבת אינגה הגיעה לפני שלוש שנים לישראל, למדה עברית והיא לומדת כיום חקלאות בפקולטה לחקלאות שברחובות.

פרסום הרשות

מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה שערים ● מאה

ירידות שערים תוך קליטת היצעים

ניצני התייצבות מחודשת במניות הכבדות

מאת שמואל רוזנבלום

מגמת שחיקת השערים שקיבלה תאוצה בשלושת הימים האחרונים נבלמה אתמול מעט, כאשר נפח ההצעים אתמול במרבית הכבדות קטן באורח ניכר בהשוואה לשלשום. נכונות קליטת ההצעים אתמול הורגשה באורח חיובי יותר בבימים הקודמים, וסוחרי השוק צופים לתהליך התייצבות ואולי אף שינוי חיובי במגמה בשבוע הקרוב. חלק ממעגל הפעילים בשוק הורדו כבר אתמול לרכוש מניות בלידר כנגד ההצעים ופעולה זו אכן קיווה מלכתחילה הצעים כבדים יותר. תופעה זו מצאה ביטוי במניות כהסנה, הבינלאומי ופטרוכימיים ובשורת ני"ע נוספים. מול הרוכשים נמצאו אתמול מוכרים מסוג אלה המעדיפים בזמני מיבוש להשאר מחוץ לתמונה הבורסאית בעקבות הפיקדונות השיקליים. תהליך המכירה "התפווה" מוכר וידוע, ובחודשים האחרונים הוא חוזר על עצמו מספר פעמים רב ולא תמיד בהצלחה. המדובר בעיקר באלה המוזרדים למכור ועם הסימן הראשון לשינוי חיובי בשוק הם מוזרדים לקנות. בחודשים האחרונים לווה תהליך זה ב"קנס" ברמות כניסה ברמות שערים גבוהות יותר מהמכירות. קרנות הנאמנות המשיכו לקבל פדיונות ואתמול סך הפדיונות היה קטן מהצפוי והעיד דווקא על חוסר בהלה בקרב המשקיעים. פרשני ני"ע בכירים במערכת הבנקאית עימם שוחחנו העריכו שאתמול היה יום נוח להצטייד בסחורה, שכן לדעתם רמת המחירים הנוכחית בחלק ניכר מני"ע "שווה" קניה לקרנות הנאמנות. אותם פרשנים ידעו להסביר שבמידה ולא יהיו זעזועים חיצוניים אזי כמות הכסף הגדול תמשיך להתגייב אפי חיובי למגמת המסחר הבורסאי וזאת חרף הסיבכים שבהשקעה במניות. לדעתם השיפור בתוצאות העיסקיות ימשך, ויחד עימו רמת האינפלציה והקפאת שער הדולר ישארו כמקורים והתוצאות לכך יקבלו ביטוי בורסאי חיובי. ניתן לפיכך להעריך, שבשבוע הקרוב נחזה בהתייצבות בורסאית, תוך גידול בנכונות הרכישה, ושינוי חיובי יותר במגמה.

שינויי שער במסחר

מניות הבינלאומי נסחרו ללא שינוי תוך היצע קטן בשיעור 88 ע.נ. ומחזור של 2818 ע.נ. בפיבי נרשמה ירידה של 2.7% תוך היצע של כ־4200 ע.נ. ומחזור של 2188 ע.נ. מניות הספנות 5 עלו ב־2% תוך ביקוש בינוני. בבנקאות שבהסדר שררה יציבות תוך ירידות קלות. ההיצע בפועלים ע"ש ובבל"ל סמוק היה קטן ביותר כ־60 ע.נ. בלבד המחזור כ־1300 ע.נ. התשואה במרבית הבנקאיות נעה סביב כ־17.4% לערך לפדיון. היצע קטן של 794 ע.נ. נרשם בהסנה שנסחרה ללא שינוי במחזור נאה של כ־38000 ע.נ. לערך. מחזורים גדולים יחסית המשיכו להרשם בכלל סחר, אופציית כלל סחר עלתה ב־3.2% במחזור נאה של 51835 ע.נ. היצע גדול של 10271 ע.נ. בדלק נקלט בירידה קלה בת 1.3% במחזור חלקי 4204 ע.נ. ירידות חדות נרשמו בשתי מניות דרעד ־10%, זאת חרף כוונת החברה לבצע בקרוב הנפקה ולאחר חלוקת 2500% מניות הטבה באחרונה. היצע בכבסים נקלט אף הוא בירידה קלה בת 1.2%, הצעים בגבים נקלטו ללא שינוי ובמהירות. כזכור פירסמה חברת גבים מאזן נאה באחרונה. מניות אמבנים עלו ב־10% על רקע פירסומים אודות זכית החברה במכרז לבנית פרוייקט בהיקף של כ־10 מיליון דולר לערך. היצעים במניות אפריקה נקלטו בירידות ממוצעות של 2.2% לערך במחזורים קטנים למדי. מניות ברנוביץ 1 ירדו ב־6.7% לאחר פעילות ערה מלווה בעליית שערים חוקית למדי באחרונה. נמשכו הצעים "הקבועים" במניות דובק ועימם ירידות רגילות של כ־2% תוך מחזורים סבירים. מניות פולגת 4 המשיכו בנסיגתן והפעם 2.2%־. סביר להניח שכאשר קרנות כל"ל יתעוררו מעט מהתרדמה האחרונה עשויות מניות פולגת להתעורר אף הן כלפי מעלה. מניות המטוויות ממשיכות בדהירתן ואתמול עלו ב־10%, באחרונה פורסמה עיסקת אדגר־אייזנברג־מטוויות והיא כנראה הסיבה לתנודות השערים החדות. נמשכה עלית השערים בכלל אלקטרוניקה 2.7%+, כמו"כ נמשכו מחזורים נאים במניות תאת 5 ככל הנראה עקב איסוף מאסיבי באחרונה, לו שותפה חברת בטוחה מקונצרן כלל. היצע של כ־12000 ע.נ. בדיסקונט השקעות נלקח במהירות מרובה ללא שינוי. תופעה דומה שררה באי.די.בי. פיתוח ובכבדות נוספות. לקראת סוף המסחר נגוז מרבית הסוחרים לקלוט הצעים במהירות ולהצטייד בסחורה על רקע ציפיות לשיפור מה במסחר בשבוע הקרוב.

כלל תעשיות – הפסקת מסחר

הפסקות מסחר נרשמו בחלק ממניות קונצרן כלל באזורים, אי.פי. וכלל תעשיות. חברת כלל תעשיות הודיעה אתמול על מבנה ההנפקה לגיוס הון שהתכוונות החברה לבצע בקרוב. מקורבי השוק נגו לאופטימיות בעקבות הפסקת המסחר בכלל תעשיות שכן לדעתם הנפקות גדולות יתכנו באופן מוצלח רק בשוק בעל אופי מסחר חיובי.

הודעות הבורסה

חירון – החברה בוררה על ביטול התביעה שהגישו בעלי מניות המיעוט לבית המשפט. התביעה נמחקה עפ"י בקשת התובעים.

אלומית – החברה הרויחה בשנת 1986 343 אלפי ש"ח בהשוואה להפסד בסך 861 אלפי שקל בשנה הקודמת.

מגרב – אפרים הניג מנכ"ל מגרב אינטרנשיונל שהינה חברת בת קיבל אופציה לרכישת 34% ממניות חברת הבת בתמורה כספי של 730 אלפי ש"ח. בבידה ויממש האופציה עשוי הניג להגיע ל־49% שליטה במגרב אינטרנשיונל. חברה זו כמה בחו"ל, בעיקר באיזור דרום אפריקה.

אמבנים – החברה הודיעה כי זכתה במכרז באמצעות חברת בת לביצוע עבודות עפר ובניה בהיקף כספי של 10 מיליון דולר לערך. חלקה בפרוייקט יגיע ל־60%.

מה מתרחש בהפניקס?

מניות חברת הביטוח הפניקס השלימו בשבוע האחרון ירידת שערים ממוצעת של כ־36% לערך. לאחר יומיים שמניות הפניקס נרשמו מוכרים בלבד, ולאחר מספר ימים נוספים שהנהלת הבורסה לא איפשרה את פתיחת המסחר במניות, נרשמו בהן ירידות תלולות. מספר שאלות נוקבות נותרו ללא מענה ברור, והן אינן מאפשרות פעילות רציונלית במסחר במניות הפניקס. לא ברור מהי השפעת הנזק של פרשת פיש על עיסקי הפניקס. האם מדובר בהסתבכות אפשרית של משפחת חכמי בלבד?, האם עלול להגרם נזק כספי במישרין להפניקס, מדוע בעצם איפשרו את פתיחת המסחר במניות כאשר נהיר להלוטין שהן צפויות לירידות שערים חריפות רק בגלל חוסר ההודעות. אתמול נרשמו ביקושים בינוניים למניות הפניקס, ביקושים אלו הפתיעו את מרבית המקורבים אשר העריכו שמגמת ההצעים בהפניקס עשויה להמשך עוד זמן מה. ביום ד' השבוע בו ירדו מניות הפניקס ב־24% נמצאו קונים במהלך המסחר לכמות סחורה לא מבוטלת. זהות הקונים והפעילים במניות הפניקס באחרונה מהווה תעלומה, שכן יתכן שלגורמים אלה ישנה ידיעה טובה יותר על המתרחש בנושא, והעובדה לכך מצויה בעצם פעילותם במסחר בהפניקס. בעבר, כאשר המסחר במניות של חברות שונות הופסק לתקופת זמן ארוכות עקב בעיות שונות, זכתה הנהלת הבורסה להתרעמות כללית בגין תופעה זו, הפעם נראה שדווקא הפסקת מסחר ארוכה, תוך נסיון ברור יותר להבהיר את המצב, היתה יכולה להיות עדיף טוב.

* הכותב הינו יועץ השקעות

שערי המניות

בנקים מסחריים

שאינם בהסדר ההצמדה

אוצה"ח ש	23800				
הספנות 0.1	1865	2301	-5	-.3	-1273
הספנות א 0.5	1022	3330	+20	+2.0	+820
הספנות אופ 2	1586	2317			-169
כללי לא אגרק 2	25700	55.0	+199	+.9	+6.8
בנק צפ' אגרק 1.	— הפסקת מסחר —				
בנק צפ' אגרק 5.	— הפסקת מסחר —				
הבינלאומי 5.0	4790	2818	-10	-.2	-88.0
פ.י.ב.י. 0.5	5760	2188	-160	-2.7	-4192

בנקים בהסדר הצמדה

אידיבי רג 100.0	89300	248	-250	-.3	-68.0
אידיבי ב 100.0	89500	7.0	-490	-.5	-13.0
אידיבי בב א 2.0	544300				
אגוד 1שח	66270	62.0	-200	-.3	-67.0
דיסקונט ב	113600	3.0	-400	-.4	-3.0
דיסקונט א	114000	211			+87.0
דיסקונט שה ב	13620				
המזרחי ש	36730	796	+80	+.2	+1290
המזרחי מ	* 36905	1.0	+365	+1.0	+10.0
* ביצוע חלקי 50.00%					
המזרחי שה 9	16630	12.0			-12.0
הפועלים מבכ	95555	1.5	-45	-.1	-1.5
הפועלים ש	60900	1328			-60.0
הפועלים מ	60600	132	+450	+.8	+304
כללי א 1.0	154225	58.0			-54.0
כללי שה 7	7402				
בנק סוחר 100.0	38600	1298	-50	-.1	-84.0
כלל שה 11	14590	132	+30	+.2	+86.0
מימון וסחר 1.0	51000	4.0			-4.0
מימון וסחר 5.0	26250				

בנקים למשכנתאות

אדנים 0.1	33800	30.0	-1170	-3.4	-28.0
טפחות משכנתאות ש	9500	450	-200	-2.1	-443
טפחות משכנתאות מ	9400	125	-300	-3.1	-311
כרמל ש	5999	70.0	+259	+4.5	+70.0
כרמל שה 1	3868	2.0			+208
בנין ב 5.0	10818	28.3	+212	+2.0	+32.5
פת משב ש	4280	975	-120	-2.7	-1295
משכן ב ש	4100 תב	115	+270	+7.1	+190
עצמאות 0.1	15780	40.0			+99.0
טפחות מבכ ש	22260	5.0			+5.0
טפחות רג ש	22400	94.0			+14.0
טפחות שה 1	9805				
טפחות שה 2	4973	127	+2		+73.0
יעסר 1.0	1850	50.0	+44	+2.4	+275
יעסר 5.0	1080	669	+11	+1.0	+800
מרב 1.0	7950	117	-340	-4.1	-187

מוסדות מימון

שלמה א ש	880	11359	-12	-1.4	-12979
התעשייה מבכ א	— לא נסחר —				
התעשייה מבכ ג	— לא נסחר —				
לאומי תעשיה א ש	12330	77.0	-200	-1.6	-154
פתוח תעשיה מבכ	— לא נסחר —				
פת תעש בב 3	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג	— לא נסחר —				
פת תעש בב 123	— לא נסחר —				
פת תעש בב ד	— לא נסחר —				
פת תעש בב דד	— לא נסחר —				
מרס סכלכים 5.0	1310	1566	-10	-.8	-1352
תיירות בב	— לא נסחר —				
כלל ליסינג 0.1א	28000	266			-66.0
כלל ליסינג 0.5ב	20801	372			+9.0
כלל ליסינג אג"ח	17500	54.0			-92.0

ביטוח

איתן ביטוח 1שח	271	17795			-3288
ארדם 0.1	* 1630	552	+64	+4.1	+1204
* ביצוע חלקי 91.80%					
ארדם א 0.5	905	1486			-83.0
בטוח משנה 0.1	636	523	-15	-2.0	-665
בטוח משנה 0.5	271	17084	+12	+4.6	+16630
הדר 1שח	365	4963	-8	-2.1	-6569
הדר 5שח	220	14122	-1	-.5	-9600
הדר אופ 2	192.0	21460			+7940
הסנה 1שח	407	38411			-794
הפניקס 0.1	720	8689	+6	+.8	+7745
הפניקס 0.5	669	7422	+29	+4.5	+8960
המסנה-הראל 1.0	6850	6.0	+106	+1.6	+18.0
המסנה-הראל 5.0	3720 תב	484	-279	-7.0	-825
מגדל 1.0	2600		-53	-2.0	-29.0
מגדל 5.0	1354	23.0	+48	+3.7	+51.0
סהר פיתוח 3	8447	996			+450
סהר יכון	1400	1685			-570
צור ש	390	7280			-7808
ציון השקעות 1.0	* 14910	9.0	-150	-1.0	-20.0
* ביצוע חלקי 55.60%					
ציון השקעות 5.0	* 4405	176	-45	-1.0	-46.0
* ביצוע חלקי 88.40%					

מסחר ושרותים

מסחר

אינטרגאמא 1.0	8700	269	-232	-2.6	-561
אינטרגאמא 5.0	6040	1260	-20	-.3	-505
מגיד עזרא 1.0	1280 תב	1005	-67	-5.0	-5114
כלל סחר 1שח	429	29024			-2293
כלל סחר אופ ד	350	51835	+11	+3.2	+26816
כלל סחר אגח 2	151.0	25795			-32095
קריסטל 1.0	936	5683	+13	+1.4	+227
רפק 0.1	33000				
רפק 0.5	11680	65.0	-400	-3.3	-43.0
שופרסל א 2.0	10400	320			-150
שופרסל ב 10.0	9580	841	-70	-.7	-972

שרותים

דלק ג 0.1שח	5535	4204	-70	-1.3	-10271
הראל 1.0	* 2600	70.0	+97	+3.9	+100
* ביצוע חלקי 70.00%					
הראל 5.0	2129	90.0	-30	-1.4	-36.0
ספנות הספקה 0.1	21580	37.0	-20	-.1	-32.0
ספנות הספ' 0.5א	10350	1092			-1716
קידר 0.1	1145	1971			-1130
קידר 1.0	300	63507	+5	+1.7	+29453
חברת החשמל 0.1	— הפסקת מסחר —				
מוסכי ערובה 0.1	3230 תב	134	+180	+5.9	+464
מוסכי ערובה 0.5	1490	1486			-770
קונסורטיום 0.1	3250				
קונסורטיום 0.5	2500	200			-478
קופל 1.0	3950 תב	199	-300	-7.1	-279
קופל אופ 1	* 2550	52.0	-65	-2.5	-68.0
* ביצוע חלקי 55.30%					

מלונות ושרותי תיירות

גלי זהר 1.0	6196	3.0			-3.7
גלי זהר 5.0	4377	12.5	-93	-2.1	-35.0
מלונות דן 1.0	1705	550	+6	+.4	+378
מלונות דן 5.0	1400 תב	750	-99	-6.6	-830
חוף האלמוג 0.1	6410	187	+1		+108
כנם 1שח	2161				
מלונות ירדן 1.0	2735	301	-27	-1.0	-801

מחשבים ושרותי מחשב

איכות 1שח	1649	1560	+49	+3.1	+846
רשה מיכון 1.0	10900	535			-125
ת.ל.כ. 1.0	— הפסקת מסחר —				
יעבץ 1.0	11900	150	-75	-.6	-218
כלל מחשבים 1.0	12700	109	-315	-2.4	-169
מ.ל.ל. 5.0	13000	35.0	+308	+2.4	+17.0
מ.ת.ל. 5.0	4500	272	-40	-.9	-150
משוב 1.0	701 תב	1354	-48	-6.4	-2141
משוב אופ 1	598	200			-939
ניקס 1שח	14200	53.0	-600	-4.1	-124
ניקס 5שח	6850 תב	447	-398	-5.5	-843
ניקס אופ 2	5400 תב	306	-321	-5.6	-733
תים מחשבים 1.0	955	1536			+264

מקרקעין ופיתוח

נדלן בינוי ופיתוח

אברהם בינוי 1.0	— הפסקת מסחר —				
אברהם בינוי 5.0	— הפסקת מסחר —				
אזור ככבים 1.0	711	344			+394
אזור ככבים 5.0	337	2500			-2200
אזורים 1שח	— הפסקת מסחר —				
אזורים אופ 1	— הפסקת מסחר —				
אזורים אגח 3	— הפסקת מסחר —				
איזון 1.0	480	11254			-4272
אל-רוב 1.0	1590	1500	+75	+5.0	+2737
אמבנים 1שח	4588 תב	861	+417	+10.0	+1370
אפריקה 0.1שח	51100	138	-1200	-2.3	-193
אפריקה 1שח	44500	229	-1000	-2.2	-472
אפריקה אופ 5	28200	101			+105
אירקם 1.0	2820	513	+120	+4.4	+3009
אילקון 1שח	3330	1566	-120	-3.5	-990
אילקון 5שח	2090	1610			-1174
בן-יקר בת 1.0	10165	393			-293
ברנוביץ 1שח	4200 תב	533	-301	-6.7	-2214
ברנוביץ 5שח	3410	890	-11	-.3	-1027
דיסבר 1.0	7780	556	-200	-2.5	-839
דרוקר 1.0	470	261	+20	+4.4	+723
דרוקר 5.0	323 תב	620	-27	-7.7	-620
דרעד 0.1 בניה	504 תב	1488	-56	-10.0	-4020
דרעד 0.5 בניה	397 תב	3177	-44	-10.0	-11123
הכשלל 1.0	1680	87.0	+9	+.5	+264
הכשלל 5.0	1155 תב	500	+60	+5.5	+845
ת.ל.ב. 0.1	— הפסקת מסחר —				
ת.ל.ב. 0.5	— הפסקת מסחר —				
גבעים ובנין 1.0	3610	2638	-51	-1.4	-5232
גב-ים 0.1	4760	1037			-775
גב-ים 0.5	3975	806			-1165
הבשורת הישוב 1.0	82950	149	-450	-.5	-200
ישפרו 1שח	5225	1926			-422
ישראלום 1.0	1860 תב	1631	+104	+5.9	+1903
ישרס 10.0	19230	276			-14.0
כנן פיתוח 1.0	10340 תב	21.0	+670	+6.9	+125
כלל בנין 0.1	692	12067			-18492
לוויר 1.0	5367	204	+53	+1.0	+4.0
לוויר 5.0	2290	324			-97.0
מ.ת.ב. 1.0	435	15025			-10409
מ.ת.ב. אופ 2	286	3100	-13	-4.4	-9898
מ.ת.ב. אגח א	115.0	11950			-8100
מגורי בניה 1.0	795	6249			-4154
מישכל 5שח	440	4116	-2	-.5	-6814
מנרב 5.0	2954	617	+10	+.3	+199
סי-לן 1.0	930	3241			-841
קרדשטין 1.0	472	1131	+1	+.2	+248
קרדשטין 5.0	170.5	15099	-5	-.3	-8234
ליפשיץ 1.0	2535	742			-179
ליפשיץ 5.0	1528 תב	3804	+100	+7.0	+4165
נאות אביב 0.5	10650	313			-371
נכסי אזורים 1.0	— הפסקת מסחר —				
סהר השקעות 1.0	19503				
סהר השקעות 5.0	15450	11.0			+9.0
סופי 1.0	* 8195	10.0	-83	-1.0	-19.0
* ביצוע חלקי 52.60%					
סופי 5.0	3650				
עמר וסלע 1.0	726	3216			-177
עיר 3.0	— הפסקת מסחר —				
קיסריה 0.1	5070	340			+26.0
קיסריה 0.5	2229	1700			-736
רמבין 1שח	398	4093	+8	+2.1	+3007
רמבין 5שח	240	8750	-3	-1.2	-23383
רמבין אופ 2	1100	2322			-940
רמבין אגח א	122.0	21500	-5	-.4	-26468
רסקו מבול	5990	119	-100	-1.6	-52.0
רסקו רג	5600	172			-143

חקלאות

מטעי הדר 0.1	3409	237			+83.0
מטעי הדר 0.5	3150	344			+45.0
מהדרין 1שח	7750	737	-150	-1.9	-2058
נכסי הדרים 1.0	1910	3817	-45	-2.3	-5291
פריאור 5שח	2634	490	-36	-1.4	-1048
שב-הר 0.1שח	11580	175	+270	+2.4	+157

תעשייה

מזון וטבק

אסמו 1.0	1591	3272			-238
טלרפרוסט 1 ש"ח	3161				-28.0
טלרפרוסט 5 ש"ח	2332	315			-38.0
טלרפרוסט אופ 1	1330		-20	-1.5	-126
דובק מב ש	6460	1869	-120	-1.8	-2381
דובק גב מ	6460	1894	-110	-1.7	-1934
זגלבק 1.0	1060	966	-40	-3.6	-639
אלבד 5.0	837	660	-8	-1.0	-660
פרי-זה 1.0	— הפסקת מסחר —				
פרי-זה 5.0	— הפסקת מסחר —				
סמפו בירה 1.0	31300	141	-1000	-3.1	-224
סמפו בירה 5.0	28400	215			-146
יצהר 1שח	1490	1118	+60	+4.2	+981
יצהר א 5שח	839	2571	+7	+.8	+2705
יצהר אופ 2	608	4571			-4424
מן 1שח	750	1536	+5	+.4	+367
מן 5שח	397	1430	-1	-.3	-175
סנפרוסט 1.0	16000	28.0	+200	+1.3	+17.0
עלית 0.1	23350	554	-200	-.9	-815
עקים 5שח	459	7721			-1486
שלמה אבגל 1.0	3201	205	-9	-.3	-306
שמן מבג ש	5550	421	-150	-2.6	-435

טקסטיל והלבשה

ארגמן 1.0	850	4850			+1288
אפיס 1.0	1580	460	-50	-3.2	-827
אופנת ברוד 1 שח	699	1844	-3	-.4	-3013
אופנת ברוד 5 שח	498	4815			-155
אופנת ברוד אופ	472	6900	+7	+1.5	+6855
ארגמן רג ש	15150	100	-700	-4.4	-406
דלתא-גליל 1.0	4567	905			-299
דלתא-גליל א 3.0	3680	1075	-70	-1.9	-1427
מטויות מאוחד 1.	3869 תב	204	+352	+10.0	+836
מטויות מאוחד 5.	1641 תב	686	+149	+10.0	+1814
ויסלבג 1.0	1995	650	-75	-3.6	-1150
ויסלבג 5.0	1460	623	-40	-2.7	-931
חרדנוה 1.0	11100	176			-213
דוקית 1.0	3000	1648			-612
דוקית 5.0	2100	1050			-617
קרדיה 0.1	3160	585	-40	-1.3	-491
קרדיה 0.4	2225	1014	-40	-1.8	-1684
ליבת 1שח	980	1545	-19	-1.9	-2925
מית גליק 1.0	798	683			-39.0
מקס 1.0	4790	100	-11	-.2	-263
מקס 5.0	2915	467	-15	-.5	-117
קיס 1.0	— הפסקת מסחר —				
קיס 5.0	— הפסקת מסחר —				
עמק 1.0	440	9627			-9967
פולגת א 1שח	4350	1598	-100	-2.3	-1497
פולגת ב 4שח	5160	3023	-70	-2.2	-2407
פוליגון א 0.5	12865	358			-465
פרגוד 1.0	* 4687	449	-300	-6.0	-658
* ביצוע חלקי 96.10%					
גיבור סבריגה	17819	144			+29.0
תעש הגזוין 1.0	2845	1003	-45	-1.6	-695

מתכת ומוצריה

אקסמן 5.0	2650 תב	262	-240	-8.3	-357
אורדן 10.0	8400	108			+248
אורדן 50.0	7731	62.0	-42	-.5	-54.0
אלומית 1.0	7275	44.0			-29.0
אלומית 5.0	5000				-25.0
כבלים ש	47700	65.0	-1000	-2.1	-57.0
התבוני 1.0	9170	567	-6	-.1	-570
התבוני 5.0	5400	129	-150	-2.7	-376
התבוני אופ	5311	445			-55.0
דיקה 1.0	5565	60.9			-41.8
דיקה 5.0	2400	668	-110	-4.4	-713
קפסולות פח 1.0	— הפסקת מסחר —				
קפסולות פח 5.0	— הפסקת מסחר —				
מתכת פרים 1.0	3090 תב	526	-200	-6.1	-504
כבלי ציון 1.0	2540	477			-577
כבלי ציון 5.0	1580	841	-15	-.9	-2037
כבלי ציון אופ 3	645	1315	-7	-1.1	-791
מורגן 1.0	* 1188	823	-132	-10.0	-3454
* ביצוע חלקי 51.80%					
מתכת קרמבי 1 שח	349 תב	5873	-22	-5.9	-17504
מתכת קרמבי 5 שח	211	20679	+1	+.5	+5463
נחושתן 0.1	43460				
נחושתן 0.5	15490	30.0			-52.0
פקר פלדה 1.0	22150	121	-800	-3.5	-111
קינג 1.0	1200	621	+20	+1.7	+949
קינג 5.0	650	3530	+31	+5.0	+6702
קליל 1.0	* 2525	650	+100	+4.1	+1875
* ביצוע חלקי 96.90%					
קליל 5.0	1956	427			-148
שלדות 5.0	11900	546			-229
תעשיות לכיש 1.0	1299	1324			-194
תעשיות לכיש 5.0	882 תב	6915	+80	+10.0	+8820

חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה

אלביט 3.0	617000	17.0	-1000	-.2	-27.0
אלקו 0.1	7791	210			+150
אלקו 0.25 ש	4180 תב	1434	+200	+5.0	+2323
אלקו 0.25 מ	4050	48.0			+39.0
אלקטרה 1.0שח	2230 תב	1045	-160	-6.7	-1182
אלקטרה א 0.5שח	1485	2002			-1784
אלקטרה אופ 5	1315 תב	1728	-70	-5.1	-3088
אלקטרה אגח 3	144.5	52440	-3.0	-2.0	-119402
אלרון 3.0	511000	13.0	-1000	-.2	-9.0
אריה 0.02שח	31000	99.0	-950	-3.0	-142
כלל תעש אלקטר	2515	5244	+65	+2.7	+6121
מספטרוניקס 1.0	2997	750			-955
מספטרוניקס 5.0	2270	4014	-20	-.9	-4622
פרימנגוב 1שח	742	3442	-2	-.3	-7739
פרימנגוב 5שח	582	6273	-3	-.5	-7143
ציקלון 1שח	2576	28.0	+46	+2.0	+465
ציקלון 5שח	1160	398	-43	-3.6	-284
קבנסקי אלר 1.	5599	186	+241	+4.5	+226
קבנסקי אלר 5.	3900	526	-43	-1.1	-854
ת.א.ת. 1.0	1758 תב	642	-140	-7.4	-1306
ת.א.ת. 5.0	792	10158	-3	-.4	-10526
ת.א.ת. אופ 1	20100	75.0	-550	-2.7	-174
תדיראן 1שח	11000	725			-936

מוצרי בניה

א.פ.כלל בנין 1.	— הפסקת מסחר —				
א.פ.בנין אופ א	— הפסקת מסחר —				
א.פ.בנין אגח א	— הפסקת מסחר —				
אלקול 5.0	10063	127	+479	+5.0	+171
אקרשטיין 1שח	1095	1779	-47	-4.1	-1975
אקרשטיין 5שח	855	1841	-10	-1.2	-2502
אקרשטיין אופ א	550	4150	+10	+1.9	+6048
אקרשטיין אג"ח 1	127.5	35550	-2.0	-1.5	-61006
בטון תדיר 1.0	— הפסקת מסחר —				
בטון תדיר 5.0	— הפסקת מסחר —				
בר-טון 1.0	1557	150			-150
בר-טון 5.0	633	1700	-17	-2.6	-1280
סרגאמנטס 1.0	9000	31.8			-11.0
סרגאמנטס 5.0	4410 תב	77.0	+310	+7.6	+186
מ.ל.כ. 1.0	879	355	-1	-.1	-345
מ.ל.כ. 5.0	650	390	+27	+4.3	+310
מודול השק 1שח	— הפסקת מסחר —				
כרמיקה ולפבון 1	— לא נסחר —				
כרמיקה ולפבון 5	13800				-5.0

כימיה, גומי ופלסטיק

אבן 5.0	21150	232	-450	-2.1	-519
אליאנס ב 200.0	2250	366			-161
גל תעשיות 1.0	19650	114			-49.0
גל תעשיות 5.0	17500	20.0	+380	+2.2	+34.0
דקסטר 1.0	2880 תב	135	-170	-5.6	-270
דשנים 0.1	5250	116	+150	+2.9	+47.0
דשנים 0.5	1535	700			-479
וישה כימיקל 10.0	930	12399	-9	-1.0	-13627
טבע 0.01 ש"ח	11990	1478	-9	-.1	-1205
ליפסקי 1.0	3791	617	+131	+3.6	+371
ים המלח 1שח	3910	7727	-40	-1.0	-12413
פטרוכימיים 10.0	590	20835			-8888
מקסימה 1.0	8200	277	-400	-4.7	-277
מקסימה 5.0	5500	376			-196
נסה 1שח	7800	236	-100	-1.3	-379
סנו 1.0	23900	173			-127
סנו 5.0	20800	125	-200	-1.0	-230
פריקלאס 1 ש"ח	631	4819	+16	+2.6	+5826
פריקלאס אופ 1	265	8951	+5	+1.9	+7223
קים כימיקל 1.0	5900	218	-100	-1.7	-218
ת.ב.ל. 1.0	4030	25.0	+19	+.5	+37.0
ת.ב.ל. 5.0	3500		+50	+1.5	+43.0
ת"א 5.0	16577	170			-78.0
פרוטרום 10.0	18550	150			-65.0
תור א 5.0	10620	30.0	+311	+3.0	+35.0

עץ ומוצריו, נייר ודפוס

כתר 1שח	234	29867			+4774
דפרון 1.0	9980	15.0			-5.0
דפרון 5.0	6400	64.0			-64.0
ת.ב.ל. 1.0	7000	180	+100	+1.5	+187
יפה 1שח	6300	374	+248	+4.1	+330
לבידי אשקלון 1.	600	2152			-1987
לבידאשקלון אופ	1045 תב	706	-110	-9.5	-1526
מולט ב 0.5	52000	2.0	+1000	+2.0	+5.0
מפעלי ניר 10.0	439000	105	-3000	-.7	-135
סקוגריה 1.0	* 3656	232	+36	+1.0	+22.0
* ביצוע חלקי 91.30%					
רים 0.1	2543	281	+80	+3.3	+301
רים 0.4	1874	607	+10	+.5	+283
תעל ב 0.2	18400	109	-582	-3.1	-260

תעשיות שונות

אבריך 1.0	12300	140	+100	+.8	+127
אבריך 5.0	6158	498	+31	+.5	+345
חושלת יהד 1.0	10100	167	-100	-1.0	-142
ה.נ.פולק 1שח	2200 תב	247	-178	-7.2	-432
ה.נ.פולק 5שח	1485	1843			-371

השקעות תעשייה

מרכזית ב 0.1	12160	495			-475
כור בב 1.0	— הפסקת מסחר —				
כלל העשיות 1.0	— הפסקת מסחר —				
מאגרי סכבולוגיה	580	6826			-7191

חברות להשקעה

השקעה ואחזקות

אמפיק ש	8060	309			-149
אידיבי פתוח 2.0	8760	4345			-3530
אינקרבה 1שח	96.0	55125	+1.0	+1.1	+20152
אלגר ש	16300	193	+298	+1.9	+64.0
אלגר מ	16200	35.0			-1.0
אלרן ש	5200	1852			-2669
אלרן מ	5280	130			-534
אמישר בב 1.0	27500	2.5			+5
אמפק 1.0	290	5532			-1434
אמפק 5.0	263	2968	+4	+1.5	+945
בזלת השקעות 1שח	1590	1450	+59	+3.9	+1450
חברה לישראל 1שח	19000	420	-400	-2.1	-1370
חברה לישראל 5שח	16580	316	-400	-2.4	-753
וולפסון 0.1	127000	1.0			+3.0
וולפסון 1.0 ש	27876	64.0			-19.0
אמפא א 0.5	24950 תב	241	-1600	-6.0	-387
מפעלים השק ש	10300	1190			-123
דיסקונט השק ש	5870	10092			-6408
מורחל השק ש	29669	45.0	+500	+1.7	+67.0
מר השק אגח 124	12500	4.0	-325	-2.5	-11.0
הירדן 1.0	4094 תב	292	+280	+7.3	+273
הירדן 5.0	1620	877	+5	+.3	+461
ישום החזקות 1שח	250	12516	+1	+.4	+2470
יצוא ש	14200	280	-550	-3.7	-439
ירדן א 0.1	* 3665	92.0	+180	+5.2	+151
* ביצוע חלקי 92.00%					
כלל ישראל 10.0	1560	11003			-6004
כלל ישראל 50.0	1475	1590	-25	-1.7	-2698
לנדאו 1שח	3070	102	+100	+3.4	+226
לנדאו 5שח	1150	1200			-1200
מנור 1שח	700	1469			-186
מנור א 5שח	434	940	+4	+.9	+1205
מנור אופ ב	319	1442			-1839
מנור אג"ח 1	117.0	1000	-2.0	-1.7	-10732
עין השק ב 0.1	3750	138	+20	+.5	+34.0
עין השק ב 0.5	2355	465	+55	+2.4	+332
פו השק ש	3666	2712			-1425
פמה א 0.1	* 11980	94.0	+350	+3.0	+152
* ביצוע חלקי 77.70%					
פמה 0.5	8100	767	-200	-2.4	-1366
פריון ב 0.2שח	8333	643	+83	+1.0	+41.0
צמח נפט 1 ש"ח	616	2219			-1345
צמח נפט 5 ש"ח	449	1850	+13	+3.0	+3438
קרדן 1שח	218	24957			-31232
קרדן 5שח	182.0	22600			-510

מחקר ופיתוח

גליל טכנולוגיות	— הפסקת מסחר —

דלק ונפט

דלק חיפושים 1.0	4050	1297			-589
דלק חיפושים 5.0	2770	1480			-658
דלק נפט אופ 2	2000	3851	+52	+2.7	+2409
פז חיפושי נפט	26850	69.0	-150	-.6	-194
י.ו.א.ל. 5.0	5265	917			-552
מ.ג.ו. 1.0	7800	885	+300	+4.0	+928
מ.ג.ו. 5.0	* 3000	1592	+210	+7.5	+1267
* ביצוע חלקי 97.90%					
פראייל ב 0.03שח	8032	193			-193
נפטא ש	2750300	12.0	+5000	+4.0	+13.0

נסחרות במט"ח

בזית מ	220		-4	-1.8	-370

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון
אג	5406.55	5389.70	דולב	217.87	213.28	לפיד	434.66	426.18	עידן	7385.42	7278.15
אבטקה	524.96	514.86	דורון	1445.72	1418.81	לקס	1714.19	1679.48	ענבל	1176.87	1151.77
אגוז	258.12	253.58	דוכן	249.78	244.95	לשם	987.31	968.43	עצץ	2616.40	2591.57
אריה	1558.80	1527.97	דליה	529.77	520.80	מגדל	1220.01	1196.61	עפרוני	668.12	653.68
אדום	2698.48	2646.19	דרור	421.96	413.90	מכמן	3511.83	3480.05	ערמון	140.93	138.25
אושר	1813.62	1800.35	דקל	440.52	432.07	מגן	231.99	228.62	פלא	1618.44	1607.11
אור	413.59	404.92	הדס	419.59	417.94	מבטח	3475.00	3442.23	צבר	545.16	534.41
אוריון	155.12	152.02	הוד	501.22	492.02	מכלל	744.90	740.39	צופית	708.42	694.67
אחלי	253.40	251.55	זהבית	2726.38	2669.54	מור	2022.21	1994.05	צוק	117.97	117.50
אחוד	765.99	751.29	זהר	19611.46	19325.76	מורן	957.51	949.88	צמיד	998.09	977.37
אייל	3735.23	3662.84	זיו	18037.71	17774.18	מסה	26686.63	26263.65	צמרה	8495.83	8375.16
איתם	5189.56	5087.18	זמיר	1086.95	1066.10	מיתר	918.97	900.94	צמרת	1722.69	1688.79
איתן	706.67	692.47	חוחית	145.98	142.75	מסף	4439.39	4355.84	קלע	2254.21	2242.96
אלון	567.56	555.71	חליפין	128.19	127.63	מעיין	752.07	737.80	רבנית	18518.61	18338.66
אלמוג	667.91	654.97	חלמיש	626.18	623.16	מקסה	1016.15	996.87	רימון	117.80	117.55
ארז	723.64	709.8	חן	133.46	135.19	מרגלית	1429.91	1402.39	רקפת	722.12	709.85
אש	180.92	180.17	חצב	1318.02	1287.89	מרווה	113.39	113.00	רשף	742.12	726.22
אשל	180.38	176.85	טל	5590.44	5526.29	מרום	1192.98	1170.16	שביט	801.33	785.98
אתגר	222.69	220.61	יהל	817.97	802.41	נגה	27110.86	26728.27	שחם	936.87	904.18
בדולח	2694.57	2644.21	יהלום	2449.57	2404.02	נבחר	1028.46	1009.56	שירה	425.51	422.43
ברוש	532.46	522.27	ישורון	418.88	414.88	נטע	515.24	505.51	שמיר	359.47	356.95
ברק	547.72	537.10	יערה	663.73	649.30	נילי	6845.48	6747.72	שנהב	952.04	938.74
ברקת	836.08	819.60	כוכב	1252.54	1228.32	סביון	621.93	609.98	שסק	928.45	905.87
גבים	1447.14	1437.37	כחל	129.54	127.01	סגולה	131.61	129.01	שקד	178.94	175.42
גבע	1029.16	1014.33	כלנית	584.40	573.42	סלע	978.00	973.68	תאנה	248.04	245.85
גורן	723.98	710.15	כספית	705.14	698.11	סנונית	711.79	700.00	תדהר	580.01	577.12
גיא	9368.31	9229.47	כרמל	145.53	142.66	סער	826.75	811.31	תירוש	504.03	498.66
גיל	3149.20	3089.87	כתר	1111.56	1090.29	ספיר	526.59	523.98	תמר	217.00	212.95
גלית	594.96	587.95	להב	4506.95	4421.59	עדי	920.38	905.16	תפוח	202.41	201.51
הדרכן	411.67	407.81	למשקיע	112750.65	110679.11	עידית	2601.50	2553.53	תרשיש	1421.36	1411.61
דוכיפת	720.39	706.65							תשרי	475.76	474.15

שערי אגרות חוב

הסידרה	השער	השינוי בנקי
4% מלוות (100% הצמדה)		
ש4001	628029.0	
ש4002	620727.0	
ש4003	682518.0	
ש4004	686674.0	
4.25% מלוה מדינה (שנתית)		
ק-331 תשואה 1.45%		
4101	363.7	+.3
ק-332 תשואה 2.44%		
4102	143.4	+.1
4103	137.8	+.1
4104	133.6	+.1
4301	133.6	+.1
ק-333 תשואה 2.61%		
4302	126.6	+.1
4303	125.8	+.1
4304	123.9	+.1
ק-335 תשואה 2.60%		
4305	113.8	+1.4
7%		
ק-338 תשואה 2.80%		
4105	110.5	-.3
4106	107.7	-.3
4107	104.5	-.3
4108	102.7	-.3
ק-339 תשואה 2.95%		
4109	99.6	-.8
ק-351 תשואה 2.85%		
4201	124.1	+.1
4202	121.9	
4203	119.6	
4204	118.7	
4205	116.5	
ק-352 תשואה 2.89%		
4206	114.2	-.4
4207	113.9	-.4
4208	112.4	-.4
4209	110.0	-.4
4210	107.2	-.4
4211	104.8	-.4
ק-353 תשואה 2.75%		
4212	102.9	+.1
4213	100.5	
2% מלוות מדינה (גליל)		
ק-201 תשואה 2.30%		
ש3601	38682.0	-44.0
ש3602	35630.0	-42.0
ש3603	33152.0	-40.0
ק-202 תשואה 2.25%		
3604	29819.0	-38.0
ש3605	27230.0	-37.0
ש3606	25665.0	-35.0
ק-203 תשואה 2.60%		
ש3607	23554.0	+1.0
ק-203ב תשואה 2.65%		
ש3608	22251.0	+181.0
ק-203ג תשואה 2.70%		
ש3609	21150.0	-64.0
ק-204א תשואה 2.76%		
ש3610	19028.0	-134.0
ק-204ב תשואה 2.55%		
ש3611	18899.0	+51.0
ק-204ג תשואה 2.30%		
ש3612	18531.0	+14.0
ק-205א תשואה 2.08%		
ש3613	17653.0	+191.0
ק-205 ב' תשואה 2.04%		
ש3614	16921.0	+13.0
ק-205ג תשואה 2.08%		
ש3615	15605.0	+12.0
ש3616	14290.0	+10.0
ק-206 תשואה 2.06%		
ש3617	13495.0	+28.0
ש3618	12811.0	+27.0
ש3619	11789.0	+25.0
ק-207 תשואה 1.93%		
ש3620	11218.0	+112.0
ש3621	10662.0	+108.0
ש3622	9619.0	+98.0
ק-208 תשואה 2.11%		
ש3623	9132.0	+24.0
ש3624	8604.0	+24.0
ק-209 תשואה 2.24%		
ש3625	7814.0	-33.0
ש3626	7230.0	-31.0
ש3627	6708.0	-29.0
ק-210 תשואה 2.25%		
ש3628	6174.0	+5.0
ש3629	5787.0	+5.0
ש3630	5472.0	+4.0
ק-211 תשואה 2.39%		
ש3631	4990.0	+4.0
ש3632	4702.0	+4.0
ש3633	4442.0	+3.0
ק-212 תשואה 2.40%		
3634	3912.0	+3.0
ש3635	3774.0	+3.0
ש3636	3636.0	+3.0
ק-213 תשואה 2.37%		
ש3637	3421.0	-17.0
ש3638	3186.0	-16.0
ש3639	2917.0	-16.0
ק-214 תשואה 2.32%		
ש3640	2411.0	-1.0
ש3641	2090.0	-1.0
ק-215 תשואה 2.43%		
3642	1857.0	+2.0
ש3643	1611.0	+1.0
ק-216 תשואה 1.93%		
3644	1484.0	+18.0
3645	1359.0	+17.0
4.25% מלוות מדינה (גליל)		
ק-231 תשואה 2.90%		
3701	1129.0	-16.0
ק-232 תשואה 2.80%		
3702	871.1	-14.0
ק-233 תשואה 3.02%		
3703	761.0	+19.1
3704	652.2	+16.6
ק-251 תשואה 3.22%		
3751	340.2	+4.9
ק-252 תשואה 3.13%		
3752	138.2	+3.1
3753	132.8	+3.0
ק-253 תשואה 3.35%		
3901	126.5	+.1
3902	120.5	+.1
3903	119.7	+.1
3904	117.8	+.1
ק-254 תשואה 3.43%		
3754	118.3	-.6
3755	113.9	-.7
3756	113.2	-.6
3757	111.0	-.6
ק-255 תשואה 3.46%		
3758	108.7	-.1
3759	108.3	-.1
3760	106.9	-.1
3761	104.6	-.1
3762	101.9	
3763	98.8	
ק-256 תשואה 3.47%		
3764	96.9	-.2
3765	94.6	-.2
ק-271 תשואה 3.36%		
3791	100.0	+.8
3792	98.2	+.8
ק-291 תשואה 3.44%		
3826	117.4	-.5
3827	115.0	-.7
3828	114.2	-.6
3829	112.1	-.5
ק-292 תשואה 3.39%		
3830	110.3	-.2
3831	110.0	-.1
3832	108.5	-.2
3833	106.2	-.1
3834	103.4	-.2
ק-311 תשואה 3.07%		
3861	105.9	-1.3

הסידרה	השער	השינוי בנקי
7%-6%-4% מלווה פיתוח ומדינה (80% הצמדה)		
ש3205	— הפסקת מסחר —	
ש3206	210450.0	+500.0
ש3210	212200.0	+5000.0
ש3211	201300.0	
ש3212	202001.0	
ש3213	190400.0	
ש3214	187666.0	
6%		
ש3501	179500.0	+300.0
ש3502	177500.0	
ש3503	165574.0	
ש3504	158386.0	-2500.0
ש3505	151800.0	
7%		
ש3521	150900.0	-100.0
ש3522	145500.0	-100.0
ש3523	136800.0	
ש3524	147000.0	+3000.0
ש3525	145714.0	
ש3526	141900.0	-227.0
ש3527	139000.0	+200.0
ש3528	134700.0	+100.0
ש3529	134600.0	+200.0
ש3530	131500.0	
ש3531	131000.0	+100.0
ש3532	128000.0	-200.0
ש3533	127510.0	-300.0
ש3534	119800.0	
ש3535	120200.0	
ש3536	120100.0	
ש3537	121200.0	+1200.0
ש3538	112800.0	-200.0
ש3539	113450.0	-150.0
ש3540	112700.0	+200.0
ש3541	109800.0	-100.0
ש3542	108900.0	-100.0
ש3543	103300.0	
ש3544	104000.0	
ק-701 תשואה 0.99%		
ש3545	101317.0	+92.0
ש3549	95857.0	+88.0
ש3552	88134.0	+79.0
ש3554	91869.0	+86.0
ש3555	91869.0	+86.0
ש3546	102359.0	+465.0
ש3547	102886.0	+466.0
ש3548	101950.0	+467.0
ש3550	96862.0	+453.0
ש3551	96418.0	+454.0
ק-703 תשואה 0.51%		
ש3553	92129.0	+80.0
ק-704 תשואה 0.55%		
ש3556	88299.0	-115.0
ש3558	88376.0	-123.0
ש3559	86238.0	-119.0
ש3560	80858.0	-119.0
ק-705 תשואה 0.88%		
ש3557	88595.0	-1004.0
ש3572	80813.0	-999.0
ק-706 תשואה 0.80%		
ש3561	80148.0	+58.0
ש3571	79880.0	+58.0
ק-707 תשואה 0.80%		
ש3573	80417.0	+58.0
ש3574	74149.0	+53.0
ש3577	74250.0	+54.0
ש3578	68567.0	+50.0
ק-708 תשואה 0.87%		
ש3575	73734.0	+54.0
ש3576	73487.0	+53.0
ש3579	67950.0	+49.0
ק-709 תשואה 0.70%		
ש3580	63707.0	-32.0
ש3581	58062.0	-31.0
ש3582	53644.0	-31.0
ק-710 תשואה 0.92%		
ש3583	49660.0	-1183.0
ש3584	47322.0	-1163.0
ש3585	44930.0	-1138.0
ק-711 תשואה 0.35%		
ש3586	41455.0	+29.0
ש3588	43176.0	+31.0
ש3589	39418.0	+28.0
ק-712 תשואה 0.30%		
ש3587	43438.0	+31.0
ש3591	39673.0	+28.0
ש3592	39621.0	+28.0
ש3593	39543.0	+28.0
ק-713 תשואה 0.70%		
ש3590	38837.0	-165.0
ש3595	37076.0	-163.0
ק-714 תשואה 0.80%		
ש3594	37163.0	+27.0
ש3596	35582.0	+26.0
ש3597	35439.0	+26.0
5% מלוות פיתוח המדינה (בעירה במלוה צמודה)		
ש2001	150700.0	-580.0
ש2002	150600.0	-100.0
ש2003	144600.0	-100.0
ש2004	145000.0	
ש2005	136303.0	
ש2006	140700.0	
ש2007	140400.0	
ש2008	136300.0	
ש2009	138500.0	
ש2010	137800.0	
ש2011	135100.0	
ש2012	133300.0	+400.0
ש2013	135900.0	
ש2014	133100.0	
ש2015	132400.0	+1800.0
ש2016	132100.0	
ש2017	129700.0	
ש2018	129200.0	
ש2019	128000.0	
ש2020	124300.0	
ש2021	125200.0	
ש2022	117500.0	-400.0
ש2023	119200.0	
ש2024	110200.0	
ש2025	111100.0	-100.0
ש2026	110600.0	
ש2027	106450.0	
ש2028	107000.0	+200.0
ש2029	101500.0	-500.0
ש2030	101500.0	
ש2031	98900.0	-2800.0
ק-101 תשואה 0.30%		
ש2032	101142.0	+1984.0
ש2034	95741.0	+1946.0
ק-102 תשואה 1.30%		
ש2033	93002.0	-656.0
ש2035	85487.0	-684.0
ק-103 תשואה 1.30%		
ש2036	88977.0	+65.0
ש2038	84843.0	+63.0
ש2040	81794.0	+60.0
ק-104 תשואה 1.24%		
ש2037	84055.0	-2329.0
ש2039	81094.0	-2345.0
ק-105 תשואה 1.28%		
ש2041	76818.0	+56.0
ש2052	70803.0	+52.0
ק-106 תשואה 1.13%		
2051	77789.0	+56.0
ק-107 תשואה 0.70%		
ש2053	72432.0	+52.0
ש2055	67029.0	+48.0
ק-108 תשואה 0.60%		
ש2054	66515.0	+48.0
ש2056	61660.0	+44.0
ק-109 תשואה 0.80%-		
ש2057	64534.0	+44.0
ש2059	58851.0	+40.0
ק-110 תשואה 1.01%-		
ש2058	58581.0	+39.0
ש2060	54202.0	+36.0

הסידרה	השער	השינוי בנקי
ק-111 תשואה 0.70%		
ש2061	40842.0	+390.0
ש2062	37340.0	+365.0
ש2063	35646.0	+357.0
ם 19	101.5	-2.0
ם 20	105.4	+2.7
ם 21	105.3	+3.1
ם 22	104.0	+2.0
ם 23	94.5	-.4
ש24	92.0	
ש25	92.7	+1.2
ש26	92.2	+1.2
ש27	93.1	+1.1
ש28	94.9	+.2
ש29	92.0	+1.0
ש30	97.7	-.5
ש31	100.9	
תית 15	89.5	11/12/86
32	93.7	+1.0
33	94.0	+2.3
מימון 12	95.2	04/08/87
ד' 1	79.3	+.4
2	86.3	
מ"ב 34	102.0	
מ"ב 35	102.1	
מ"ש 36	108.0	+2.0
אגרות חוב בלתי מוגבלות בזמן		
ישראל 11	95.5	01/03/87
ישראל 12	95.5	26/02/87
ישראל 13	96.3	11/12/86
ישראל 14	95.8	28/12/86
מבינ 24 ש	86.1	28/12/86
מבינ 25 ש	85.1	26/01/87
מבינ 26 ש	85.1	26/01/87
מבינ 28 ש	88.8	12/01/87
מבינ 30 ש	84.3	19/02/87
ה מימון 1	87.6	+1.0
אגרות חוב צמודות לזהב		
יהד סו' 1	110.0	-1.0
אגרות חוב צמודות לדולר (100% הצמדה)		
סו' 2501	170.9	+2.0
סו' 2502	168.6	+3.0
סו' 2503	160.6	+.1
סו' 2504	159.0	
סו' 2505	152.6	+.1
סו' 2506	149.2	+3.0
סו' 2507	141.1	+.4
ק-604 תשואה 12.10%		
סו' 2508	105.5	-.5
ישראל-צמוד דולר ריבית קבועה		
ק-901 תשואה 10.50%		
7001	242.6	+3.1
7002	235.8	+3.0
ק-902 תשואה 10.55%		
7003	224.3	+3.6
7004	206.4	+3.5
ק-903 תשואה 10.50%		
7005	193.0	+3.5
ק-904 תשואה 10.70%		
7006	180.7	+2.5
ק-905 תשואה 11.10%		
7007	166.6	-1.1
7008	163.9	-1.0
ק-906 תשואה 10.65%		
7009	* 160.4	+3.0
ק-907 תשואה 10.40%		
7010	152.6	+3.7
ק-908 תשואה 11.31%		
7011	140.8	+.2
7012	135.7	+.2
ק-909 תשואה 11.48%		
7013	127.5	+.2
ק-910 תשואה 11.14%		
7014	111.8	+.1
ק-911 תשואה 10.88%		
7015	93.3	+1.7
7016	95.4	+1.8
7017	94.3	+1.8
7018	94.1	+1.8
7019	94.5	+1.9
7020	94.5	+1.9
7021	93.4	+1.9
7022	93.0	+1.8
ק-951 תשואה 10.69%		
7201	90.8	+2.5
7202	89.0	+2.6
7203	91.8	+2.6
7204	92.2	+2.6
7205	92.5	+2.6
ישראל-צמוד דולר ריבית משתנה		
ק-801 תשואה 3.00%		
ש6101	15079.0	+15.0
ק-802 תשואה 3.00%		
ש6102	7916.0	+165.0
ק-803 תשואה 3.80%		
ש6103	6888.0	+8.0
ק-804 תשואה 3.99%		
ש6104	6285.0	+35.0
ש6105	5953.0	+34.0
ק-805 תשואה 4.10%		
ש6106	5741.0	+7.0
ש6107	5529.0	+7.0
ק-806 תשואה 4.56%		
ש6108	3873.0	+5.0
ש6109	3680.0	+4.0
ש6110	3615.0	+4.0
ק-807 תשואה 4.09%		
ש6111	3099.0	+92.0
ש6112	3004.0	+91.0
ק-808 תשואה 4.41%		
ש6113	2081.0	+61.0
ק-821 תשואה 5.57%		
ש6151	751.1	+.8
ש6152	725.1	+.9
ק-822 תשואה 5.55%		
ש6153	650.6	+2.8
ש6154	618.9	+2.8
ק-823 תשואה 5.27%		
ש6155	406.5	+12.4
ק-824 תשואה 5.55%		
ש6156	321.7	+1.5
ק-825 תשואה 5.55%		
ש6157	240.9	+1.1
ש6158	228.1	+1.0
ק-826 תשואה 5.55%		
6159	192.3	+.9
ק-827 תשואה 5.40%		
6160	182.3	+.2
6161	176.1	+.2
ק-828 תשואה 5.54%		
6162	157.3	+.9
ק-829 תשואה 5.59%		
6163	145.2	+1.3
6164	139.6	+1.3
ק-830 תשואה 5.55%		
6165	151.5	+.6
ק-831 תשואה 3.56%		
6166	125.3	+.1
6167	122.5	+.1
6168	120.6	+.2
ק-832 תשואה 5.50%		
סד 6169	113.8	+.6
ק-833 תשואה 5.54%		
6170	106.7	+.2
ק-834 תשואה 5.20%		
6171	77.7	+2.0
6172	76.5	+2.1
ק-851 תשואה 5.09%		
6801	86.8	+2.4
אי-אופ 86	1086.0	+13.0
אלביים 85	185.6	
אתרא 85	1096.0	+5.0
אלסינט א'	1930.0	
אלסינט ב'	* 1440.0	-45.0
כוסקט 85	710.0	+10.0
תדירן 84	117.6	-.2
תדיראן 85	441.0	-1.0

שערי מטבע חוץ ביום 5.3.87

המטבע	השינוי	בנקנוטים לאומי קניה	בנקנוטים לאומי מכירה	בנקנוטים הפועלים קניה	בנקנוטים הפועלים מכירה	בנקנוטים דיסקונט קניה	בנקנוטים דיסקונט מכירה	העברות והמחאות לאומי קניה	העברות והמחאות לאומי מכירה	העברות והמחאות הפועלים קניה	העברות והמחאות הפועלים מכירה	העברות והמחאות דיסקונט קניה	העברות והמחאות דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	+0.002	1.57	1.64	1.57	1.65	1.57	1.64	1.6080	1.6280	1.6080	1.6280	1.6080	1.6282	1.6180
1 מארק גרמני	-0.004	0.85	0.89	0.86	0.90	0.86	0.90	0.8744	0.8853	0.8748	0.8858	0.8753	0.8863	0.8794
1 לירה שטרלינג	+0.004	2.46	2.57	2.48	2.60	2.47	2.59	2.5262	2.5576	2.5229	2.5544	2.5212	2.5530	2.5362
1 פרנק צרפתי	-0.001	0.25	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2624	0.2657	0.2624	0.2657	0.2622	0.2655	0.2643
100 ינים יפאניים	-0.001	1.02	1.06	1.02	1.07	1.02	1.08	1.0442	1.0571	1.0445	1.0575	1.0451	1.0582	1.0517
1 גולדן הולנדי	-0.003	0.76	0.79	0.76	0.80	0.76	0.80	0.7742	0.7838	0.7749	0.7846	0.7735	0.7832	0.7789
1 פרנק שווייצרי	-0.006	1.01	1.06	1.02	1.07	1.01	1.07	1.0357	1.0486	1.0354	1.0483	1.0363	1.0494	1.0431
1 כתר שוודי	-0.001	0.24	0.25	0.24	0.26	0.24	0.26	0.2490	0.2521	0.2487	0.2518	0.2492	0.2523	0.2505
1 כתר נורבגי	-0.001	0.23	0.24	0.23	0.24	0.22	0.24	0.2304	0.2333	0.2304	0.2333	0.2304	0.2333	0.2319
1 כתר דני	-0.001	0.23	0.24	0.23	0.24	0.22	0.24	0.2321	0.2350	0.2321	0.2349	0.2322	0.2352	0.2336
1 מארק פיני	-0.001	0.35	0.36	0.34	0.36	0.34	0.37	0.3550	0.3595	0.3546	0.3590	0.3549	0.3594	0.3571
1 דולר קנדי	—	1.18	1.23	1.18	1.24	1.18	1.24	1.2054	1.2204	1.2052	1.2203	1.2044	1.2196	1.2128
1 דולר אוסטרלי	—	1.01	1.11	1.05	1.13	1.06	1.14	1.0918	1.1054	1.0917	1.1054	1.0947	1.1084	1.0992
1 ראנד דרא"פ	—	0.50	0.60	0.53	0.78	0.49	0.69	0.7751	0.7847	0.7753	0.7850	0.7756	0.7854	0.7800
10 פרנקים בלגיים	-0.002	0.41	0.43	0.41	0.43	0.41	0.43	0.4182	0.4234	0.4221	0.4274	0.4219	0.4272	0.4247
10 שילינגים אוסטריים	-0.005	1.21	1.27	1.22	1.28	1.21	1.28	1.2415	1.2569	1.2411	1.2566	1.2397	1.2553	1.2498
1000 לירטות איטלקיות	-0.005	1.19	1.26	1.21	1.28	1.20	1.28	1.2289	1.2442	1.2312	1.2466	1.2309	1.2464	1.2375
1 "סל" (ECU)	-0.007	—	—	—	—	—	—	1.8106	1.8331	1.8108	1.8334	—	—	1.8230
1 דינר ירדני	-0.005	4.50	4.78	4.38	4.66	4.44	4.70	—	—	—	—	—	—	4.6760
10 לירות לבנוניות	—	—	—	0.13	0.14	0.12	0.17	—	—	—	—	—	—	0.1685
1 לירה מצרית	+0.001	0.78	0.83	0.78	0.83	0.75	0.82	—	—	—	—	—	—	0.8333

יכולת בינונית הספיקה למכבי לגבור על אליצור נתניה 74:87

מאת משה כהן

גם יכולת בינונית הספיקה אמש לשחקני מכבי ת"א לגבור במשחק חצי גמר הפליי־אוף הראשון על אליצור נתניה בתוצאה 74:87 (46:51).

המכבים לא היו במיטבם. משחקם הקבוצתי לקה בחסר, הם הירבו לאבד כדורים והחטיאו ממצבי קליעה נוחים. אולם כיום אין קבוצה המסוגלת לערער על עליונותם המוחלטת גם בשרב חלש כמו אמש.

במשך 11 דקות הפתיחה חזו הצופים בארוע נדיר, כשדורון ג'מצ'י ומאגי קלעו את הנקודות לזכות קבוצתם. שחקני נתניה לא ניצלו זאת כדי ליצור לעצמם יתרון ניכר.

משחקה של נתניה היה לרוב מפורד וחסר אחידות. כל שחקני הקבוצה סבלו מחוסר בטחון בקליעותיהם ורובם גילו חוסר יציבות.

ג'ונסטון קלע אמנם כמה סלים חשובים, אך הוא לא הצליח להתמודד מתחת לסלים עם מאגי וג'ונסון. טרי פייר גילה שיפור במשחק ההתקפה שלו. אבל משחק ההגנה שלו היה חלש. גם סטיב מאלוביץ לא הצליח לשפר את מצב קבוצתו מתחת לסלים.

וילי סימס היה חלש מאוד בדקות הפתיחה ורק במחצית השניה הוא גילה שיפור מה במשחקו.

קיל גברסון גילה חוסר יציבות ולעיתים הוא נתפס לעצבנות מיותרת. עצבנותו הגיעה לשיאה בדקה ה־37, כשהוא סרב להתחלף והחל לצעוק בזעם רב על מאמנו.

דני ברכה וגרג גידנס לא הצליחו להכתיב את קצב המשחק. למזלם של הנתנייתים היו שחקני החוץ של מכבי ביום קליעות בינוני והם לא ניצלו את ההתקפות המתפרצות הרבות לזכות קבוצתם.

כאמור, שלטו המכבים ללא עוררין מתחת לסלים, אך משחק ההתקפה של מאגי וג'ונסון סבל מחוסר יציבות. מאגי פתח את המשחק היטב, אבל הוא נחלש במחצית השניה. ג'ונסון גילה הססנות רבה בדקות הפתיחה, אבל הוא גילה שיפור ניכר בקליעותיו במחצית השניה.

מיקי ברקוביץ היה חלש מאוד בדקות הפתיחה ורק בהמשך הוא הצליח לשוב לעצמו. גם תל ליפין סבל מחולשה בפתיחת המשחק. מחליפו, מוטי ארואסטי גילה אמנם יכולת טובה יותר, אך בהמשך גם הוא דעך.

דורון ג'מצ'י פתח את המשחק בסידרת סלים מרהיבים, אך כמו שאר חבריו סבל מעליות וירידות ביכולתו ובמחצית השניה היה חלש עד להתפלא.

למרות שהמשחק היה שקול ברוב שלביו, היה ברור לצופים, כי נצחון שחקני מכבי ת"א הוא שאלה של זמן בלבד, כיון שהנתנייתים לא נראו כמי שמסוגלים לזכות במשחק מפתיע.

ואכן, במשך רוב דקות המשחק התנהל במגרש משחק שקול ומרתק, כשהיתרון עובר מקבוצה לקבוצה. לקראת סיום המחצית הראשונה הצליחו המכבים לברוח במעט – 40:49, אך הנתנייתים הצליחו בכמה מבצעי כדורסל מהירים לצמק את התוצאה.

במשך כל דקות המחצית השניה הוליכה מכבי ביתרון שנע בין 3 ל־11 נקודות, אולם בכל פעם שהמכבים הצליחו לברוח ליריבתם, הצליחו סימס וחבריו לצמק את היתרון.

בדקה ה־35 נשברו הנתנייתים סופית והמכבים ניצלו זאת כדי ליצור לעצמם פער של 13 נקודות.

בסיום המשחק אמר המאמן הנתניתי, יוסי הרדי: "מכבי לא ניצחה את המשחק, אלא נתניה הפסידה אותו".

מאמן מכבי ת"א, צבי שרף הודה: "לא היינו בשיא הכושר וסבלנו מאחוזי קליעה נמוכים". משחק הגומלין בין שתי הקבוצות יערך ביום ראשון בהיכל הספורט ביד־אליהו.

שפטו דגן ופישר לעיני 6000 צופים בהיכל הספורט ביד־אליהו.

נקודות למכבי ת"א: מאגי (24), ג'ונסון (23), ג'מצ'י (20), ברקוביץ (17), ליפין (3).

נקודות לאליצור נתניה: ג'ונסטון (17), גברסון (16), פייר (15), סימס (11), מאלוביץ (9), ברכה (6), גידנס (2).

מכבי חיפה – 109 בית"ר ת"א – 92

מאת יצחק צ'יבין

כדורסלני מכבי חיפה לא נאלצו לגלות את מלוא יכולתם כדי להביס בביתם את בית"ר ת"א בתוצאה 92:109 (47:57).

שחקני עיר הכרמל המאוכזבים מהדחתם ממשחקי חצי הגמר שיחקו בשאפתנות רבה במטרה להשאר בתמונת המאבק על כרטיס השתתפות בגביע קוראץ. המשחק היה חד־צדדי בכל שלביו, כשהמאמן החיפאי, פנחס גרשון, מאפשר לכל שחקניו ליטול חלק במשחק.

הביתריים היו חלשים ורק מלך הסלים של הליגה, רון דייוויס, גילה יכולת סבירה. משחק הגומלין בין שתי הקבוצות יערך ביום שני בערב.

שפטו הרמן ובורשטיין לעיני 500 צופים באולם רוממה. בדקות הסיום נאלץ השופט הרמן לפנות את מקומו מהמגרש בגלל פציעה. את מקומו מילא שלום ולצר.

נקודות למכבי חיפה: ג'ונסון (22), ארי רוזנברג (21), שטיינהאור (20), שלכטר (12), פלוהארס (10), שפע (9), ירדן רוזנברג (7), גורדון (6), גבלמן (2).

נקודות לבית"ר ת"א: דייוויס (31), ג'נס (21), הווארד (10), סלינס (9), שטיין (8), קולאס (7), חזו (2), ויינברג ומוסקוביץ (2 כ"א).

הנוער ניצח את לוקסמבורג 17:21 במיפגש כדוריד

נבחרת הנוער של ישראל בכדוריד המתכוננת למשחקי אליפות העולם שיערכו השנה ביוגוסלביה, גברה אמש במשחק אימון במכון וינגייט על נבחרתה הלאומית של לוקסמבורג 17:21 לאחר 8:10 במחצית.

שחקני הנבחרת הישראלית הוליכו כבר בדקה ה־12 – 0:6. במחצית השניה איפשרו ביתרונם 14:20 בדקה ה־53. בשורות הנבחרת בלט השוער גיא מרום ממכבי קרית־שרת שהוזן עד שנפצע בדקה ה־37.

שערים לנבחרת הנוער: קושניר 6, דיין 4, אקרמן 4, אליגב 2, ברזיאר 2, פרנקס 2, בגס 1.

מחר ב־9 אחה"צ יתקיים באולם ההתעמלות ברמת אביב טורניר כדוריד בהשתתפות נבחרת לוקסמבורג, נבחרת הנוער של ישראל והפועל תל־אביב.

הפתעה בטורניר המאסטרס בטניס

הפתעה נפלה אתמול בשלב רבע הגמר של תחרות המאסטרס לגברים בטניס כשאהוד וינברג גבר על חיים ביזן במשחק מותש שנמשך שעתיים 7:5, 5:7, 1:6.

יתר התוצאות: מנשה צור – גבע מרגשטיין 3:6 5:7; יורם ברזן – יגאל קארצ'י 2:6, 1:6; אורן מוטאוסל – הביב ויינגפלד 3:6, 2:6.

במשחקי חצי הגמר לנשים ניצחה אילנה ברגר את ענת הארון 3:6, 2:6; ודליה קורייס – יעל שבים 4:6, 6:7.

משחקי חצי הגמר יהיו היום ב־10 בבוקר אם מזג האויר יאפשר זאת ומשחקי הגמר יהיו היום אחה"צ במגרשי מכבי צפון.

● במשחקי אליפות ארה"ב בטניס הדיחה הגרמניה הצעירה שטפי גראף את אלופת העולם מארטינה נברטילובה, בתוצאה 3:6, 2:6 ועלתה לגמר.

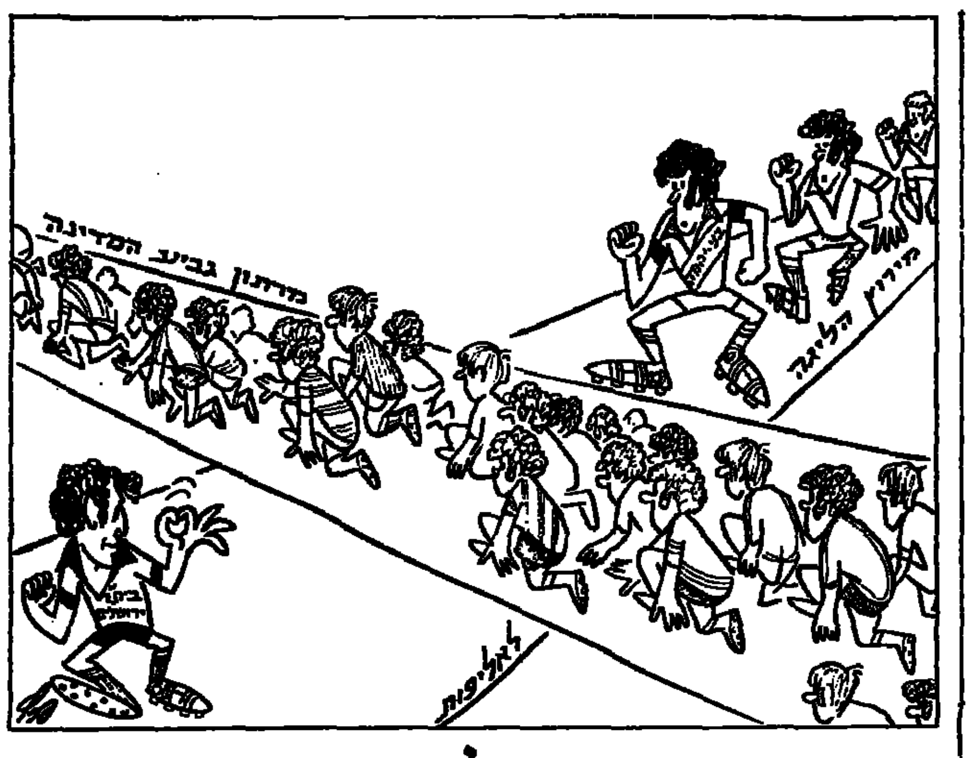

אורטז גברה על זאדאר 69:73

שחקני האלופה היוגוסלאוית, זאדאר, לא הצליחו אמש לעשות את העבודה השחורה עבור מכבי ת"א, שתאלץ להמתין שבוע נוסף כדי להבטיח את עלייתה למשחק גמר גביע אירופה לאלופות. גם שחקני טרסר מילאנו לא הבטיחו את עליתם למשחק הגמר, בעקבות הפסדם המפתיע במאדריד.

היוגוסלאווים נוצחו ע"י שחקני אורטז בתוצאה הדחוקה – 73:69 (43:26).

במחצית הראשונה הצליחו הצרפתים בעידוד אוהדיהם הקנאים להוליך ללא עוררין ולהותיר את היוגוסלאווים חסרי אונים.

אולם במחצית השניה הצליחו ורנקוביץ וחבריו לצמק את התוצאה ואף לאיים על היתרון הצרפתי. רק בשניות הסיום הצליחו אופנאגל וחבריו להבטיח את נצחונם.

כעת צריכים שחקני מכבי ת"א לנצח בשבוע הבא את ריאל מאדריד בביתה או להתפלל להפסד חוץ של אורטז נגד ז'אלגיריס קובנה.

גם קבוצת טרסר מילאנו בצרות. אמש נוצחו האיטלקים בספרד ע"י ריאל מאדריד – 99:96 (63:35). במחצית הראשונה עשו הספרדים במגרש ככל העולה על רוחם. במחצית השניה הצליחו שחקני מילאנו להתאושש ואף לאיים על היתרון הספרדי, אך היה זה מאוחר מידי. כעת חייבים האיטלקים לזכות בשבוע הבא בנצחון ביתי מול זאדאר.

טבלת בית הגמר

1.	מילאנו	9	739:764	15
2.	מכבי	9	738:772	15
3.	אורטז	9	729:725	15
4.	זאדאר	9	729:734	13
5.	מאדריד	9	804:788	12
6.	קובנה	9	778:727	11

המחשב ימלא טוטו במקומך

תוכנה חדשה מחשבת את הסתברויות הנצחון או התיקו בטוטו ואף מפיקה טופס טוטו ממולא במספר הטורים המבוקש. אתה צריך רק לתת פקודות למחשב שלך ולא לשכוח לשלם

תחתונות מול עליונות בסיבוב של 16 משחקים בגביע המדינה

מאת שמואל טל

קבוצות הליגה הלאומית מצטרפות למעגל משחקי הגביע. היום ומחר יתמודדו 16 הלאומיות עם 11 נציגות הליגה הארצית, ארבע נציגות ליגה א' ונציגה האחרונה של הליגה הדרומית.

מטבע הדברים ימקדו מאבקי קבוצות התחתית הלאומיות נגד קבוצות הצמרת הארציות את עיקר תשומת הלב. וכאלה יהיו שניים.

בנתניה תארח בית"ר המקומית את הפועל ירושלים. הנתניתים, הסוגרים את הטבלה הלאומית עם מאזן שלילי ביותר הוכיחו, כי הליגה הראשונה גדולה עליהם. מנגד מקוים הירושלמים לחזור בתום העונה למקומם הטבעי. כדי להוכיח את שייכותם לליגה הבכירה הם יעשו כל מאמץ לנצח או לפחות להעביר את ההכרעה למגרשם הביתי. סיכוייהם לכך טובים.

● המוליכה הארצית, הפועל צפרירים חולון יוצאת למשחק חוץ ביבנה נגד מכבי המקומי. יבנה העסוקה במשימת ההחלצות מהתחתית תנסה לשכוח ל־90 דקות את המלחמה כדי לחלוף שלב בגביע. אבל החולונים נישאים על גלי ההצלחה של השבועות האחרונים לא יכנעו בקלות אם בכלל. צפוי מאבק שקול בו כל תוצאה לא תפתיע.

● בית"ר ת"א, ששכחה כבר את טעמו של נצחון, תשתדל להזכר בו על חשבון מכבי שעריים. אלא שהמשימה לא תהיה קלה כלל וכלל. שעריים משוחררת ממאבקי הצמרת והתחתית בליגה תנסה ללכת על הגביע אפילו על חשבון הלאומיים של דני נוימן. הם מסוגלים להפתיע אם ישכילו לנצל את המורל הירוד של הבית"רים.

● למכבי יפו הלפני אחרונה בלאומית העידה הגרלה ירידה קלה יחסית בדמותה של הפועל טייבה מליגה א'. למרות שהמשחק יערך בטייבה קשה להאמין שהם יצליחו להוות יריב שקול ללאומיים למרות שאלה במשבר חמור.

● גם מחזיקת הגביע בית"ר ירושלים הגרילה יריבה מליגה א' – אחוזה מחיפה. החיפאים לא יצליחו להרגיז את מלמיליאן וחבריו שיערכו כנראה מטווח על שער אורחיהם.

● האלופה הפועל ת"א תתארח אצל הפועל רמת־השרון מתחתית המחוז הדרומי של הליגה השלישית. וסגנית המוליכה הלאומית, בני־יהודה תשחק לא הרחק משם, ברעננה מול הפועל המקומי מצמרת המחוז הצפוני.

● הנציגה היחידה של ליגה ב' הפועל באר־יעקב תסיים קרוב לוודאי את מסעה בגביע לאחר משחק החוץ שלה נגד הפועל פ"ת, שלא תתחשב ביריבתה ותמחץ אותה ללא רחם.

● ביתר המשחקים יתאמתו קבוצות לאומיות עם נציגות הליגה הארצית. גם כאן צפויות הפתעות

אולם על פני השטח נראה שהלאומיות יצאו כשידן על העליונה. כך למשל תארח הכח ר"ג את הפועל כפר־סבא ללא סיכויים ממשיים לנצחון. כאלה יהיו גם פני הדברים במשחק בו תארח בית"ר נהריה מהתחתית הארצית את מחזיקת גביע הטוטו הפועל שמשון ת"א.

● גם להפועל טבריה, המארחת את הפועל באר־שבע, סיכויים קלושים לעבור לשלב הבא. הפועל מרמורק תנסה למתוח את מכבי פ"ת ובית"ר רמלה, עדיין ללא מאמן, את מכבי ת"א.

● הפועל חדרה תבוא את הפועל לוד שעה שמכבי חיפה תצא מהמשבר הפוקד אותה על חשבון הפועל בית־שאן.

● משחק מעניין יהיה בנתניה בין שתי המפסידות של משחקי הגמר בגביע הטוטו באמצע השבוע. מכבי נתניה תארח את הפועל עכו.

בוטל טורניר הנשים בכדורסל בגלל עימות בין העמותה לאיגוד

בימים האחרונים נוצר עימות חריף בין העמותה לקידום כדורסל נשים לבין ראשי איגוד הכדורסל. יתכן כי העימות יגיע בקרוב למסדרונות בית המשפט.

לפני כמה חודשים הוקמה ע"י עמותת ל.ב.ן. – קידום כדורסל נשים. לטענת מייסדות העמותה מקופח הכדורסל הנשי בארץ וקיימת התעלמות כמעט מוחלטת מהעוסקות בו.

בחודשים האחרונים היו עסוקות נשות העמותה בשליחת מכתבי תלונה לגורמים שונים על קיפוח הכדורסל הנשי. העימות החדש נוצר בגלל טורניר נשים, שעמד להערך בסוף השבוע בירושלים. עמותת הנשים הוליכה על דעת עצמה לארגן טורניר בירושלים. נשיאות איגוד הכדורסל הסכימה לאשר את הטורניר רק אם תוסר החסות של העמותה.

"אנו רואות בצעד זה של האיגוד, צעד חמור ביותר המקפיץ אפליית נשים בישראל וסותר את מטרותיו המוצהרות של איגוד הכדורסל", נאמר בהודעה חריפה שפורסמה אתמול.

"ביטול הטורניר גרם נזקים רבים לעמותה ועוגמת נפש לכל המשתתפות בטורניר זה. ועל כן לא נותרה הברירה אלא לפנות לערכאות המשפטיות ולאפשר את קיום הטורניר במועד אחר", נאמר בסיכום הודעת ל.ב.ן.

מנסדורף מצטרף לנבחרת דיוויס במחנה בגרמניה

המתכבם מספר אחד של נבחרת ישראל בטניס, עמוס מנסדורף, יצטרף היום למחנה האימון של הנבחרת, הנערך במערב־גרמניה.

הטניסאים הישראלים מצויים כבר שלושה ימים במחנה אימונים במערב־גרמניה. המטרה היא להגיע לצ'כיה בכושר שיא. מאמן הנבחרת, שלמה צורף, הביע שביעות רצון מכשירם הטכני של השחקנים.

בגלל התחייבויות אחרות יצטרף מנסדורף לאימוני הנבחרת רק היום. מנהלי הנבחרת מקוים, כי מנסדורף ישתלב במהירות באימונים ויגיע בכושר שיא לצ'כיה.

ההתמודדות המסקרנת נגד הצ'כים תיפתח בסוף השבוע הקרוב ותמשך שלושה ימים. הבעיה הגדולה של הישראלים היא כיצד לגבור על הטניסאי הצ'כי המצטיין, מילוסלאב מאצ'ר, שכיום הוא מדורג מספר 8 בעולם.

נראה, כי הטניסאי הצ'כי השני יהיה מילאן שרייבר המדורג מספר 35 בעולם. הוא ישחק במקום קארל נובאצ'ק, שבחודש האחרון נוצח במשחקיו בטורנירים ע"י מנסדורף ובלום.

שלח לחייל שלך ספר
ספריית דבר
מספרית דבר

הלוח הכללי ידיעות אחרונות הלוח הנפוץ ביותר ראשון ב דבר בבוקר

לבית הספר החקלאי מקוה ישראל דרוש/ה
טבח/ית מקצועי/ת
במשרה מלאה
נא לפנות טלפונית 03-842050

להברה עתירת ידע בירושלים דרוש:
הנדסאי אלקטרוניקה
לעבודות פיתוח, רצוי ניסיון בתחום האנלוגי ותדר גבוה. טל. 02-828868

לרשת מלונות בזל
דרוש
מחסנאי
למחסן מזון וכללי
בדבר פרטים נא לפנות ליצחק גוטמן טלפון 03-455281

למשרד רואי־חשבון
דרושה
מנהלת משרד
בעלת נסיון
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 14069 תל־אביב מיקוד 61141

להברה תעשייתית דרושים:
טכנאי/הנדסאי מכונות
בנושא הידראוליקה ואוטומציה
עבודה מעניינת ואחראית
טל. 052-451966

לכפר סירקין
דרוש
מזכיר/גיזבר
תושב האזור
בהצעות לפנות בכתב: מזכירות כפר־סירקין מיקוד 49935

דרוש
איש שווק
מעולה
להקמה והפעלה של רשת שווק ארצית
למוצר חדש
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים
רח' בן־יהודה 121 ת"א מיקוד 63402

למשרד רואי חשבון בת"א
דרוש
רואה חשבון
לעבודות ביקורת
עם נסיון של שנתיים לפחות
טלפון 03-291029

למודיעין אזרחי
דרושים
מאבטחים
עד גיל 40
יוצאי יחידות קרביות. עבר ללא דופי.
תושבי ת"א, רמת־גן, בני־ברק והסביבה הקרובה.
שכר מעל ל־1000 ש"ח לחודש.
עדיפות לבעלי נשק פרטי ברשיון.
להצטייד בפנקס מילואים + 2 תמונות.
לפנות שד' שאול המלך 35 ת"א למקס.

דרוש
טכנאי "יצור"
להפעלת מתקן כימי
להתקשר 03-9228403/4
בין השעות 8.00–10.00; 14.00–16.00

לכפר סירקין
דרוש
מציל – מאמן
מנים
טל' 03-9328766 שאול.

למשרד אדריכלים
דרושים:
אדריכל/ית
הנדסאי/ת
בעלי נסיון במבני ציבור
טל' 03-652195/6

למשרד רואי חשבון בנתניה
דרושים
רואה חשבון בחוץ
053-32719; 053-38862
בשעות 8.30 – 13.00

דרושה
מזכירה מנוסה
לשולטת מכונת כתיבה
מלאה בעברית / אנגלית
משרה מלאה 5 ימים
ת.ד. 1232 בת־ים
58112

למפעל אריזה בבת־ים
דרוש
קשר לשתיים
תנאים טובים ביותר
03-829882

לוקטרוניקס בע"מ
דרוש/ה
פקיד/ת שיווק
★ שליטה בשפה האנגלית
★ רשיון נהיגה
מקום העבודה הרצליה פיתוח, 5 ימי עבודה בשבוע
תנאים הולמים
טל. 052-556070

המערכות זמן ותדר בע"מ
חברת בת של תדיראן ו־F.E.I. ארה"ב
למפעלינו בחולון דרושים:
לעבודה בפיתוח והנדסה בתחום מקורות תדר מדוייקים
מהנדס/ת אלקטרוניקה
לניהול צוות פתוח והנדסה
כישורים:
נסיון רב בפיתוח ותכנון מעגלים בתחום האנלוגי והספרתי ובתחום ה־R.F
(מתנדים, סינטיסיזרים, מגברים וכו')
יכולת באירגון ובניהול צוות עובדים.
מהנדס/ת אלקטרוניקה
לריכוז פעילות מעגלים הברידיים
כישורים:
נסיון של 5 שנים בפיתוח ותכנון מעגלים הברידיים, בתחום האנלוגי והספרתי ובתחום ה־R.F
נדרש ידע במעגלים אלקטרוניים ובטכנולוגיות מיזעור.
מועמדים מתאימים יפנו טלפונית 03-5574109 לתמר, או בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון מקצועי, לת.ד. 1792 חולון 58117

למלון גדול בתל־אביב
דרושים/ות
מנהל/ת משק
מטר די
מתאימים/ות עם נסיון מוכח יפנו בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 3036 ת"א.

לבית ספר עינות הירדן בגליל העליון
דרוש
מורה
חטיבה עליונה
היסטוריה ואזרחות + הכנה לבגרות
מיידית טלפון בבית־הספר
06-944378 ; 06-940541
מנהל בבית – 06-947322 את עמיר
מיידית.

לחברת מחשבים
דרוש/ה
איש/ת ביטוח
לסיוע והדרכה ותכנה ללקוחות
נא לפנות בכתב יד
לת.ד. 36076 ת"א מיקוד 61360
– סודיות מובטחת –

לבית־הספר עמק החולה
בית ספר מקיף על־יסודי שש־שנתי
כפר בלום דרושים
מורים
להוראה וחינוך במקצועות:
1. מתמטיקה מחשבים
2. תולדות עם ישראל והיסטוריה
3. תנך, ספרות ולשון
4. ערבית מדוברת
5. ביולוגיה
6. מכונאות רכב
לפנות לרון לוין בשעות היום טלפון 06-941581/2/3
בשעות הערב טלפון 06-946571
עמק החולה מציעה אפשרות מגורים בקיבוץ או הגרות בכפר קהילתי, למשפחות שיעבדו את המקום.

למרכז ההוליסטי לרפואה חלופית בת"א
דרושים רופאים
בתחומים הבאים:
אקופונקטורה, הומאופתיה, רפלקסולוגיה, טבעונות־צמחונות, הרזיה, דיאטטיקה, התעמלות רפואית (פלדנקרייז, אלכסנדר), כירופרקטיקה
וכל תחום אחר ברפואה חלופית
תנאים מצויינים – סודיות מובטחת
נא לפנות בכתב לת.ד. 3066 פ"ת 49130 עבור "הוליסטיקה"

מלונות דן
למלון דן אכדיה
דרוש/ה
מזכיר/ת מנכ"ל
הדפסה עברית/אנגלית – הכרחי
מתאימים/ות בלבד יפנו לגמר' כ"א
טל' 052-556677

לעבודה בטחונית במרכז הארץ
דרושים
קצינים
יוצאי צבא
המתנים הדרושים:
★ גילאי 24–35.
★ שרות צבאי כקצינים בדרגות עד רס"ן כולל.
★ השכלה תיכונית מלאה (עדיפות לאקדמאים).
★ ידיעת השפה העברית על בוריה, כולל כושר התבטאות בכתב ובע"פ (ידיעת שפה נוספת – יתרון).
★ תושב גוש דן.
בריאות תקינה.
המעוניינים המתאימים יפנו בכתב־יד ברור לת.ד. 7093 ת"א מיקוד עבור 539 בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' אישי בצה"ל, ת"ז ומספר הטלפון.
– פונים שיימצאו מתאימים ייענו –

מחלבות רמת הגולן
קצרין
דרושים
★ מפעילי מכונות
בעלי רקע טכני, רצוי נסיון תעשייתי קודם
★ לבורנט/ית
רצוי רקע בתעשיית המזון
★ חשמלאי
מוסמך/עוזר
בעל נסיון בתעשייה
★ מכונאי/מסגר
לפרטים נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם למחלבות רמת הגולן, ת.ד. 95 קצרין מיקוד 12900 – לעזה.

לאלומית אריזות בע"מ
רח' המרכבה 12 אזור התעשיה חולון.
דרושים:
איש רכש
לניהול מחלקת רכש.
עבודת משרד, מחשב וקשר עם ספקים.
נסיון ברכש וידיעת אנגלית הכרחיים.
מכונאי אחזקה
לאחזקת קוי יצור, פניאומטיקה ושינוע.
מכבשן
בעל רקע טכני ונסיון.
אחראי קו "יצור"
נסיון לא הכרחי – הכשרה תינתן.
עובד בקורת איכות
נסיון לא הכרחי – הכשרה תינתן.
5 ימי עבודה בשבוע.
לפנות ישירות, או בטלפון 03-803615.

למפעל תעשיית מזון בדרום
דרוש
איש שדה
נתונים דרושים: אזור מגורים דרומית לתל־אביב בוגר פקולטה למגמת ירקות
נסיון: 5 שנים לפחות (גזר פלפל עגבניות וכיו"ב)
נא לפנות בצירוף קורות חיים ונסיון לת.ד. 119 ראש פינה
– סודיות מובטחת –

לחברת ביטוח גדולה בתל־אביב
דרושים:
1. מנהל תביעות רכב רכוש
בעל נסיון בעבודה, בעל השכלה תיכונית או עורך דין מתחיל.
2. פקיד תביעות רכב
בעל נסיון קודם בביטוח, בעל השכלה תיכונית.
3. פקידת ניהול בתביעות
לניהול וריכוז עבודה של צוות עובדות.
4. עורך דין מתחיל
לפנות לת.ד. 14287 מיקוד: 61142

לרמי חכמוב
הוצאה לאור
דרושה
גרפיקאית
עצמאית למשרה קבועה
כושר יצירתי ונסיון מוכח בהבאה לדפוס.
לקביעת ראיון להתקשר
03-7518257
סודיות מובטחת

הלוח הכללי · **ידיעות אחרונות** · **הלוח הנפוץ ביותר** · **וגם דבר ראשון בבוקר**

---

hp

מהנדס מכירות מחשבים מסחריים לאזור הצפון

* ★ אקדמאים בתחומי הנדסה ניהול/מחשבים/מנהל עסקים.
* ★ הכרות קרובה עם שוק המחשבים בישראל.
* ★ ניסיון במכירות - יתרון.

הכשרת המועמד כוללת השתלמויות במפעלי החברה בחו"ל.
לתפקיד דרוש יחסי אנוש מעולים, נכונות לעבודה מאומצת בעלת אתגרים, שליטה בשפה האנגלית.
התפקיד הוא במשרה מלאה - 5 ימי עבודה בשבוע.
התפקיד עבור נשים וגברים כאחד.

המעוניינים יפנו בכתב יד עם פרוט רקע ונסיון מקצועי לחברת מערכות מחשוב ומדידה בע"מ, מחלקת כוח אדם.

hp מחשבים. הבחירה האינטליגנטית.

HEWLETT PACKARD
מערכות מחשוב ומדידה (ישראל) בע"מ
הדמסק 11 תל אביב 67060
ת.ד. 1050 תל אביב 61004
מפיצים בלעדיים

לאיסתא לייבס
דרושים
לעבודה מיידית
פקידי/ות נסיעות
מרישים בעלי/ות נסיון של שנה לפחות. שפות עברית, אנגלית חובה
נא לפנות לגבי י. אייגס
טלפונים 03-244376
03-247164

ביצועיסט/ית
עם נסיון ורצון
להרבה עבודה
סטדיו קו-אופ טל:
7551216 - 7551324

אלסינט

לפיתוח פרוייקטים חדשניים של מוצרי הדמיה רפואית לחטיבת ההנדסה בחיפה:

מהנדס אלקטרוניקה
לעבודה בנושאים אנלוגיים. נסיון של 4 שנים בעבודה עם אותות נמוכים או מערכות הספק. יכולת עבודה עצמאית. השקל מתמודדותו של מהנדס בתחיל מצטיין.
מס' משרה 670133

מהנדס אלקטרוניקה
לתחום פיתוח רפואה גרעינית בעל נסיון של 3 שנים בנושאי חומרה ספרתית ומיקרו מחשבים לפרוייקט חדשני.
מס' משרה 650452

אנא פנה בצרוף קורות חיים, ת.ד. ומס. משרה למדור גיוס ת.ד. 550 חיפה 31004. מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד
אלקטרוניקה בשרות הרפואה

פרסום שפי

מה מסתתר מאחורי מודעות "הדרושים"?

איך לחפש עבודה ?

קורס קצר "איך לחפש עבודה"

מתי וכיצד להחליט על עזיבת מקום עבודה!
היכן ואיך לחפש עבודה!
כיצד לפנות בכתב! (קורות חיים)
הראיון, מותר ואסור במהלך הראיון
שכר ותנאים, צורת הגשת דרישות שכר ותנאים
כיצד נוצרים מקומות עבודה!
הקורס יועבר ע"י מחבר הספר "איך לחפש עבודה"

מישלב — מכון ישראלי להשכלה
פרטים והרשמה: מישלב, רח' ויצמן 53 ת"א, טל. 03-263185-9, 03-265561
בשעות 08:00 — 13:00 לפני הצהריים 16:30 — 20:30 אחר הצהריים.

ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לנוער והחלוץ
מפעלי קיץ
דרושים/ות
מדריכים/ות

לעבודה חינוכית בארץ עם נוער וסטודנטים מחו"ל

המטרה: לעזור למשתתפי התוכניות להכיר את הארץ על מרכיביה השונים ולחזק את זיקתם לעם היהודי

* ★ המדריך יהיה צמוד לקבוצה במשך כל שעות היממה, במקומות שונים בכל רחבי הארץ
* ★ עבודה רצופה מ־6 — 3 שבועות בתקופה שבין מאי — אוגוסט 1987
* ★ המועמדים נדרשים להשתתף בסמינר בן 5 ימים בחודש מאי

הכישורים הנדרשים:

* ★ השכלה תיכונית מושלמת כולל בגרות
* ★ לאחר שירות צבאי/לאומי
* ★ שליטה טובה באנגלית
* ★ נסיון בהדרכת נוער (בתנועה, מתנ"ס, מחנות קיץ)
* ★ עד גיל 30

להצעת מועמדות יש לפנות באחת מהאפשרויות הבאות:
בטלפון: 02-208522/4/5
אישית: (עם תמונה) ירושלים, רחוב קרן היסוד 19 א' בשעות 09.00 — 15.00
ההרשמה תסתיים 20.3.87
אין ההסתדרות הציונית מתחייבת לקבל הצעה כלשהי

מפעלי ניר
אמריקאיים ישראליים בע"מ

דרושים לעבודה בענף האחזקה

1) סגן מנהל מחלקה
מהנדס מכונות, כושר ניהול צוות עובדים, ידע ונסיון בעבודות אחזקה בהיקפים גדולים.

2) מהנדס אחזקה
מהנדס מכונות. ידע ונסיון בעבודות אחזקה, לעבודה בנושאים של ניהול פרוייקטים, אחזקה מתוכננת וממוחשבת.

3) מהנדס חשמל ובקרה
לעבודה בנושאים של זרם חזק/חלש, מיכשור ובקרה. נסיון של 3 שנים לפחות.

4) הנדסאי מכונות
לנושאים של תיכון מיכני.

רק מועמדים העונים על הדרישות הנ"ל — ייענו

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת המנגנון ת.ד. 142 חדרה
סודיות מובטחת.

חיל האויר
מציע לאקדמאים אתגר ועניין מקצועי

בתחומים הבאים:

★ פסיכולוגים
בעלי תואר שני (או לקראת סיומו) בפסיכולוגיה קלינית.
★★ למתאימים תנתן אפשרות להתמחות.

★ סוציולוגים
בעלי תואר ראשון או שני באחד מאפיקי הלימוד הבאים: — סוציולוגיה, התנהגות ארגונית, לימודי עבודה, פסיכולוגיה חברתית.
★★ מקום השרות בכל רחבי הארץ.

הכישורים הנדרשים:
א. פרופיל רפואי מ־65 ומעלה.
ב. עד גיל 30.
ג. יוצאי צבא בעלי עבר צבאי תקין

* ★★★ לזכאים ינתן סיוע בדיור.
* ★★★ משובצים ביחידות „שדה" יזכו בתוספת שכר יחודית
* ★★★ מעבר מבדקי קצונה בהצלחה הנו תנאי לגיוס חוגרים לתפקידי קצונה.

המעוניינים יפנו בצרוף תעודת שחרור (אין צורך בתאום מראש) לרח' אבן גבירול 12, תל־אביב, או לטלפונים 03-693800, 03-234735 — בין השעות 08.00-17.00

מנהלים בע"מ
איש ומיון מנהלים ועובדים בכירים
באזל 12, ת"א-65241, טל. 03-860128, ת.ד. 4665, ת"א 61046

לקונצרן תעשייתי בתחום מוצרי הצריכה

דרוש:

מנכ"ל חברת שווק בגרמניה

איש שווק וארגון ברמה גבוהה, המסוגל לפתח מערכת שווק ומכירות אגרסיבית.

ידיעת השפות גרמנית ואנגלית על בוריין, ונסיון קודם בעבודה בגרמניה — הכרחיים.

המועמד המתאים יפנה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון בעבודה אל "מנהלים" ת.ד. 4665, תל אביב 61046.

סודיות מובטחת

MENAHALIM LTD.
EXECUTIVE RECRUITMENT AND SELECTION

טבע

למשרדינו בפתח־תקוה
דרושים/ות

למחלקת הרישום

בוגרי החוגים:
חקלאות, ביולוגיה ומדעי הטבע.
הכישורים הדרושים:
* שליטה טובה בשפה האנגלית.
מגורים באזור גוש דן.
5 ימי עבודה בשבוע.
תנאים טובים למתאימים.

המועמדים המתאימים מתבקשים להתקשר לטלפון: 03-9267251 או 03-9233333 קו פנימי 305 או לפנות בכתב למח' כ"א ת.ד. 3190 פתח־תקוה 49131.

מנהל/ת מוצר
למח' תיכנון מוצרים פרמצבטיים
הכישורים הדרושים:
* השכלה אקדמאית.
* ידע פארא־רפואי (רוקחות, פרמקולוגיה, ביולוגיה)
* נסיון בשווק תרופות.
* ידיעת אנגלית על בוריה.
* יכולת הבעה בכתב ובע"פ.

המועמדים המתאימים מתבקשים לפנות למח' כח־אדם, ת.ד. 3190 פתח־תקוה 49131.

ב.נ. שרותי ניהול
מייעץ על משרות ועובדים בכירים

למפעל לאופנת נשים בת"א
דרוש
מנהל מפעל

לניהול הייצור במפעל העוסק בעיצוב ייצור ושיווק לשוק המקומי ולחו"ל.
דרוש ניסיון קודם בניהול ייצור בענף.
שכר הולם ורכב חברה למועמד מתאים.
נא לשלוח קורות חיים, סודיות מובטחת.

ת"ד 2297 נתניה 42122, 053-34515
ת"א, ארלוזורוב 198, 03-257970

קצין במילואים

אתה המחפש אתגר אישי, המעוניין בעיסוק בלתי שגרתי שבו תוכל לתרום ולהתפתח.
אם אתה בעל השכלה תיכונית מלאה לפחות וגילך 23-31

בוא והצטרף אלינו

אנו מציעים לך עבודה קבועה שבה תמצא:
* ★ תפקיד הכרוך במגע עם אנשים, המשלב בתוכו פעילות שטח.
* ★ עצמאות, עניין רב וסיפוק; אפשרויות לקידום וגיוון.
* ★ אפשרות לצאת כעבור שנים אחדות לשליחות בחו"ל ו/או ללימודים אקדמיים מלאים.
* ★ שכר ותנאי שירות טובים (לרבות רכב צמוד).

פנה נא אלינו לת.ד. 39888 ת"א, מיקוד 61398 עבור עינת. ציין מס' ת.ז. וטלפון ופרט נא את תולדות חייך.
— סודיות מובטחת —

התנדב

לתפקיד בטחוני בארץ ובחו"ל
אם אתה
* ★ יוצא יחידה קרבית לאחר מסלול של לוחם ומפקד (עדיפות לקצינים).
* ★ גילך בין 21-28 שנה.
* ★ בריאותך תקינה (פרופיל 82 ומעלה).

הצטרף אלינו

אנו מציעים
* ★ חוזה העסקה לשנה אחת או יותר.
* ★ תנאי שכר טובים.
* ★ אפשרות להיקלט בעבודה קבועה בעתיד.

ההצעה מתאימה גם לסטודנטים הלומדים בארץ או העומדים לצאת ללמוד בחו"ל

פנה נא, ללא דיחוי, לת.ד. 39350 ת"א, מיקוד 61392, עבור ע.י. וצרף תולדות חייך, פרטיך האישיים, כולל מספר ת.ז. וטלפון.

פונים מתאימים ייענו

ל.פ.מ. 82

למוסד ממלכתי בירושלים
דרושים

★ סטודנטים לתפקידי שמירה
* ★ לאחר שרות מלא בצה"ל.
* ★ בריאות תקינה.

עבודה במשמרות באוירה טובה.
תנאי שכר הולמים.

★ אנשי אבטחה
* ★ יוצאי יחידות קרביות לאחר מסלול של לוחם ומפקד.
* ★ גילאי 21—27.
* ★ פרופיל 82 ומעלה.

עבודת שטח מעניינת ובלתי שגרתית.
תנאי שכר טובים.

פונים מתאימים העומדים בדרישות הנ"ל יפנו לת.ד. 77 (מיקוד 91000), ירושלים.
פונים מתאימים ייענו.

אולי תפקיד זה הוא צעד ראשון
לקריירה חדשה

חברת בת של קונצרן גדול מציעה מספר תפקידים לגברים — נשים

* ● גיל 27 — 45
* ● נסיון בעבודה עם אנשים ובעלי רצון עז להתקדם ולהצליח
* ● יכולת ליזום ולפתח רעיונות ומבצעי שיווק
* ● אישיות בעלת פתיחות, כושר ניהול וארגון
* ● בעלי השכלה תיכונית מלאה לפחות.

(לאקדמאים במדעי החברה עדיפות)

המועמדים שיתקבלו יועברו מבחני התאמה.
כל המועמדים שיתקבלו יועברו הכשרה ע"ח החברה וישולבו לאחר מכן בעבודה.

למצליחים מובטחת הכנסה גבוהה ותנאים מצויינים

לתיאום ראיון:
ת"א והמרכז
03-223580 (גיל), 03-220773 (דפנה)
03-217720 (אורלי), 03-235148 (שלמה)
03-243477 (דוד).
חולון
03-882250 (דוד).
חיפה
04-382691-2-3 (אורי)
נתניה והסביבה
053-22011 (מישאל)
טבריה
06-722870 (בני)
— סודיות מובטחת —

טבע

לחברתנו דרושים/ות

למפעלנו הכימי בפתח תקוה "אסיא"

מפעילים כימיים

הכישורים הדרושים:
* ● 11 שנות לימוד
* ● מצב בריאות תקין
* ● מגורים באזור גוש דן
* ● העבודה ב־3 משמרות
* ● עבודה קבועה, משכורת מלאה גם בתקופת ההכשרה.
* ● ארוחות צהרים ולילה
* ● תנאים סוציאלים משופרים
* ● פנסיה מקיפה, חופשה והבראה.

המועמדים מתבקשים לפנות למח' כח־אדם רח' דנמרק 2 פתח תקוה ע"י ביה"ח בילינסון החל מיום ב' 9.3.87.

למפעלנו "פאקא" בבת־ים

חשמלאי
לתפקיד חשמלאי מפעל
* ● בעל תעודת מוסמך.
* ● גיל עד 45
* ● נסיון מוכח בתעשיה
* ● התמחות וידע ברמה גבוהה.
* ● לעבודה קבועה.

מסגר מכני
* ● בעל תעודות והמלצות
* ● נסיון במפעל תהליכי
* ● התמחות וידע ברמה גבוהה.
* ● לעבודה קבועה.

מפעיל עמודות זקוק
* ● השכלה תיכונית חלקית
* ● ידע כללי בקיטור ומשאבות
* ● רצון ללמוד מקצוע חדש.
* ● כושר גופני טוב. עבודה ב־3 משמרות.

לקביעת פגישה
נא להתקשר לטלפון: 03-5519447
מיום א' בין השעות 08.00-15.00
ולבקש את מח' כח־אדם.

למוסד ממלכתי
דרושים
גברים

ליחידה מיוחדת העוסקת במשימות בלתי שגרתיות

אנו מציעים:
* ★ תפקיד דינמי ומעניין.
* ★ אפשרות לקידום ולמיצוי היכולת האישית.
* ★ קביעות בעבודה.
* ★ שכר גבוה, כולל הטבות מיוחדות.
* ★ תנאי שירות טובים.
* ★ אפשרויות מגוונות לשינוי בתחום העיסוק, לרבות יציאה לחו"ל או ללימודים אקדמאיים לאחר מספר שנות עבודה.
* ★ אווירת עבודה נעימה, בצוות צעיר ומגובש.

— יתקבלו קצינים וחיילים ששירתו ביחידות שדה, או קצינים להם רקע טכני.

אם גילך עד 28, השכלתך תיכונית מושלמת ובריאותך תקינה, פנה נא בכתב לת.ד. 39351 ת"א (מיקוד 61392) עבור ח.ש. בציון קורות חיים, פרטים אישיים מלאים, מס' ת.ז. וטלפון.

פונים מתאימים ייענו.

מ"א משאבי אנוש
גיוס והערכת מנהלים בע"מ

לחברת בנייה בינלאומית
דרושים

אחראי אזור ניגריה

התפקיד כרוך בשהות בארץ ובביקורים תקופתיים בניגריה.

כישורים:
* ★ ניסיון של חמש שנים לפחות בתכנון, ארגון וניהול של פרוייקטים בהיקפים גדולים בתחום ההנדסה האזרחית ומערכות מים עירוניות.
* ★ נסיון רב בחוזים בינלאומיים, בקרה, הכנת CLAIMS ומו"מ לאישור, עריכה והגשת דוחות מורכבים.
* ★ ניסיון של עבודה בפועל במזרח אפריקה.
* ★ בוגר הנדסה אזרחית, עדיפות לבעלי תואר שני במנהל עסקים.
* ★ שליטה מלאה בשפה האנגלית — חובה!!

מהנדס פרוייקט בניגריה

התפקיד כולל אחריות על ביצוע פרוייקט של הנדסה אזרחית ומערכות מים עירוניות וכרוך בשהות של כשנתיים בניגריה ללא המשפחה.

כישורים:
* ★ בוגר הנדסה אזרחית.
* ★ נסיון בביצוע עבודות דומות בארץ ובניגריה.

המועמדים המתאימים יפנו בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 189 רמת־גן 52101. סודיות מובטחת.

זה יהיה הקיץ שלך:
אשת מכירות
למוצרי צריכה אופנתיים
הכישורים הדרושים:
- נסיון מוכח במכירות
- יכולת ניהול משא ומתן
- הופעה נאה
- רכב פרטי

נא לפנות בכתב עבור: אשת מכירות ת.ד. 26225 תל־אביב 61162
כיאן דאן

החברה הישראלית לחקר מדעי החיים בע"מ
לפרוייקט מחקר ופיתוח
דרושים
מנהל תפעול
לניהול קו ייצור של ניסויים ביולוגיים, המונה כ־60 עובדים.
נסיון ניהולי קודם הכרחי.
כימאי
בעל נסיון בניהול מעבדה אנליטית.
PHD או מוסמך במדעי החיים לניהול פרוייקטים.
על המעוניינים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 139 נס ציונה 70451
סודיות מובטחת

למרכז רפואי חדש באזור ירושלים
דרושים
רופא פנימי או קרדיולוג
אחות מוסמכת/מעשית
מדריך כושר גופני
דיאטניות
ידיעת עברית ואנגלית הכרחית, ידיעת גרמנית - יתרון.
נא לשלוח קורות חיים בכתב יד לכתובת: חיים טייטלבוים, רח' שקולניק 6, רחובות, מיקוד: 76209
סודיות מובטחת

מתאם/ת אופנה
- בעל/ת נסיון קודם באופנת צעירים
- שליטה באנגלית
- יכולת עמידה בלחצים.

התפקיד כרוך בנסיעות לחו"ל.
לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 2147 ת"א 61021 עבור סופי אריאל - אישית.
Levi's

סהר
חברה ישראלית לביטוח בע"מ
מחשבה אחת קדימה
1. מזכירה
- נסיון בניהול משרד
- נסיון בעבודה במעבד תמלילים
- ידיעה טובה של השפה האנגלית
- רצוי ידע בסיסי בהנה"ח

2. מנהל/ת חשבונות
- סוג ג' לפחות
- נסיון בהתאמת חשבונות (עדיפות לבעלי נסיון בהתאמות חברות ביטוח)

3. פקיד/ת תביעות
- בעל/ת נסיון של שנתיים לפחות במח' תביעות.

משרה מלאה 5 ימים
נא להתקשר 03-640418 פרס ליום ו'

שמר מחשבים בע"מ.
דרושים
מהנדסי תכנה
SYSTEM, REAL-TIME
* נסיון 3 שנים לפחות באחד התחומים:
* UNIX+ C
* VAX/VMS
* INTEL / RMX

נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון מפורט: רח' הרצל 12 רמת־גן 52431
סודיות מובטחת

גיל — שרותי כח אדם
דרושים/ות
בירושלים ות"א
- תמלילניות מנוסות
- מנהלי חשבונות סוג 3
- מזכירות מנוסות
- כתבניות אנגלית־עברית מנוסות

להתקשר - מ.י.ל ת"א - 03-297324
מ.י.ל ירושלים - 02-227995

להבי ישקר
- מפעל להבים למנועי סילון. - יצרן להבים לחיל האויר ולתעשיית המנועים בעולם. - קידום ותמורה על בסיס הישגים אישיים. - שבוע עבודה בן 5 ימים. -

מנהל יחידת תכנון
פקוח ייצור
כשורים דרושים:
- ★ בוגר תעשיה וניהול
- ★ נסיון קודם בתעשיה
- ★ כושר ניהול צוות עובדים
- ★ נסיון בעבודה עם מערכות ממוחשבות - יתרון

קדם יצור
בוגר בי"ס מקצועי המעוניין ללמוד תפקיד בתפקי הנך כדי עבודה.

משחזים
בעלי 3 שנות נסיון בהשחזת כלי כרסום.

תכנת C.N.C.
עם נסיון מעשי של מספר שנים בתעשיה.

מנהל חשבונות
כשורים דרושים:
- ★ עצמאי בעבודתו עם נסיון בתעשיה
- ★ בעל תעודה סוג די או מדופלם
- ★ נסיון בעבודה במחשב וידיעת השפה האנגלית - יתרון.

מודעה זו מיועדת לנשים ולגברים.

המעונינים מתבקשים לפנות בכתב יד או בטלפון למנהל כח אדם, להבי ישקר בע"מ ת.ד. 330 נהריה 22102 טל. 04 927831

אס.אי.אס. בע"מ
מערכות ממוחשבות לתעשיה
למשרדנו בהרצליה דרושה בדחיפות
עוזרת למנהלת חשבונות סוג ב'
למשרה מלאה (5 ימי עבודה)
בעלת נסיון קודם בעבודה+מחשב
טל' 052-546778/546787 לנחמה

ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה
דרושים
מראיינות ומראיינים
לביצוע סקרי משפחות
בישובים – תל אביב, רמת גן, גבעתיים ובני ברק
- ★ העבודה כוללת ריאיון אוכלוסייה מגוונת ביותר. את האנשים מראיינים בדירותיהם בעזרת שאלונים בנושאים חשובים למשק ולחברה בישראל.
- ★ העבודה מתבצעת בשעות היום השונות (שעות הבוקר, אחה"צ והערב).
- ★ העבודה מתאימה בעיקר לעקרות בית.
- ★ ההעסקה היא על פי חוזה בהיקף של כחצי משרה, לפי צרכי העבודה.
- ★ השכר ישולם לפי שעות העבודה, ישולמו גם ההוצאות עבור שימוש ברכב פרטי לצרכי העבודה.

דרישות מיוחדות
- ★ הכרחית ידיעת השפה העברית, רצויה ידיעת שפות נוספות.
- ★ השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
- ★ גיל 22 עד 55.

מועמדים מתאימים הגרים בישובים המצויינים למעלה, מתבקשים לפנות בכתב אל:
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תיבת דואר 7010 תל אביב, מיקוד 61070.
במכתב יש לציין: שם מלא, כתובת, מספר, טלפון, שנת לידה, מצב משפחתי, השכלה, ידיעת שפות, עיסוק נוכחי ונסיון קודם בעבודה.

פיברוניקס
אתה בחברה טובה
דרוש/ה
מזכיר/ת ראש מינהל ייצור
תאור התפקיד:
1. עבודות משרד ומזכירות
2. הדפסות ועיבוד תמלילים עברית ואנגלית
3. קלידת נתונים ב־IBM PC ובמסוף HP
4. ריכוז טיפול בבעיות עובדי המינהל
5. קשר בין העובדים לבין גורמים מטפלים

דרישות התפקיד:
1. נסיון מוכח בתפקיד דומה
2. ידיעה טובה באנגלית
3. עצמאות וכוח הגעה
4. יחסי אנוש מעולים
5. קפדנות
6. נכונות ליום עבודה ארוך - 5 ימים בשבוע

נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ופרוט לימוס עבודתי פיברוניקס בע"מ, סוכנות דואר מת"ם, חיפה 31905.
סודיות מובטחת.
פיברוניקס תקשורת סיבאופטית

חברה ישראלית לאוטומובילים בע"מ (Ford)
דרוש/ה
קופאי/ת
- ★ משרה מלאה.
- ★ מקום עבודה בתל־אביב.
- ★ נסיון קודם בעבודה בקופה יתרון.
- ★ רקע של כספים – הנה"ח – יתרון.

לפנות בטלפון 03-333221 לאגף כח אדם
סודיות מובטחת

רהיטי עוגן (1986) בע"מ
רהיטי תינוקות, רהיטי נוער ורהיטי מרפסת וגן.
דרושים נציגי מכירות מעולים בעלי רכב (רצוי מסחרי) כאנשי מכירות בשטח.
1. איש מכירות לאזור המרכז והדרום.
2. איש מכירות למוסדות, רשתות שיווק, ובתי־מלון. נסיון של לפחות 5 שנים וקשרים טובים בתחום ספציפי זה.

דרישות לתפקיד: על המועמדים להיות בעלי יכולת לפתח ולקדם מערך מכירות אזורי, לקיים קשר שוטף עם לקוחות החברה, ולייצג את האינטרסים של החברה בצורה מקצועית וברמה גבוהה.
שכר: תשלום בסיסי + עמלות.
לאיש המתאים מובטחת הכנסה גבוהה.
תקשורת: מועמד הרואה עצמו מתאים לאחת המשרות יכתוב מכתב לת.ד. 3232 קרית־אריה פ"ת עם פירוט תולדות חיים ונסיון בעבודה.

Audi — צמפיון מוטורס (ישראל) בע"מ
יבואנים כלליים של פולקסווגן אודי
דרושים
מנהל חשבונות
סוג 3
בעלי 5 שנות נסיון
למשרה מלאה
לפנות לגב' גמליאל אהובה טל. 785111.

אופטרוטק
פיתוח וייצור מערכות אלקטרואופטיות ממוחשבות לתעשיה האלקטרונית המבוססות על טכנולוגיות מתקדמות בתחומי ראייה ואינטליגנציה מלאכותית.
המערך הטכני שלנו בארה"ב מתרחב
מהנדסים בעלי נסיון באחד או יותר מהתחומים:
אלקטרוניקה, מחשבים או מכנואופטיקה ישולבו בתפקיד רב־אתגר של אחזקת מערכות חדשניות.
במיינדך נא ציין 412ERO37

נא לפנות בכתב, בצירוף קורות חיים ובציון מס. טלפון להודעות אל: אופטרוטק בע"מ, ת.ד. 69, נס ציונה 70450
- סודיות מובטחת -
כל המשרות מיועדות לנשים וגברים.

[illegible] ג.ב.מ. פ.ל.ס.ל.
★ רצוי נסיון קודם.
[illegible]

לביה"ס והתיכון לחינוך סביבתי במדרשת שדה בוקר
דרוש
מורה למחשבים
הכישורים הדרושים:
- ★ נסיון בהוראת מדעי המחשב.
- ★ פיתוח תוכנות ולומדות בחינוך סביבתי.
- ★ אחריות על אחזקת ציוד המחשבים.

מגורים במקום
בדבר פרטים נא לפנות למנהל ביה"ס התיכון, מדרשת שדה בוקר 84993 טלפון 86081 ; 057-86009.

למפעל גדול באזור מגדל העמק
דרושים
★ מכונאי תעשיה
יד ונסיון – מנועים, משאבות
5 שנים עבודה בתעשיה לפחות.
★ חשמלאי תעשיה
תעודת חשמלאי מוסמך
3 שנים עבודה בתעשיה לפחות.

תנאים טובים / שכר גבוה למתאימים
לפנות: מנהל כח אדם ת.ד. 1278 קרית טבעון.

למפעל ייצור מוצרי בשר
דרושים:
1. פקידה
אחרי צבא, לשעות 8.00–16.00
2. קצבים.
3. מייסטר עם נסיון.

תנאים טובים למתאימים
לפנות: "מעדני זך" טל. 376761 בשעות 13.00—15.00 ליוסי
מעדני זך

המכון למחקרי נפט וגיאופיסיקה
רח' המשביר 1, חולון – טל. 03-805112
דרוש/ה
הנדסאי אלקטרוניקה מוסמך
[illegible]
התנאים:
1. נסיון של 3 שנים לפחות.
2. פרופיל רפואי גבוה, יוצא צבא רצוי בחיל טכני.
3. ידיעה טובה מאוד בשפת האנגלית.
4. רשיון נהיגה לרכב פרטי.

העבודה היא בשעות הלילה במצפה הלוויים בבר־גיורא.
המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 2286 עבור כח אדם.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ"א 1981
[illegible]

מוסד ממלכתי בירושלים
מחפש כלכלן/ית מתחיל/ה
לתפקיד מעניין ודינאמי
בין הדרגות 4–6 מח"ר

בדבר פרטים נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, השכלה, ידע בשפות ונסיון לת.ד. 1018 ירושלים, עבור ווה.

לפזגז אנרגיה
דרוש
טכנאי קירור (מכונות)
בעל נסיון ותעודה, לעבודה באזור חיפה.
לקבלת פרטים נוספים נא לפנות לטלפנים:
03-252105 (קמחי),
04-761991 (גוטליב)

U·MAN
עבור חברת שיווק ותיקה ומובילה בענף
דרושים
מקדמי מכירה
מרץ רב, הופעה נאה והתמדה – הכרחיים.
העבודה מעניינת, עם אפשרויות להכנסה גבוהה מאד למתאימים.
לפנות ליהודה – 03/295694. מישרה 467.
סודיות תשמר בקפידה.

טמפו
לטמפו תעשיות בירה
סניף חיפה
דרושים
★★ פקידה/קלדנית –
[illegible]
★★ מוכרנים –
השכלה תיכונית מלאה, ידע מוכח במכירות עם לקוחות קימעונאים, רצוי בעלי רשיון נהיגה, [illegible]
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות [illegible] בטלפונים 04-724544 – 724184
סודיות מובטחת.

יחידת האבטחה בגבול ישראל־מצרים
דרושים
בוגרי יחידות קרביות לתפקיד בטחוני
שכר עד 1,400 ש"ח לחודש + הטבות רבות [illegible], ארוחות, נסיעות ומענקים.
הכישורים הדרושים:
★ לוחמים ביחידות שדה (עדיפות למסיימי קורס פיקודי). ★ בעלי כושר גופני גבוה, פרופיל רפואי 82 ומעלה (בעלי משקפיים יחוייבו בעדשות מגע רכות) ★ עד גיל 27 ★ עבר ללא דופי ★ בוגרי 12 שנות לימוד ★ דוברי השפה האנגלית (ערבית-יתרון).

הקבלה לעבודה מותנית במעבר קורס.

ועדות קבלה תתקיימנה במשרדי חברת "השמירה" בע"מ, ברח' בן־יהודה 77, תל־אביב, קומה ג', בימים ראשון ושני (8-9.3.87), בין השעות 10.00-14.00.

על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור, פנקס שבוי ו־3 תמונות.

לסניף תל־אביב של חברת תיירות גדולה
דרוש/ה
פקיד/ת נסיעות
BOOKING CLERK
הכישורים הדרושים:
- ★ תעודת פקיד מורשה או ממונה.
- ★ נסיון של 3 שנים לפחות בתיירות יוצאת
- ★ ידיעת השפות עברית ואנגלית.

המועמדים מתאימים מתבקשים להתקשר לכוח־אדם, טלפון 03-650862, שלוחה 51, מיום א'.

---

digital
מרכז לתכנון ופיתוח VLSI בירושלים
דרושים
מהנדסי אלקטרוניקה בכירים
לעבודה בפיתוח מערכות רבות מעבדים
כישורים: – יכולת אפיון מערכות מורכבות
– יכולת פיתוח מערכות משובצות מחשב
– יכולת אינטגרציה של חומרה ותוכנה
– נסיון של 4 שנים לפחות בפיתוח מערכות מיקרו־מחשבים

מהנדסי אלקטרוניקה
לעבודה בפיתוח מערכות בדיקה מרובות מחשבים בתקשורת מתקדמת
כישורים: – יכולת אינטגרציה של חומרה ותוכנה
– נסיון בפיתוח ובהגדרת דרישות תוכנה למערכות משובצות מיקרו־מחשבים
– נסיון בתקשורת מחשבים – יתרון

– סודיות מובטחת –
העובדים יידרשו לגור בירושלים ועשויים להידרש לנסיעות לחו"ל
מועמדים רציניים יפנו בכתב בלבד בצירוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 10109, ירושלים 93469

סאיטקס — מערכות גרפיות ממוחשבות
סמנכ"ל כספים
סאיטקס אירופה
סאיטקס אירופה, שמקום מושבה בבלגיה/בריסל עוסקת בשיווק, במכירות ובאחזקת מערכות ממוחשבות בתחומי תעשיית הדפוס, המיפוי והטב"ע.
בחברה מועסקים כ־200 עובדים במספר סניפים המצויים בב־15 מדינות מערב־אירופה.
נושא התפקיד ישא באחריות למכלול פעילותה הכספית של סאיטקס במערב־אירופה.
הכישורים הנדרשים:
השכלה אקדמאית בניהול עסקים/כלכלה או ראיית חשבון.
- נסיון של מספר שנים בניהול כספים של חברות תעשייתיות.
- נסיון במגעים עסקיים והיכרות מעמיקה עם המערכת הבנקאית באירופה.
- ידע מקיף בחשבונאות.
- ידע בהליכי סחר בינלאומי.
- ידיעה טובה של השפות צרפתית, אנגלית, גרמנית - יתרון.
- נסיון בניהול צוות עובדים מקומיים באירופה.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב, בצרוף פירוט קורות חיים ונסיון קודם. כל הפניות בכתב יענו - נא להימנע מפניות טלפוניות.
- סודיות מובטחת -
המישרה מיועדת לנשים ולגברים כאחד.
סאיטקס קורפוריישן בע"מ, ת.ד. 330, הרצליה ב' 46103.

סאיטקס — מערכות גרפיות ממוחשבות
למערך הפיתוח
דרוש **כתב טכני**
במישרה זו נדרש לכתוב ולערוך ספרות טכנית למערכות ממוחשבות בתחומי הדפוס והתעשיה, לעדכן ספרות קיימת ולסייע בעריכה גרפית ובהוצאה לאור.
המישרה מיועדת לך, בעל השכלה אקדמית - טכנית, שפת־אם אנגלית, נסיון של שנתיים לפחות בכתיבה טכנית ושליטה בהדפסה אנגלית.
אם אתה מאמין שאתה מתאים למישרה, פנה אלינו בכתב־יד ובעט כדורי בצירוף קורות חיים, נסיון קודם ומספר טלפון.
כל פניה בכתב תיענה. נא להימנע מפניות טלפוניות.
- סודיות מובטחת -
המישרה מיועדת לנשים ולגברים כאחד. המישרה ימי עבודה בשבוע 17.15-08.00.
סאיטקס קורפוריישן בע"מ, ת.ד. 330, הרצליה ב' 46103.

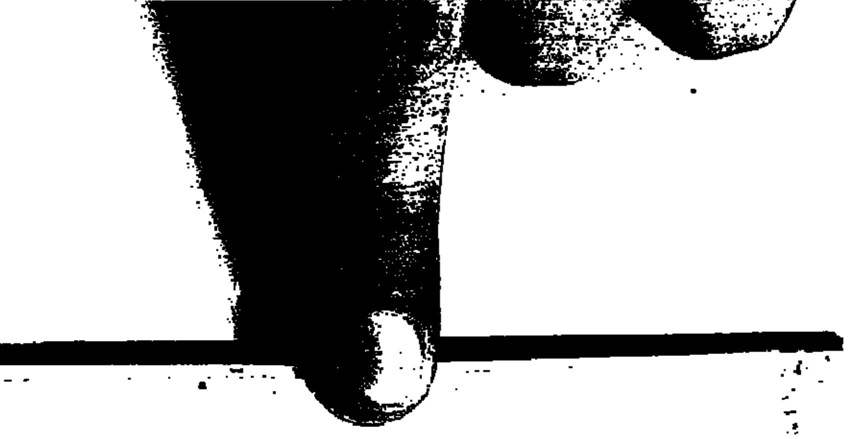

לחברה ארצית גדולה
דרוש
מחסנאי מנוסה
למחסן למפעל בבאר־שבע
עדיפות לבעלי השכלה
ו/או ידע טכני
על המעוניינים לפנות לת.ד. 1468 ת"א
– סודיות מובטחת –

לחברת "יעדים" בע"מ
דרוש
מכונאי מעולה למיכון חקלאי
★ נסיון בעבודה במיכון חקלאי במוסך ובשדה
★ נסיון כאיש שרות למיכון חקלאי: טרקטורים קומביינים וכו'
★ מגורים באזור אשקלון
נא לפנות טל. 3־051-28181

למשרד עורך־דין בתל־אביב
דרוש/ה **עורך־דין**
בעל ותק של 3–5 שנים בהופעות במשפטים אזרחיים
לפנות בשעות הבוקר בטלפון: 03-615029, 03-624480.

למשרד נסיעות במרכז ת"א דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
למשרה מלאה
232173; 245294/5; 03-229581

דרוש
גזבר/ית מזכיר/ה
למושב שדה־יצחק
נסיון בעסק פרחים. בשעות העבודה מ־8.00־12.00 טלפונים 06-366817 06-365007 ואחה"צ 06-366808

למושב ערוגות
דרוש
איש שיווק פירות קיץ
מועמדים רציניים יפנו בשעות העבודה למזכירות המושב בטלפונים 055-86870 055-81755

ברמת־גן דרושים:
טכנאי שיניים מעולים
בכל התחומים.
תנאים טובים.
03-959101

לבי"ס ברמת השרון
דרושה דחוף
מחנכת לכתה ה'
לשנה"ל תשמ"ז
טל' 03-482424, 03-482310.

לבית חולים טלביה – ירושלים
דרושים/ות
★ **אחים/יות**
★ **חובשים/ות קרביים**
לעבודה מיידית
לפנות טלפון 02-662441

מדינת ישראל משרד העבודה והרווחה
לביה"ס להכשרה טכנולוגית באשקלון
דרוש מנהל
לשנה"ל תשמ"ח.
על המעוניינים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 16087 ת"א מיקוד 61160 ולציין "עבור מנהל".

לפרוייקטים פרסומיים במוספי העתון של המדינה
דרושים
נציגי/ות מכירה
★ בעלי/ות תעודת בגרות והופעה ייצוגית.
★ יכולת גבוהה בניהול מו"מ.
★ ידע ונסיון מוכח בפרסום ורכש.
המועמדים שיתקבלו ויעסקו ע"ב חוזה אישי ולאחר תקופת נסיון יפעלו כמנהלי/ות סניפים
לקביעת ראיון צלצל/י 03-5463912

מפעלי נייר ברש
מושב גן חיים (ליד כפ"ס)
בעלי קו הייצור החדיש בארץ בתחום נייר הטואלט והנמצאים בתנופת התרחבות
דרושים:
1. איש מכירות לרשתות – בעלי נסיון במכירות לרשתות, רכב פרטי ורשיון ג'.
2. מפיצים עצמאיים – בכל אזורי הארץ, בעלי מחסנים, קווי הפצה קבועים בתחום המזון או חומרי נקוי. ערבויות מתאימות תדרשנה.
3. פועלי יצור – למשמרת שניה וראשונה.
4. פקידה – למשרה מלאה, העיסוק כרוך גם במכירות.

טל. 052-912785.

מקום עבודה עם גב חזק
למוצרי תעשיות בע"מ
החברה המובילה בענף התיקים והילקוטים
לצורך הרחבת הייצור ליצוא דרוש:
מבקר טיב/אחראי מתפרות
לעבודה קבועה
★ נסיון בהדרכת קבלני משנה
★ יתרון לבעל רכב
★ תנאים טובים
לפנות טלפונית: 03-833156, 820421

דרושים
סוכנים
עצמאיים מקצועיים לשיווק מוצרי אופנה והלבשה ספורטיבית.
דרישות:
1. רכב מסחרי.
2. ערבויות מתאימות.
3. גיל מעל 25.

רווחיות טובה
לפנות טלפון 03-336571 לאודי.

למחלקה המשפטית של מוסד פיננסי גדול בתל־אביב
דרוש/ה
מתמחה
נא לפנות בכתב עם פרוט תולדות חיים, וכן לצרף למנייה גליון ציונים מהפקולטה למשפטים לגבי כל שנות הלימוד לת.ד. 7130 ת"א עבור מספר 1 מיקוד 61070

לחברת בטחון
מנהל אזור
★ בעל נסיון מסחרי ומבצעי
★ הופעה נאה
★ יוצא קורס פיקודי בצבא
תנאים טובים למתאים
לפנות בכתב יד לסטו ת.ד. 36036 תל־אביב 31360
סודיות תישמר בקפידה.

למשרד אדריכלים
דרושים
אדריכל/ית פנים
אדריכל/ית בנין
משרטט/ת בנין
בעלי נסיון רב.
טל. 03-269312, 03-256354

ארץ ישראל
המערכת ללימודי מבוגרים
דרושה
פקידה / כתבנית
לעבודה לפי שעות בת"א.
לפרטים נא לפנות: טל' 234507, 231233/293.

ליאודיס"י
א.ת. הרצליה
דרושים:
★ **רתכים** מעולים
★ **חרט** מקצועי
תנאים טובים למתאימים
טל: 052-554513

דרושה
פקיד/ת גביה
(במשרה מלאה)
★ נסיון בגביית כספים במערכת ממוחשבת
★ מנהל/ת חשבונות סוג 2
המתאימים מתבקשים לפנות לטלפון [illegible]

לחברה ציבורית בירושלים
דרוש/ה
מהנדס/ת אזרחי
עם נסיון של 5 שנים לפחות בעבודות פיתוח ותשתית.
להתקשר אל חוה 02-383333.

לסטימצקי בע"מ
דרושה
פקידה כתבנית
למשרה מלאה, ידיעת אנגלית חובה.
לפנות לרחוב הרכבת 22 תל־אביב, בית הדר טלפון 03-612207 ל־03-622536 למר מנחם, כדאורס.

למשרד רואי חשבון
כתבנית אנגלית/עברית
למשרה מלאה – 5 ימי עבודה.
נסיון במעבד תמלילים (א.ב) ובהדפסת דוחות כספיים
התנאים בהתאם לכישורים.
פניות לטלפון 03-662027
בין השעות 09.00 – 15.00.

למשרד נסיעות ותיירות דרושים:
1. **מפעיל תיירות למחלקת קבוצות**
השולט באנגלית ובגרמנית
2. **מפעיל תיירות למחלקת F.I.T**
השולט באנגלית.

המשרות הנ"ל ליום עבודה מלא בלבד.
מועמדים בעלי נסיון כמפעילי תיירות מתבקשים להתקשר החל מיום א'
טל' 03-652140 שלוחה 42
– בעלי נסיון בלבד ייענו –

דרושה
מרכזנית/פקידת קבלה
ליום עבודה מלא - 5 ימי עבודה בשבוע באזור התעשיה בהרצליה.
- דרושה ידיעת אנגלית -
נא לצלצל לטלפון 052-543101
החל מיום ראשון בשעה 10.00.
דייקי מערכות (ישראל) בע"מ

דרושה
קלדנית
למשרה מלאה
נסיון של שנה לפחות
5 ימי עבודה בשבוע
בשעות 8.00-16.30
לפנות לשלום טל. 03-336064

חברה בעלת רשת שיווק ארצית בסיטונאות ובקימעונאות מעוניינת
ביצרני בגדי אופנה והלבשה ספורטיבית
לשיווק בלעדי בכל הארץ.
לפנות טלפון 03-336571 לאודי.

היפרכל חולון
רח' פרופסור שור 36
דרושים/ות
★ **קופאים/ות**
★ **עובדי/ות מחלקת כלי־בית וביגוד**
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל ההיפרכל במקום.

דרוש/ה
עובד/ת לתדמן
+ בדיקה תקופתית
טל' 03-425610 גם בשבת

למשרד עו"ד בתל־אביב
דרוש/ה
עו"ד
טל' 03-203122

נטר צרכי צילום (2000) בע"מ
למחלקת השירות
טכנאי לציוד אלקטרו־מכני
בוגר בי"ס מקצועי
תושב באר־שבע
רשיון נהיגה
לפנות לטלפון 03-9234222
Agfa

תעשיות אלקטרוכימיות (פרוטארום) בע"מ
אזור התעשיה הדרומי, עכו, ת.ד. 2367
דרוש **מהנדס כימיה**
לתפקיד מרכזי באגף השיווק.
לבעלי נסיון בעבוד מוצרים פטרוכימיים־טרמופלסטיים־יתרון.
מקום מגורים: אזור חיפה וגליל מערבי.
נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים.

למכון הישראלי לנפט ולאנרגיה
דרושה
מזכירה בכירה לניהול לישכה
הכישורים הנדרשים:
• 12 שנות לימוד • נסיון בהדפסה
• נסיון במעבד תמלילים רצוי
• שליטה מלאה בשפה האנגלית
נא להתקשר לטל. 03-410809 ולבקש את דן שילה או רחל

---

dr. JORDAN
למפעלנו בנתניה
דרושים
תופרים/תופרות
תנאים מצויינים
נא לפנות לטל. 9 053-617888,
053-39672
לבקש את יעקב

א.פ.א.י. בערבון מוגבל אגודה שיתופית לפירות א"י
מבקשת הצעות לתפקיד
מנהל/ת חשבונות ראשי/ת
מנהה יש מדיפלם בעל נסיון רב בעבודה עם מחשב יכולה לנהל צוות עובדים. המשרה אחראית, ידרשה עצמאות חריצות ונבונה למאמצים.
הצעות יש לשלוח בכתב יד לא.פ.א.י. ת.ד. 2 חדרה.

אמפא
למערך השיווק
דרושים
ראש ענף
התפקיד כרוך בקישרי עבודה ברמה בכירה עם המפעלים היצרניים ועם לקוחות גדולים.
הנתונים הנדרשים:
• נסיון מוכח בשיווק
• השכלה רלוונטית
• נסיון רב במו"מ עם לקוחות

מנהל מכירות למחוז באר־שבע והדרום
התפקיד כרוך בניהול סניף מכירות וצוות עובדים.
הנתונים הנדרשים:
• נסיון מוכח במכירות (נסיון בתחום הצריכה – יתרון)
• יכולת ניהול מו"מ עם לקוחות ברמה בכירה.
• נסיון בניהול צוות עובדים.

המועמדים המתאימים יפנו בכתב־יד בצרוף קורות חיים לאמפא דרך פתח־תקוה 16 ת"א 66181 לגב' בן דוב.

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

לאולם תצוגה לריהוט משרדי בתל־אביב
דרוש
מנהל מכירות
נסיון מוכח במכירות
לפנות: 03-256934 לאתי

למושב גבעת חן דרוש
מזכיר־גזבר
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים למזכירות הישוב
גבעת חן, דואר רעננה 43905
טלפון 052-31122, 052-21130

למשרדי רואי חשבון
דרושה
פקידה
קפדנית יעילה בעלת מרץ וראש פתוח
שעות העבודה 17.00 – 8.00
5 ימים בשבוע
תנאים טובים למתאימה
נא לפנות לת.ד. 18034 תל־אביב עבור "פקידה"

תמי - מכון למחקר ופתוח בע"מ
דרוש/ה
חוקר/ת בכיר/ה
לקבוצת מחקר העוסקת במיצוי מוצרים מצמחים
המועמד יעסוק במחקר מעבדתי ואגרונומי.
המועמד המתאים יהיה בעל תואר PH.D. M.Sc. בתחום מדעי החקלאות.
בעל רקע רחב בכימיה ובשיטות אנליטיות אינסטרומנטליות מודרניות
המועמדים יפנו בצרוף קורות חיים לתמי לכ"א ת.ד. 313 חיפה מ. 31002.
בקבוצת כימיקלים לישראל

פקידה מיומנת
לתחנת דלק חולון
שעה העבודה 17.00־9.30
נא להתקשר עד 14:00
03-809734

בית הוצאה כתר ירושלים
דרושים
1. **מזכירה**
במשרה מלאה
הדפסה בעברית ובאנגלית וידיעה טובה בשפה האנגלית. נסיון קודם של 3 שנים לפחות.
2. **פקידת כח־אדם**
השכלה על תיכונית
נסיון בטיפול בעובדים ובנושאים הקשורים בכח־אדם.
3. **כתבן/ית לסדר מחשב**
לעבודה אחה"צ

לפנות למחלקת כח־אדם ת"ד 7145 ירושלים 91071 טלפון: 02-521201

דרוש
איש מכירות
למפעל מהגדולים בארץ בענף מוצרי הבנין: מוצר טכני.
נא לפנות לת.ד. 2402 תל־אביב.

למפעל עתיר ידע הקולט טכנולוגיות מתקדמות
דרוש/ה
משרה מס' 1428
מנהל/ת לפרוייקט מנועים
הכישורים הנדרשים:
• מהנדס/ת מכונות או אויר נוטי בעל/ת רקע תעופתי.
• בעל/ת נסיון טכני ופיקודי בח"א ו/או נסיון ניהולי ומסחרי בתפקידים בכירים בנושאים טכניים.
• ידיעת השפה האנגלית על בוריה

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב ולפרט קורות חיים, השכלה, נסיון, ומספר תעודת זהות אל ת.ד. 683 פ"ת מיקוד 49106. (נא לציין על המעטפה את מספר המשרה המבוקשת).
מועמדים מתאימים יענו
סודיות מובטחת

לחברה מסחרית גדול בתל־אביב דרוש
סוכן עם רכב
למכירת כלי עבודה ידניים
באיזור המרכז והצפון
• בעל נסיון מעשי במכירת כלי־עבודה.
• מגורים באיזור חיפה.
נא לפנות בכתב בציון קורות־חיים ונסיון.
לת.ד. 33181 ת"א, מיקוד 61331. רק פונים מתאימים ייענו

לחברה תעשייתית באזור חדרה
דרוש/ה
מנהל/ת יחידת המחשב
בעל/ת נסיון במחשבי I.B.M.
P.C I.B.M
נא לפנות בכתב בפרטים מלאים לת.ד. 91 חדרה 38100 ולציין עבור "מחשב"

למוסד ציבורי ארצי
דרוש/ה
מנהל/ת משק ונקיון
דרישות התפקיד:
★ השכלה תיכונית
★ בוגר/ת אולפן משק או תדמור
★ נסיון מוכח של 3 שנים בניהול יחידות עבודה בתחום המשקי.

לפנות בכתב יד בצירוף תולדות חיים ומס' טלפון
לת.ד. 16250 ת"א לא יאוחר מ־13.3.87.

לחברת יבוא ושיווק
מוצרי אלקטרוניקה, כלי בית, טקסטיל ומוצרי קמפינג
דרושים
נציגי/ות מכירות
– לוועדי עובדים
– ישירות לצרכן
– ראשי צוות מנוסים
לראיון לפנות לטל' 053-40663.

לחברת שיווק במרכז הארץ
דרוש
סדרן סחורות
ברשתות השיווק
בעלי רכב או קטנוע
לטלפן החל מיום א'
03-9610333-4.

למפעל לאספקת ארוחות בירושלים
דרושים
★ **טבח עצמאי**
עם נסיון של 5 שנים לפחות.
★ **טבח לילה**
לפנות אל אבנר
טלפון 02-887223

דרוש
רופא עור
לעבודה חלקית או מלאה במכון קוסמטי ארצי
לפנות: 03-243428

הלוח הכללי

למרפאת שיניים מודרנית בכפר־סבא
דרושה
סייעות מנוסות
להתקשר לסופי טל': 052-453298
052-453242

תדיראן
Office Automation OA
דרושים:
אנשי מכירות
• עצמאיים.
• בעלי שנתיים נסיון לפחות
• עדיפות לבעלי נסיון בשווק מיכון משרדי אלקטרוני מתוחכם (מכונות צילום, פקסימיליות וכו').
• נסיון בשווק לדילרים – יתרון.
• בעלי רכב.

העונים על הדרישות יפנו טלפונית ל־03-5575151 לנעמי או שלמה.

מלונות דן
למלון דן כרמל ודן פנורמה חיפה
דרושים ות
מנהל/ת משק
מפקחים/ות קומה
טבחים/יות סוג 1־2
מלצרים/יות
בעלי נסיון מוכח בעבודה במלונות 5 כוכבים
יפנו לטל' 04-386211, 04-352231, 04-352222

לעמילות מכס
פקידה
למחלקת יצוא
הדפסה אנגלית
שעות עבודה 8 16
03-899111

לחברה לבנין
דרוש
מנהל עבודה
מוסמך
לעבודה באיזור המרכז
03-493866

למפעל אלקטרוניקה
דרושים
עובדים למחלקת אבטחת איכות
בעלי נסיון של שנתיים לפחות ביישום דרישות מפרטים צבאיים, לתפקידים הבאים:
1. עוזר למנהל אבטחת איכות
לביצוע בדיקות סביבה, פקוח על כיול צב"ד, בניית מתקני בדיקה וכתיבת מסמכים לתהליכי בדיקה בשפה האנגלית.
2. אחראי בד"ס
3. מבקר מכני
4. מבקר ת ויזואלי

יבוצע התפקידים דרוש כישור קריאת שרטוטים ומסמכים טכניים.
נא לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 43139 תל אביב מיקוד 61430

דרוש
מחסנאי בכיר
למפעל בגוש דן
הכרחי:
נסיון של 5 שנים לפחות בניהול עצמאי של מערכת מלאי תעשייתית בעזרת מחשב.
התפקיד כולל: טיפול אחראי בנושאי שינוע חומרים.
המעוניינים יפנו במכתב־יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 2099 ת"א ולציין עבור "מחסנאי בכיר"
הערה: עקב בעיה טכנית כל המעטפות שנשלחו בגין מודעה זהה בשבוע שעבר לא הגיעו ליעדן, ואנו מבקשים מהפונים לפנות בשנית.

למוסד פיננסי דרושים:
1. **פקידי קהל**
★ בעלי השכלה תיכונית מלאה.
★ שעות עבודה מפוצלות.
2. **אקדמאים**
★ יועדפו בוגרי החוגים לכלכלה או מנהל עסקים, אשר סיימו לאחרונה את לימודיהם.
★ המועמדים המתאימים יעברו הכשרה מקצועית מגוונת.

נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 29036, ת"א מיקוד 61290 ולציין על המעטפה עבור מחלקת כוח אדם ואת המשרה המבוקשת.
– סודיות מובטחת –

לקבוץ עין דור שבגליל התחתון
דרושים
★ **הנדסאים או טכנאי מכונות מנוסים**
בעלי ותק של לפחות שנתיים לעבודה מעניינת במחלקת אחזקה מכנית של מפעל מתפתח בעל ציוד ייחודי.
במגמה קליטה בקיבוץ
לפנות לודר טלפון 06-768111 ובערב 06-768137 או בכתב לכתובת: ועדת קליטה קבוץ עין דור מיקוד 19335

לסניף ת"א והמרכז
דרושים:
טכנאי שרות
למקררים ולמכונות כביסה
• בוגרי בתי ספר מקצועיים.
• עדיפות לחיילים משוחררים. יוצאי יחידות טכניות.
• בעלי רשיון נהיגה מעל שנה
מועמדים יפנו למר גולאון, רח' המסגר 9 ת"א בין השעות 09.00-10.30

לחברה תעשייתית בת"א
דרוש
מנהל חשבונות ראשי
למשרה מלאה
הכישורים הדרושים:
1. ידע ונסיון בהפעלת מערכת הנה"ח ממוחשבת רב מטבעית.
2. נסיון ביבוא וייצוא.
3. טיפול בנושאי שכר.
4. ידיעה בסיסית של השפה האנגלית.
5. 3 שנות נסיון בתפקיד דומה.
6. הכשרה מקצועית ברמה של מנהל חשבונות מדופלם.

בדבר פרטים נא לפנות לת.ד. 33737, ת"א עבור מנהל חשבונות ראשי.

רשות הנמלים בישראל
הודעה על משרה פנויה
תואר המשרה: **מהנדס חשמל**
מכרז מס': 3 87
הדרגה: 7־8 של דירוג המהנדסים.
מקום העבודה: נמל חיפה.
דרישות המשרה: 1. דיפלומה בהנדסת חשמל (רצוי זרם חזק).
2. ידע ונסיון של 5־8 שנים בתיכנון מתקני חשמל ושינויים במערכות קיימות כולל כתיבת מפרטים טכניים והוראות אחזקה. ידע באוטומציה, בקרה ומערכות קשר.
4. ידיעת השפה העברית והאנגלית או גרמנית.
הערות: 1. למנהל הכללי שמורה הזכות לשנות מזמן לזמן את תאור התפקידים הנ"ל והדרישות או לגרוע מהם.
2. חובת המגורים בחיפה.
• הבקשות למשרה זו יש להגיש למשרד הראשי של רשות הנמלים בתל־אביב, לא יאוחר מיום 22.3.87
• בדבר פרטים נוספים כולל פירוט שכר ולצורך קבלת טופסי בקשה, יש לפנות בעל־פה לאגף כח־אדם, רשות הנמלים, דרך פתח־תקוה 74, (בית מעריא) תל־אביב, קומה 13, חדר מס 1315, או למחלקות כח־אדם בנמלים.

לטמפו תעשיות בירה בע"מ
– חולון דרושים
** **מפעילים למכונות ניפוח –**
בוגרי בתי ספר מקצועיים, בעלי רקע בהידראוליקה ופנאומטיקה.
הכשרה תינתן במקום.
** **לבורנטים תעשייתיים –**
בוגרי בתי ספר מקצועיים, רצוי במגמה לבורנטית תעשייתית. העבודה במשמרות.
** **מחלקי תוצרת –**
בעלי רשיון נהיגה במשאית (רצוי מעל 16 טון). נסיון בנהיגה של שנתיים לפחות.

עבודה קבועה ותנאים מצויינים.
המועמדים תושבי גוש־דן יתקשרו טלפונית למחלקת כח־אדם, מיום א' בשעה 09.00 לטלפון מספר 131־03-880

עתיד

לתושבי חולון בת-ים ראשון לציון תל-אביב והסביבה

"עתיד" בע"מ
שרותי כח אדם

* **עובדים/ות בלתי מקצועיים** לעבודות מגוונות. שכר גבוה. לאזור בתעשיה בחולון.
* **עובדים/ות לעבודות כלליות** שעות גמישות. העבודה בישיבה. אפשרי סטודנטים ופנסיונרים
* **מסגרים** עם ניסיון קודם לעבודה קבועה. אפשרויות קידום. תנאים טובים.
* **צבעי תעשייתי.** עם נסיון למשרה קבועה.
* **חרט מקצועי** עם ניסיון בחלקים גדולים למשרה קבועה
* **אנשי אחזקה** לעבודות אחזקה של מריונות ומכונים למשרה קבועה לאזור התעשיה בחולון.
* **מחסנאי** לעבודה באזור בתעשיה בחולון. 6 ימים בשבוע.
* **פקידת חשבונות** עם ניסיון של שנה שנתיים לעבודה קבועה בחולון.
* **פקיד/ת תיירות** למשרד תיירות פנים בחולון.
* **מקדמי מכירות** בתחומים של. פרסום. תיירות ומוצרי קידום

לפרטים נוספים - "עתיד" סוקולוב 25, חולון

למפעל תעשייתי
דרושה
מזכירה

כישורים:
- ניהול משרד ההנהלה
- יכולת עבודה עצמאית
- הדפסה עברית אנגלית
- טלקס
- נסיון קודם של 5 שנים לפחות

משרה מלאה ימים א-ה 08.00-16.00 ויום ו' 08.00-13.00
נא לפנות בכתב ליד לת.ד. 603 מיקוד 61006

פקידה
למשרה מלאה
03-225843
03-200860

דרוש
מנופאי
לאתר בניה בחולון
טלפון 03-5622563

לודן
חברה להנדסה בע"מ

לצוות מהנדסים המתמחה בבקרה תהליכית ממוחשבת
למשרדנו בת"א דרושים

1. מהנדס/ת תהליך
לעבודות תכנון תהליך במפעלים כימיים ותכנון מערכות בקרה ואינפורמציה מתקדמות.
כישורים:
נסיון של שנתיים לפחות בתעשיה רצוי נסיון במערכות בקרה ספרתיות

2. מנתח/ת מערכות מתכנת/ת
לעבודות פיתוח ויישום מערכות בקרת מחשב
כישורים:
נסיון ב-BSX, VMS
חידע מלא ב- FORTRAN
רצוי נסיון במערכות זמן אמת.

עבודה מלאת אתגר בחברה צעירה ודינמית.
נא לפנות בציון מס' טלפון לת.ד. 24073, ת"א.

ORS
או.אר.אס שרותי כח אדם

* **חרט קונבנציונאלי/C.N.C**
  - בעל נסיון של 5 שנים לפחות
  - ידע בקריאת שרטוטים, ותעודות מתאימות עבודה במשמרות באיזור ת"א תנאי שכר מעולים.
* **מלחימות/מחווטות**
  - בעלות נסיון של 3 שנים במפעל תעשיתי
  - עבודה באזורים רמת השרון, ופ"ת
  - אפשרי גם לבוגרות שרות צבאי בח"א, חול חיים או מודיעין בתפקידים של חמ"מ, או מכשירנות.

המועמדים המתאימים יפנו לראיון בימים א'-ה' בין השעות 8.00 — 16.00 ביום ו' בין השעות 8.00 — 12.00.
בבואכם לראיון עליכם להצטייד במסמכים הבאים: פנקס מילואים, פנקס שבי, תעודות לימוד אישור ממקום עבודה קודם — רצוי.
במסגרת עבודתך בחברתינו תקבל שכר הוגן ותנאים סוציאליים מלאים.
כיכר אתרים 134, תל-אביב טלפון: 202460

למפעל מזון גדול
באזור המרכז
דרוש/ה

מנהל/ת מחלקת ביקורת איכות

דרישות התפקיד:
* מהנדס/ת מזון
* נסיון מוכח של 3 שנים לפחות בתפקיד דומה בתעשיה
* יכולת ניהול צוות עובדים
* נכונות לעבודה מאומצת.

המעונינים/ות יפנו בכתב יד תוך פרוט קורות חיים ונסיון בעבודה לת.ד. 886 תל-אביב, עבור "מחלקת כח אדם".

למושב קדרון
דרוש

מרכז משק
במשרה מלאה

* בעל רקע חקלאי רחב
* בעל כושר אירגון ניהול
* נסיון בשיווק פירות קיץ

המעוניינים יפנו בכתב עם פירוט קורות חיים למזכירות מושב קדרון ת.ד. קדרון מיקוד 70795 עבור מרכז משק
טלפון 055-91142
055-91246

AIRTOUR Israel Ltd.
חוד אויר (ישראל) בע"מ

דרושים/ות
פקידי/ות הזמנות

בוגרי קורס כרמל לעבודה בתל-אביב
תנאים טובים למתאימים.
03-294942 לצבי

לחברה מתפתחת בקצרין
דרושים

מהנדסי תוכנה
לעיבוד נתונים
וזמן אמת

נא לפנות ל "ינב מחשבים"
06-961468
לבקש את הילה

דרושים במכתשים:
למפעלים בבאר-שבע ובדרות-חבב

מהנדס כימאי
לתפקיד מנהל
מחלקת תהליך

הכשורים הדרושים:
נסיון של 10 שנים לפחות בתיפעול והנדסה.
יכולת טיפול הנדסי, מתמטי מחשב בפתרון בעיות טכנולוגיות.
תנאים טובים למועמדים המתאימים.

מועמדים יפנו בכתב יד ובצרוף קורות חיים ותאור נסיון קודם לאגף משאבי אנוש ת.ד 60 באר שבע 84100
סודיות מובטחת

לחבר"ת קרנות השוטרים בישראל בע"מ
לבית מרגוע "נעורים".
חבצלת השרון נתניה

דרושים
1) טבח/ית
2) עוזר/ת לטבח
3) מגישות לחדר אוכל.
4) מנהל אחזקה
5) עובד תחזוקה.

בדבר פרטים נא לפנות לטלפון 053-93232
למר מועלם או למר כהן

כסיף — נסיעות ותיירות
הרצל 170 רחובות טל' 08-452670 08-451702
דרושות

* פקידה מומחית
* פקידה מורשית
* מקדמת מכירות

לתיירות יוצאת ותיירות פנים.
על כל המועמדות לחיות בעלות נסיון.

למפעל מתכת
בענף הרכב
בהרצליה ב'
דרושים:

* **אחראי התקנות**
  - רקע טכני. רצוי בענף הרכב
  - נסיון בניהול והפעלת צוותי עבודה
  - נמרץ, בעל יוזמה ויחסי אנוש טובים.
  - רשיון נהיגה
* **עובד מחסן טכני**
* **מסגר מכני מעולה**
  - נסיון של 3 שנים לפחות בעבודות פח, עיבוד שבבי וריתוך.

לקביעת ראיון נא לפנות טלפונית
052-5537777

למדרשה בעפרה דרוש
מוהל כללי דתי
תיאור התפקיד: גזברות, כח-אדם, כושר הבעה, קשר עם מוסדות חוץ.
מגורים בעפרה
02-976411 02-976740

עיריית תל-אביב-יפו

דרושים **מורים** לשעות הלימודים לחטיבות הביניים והחטיבות העליונות בתיכים העירוניים בתל-אביב-יפו

להוראות המקצועות: פיזיקה, מתמטיקה, אנגלית, ערבית ותנ"ך.

בעלי כישורים מתאימים יפנו למינהל החינוך הנוער והתרבות, בנין העיריה חדר 227, בימים ב' או ד', בין השעות 08:30 — 13:00.

למפעל תעשייתי בכפר-סבא
דרושות

1. מזכירת יבוא
בעלת סוג וידע בהנהח"ש ממוחשבת.
נדרשת שליטה מלאה באנגלית, כולל הדפסה.

2. מנהלת חשבונות
בעלת כושר אדמיניסטרטיבי, בעלת סוג בהנהח"ש ממוחשבת + הדפסה (במעבד תמלילים יתרון). נסיון בהכנת משכורות.
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 1009 כפר-סבא.
סודיות מובטחת

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור להרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה. אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

דחפון
03-611001
24 שעות
שרות מודעות טלפוני
של **דחף**
לבעלי כרטיסי אשראי
ויזה, ישראכרט, דיינרס

למפעל עתיר ידע באזור המרכז
דרושים:

מהנדס/ת אלקטרוניקה
לפיתוח מערכות משובצות מיקרו-מחשבים ומעגלים דיגיטליים

כישורים דרושים
- 5 שנות נסיון בתחום הנ"ל
- נסיון בעבודה בזמן אמת עם מיקרו-מחשבים 8031, 8036.
- רקע קודם בעבודה עם 8096 - יתרון

ניתן להתקשר לטלפון: 03-868471

מהנדס/ת אלקטרוניקה
לפיתוח צבד"ים ממחשבים

כישורים דרושים:
- 5 שנות נסיון בתחום הנ"ל ורקע קודם בפיתוח מעגלי ממשק ל- I.B.M.

ניתן להתקשר לטלפון: 03-868471

מהנדס/ת מכונות
לפיתוח ותכנון מכני של מוצרים לשימושים צבאיים

כישורים דרושים
- נסיון של 3 שנים ומעלה בתחום הנ"ל
- נסיון בזיווד אלקטרוני/אופטי
- יכולת אנגלית טובה

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 1334 ת"א 61013 עבור ה"/30,000 בצירוף קורות-חיים ונסיון קודם.

Bio-logic Systems Corp.

חברת בת של חברת Bio-logic כיארה ב העוסקת בפיתוח ויצור מערכות ממוחשבות לדיאגנוסטיקה רפואית מחפשת מועמדים לצוות המקומי העוסק בפיתוח ויצור מערכות חדישות ומתקדמות המיועדות ליצוא. מהמועמדים נדרשים רקע רחב ונסיון רב בתחומים הרלוונטיים, יכולת עבודה עצמאית, נכונות לעבודה מאומצת, מוטיבציה גבוהה וידיעה טובה של השפה האנגלית. מקום העבודה בחיפה. המועמדים המתאימים שישולבו בצוות החברה יועסקו על בסיס חוזה אישי ויזכו לתמורה נאותה ביותר

בעלי המקצועות הנדרשים:

הנדסאי אלקטרוניקה
נסיון נרחב בתחום האנלוגי ובתחום הדיגיטלי.

מתכנת
נסיון באסמבלר ובשפות על.
נסיון וידע בתכנות לשליטה בחומרה וקריאת סכמות.
על המועמד יהיה לעבור הכשרה בת מספר שבועות בחברת האם בארה"ב

מרכיבה
10 שנות נסיון רצופות בהרכבת כרטיסים.

רק מועמדים העונים לדרישות מתבקשים לפנות בצרוף קורות חיים ותאור מלא ומפורט של נסיון ורקע מקצועי לת.ד. 6840 חיפה 31080 תוך ציון המשרה ע"ג המעטפה
סודיות מלאה מובטחת

ORS
או.אר.אס שרותי כח אדם

למחלקה המשרדית בתל-אביב דרושים

* **מזכירות עברית אנגלית**
  - עבודות במשרות מלאות
  - כולל הדפסה בשתי שפות.
* **מזכירה בעברית**
  - למשרד עו"ד מפרסם
  - הדפסות בעברית
  - משרה מלאה, בת"א.
* **איש רכש**
  - נסיון של 10 שנים בתחום הטכסטיל
  - ידע באנגלית
  - נסיון ביצוא ויבוא, יתרון.
  - משרה מלאה.
* **פקיד/ת טלר**
  - נסיון בפקידות טלר בבנק
  - שעות עבודה: 17.00 — 07.15 5 ימי עבודה בשבוע.
* **פקיד יצוא יבוא**
  - הדפסות בעברית ואנגלית + טלקס
  - עבודה במשרה מלאה בר"ג.
* **פקיד — סדרן**
  - לעבודת אחה"צ 22.00 — 14.00
  - ידע בשפה האנגלית.
* **מרכזניות**
  - לעבודות בוקר או אחה"צ
  - רק בעלות נסיון. במרכזיה
* **קלדניות**
  - אלפא נומרי עם נסיון בלבד.
* **כתבניות אנגלית**
* **כתבניות עברית**
* **פקידות**
  - רצוי הדפסות בשפה העברית
  - בוגרות צה"ל לשעבר — חובה
  - עבודה במשרה מלאה — בלוד.
* **מעבדות תמלילים עברית, אנגלית**
  - עם נסיון על: לקס, וורדמיל, וורדסטאר, לניר, די.סי פי. איוג. י ב מ.
* **נהגים**
  - בעלי רשיון ב'
  - מעל גיל 23
  - למבצע חד פעמי
  - עבודת בוקר.

תנאים טובים למועמדים המתאימים
כיכר אתרים, 134, תל-אביב
טלפון: 202460

הלוח הכללי
הטלפון לא מפסיק לצלצל

לחברת תיירות גדולה
דרושים:

1) מנהל/ת חשבונות בכיר/ה
עם נסיון בתיירות.

2) מנהל/ת חשבונות
סוג 2-3 למשרה מלאה
לפנות לפנינה טל: 03-202708 03-202910

ביזון שרותי כח-אדם
למשרדינו דרושים

* **סופר ויזר**
  בעל יוזמה לפיתוח וקידום מערכת ביטוחי מנהלים עדיפות לידע בביטוח אלמנטרי אפשרות לשותפות למועמד המתאים
* **מזכירה נבונה**
  בעלת שליטה טובה באנגלית + עיבוד תמלילים לניהול המשרד. עדיפות לרקע בכח-אדם
  טל. 727284, 03-728861

לחברת קטיף
דרושה

קלדנית מנוסה ואחראית

עדיפות חולון. לפנות למר שם-טוב 8:30—10:00 טל: 03-263084, 262062.

המרכז הרפואי בלינסון
דרושות

אחיות מוסמכות
למחלקה אונקולוגית ילדים

* מובטחת הכנה תאורטית ומעשית בתחום האונקולוגיה הפדיאטרית.
* העבודה מהווה אתגר מקצועי
* תתקבלנה גם אחיות למשרות חלקיות ערב ולילה.

בפרטים לפנות לטלפון:
03-9229007
בין השעות 07:00 — 13:00

למפעל פלסטיק חדיש בראשל"צ
דרושים

1. **מכונאי משמרת**
   - בוגרי בי"ס מקצועי
   - נסיון בתעשיה יתרון.
2. **מבקרי טיב** (למשמרות)
   - בוגרי בי"ס מקצועי 4 שנתי
   - נסיון קודם יתרון.
3. **מפעילים לציוד חדיש** (למשמרות)
   - 11 שנות לימוד לפחות.
   הדרכה תינתן במקום.
4. **מלגזנים** (למשמרות)
   - בעלי נסיון.
5. **עובדי "יצור** (למשמרות)

כל המשרות לעבודה בשלוש משמרות.
לפנות 03-9612919 לאיריס.

לבית-ספר לאמנות הבימה והקולנוע
בית צבי ברמת-גן
דרושים:

1) **מזכירה** + נסיון
2) **טכנאי אלקטרוניקה** + נסיון
במערכות וידאו ואודיו וידע כללי במכניקה.

בפרטים לפנות לטל: 03-702615 03-796021

לחברת עלית
סניף השרון בהרצליה
דרוש/ה

איש/ת מכירות
למכירת חבילות שי
העבודה היא זמנית
* רכב חכרחי

נא לפנות לדני נוימן. טל. 052-554442 052-554465

בוא נדבר "מלונאית"
המלונאי בע"מ
החברה לשרותי כח אדם במלונאות

דרושים
- מנהל מזון ומשקאות
- צ'יף סטיוארט
- שף קונדיטור או סגן שף קונדיטור
- שף מטבח — למלון 4 כוכבים
- מנהל קבלה — לאיזור אשקלון
- קונדיטור עצמאי
- מזכירת כח אדם — למשרה מלאה
- מנהל קפה/מסעדה
- Night Auditor
- מחסנאי
- חדרניות

לכל התפקידים נדרש נסיון קודם רצוי בענף המלונאות.
נא לפנות ל"המלונאי" דיזנגוף 177 ת"א טל: 03-237457 (24 שעות ביממה).

למשרד אמניר בנתניה
דרוש/ה **פקיד/ה**
למשרה מלאה, לניהול עצמאי של המשרד
המעוניינים יפנו קורות חיים בכתב יד.
ת.ד. 142 חדרה עבור ויינברג יהודית

עיריית תל-אביב-יפו

למוסד גבעת השלושה דרושים
אחים/אחיות פיסיותרפיסט
בהצעות נא לפנות טלפונית
למנהל המוסד טל: 9234731

לחברה ציבורית בתל-אביב דרושים:

1. **מזכירה** עם נסיון בעבודה על מעבד תמלילים
2. **סטודנט לכלכלה** שנה שניה או שלישית
   לעבודת ביקורת חצי משרה

הפניות יוגשו בכתב יד עם פרוט נסיון קודם בעבודה ת.ד 20216 ת"א מיקוד 61201
נא לציין על המעטפה את שם המשרה

"ברכום" החברה המובילה בשקילה אלקטרונית
עם הרחבת פעילותנו, אנו מחפשים

מנהל מכירות איזורי
לעבודה קשה המחייבת נסיעות ברחבי הארץ
ניסיון מוכח במכירות, מגורים באיזור כ"ס.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור להרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה. אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

לפרסם מודעה!
דחף סניפים
ב דחף תקבל יותר ובמחירי העיתון

ת"א דחף מרכז	ת"א דחף דיזנגוף	ת"א דחף בן יהודה	ת"א דחף אלנבי	חיפה דחף	ירושלים דחף	דחפון	ובעוד 50 סניפי דחף בכל רחבי הארץ
622547			614433	רח' הרצל 5, טל 645333/4	טל 226338	שרות מודעות טלפוני, טלפון 03-611001	

לפעמים אתה צריך פרסום. תמיד דחף

מכבי/שרותי בריאות

ויטה
ד ר ו ש
סוכן מכירות עצמאי
• בעל נסיון במכירות במיוחד בשוק המסחרי.
• בעל רכב חלוקה.
• תמורה כספית הולמת.
נא לפנות בכתב יד בלבד בצרוף קורות חיים לעית בית בע"מ ת.ד. 147 פ"ת מיקוד 49101 עבור סוכן מכירות עצמאי.

למפעל תעשייתי באזור ת"א
דרוש/ה
אחראי/ת חמרים - מפורג
בעל/ת נסיון ביציקת מתכות.
מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו בצרוף קורות חיים לת"ד 33365 ת"א, מיקוד 61031.
נא לציין מספר תעודת זהות.

רשת עמל
דרושים/דרושות
מרצים/מורים/מדריכים במקצועות הדפוס
לקורסי בוקר וערב...
נא לפנות לסמ' בני עזרה, מנהל מגמת הדפוס טלפון 03-477237.

לחברה מסחרית גדולה
דרושה
עוזרת למנהל הכספים
הכישורים הדרושים:
1. נסיון בעבודה עם בנקים
2. ידיעה בעבודה על מחשב
3. נסיון בניהול
4. הדפסה עברית ואנגלית
שבוע 5 פרחישים — יתרון.
נא לפנות בכתב יד ת.ד. 30305 ת"א

לחברה מובילה בתחום המזון
דרושות:
למבצע שיווק בחודשים מרץ-אפריל באזור המרכז
דיילות
הדרישות:
* גיל 18—25 הופעה נאה יכולת ריצוי
* קשר ישיר עם ציבור לקוחות גדול.
* שכר הולם ותמריצים.
לפרטים נא לפנות לטל. 03-942021
לבקש את יוסי.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

אור-יהודה
ד ר ו ש
עוזר/ת גזבר
תאור התפקיד:
בדיקות כדאיות כלכליות.
מעקב המערכת וסיוע בנושאים שונים.
כישורים דרושים:
השכלה אקדמאית בכלכלה או מנע"ס. הבנה בהנהלת חשבונות.
נסיון בעבודה עם מחשב — יתרון.
היקף משרה:
חלקי ומלא.
תנאי השכר:
בהתאם לכישורים.
מועמדים מתאימים יגישו בקשה בכתב למזכיר כ"א במשרדי המועצה ת.ד. 30 אור-יהודה עד לתאריך 20 במרץ 1987.
יצחק בוקובזה, עו"ד
ראש המועצה

אור-יהודה
דרוש/ה
מרכז/ת נושא התנדבות ישובית + תרבות הדיור
ל-100% משרה.
הכישורים:
עובד/ת קהילתי בוגר/ת
מדעי החברה או הוראה.
לקביעת ראיון להתקשר 354111
פנימי 258 לרעות.
עד"ר י. פוספור, יו"ר המועצה

למפעל תעשייתי גדול
(בראשל"צ)
דרוש:
מחסנאי טכני
(מפ"ט)
נדרש נסיון בארגון והפעלת מחסן ובעמוד מלאי ממוחשב.
מועמדים רציניים יפנו בצירוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 500 ראשל"צ.
— סודיות מובטחת —

berger
דרוש גזרן
עם נסיון באריגים, חולצות מכנסיים, חצאיות.
נסיון של 5 שנים בתעשיה, תנאים טובים, משרה מלאה 5 ימי עבודה.
לפנות לקופינאי.

למשרד תאום ופיקוח דרוש
מהנדס נסיון
טלפון: 057-35449

interRent
רשת בינלאומית להשכרת רכב
מופעלת בישראל ע"י צמפיון רנט-א-קאר
חברה בת לביבואני פולקסווגן אודי
דרושים
מכונאי רכב
לטיפול ברכב השכרה
בעלי 3 שנות נסיון
נא לפנות לשמואל ברנז
טל. 03-785111 שלוחה 249

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

בוא והצטרף לחברה דינמית בבת-ים, המתרחבת בתחומה!
* מנהל משמרת * לניהול צוות עובדים
* לבורנט/ית * רצוי רקע בתעשיה אפשרות להכשרה במקום
* מכונאי תעשיה * אפשרות להנדסאי טכנאי מכונות
* מסגרים *
* מחסנאים * הכשרה במקום לעבודה גם במשמרת אחה"צ
* מכונאי רכב בעל רשיון מעל 15 טון
* מלגזנים *
* מפעילי מכונה *
* העבודה במשמרות
נא לפנות לטלפון 03-5516332 בשעות הבוקר בלבד או בכתב לת.ד. 1258 בת-ים עבור "מחלקת כח אדם"

שופר-סל
לסניפי רמת-אביב
דרושים/ות קופאים/ות
* סניף רמת-אביב ג', רח' אחימאיר 1 אוטובוסים מס' 13, 27.
* רח' ברזיל 15, מרכז מסחרי ברודצקי אוטובוסים: 24, 27, 45, 49.
* רח' טאגור 38 (בית מילמן) אוטובוסים: 13, 24, 27, 45, 49.
– העבודה במשמרות בוקר ואחה"צ לסירוגין.
– הכשרה תינתן במקום.
– תנאי שכר משופרים.
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהלי הסניפים לפי הכתובות.

למלון "מעות" בת"א
דרושה
מנהלת משק
עם נסיון
טל' 03-651115
לאמור או לשושנה

איש מכירות
מעולה בלבד
לחברה ארצית העוסקת במכירת מכונות וכלים לתעשייה המתכת
נסיון קודם וידע מקצועי: רכב הכרחי.
לטלפון 03-429081

pizi
דרושים
* תדמיות למכנסי נשים
* מעצבת אופנה
* גזרן עם נסיון, תנאים מצוינים.
* טלפוניסטית
* אורזות למשמרת יום ולילה
ת"א — חיי חיים 30, 03-5210764

לחברת גרמק בע"מ
ד ר ו ש ו ת
* פקידה/מרכזנית
הדפסה עברית מעולה (אנגלית יתרון)
בימים א-ה 7:30-16:00 ו' 7:30-13:00
* פקידה/מרכזנית
הדפסה עברית-מעולה (אנגלית יתרון)
בימים א-ה 16:00-19:00
נא לפנות לשרי 03-5310631

SONY
לחברת ישפאר בע"מ
ד ר ו ש י ם
1. למחלקת מוצרי אלקטרוניקה בידורית
א. סוכן מכירות עצמאי
לירושלים ואזור הדרום
ב. אנשי מכירות
לנקודות מכירה בחנויות וברשתות.
(לפנות לאושרת)
2. למחלקת מוצרי תקשורת
טכנאי וידיאו וטלוויזיה צבעונית
(לפנות לדב)
נסיון קודם הכרחי. נא לפנות לטל. 03-652431
העולם מתקדם מסוני לסוני

קופת חולים מאוחדת
לסניפנו ברחובות
דרושים/ות
1. רופאי/ות שיניים
בעלי ות נסיון
2. סייעים/ות
בעלי/ות נסיון
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל הסניף רח' בינימין 23 טל' 08-457993
לסניפנו ברמת-גן
דרושים ות
1. לבורנט/ית רפואית
ללקיחות דמים, בעלי ות נסיון
משרה חלקית
2. רופא/ה פנימי
באזור גוש דן, בעל ת נסיון
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל הסניף רח' ... 03-734196
דרוש
הנדסאי מכשור
בעל ידע בתיקון מכשירים רפואיים ומכשירי רנטגן
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהלת כוח אדם רח' ארלוזורוב 100 תל-אביב טל' 03-233251

לחברה לשיווק מזון
דרושים
סוכנים
בעלי רכב מסחרי
ונסיון בענף המזון
(דרושה ערבות בנקאית)
טלפון 03-9242599

מעבדות טרבינול (ישראל) בע"מ אשדוד
חברתנו, עומדת בפני הרחבת פעולותיה בארץ.
לשם קידום פעילותנו השיווקית
דרוש/ה איש/אשת מכירות
תאור התפקיד
* ניהול מכירות של מערכות רפואיות חדישות בבתי חולים ואחריות שיווקית לגבי קו מוצרים.
דרישות התפקיד
* השכלה פרה-רפואית או מדעי החיים.
* נסיון במכירות בבתי חולים
* שליטה טובה באנגלית.
5 ימי עבודה בשבוע
מועמדים העונים לדרישות התפקיד יפנו אל מחלקת כ"א עפ"י הכתובת.
יענו רק המועמדים המתאימים.
— סודיות מובטחת —
אשדוד טלפון 055-20222
ת.ד. 2 מיקוד 77100
טרבינול לקידום הרפואה

רשות שדות התעופה בישראל
נמל התעופה בן-גוריון
דרושים
עובדים לעבודות פריקה וטעינת מטוסים

למפעל אלקטרוניקה באזור תעשיה החדש בראשון-לציון
1. טכנאי יצור
למשרד היצור
2. מנהל עבודה
שנת נסיון אחת הכרחית
נא לפנות למנהל המפעל

מהנדס/הנדסאי
אלקטרוניקה/מחשבים
מכס מערכות ממוחשבות בע"מ

לחברת שיווק ארצית למוצרי צריכה השייכת לקונצרן תעשייתי גדול
ד ר ו ש י ם
אנשי שיווק בכירים
לאזורים: באר-שבע, המרכז וחיפה
דרישות התפקיד:
• יוצאי-צבא עד גיל 30.
• השכלה תיכונית לפחות, רצויה השכלה אקדמית.
• בעלי רשיון נהיגה.
• תושבי האזורים המצויינים לעייל.
• נכונות לעבודה קשה ורצון חזק לקידום.
סודיות מובטחת

לחברת שיווק ארצית גדולה
עבור סניף חיפה והצפון
דרוש ה
פקיד/ת מכירות מעולה
הכישורים הנדרשים:
יוצא צבא עד גיל 26; השכלה תיכונית מלאה; כושר עבודה ויוזמה בתנאי-לחץ, רצוי רקע פיקודי בצבא.
שעות העבודה הינן: 07.00-16.00, עם אפשרות לשעות נוספות לפי הצורך.
סודיות מובטחת

לחברת יבוא
ד ר ו ש ה
חברה המסוגלת לתת שירות ארצי למכונות כביסה, מדיחי כלים, מיקרוגל, מריגו'דרים ועוד.
נא לפנות בכתב ת.ד. 21051 ת"א מיקוד 61210 עבור חברת יבוא

לחברת סוכנויות
בתחום בקרה תהליכית תעשייתית
דרוש מהנדס אלקטרוניקה
בעל נסיון, ידיעת אנגלית הכרחית
לפנות בכתב יד ת.ד. 11578 ת"א 61114

לפורשים מהשרות הציבורי
בעלי ידע טכני וארגוני.
המעוניינים להשתלב במערכת מלאת אתגרים חברתיים.
הנורכז לשקום נכים בחדרה
מציע לכם משרה של
מנהל סדנאות

למפעל מבנים
דרושים
מסגרים מקצועיים
ועובדים להרכבה
להתקשר: 03-494995/6

איילון חברה לבטוח בע"מ
לאגף ביטוח חיים
דרוש
איש ביטוח חיים
נא להתקשר לטלפון 03-201654
למר ליאור ויסברג

לחברה מסחרית
ד ר ו ש
מכשירן

דרוש
איש אחזקה
בענף המתכת

לחברת אלקטרוניקה
דרוש/ה
אחראי/ת לקו ציפוי כימי
(משרה 14 114)
* לעבודה במפעלה קו ציפויים
* בעל ת ידע בסיסי בכימיה ונסיון בציפויים וטפולי שטח
* נסיון בתהליכי צביעה — יתרון
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים
ת.ד. 842 ב ב ולציין מס' המשרה ע"ג המעטפה

למשרד תכנון
ד ר ו ש
אדריכל בכיר
ת.ד. 21213 תל-אביב

ה.ק. כימיקלים שיווק בע"מ
איזור התעשיה בנימינה
ד ר ו ש
מנהל-חשבונות
• תנאים טובים
• אפשרויות קידום
בעלי נסיון של 5 שנים לפחות בתעשיה יפנו בכתב יד לת.ד. 2050 בני-ברק - 51120

דרושות
מקדמות מכירה בטלפון
לעבודה חלקית בבית
לפנות - 03-593816

למפעל לייצור מוצרי גומי
דרוש
כרסם/חרט
בעל 5 שנים נסיון לייצור תבניות
08-243470 08-224911

לצה"ל דרושים:
א.1. מהנדס מכונות בכיר
כשותף/מנהל בהקמת מסגרת חדשה רבת אתגר ורב תחומים
הנושאים העיקריים: הידראוליקה, פנאומטיקה, אלקטרומכניקה, בקרה וקונסטרוקציות
כישורים נדרשים:
1) 10 שנות נסיון לפחות ויידע מקצועי מוכח בתחומים שצויינו.
2) כושר ארגון וניהול.
3) יוזמה ומחשבה פוריה לפתרון בעיות בלתי שגרתיות.
2. מהנדסי מכונות
בעלי נסיון של 3 5 שנים בתחומים שפורטו לעיל
נא לפנות בכתב לד.צ. 02470 – קצין שלישות.
ב.1. פיזיקאי/אלקטרואופטיקאי
עם זיקה לצילום.
תאור התפקיד: ראש צוות כתוח בנושא מחקר ויישום מערכות צילום
2. טכנאי צילום בכיר
תאור התפקיד: אחראי מעבדת צילום
נא לפנות בצרוף קורות חיים לד"צ 02470 – קצין שלישות.
ג. קצינים לעבודה יחודית, דינמית, ובלתי שגרתית.
כישורים נדרשים:
א. ניר 24 32
ב. פרופיל 64 97
ג. ידיעת השפה ערבית יתרון
– המעוניינים מתבקשים לפנות לת.ד. 37342 ת"א מיקוד 61373 בצרוף קורות חיים ופרטים אישיים (מספר אישי, כתובת וטלפון)
מועמדים שימצאו מתאימים יוכשרו לתפקיד
פונים מתאימים ייענו.

לקופת חולים "מכבי"
ד ר ו ש י ם
1) ביוכימאי
– בעל תואר ראשון או שני
– לעבודה במעבדה הרפואית ביפו
– לפנות בטלפון 812361 לד"ר הגש בשעות לפני הצהרים.
2) כתבנית ומעבדת תמלילים
– נסיון בהדפסה בעברית.
– ידיעה טובה בהדפסה בשפה הלועזית.
– רצוי נסיון בעיבוד תמלילים (חוצצת "לנדר").
– מקום העבודה: תל-אביב.
– לפנות בטלפון 03-292911 לגברת גרוס.

קיבוץ כפר רופין שבעמק בית שאן
מ ח פ ש
אחות מוסמכת
בשכירה
נא להתקשר עם עדה

ד ר ו ש ה
מזכירה
לחברה פיננסית בת"א
בעלת ידע בהנהח"ש
ובהפעלת מחשב.
לפנות לטל.
בין השעות 16:00-17:00

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
מחלקת המנגנון ת"ד 92 י-ם 91920
מנהל/ת בית ספר
משרה פנויה מס' 20687
המועד האחרון להגשת מועמדות: 20.3.87

דרושים
מנהלי עבודה לבנין
בעלי נסיון לעבודות שלד וגמר
לפנות בכתב בצרוף קורות חיים
ונסיון מקצועי אל גלבוע בע"מ
רח' ז'בוטינסקי 9 בני-ברק
מיקוד: 51264

מפעלי תובלה בע"מ
למפעלינו בחיפה ובאשדוד
דרושים
נהגי סמיטריילר
כישורים נדרשים:
• נסיון מעשי מוכח של נהיגת רכב כבד במשך 6 שנים.
• לאחר שרות צבאי
לקביעת ראיון להתקשר לטל: חיפה - 04-748252;
אשדוד - 055-33620; ב"ש - 057-39841
או לכתוב לת.ד. 72 בארשבע 84100.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרסמים צפויים לעונש על פי החוק.

תרופארם
דרוש ראש צוות
תעמולה רפואית
הכישורים
* נסיון של שנתיים לפחות בניהול צוות תועמלנים
* גיל בין 30—40
* שליטה טובה באנגלית
* מגורים באזור המרכז
* רישיון נהיגה
לקביעת ראיון אישי אנא התקשר אל אריה קורן 052-553962
— סודיות מובטחת —

לחברה צעירה ודינמית בתחום השיווק
דרושים ות
1. מקדמי מכירות
נמרצים (עד גיל 28) לעבודה בשעות אחה"צ והערב. נסיון לא הכרחי.
2. מקדמי מכירות
בעלי נסיון לעבודה בשעות היום.
3. רוכשי מודעות מנוסים.
למתאימים רווחים גבוהים.
(שכר + אחוזים + בונוסים)
03-838118 9 057-73118 ,39512

מערכי מידע
דרושים
נציגי/ות מכירות
לחברת פרסום מקצועית ודינאמית
עדיפות לתושבי ת"א חיפה וירושלים
- השכלה 12 שנות לימוד.
- גיל מעל 22
- רכב: חובה
- אין צורך בנסיון קודם. חיונית הכשרה מקיפה ע"י החברה
- רקע במכירות יתרון
- נכונות לעבודה מאומצת בלתי שגרתית, עם אתגר רב והכנסה בספירה מובטחת
- העבודה באזור מגורים
- סודיות מובטחת -

הסתדרות מדיצינית הדסה
דרושים
1. מזכירות רפואיות
לעבודה אחה"צ בחצי משרה.
ולעבודה מ-10:00 עד 18:00.
2. מרפאות בעיסוק
לעבודה בבי"ח הדסה עין כרם ו/או הר הצופים. בתחום שיקום פיזיקלי של מבוגרים, טיפול בילדים וטיפול בחולים בבי"ח כללי.
3. שבדי מעבדה
מוסמכים ואקדמאים למשרות מלאות או חלקיות.
4. סייעות לרופאי שיניים.
5. טבחים
6. מגיש/ות לרופאי שיניים.
עבודה במשמרות, שבתות וחגים.
המעוניינים יפנו בכתב לאגף כח אדם, קרית הדסה ת.ד. 12000 ירושלים. או בטלפון 02-446226 ,447136 בימים א'-ה' עד 13:00.
- המשרות מוצעות לנשים וגברים כאחד.

ORS
או.אר.אס שרותי כח אדם
אנו מחפשים עבור לקוחותינו
★ **מהנדס חשמל:**
— נסיון בטרנספורמטורים, רקע בתכנון.
★ **מנהל ייצור למפעל:**
— מהנדס מכונות / תעשיה וניהול
— נסיון מוכח של 6 שנים כמנהל יצור במפעל תעשייתי
— גיל 35-45
— נסיון בתעשיית מתכת — יתרון. (עבודה באזור הצפון).
★ **מנהל אחזקה:**
— מהנדס/הנדסאי בכיר מכונות
— נסיון טכני רב
— נסיון מוכח של 6 שנים בתפקיד דומה במפעל תעשייתי
— גיל 35-45 (עבודה באזור הצפון).
★ **מהנדס כימיה/מכונות**
— 2-3 שנות נסיון בתעשיה כימית בלבד או הנדסאי כימיה/מכונות 5 שנות נסיון בתעשיה כימית בלבד.
— חוש מסחרי, יחסי אנוש טובים, יכולת ניהול מ"מ.
★ **מהנדס מערכות:**
— שליטה בבקרה, רקע בפיתוח מערכות משובצות מחשב (יתרון לקציני פרוייקטים סגן-סרן, בחיל אויר, ים ואמ"ן).
נא לבוא עם קורות חיים בשני העתקים או.אר.אס. כיכר אתרים 134, תל-אביב טל. 03-202460 — אסתר.

מהנדסי מכונות
דרושים במכתשים: למפעלינו בבאר שבע וברמת חובב
מהנדסי מכונות להשתלבות במערך האחזקה של שני האתרים
(באר שבע ורמת-חובב)
לתפקידי אחזקה ושיפורים במיתקנים כימיים
דרוש נסיון בתעשיה כימית
תיתכן עבודה גם בשעות לא מקובלות
(נסיון קודם (עד שנתיים) – יתרון.
מועמדים יפנו בכתב יד ובצרוף קורות חיים ותאור נסיון קודם לאגף משאבי אנוש ת.ד. 60 באר-שבע, 84100
סודיות מובטחת

לרב-בריח
דרושים
אנשי מכירות
(רכזי שטח)
להשלמת מערך המכירות של החברה דרושים אנשי מכירות במשרה מלאה במכירה ללקוחות פרטיים ומוסדיים בתחומי טריטוריה מוגדרים ובלעדיים.
כישורים:
- גיל עד 40.
- רצוי נסיון במכירות
- השכלה תיכונית
- רצוי בעל רכב.
מקום מגורים: גוש דן, רמלה, לוד.
מספר המקומות מוגבל.
טלפון לקביעת ראשון לסילבי ב-03-844149
רב-בריח מקום גדול לעבוד בו.

אלדור
מחשבים בע"מ
דרוש
נציג מכירות בכיר
לציוד תקשורת מחשבים
- ידע בתקשורת מחשבים
- הכרת שוק מחשבים בארץ
- נסיון מוכח של מספר שנים במכירות ציוד תקשורת
נא לפנות אל ת.ד. 25018 ת"א 61250

תשלובת כיתן בע"מ
להנהלה בת"א דרוש:
מנהל תפ"י –
מהנדס יצור או מהנדס תעשיה וניהול.
בעל נסיון של 5 שנים לפחות. כושר ניהול צוות עובדים.
כושר תאום עם צוות עובדים.
כושר תאום עם המחלקות השונות של התשלובת. רצוי ידע בענף הטכסטיל.
בעלי נתונים מתאימים יפנו בכתב יד לת.ד. 2147 ת"א (עבור תפ"י) מיקוד 61020.
סודיות מובטחת

מנהל כח אדם
מסור מודעתך ב **דחף**
ב **דחף** תקבל יותר
לפרטים נוספים:
תל-אביב: 03-622233-4 עדי סאמט
ירושלים: 02-226335-6 יאיר צוברי
חיפה: 04-645333-4 אריה טל

דרוש
מפעיל מחשב I.B.M. 34/36
בעל הכישורים הבאים:
1. נסיון בהפעלת מחשב מסידרת 34/36 I.B.M.
2. ידע בהנה"ח יתרון.
3. מקום העבודה ומגורים באילת
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 1242 ר"ג

קבוץ מעוז חיים בעמק בית שאן
מעוניין:
ב**מכונאי** לעבודה במוסך
ו**אחות** למרפאת הקבוץ.
בקליטה או לתקופת שכירות,
עם אפשרות לתעסוקה לבן/בת הזוג,
המגורים במקום. למשפחה עם ילדים / הלינה משפחתית.
להתקשר בשעות העבודה לקביעת פגישת הכרות.
06-589563/4

דרושים
1. **פסיכולוג(ית) חינוכי(ת)**
מוסמך או מתמחה לשרות פסיכולוגי חינוכי (תחנה מוכרת).
מועמדים מתאימים יפנו למחלקת החינוך טל: 057-957911/950640 או לשרות הפסיכולוגי 057-950926.
2. **עובד/ת סוציאלי/ת**
אחראי/ת לתכניות זקן בקהילה כשירות לעבודה סוציאלית (מכון או אוניברסיטה) + נסיון.
3. **עובד/ת סוציאלי/ת כוללני/ת**
כשירות לעבודה סוציאלית (מכון או אוניברסיטה).
לקביעת ראיון טלפונית: 057-950620/957911.

למפעל פלסטיק גדול בבני ברק
דרושים
1. אחראי משמרת
(למחלקת ההזרקה)
- בעלי נסיון בהזרקת פלסטיק
- העבודה בשלוש משמרות.
2. מכונאי אחזקה
- בעלי נסיון, ידע במכניקה.
רצוי גם הידראוליקה ופנאומטיקה.
3. אכסטרודריסט
- עם ידע בפ.וי.סי ונכונות להפעלת האכסטרודר לפעמים במשמרת שניה במידת הצורך. ועזרה למנהל המחלקה בעבודות שונות.
4. אכסטרודריסט
עם ידע בלוחות.
העבודה בשלוש משמרות.

דרושות
תופרות מנוסות
לכלי מיטה
לעבודה בהרצליה
בין השעות 12:00–19:00
טלפון: 051-540781

ביבנה דרוש
אדריכל עם נסיון
שרטט עם נסיון
08-437330
08-435223

לאופנת הוניגמן
דרושה
מעצב/ת
בעל/ת נסיון לפנות לטלפון
03-836266/7/8

מפעל התכשיטים לוצוא
באור יהודה
למפעל בהקמה ליצור עגילים באור יהודה
דרושים
מלטשי תכשיטים צורפים
מזכירה-כתבנית דו-לשונית
מרכזנית
יועדפו בעלי נסיון בכל אחד מהתחומים הנ"ל
ראיונות למועמדים יתקיימו ביום שלישי, 10.3.87, בין השעות 11:00–17:00 במפעל, רח' התעשיה 16 אזור התעשיה הישן, אור יהודה (לשעבר-ידנות חוונסרי)
סודיות מובטחת

המלונאי בע"מ
עבור אחד מלקוחותינו
נציג/ת מכירות
בעל/ת יכולת לעבודה עצמאית
- נסיון מוכח במכירות בשטח התיירות.
- שליטה בעברית ואנגלית
- בעל/ת רכב – חובה
לתאום פגישה טלפון: 03-237457
(24 שעות ביממה)

למשרד הנדסי פרטי
דרוש
הנדסאי סביבה
לביצוע סקרים בנושאים מגוונים
לפנות בכתב-יד לת.ד. 45289 תל-אביב 61452
– סודיות מובטחת –

דחוף!!!
דרושים **אורגים לנולים בלי סירות**

לחברה בתחום הכימיה
דרוש
מנהל סניף מסחרי באמריקה הצפונית (משרה 1435)
התפקיד אתגרי ויכלול:
— ניהול צוות משרד קטן
— קידום מכירות לתעשית הנפט
— משא ומתן עם לקוחות ומנהליהם
— ניהול יחידה ייצורית לוגיסטית
הכישורים הדרושים:
א. נסיון מסחרי מוכח
ב. שליטה מלאה באנגלית
ג. תואר בהנדסה כימית או הנדסת מכונות
ד. נסיון בניהול משא ומתן מסחרי-טכני ברמות בכירות
ה. רקע ונסיון בתעשית הנפט - יתרון
מועמדים ישלחו פרוט קורות חיים ונסיון, אל ת.ד. 11841 תל-אביב 61116
ויציינו מס משרה
המודעה לשני המינים
סודיות מובטחת
צומת לתפקידים בכירים

למפעל תעשייתי גדול
בגוש דן
דרושה
מזכירה למנהל המפעל
- נסיון קודם בניהול משרד.
- השכלה תיכונית, ידע באנגלית.
- הדפסה בעברית חובה, באנגלית יתרון.
- נכונות לעבודה בשעות בלתי מקובלות.
המתאימות תפנינה בכתב-יד תוך כדי פירוט קורות חיים לת.ד. 1334 ת"א מיקוד 61013 עבור מס' ו'.268
רק פונות מתאימות תענינה

למושב מבוסס במרכז הארץ
דרושים:
1. מזכיר/מרכז משק
2. גזבר
הכישורים הדרושים:
- נסיון רב בניהול/ניהול כספי
- ידע ונסיון בהפעלת מערכות חשבונאיות ממוחשבות
- ידע בתחומים חקלאיים רצוי
- השכלה אקדמאית מתאימה רצויה
שכר על פי כישורי המועמד.
על המועמדים להגיש את הצעותיהם בצירוף תולדות חיים עד לתאריך 15.3.87
ת.ד. 498 נס ציונה 70451.
סודיות מובטחת

ביפ BIP
ישומים פסיכולוגיים INSTITUTE OF PSYCHOLOGY
אחד מלקוחותינו,
משקיע חוץ במפעל אופנה,
בסדר גודל בין-לאומי
מ ח פ ש
1) **מעצב/ת אופנה**
בעל/ת נסיון
2) **אחראי/ת חדר דיגום ומתפרת דוגמאות**
בעל/ת ידע בתדמיתנות ובתפירה ויכולת מתן הדרכה בתחומים אלו
3) **אחראי/ת על חדר גיזרה**
מנוסה ובעל/ת יכולת לנהל צוות עובדים
נא לפנות בכתב-יד ל"ביפ"
"ישומים פסיכולוגיים"
ת.ד. 26004 ת"א 63902
נא לציין על המעטפה את המשרה המבוקשת
– סודיות מובטחת –

יהלומי אלישיב נתיבות בע"מ
דרושים
עובדי יהלומים
במקצועות הבאים:
1. חותכים (קפס וזגרס).
2. לוטשי אבני זגרס (כל החלקים).
להתקשר לטלפון: 057-945111

מכשירי תנועה בע"מ
למוסך המרכזי למלגזות חרמה
דרושים
מכונאי מלגזות
03-331782 לאופנהיימר צבי

בית אבות "חיים טובים"
העומד להפתח רח' עמרם גאון 6 בני-ברק
(בית חולים נוה און לשעבר).
דרושים:
1. רופא גראטרי
2. אחות ראשית
3. אם בית
4. טבח/ית
5. אנשי אחזקה
6. מטפל/ת
7. עובדות נקיון
לפנות לבית האבות בשעות העבודה
61,60,30,64

אומנה
בית אופנה
דרוש **מנהל מפעל ייצור**
כישורים:
- בוגר הנדסת ייצור או תעשיה וניהול
- ידע והבנה בגזירה, תפירה, שלב גמור סופי
- תיאום מתפרות חוץ
- תיאום ספקים
- יצירת קשר טוב עם צוות עובדים.
בעלי נסיון בלבד יתקשרו:

אל אור
דרושים
1) איש מכירות מנוסה
בעל רקע טכני, לשיווק ציוד למוסכים ותעשיה
2) מכונאי-טכנאי שרות
למנוע דיזל תעשייתיים. בעל נסיון (רצוי במנועי "הארץ")
3) פקידה
לריכוז מחלקת השרות, רצוי בעלת רקע קודם במחלקת שרות, או בוגרת קורס צב"מ בצה"ל.
תנאים טובים למתאימים. נא לטלפן:
03-795127 ,706142 3

לחברת אמניר דרוש/ה
מהנדס/ת תעשייה וניהול
תיאור התפקיד:
תכנון מערכי ייצור, שפור שיטות, מערכות שכר עידוד, תכנון ופתוח מערכי הובלה.
נסיון תעשייתי של 2-4 שנים. רצוי מגורים באיזור ותניה והמרכז.
המעוניינים ות יפנו בצרוף קורות חיים בכתב יד לת.ד 142 חדרה עבור ד"ר עופר דרסלר.

מסעדת יוקרה דרושה
מקדמת מכירות
(כאשת יחסי-ציבור)
בעלת קשרים אישיים.
03-488286

דרוש
טכנאי אלקטרוניקה
אפשר ללא נסיון, רקע ונסיון בהרכבות מכניות.

אנשי מכירות בענף המחשבים
בסיס + עמלות
נסיון הכרחי
03-7519195 חני יעקב

לחברה ארצית לשירותי כח אדם
דרושה
מקדמ/ת מכירות
להשמת כ"א באזור גוש דן
נא לפנות לטלפון: 03-382287

"מעגלים"
דרושים:
מזכירה מנוסה
כתבנית - עברית-אנגלית
מנהל/ת מכירות
לתאום ראיון:
טל. 03-231912

האוניברסיטה הפתוחה
למנהל הלימודים – הוראה דרושה
מזכירה
הכישורים הדרושים: אינטליגנטית, בעלת יוזמה ותושיה, יכולת עבודה בצוות, הדפסה בעברית ונסיון בעבודה.
נא להתקשר לטלפונים: 422676 ,422677, 422678

למשרד רו"ח דרושה
מזכירה כתבנית
נסיון במעבד תמלילים
אנגלית יתרון
03-625292

למשרד רואה חשבון בת"א דרוש
מנהל חשבונות
בעל נסיון
03-204497 03-299916

לחברת
"משב"
דרושים.
- **טכנאי קירור ומיזוג אויר מנוסים.**
- **חשמלאי למיזוג אויר.**
לפנות לטלפון:
03-804974

לחברת שיווק מחשבים
דרושה
אשת מכירות מעולה
הדרישות: נסיון מוכח במכירות, כושר שכנוע, הופעה נאה, דינמיות, יוזמה אישית (רכב – יתרון).
נא לפנות לת.ד. 22384 ת"א 61223.

אשת מכירות ומרצת
עם רקע ורגש בעיצוב פנים למשרה חלקית (או מלאה)
לטלפן: 03-225670 תל-אביב.

דרוש/ה
איש/אשת מכירות
לקשר עם אדריכלים, קבלנים ולקוחות פרטיים
03-316458 ,03-315750

מלונות מוריה
לחברת מלונות מוריה
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
ברמה 1 או 2
אפשרי גם מנוסה
להתקשר: 03-219166 ,03-219166 לישראל.

לרדיוטי מאור
דרוש
מנהל עבודה
לצוות של 10 עובדים
ידע טכני ונסיון – הכרחיים
נא לפנות לטלפונים:
03-9612390
03-9611652

למפעל תעשייתי בחולון דרוש
מנהל חשבונות ראשי
מנוסה.
ידע במחשב, תנאים טובים. להתקשר לרו"ח, טל. 03-320495

דרוש
מנהל עבודה
מעולה במרכז
לעבודות פיתוח וסלילה

לחברה לבנין ברחובות
דרוש
מהנדס בצוע
להתקשר 08-453416 08-491815

מקורות חברת מים בע"מ
דרוש
אחראי מעבדה
אחראי על מעבדה אנליטית במפעל להשבה וטיהור שפכים
אחראי על ניהול צוות של 6 עובדים
בעל תואר ראשון בכימיה או מהנדס (היוב) + נסיון של 4 שנים בעבודות אנליטיות במעבדות +
מקום המגורים תל-אביב והסביבה.
הצעות נא להגיש בכתב ליחידת כ"א רח' לינקולן 9 מיקוד 61201 (לציין מכרז מס' 999).

דחפון
24 שעות
שרות מודעות טלפוני
של **דחף**
לבעלי כרטיסי אשראי
ויזה, ישראכרט, דיינרס
03-611001

חברה גרמנית שלחה מנועי מרום גולן לפינוי הריסות הכור בצ'רנוביל

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

אנחנו מייצרים מנועים חשמליים מיוחדים הבנויים לפי תכנון מיוחד והמסוגלים לעמוד בדרישות־כוח קשות ובתנאי סביבה חמורים מאד כגון הפרעות ראדיואקטיביות" – אמר אתמול מנהל מפעל „בנטל" בקיבוץ מרום גולן, שמואל מגדל, בתגובה על הפרסום כי מנועים חשמליים מתוצרת המפעל הניעו רובוטים שפינו הריסות הכור בצ'רנוביל.

עוד גילה מגדל כי המפעל מייצא את המנועים רק לחברה בגרמניה, כך שאם המנועים הגיעו לברה"מ היה זה בעסקה שביצעה החברה הגרמנית עם ממשלת ברה"מ. מגדל סירב לנקוב בשם החברה הגרמנית. „אינני יודע איך ישפיע פרסום שכזה על קשריה עם הגוש הקומוניסטי, לכן אינני רוצה להזיק להם", אמר והוסיף כי מבחינת הקשר העסקי בין המפעל לחברה הגרמנית, אין זו מחוייבת למסור ל„בנטל" להיכן מועברים המנועים. „בכל מקרה, על העברת המנועים לברה"מ לא ידענו כלל".

מגדל הוסיף כי המנועים המיוחדים מיוצרים בעזרת חמרים המיובאים ממדינות כאירופה ומארה"ב. מנועים דומים מפעילים מערכות סולאריות של חברת „לוז" בקליפורניה.

מפעל „בנטל" קיים שנה וחצי והוא מעסיק 30 איש, כולם ממרום גולן. בשנה הראשונה הסתכמו מכירותיו ב־800 אלף דולר כאשר 50 אחוז מהם יצאו לחברה הגרמנית.

יועצו האישי של שר התיירות נעצר ל־5 ימים בחשד שוחד מיני במשרד

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

אהרון טייטלמן (50) מראשון לציון, המשמש כיועץ אישי לשר התיירות וסמנכ"ל המשרד לענייני אמרכלות, נעצר אתמול בהסכמת המשטרה ופרקליטו לחמישה ימים. שופטת בית משפט השלום בתל־אביב, אסתר קובו, אישרה את המעצר.

טייטלמן חשוד בעבירות של בקשת שוחד והדחה בחקירה. באי כוח היחידה הארצית לחקירות הונאה, רב פקד ידידיה המבורגר ורב פקד אשר סמיר, אמרו אתמול בבית המשפט כי לחשוד היתה, במסגרת תפקידו לענייני כח אדם, סמכות להמליץ על פיטורי עובדים ולאשר אחזקת רכב לתקופות קצרות לעובדי המשרד. תוך ניצול מעמדו נחשד בהענקת אחזקת רכב לאחדות מן העובדות שפנו אליו בקיום יחסי מין עימו.

החוקרים טוענים כי משלא נענתה אחת העובדות לבקשתו, לאחר שדאג לה לתשלומי אחזקת רכב, הורה לבטל את התשלומים.

באחד המקרים, טוענים החוקרים, ביקשה אחת העובדות שישלמו לה אחזקת רכב והוא נענה ואישר. כל זאת לאחר שתיווכה, לבקשתו, בינו לבין עובדת אחרת במשרד ושכנעה אותה לקיים יחסי מין עם אישיות ציבורית בכירה, חברו של החשוד.

החוקרים אמרו אתמול בבית־המשפט כי משנודע לחשוד כי מערכת היחסים בינו לבין העובדות נבדקת, הוא ביקש מאחת מהן לשלוח את בעלה בליווי אחרים כדי שיאיימו על אותה עובדת שהפנה לחברו, האישיות הציבורית, כדי שתימנע מלספר על היחסים שלה עם אותה אישיות לאיש היחידה הארצית לחקירות הונאה. כן ביקש מאותה עובדת כי אם היא תיחקר, תכחיש כי קיבלה אחזקת רכב בתמורה להצעתו לקיים איתו יחסי מין.

החשוד נעצר ב־3 במארס על־ידי חוקרי היחידה הארצית לחקירות הונאה לאחר שנציג ההסתדרות, המחזיק את תיק התיירות בוועד הפועל, פנה במכתב לממלא מקומו של נציב שירות המדינה, מנכ"ל האוצר עמנואל שרון, בתביעה לחקור את פרשת „השוחד המיני במשרד התיירות". למכתבו צורפו מסמכים, שכללו עדויות של העובדות, שהעידו על נסיונות להטרדה מינית מצידו של טייטלמן. החומר הועבר לחקירת המשטרה.

פרקליטו של החשוד, עו"ד אהרון ברשחר, אמר אתמול בבית המשפט כי לקוחו מכחיש את החשדות המיוחסים לו. החשדות והתלונות, לטענתו, באו בעקבות יחסי עבודה משובשים שהיו לטייטלמן עם קבוצת עובדים במשרד התיירות. לדבריו, עם תחילת עבודתו של טייטלמן במשרד התיירות ועוד לפני כן, עשו העובדים כל מאמץ לסכל את כניסתו לעבודה לרבות השבתת המשרד.

חרף המצב הכלכלי – 100 אלף דולר לחגיגות 32 לנתיבות

מאת אמיר רוזנבלום, סופר „דבר" בנגב

בקרב גורמים אופוזיציוניים במועצת נתיבות שוררת תרעומת בעקבות ההחלטה להוציא מקופתה המדולדלת של המועצה 100 אלף דולר לחגיגות במלאות 32 שנה לישוב. השנה. „זוהי הוצאה כספית גדולה, שהמועצה אינה יכולה להרשות לעצמה", אמרו גורמים אלה השבוע „היא עלולה לנקר עיניים, במיוחד על רקע הוויכוח הניטש באחרונה על ההעדפה הלאומית בהקצאת המשאבים בין עיירות הפיתוח לבין ישובי יו"ש וחבל עזה". על פי החלטת המועצה, במתכונת מסכום זה יושקע בהפקת סרט המיועד להקרנה בפני קהילות יהודיות בעולם במטרה למשוך עולים ומשקיעים לישוב והוב תקציב החגיגות, ימומש עד סוף החודש (סיום שנת התקציב הנוכחית).

ראש המועצה, יוסף אבו, אינו מוצא כל פסול בהוצאה החריגה וטוען: „גם כשהמצב הכלכלי קשה, לא מוותרים על אירועים משפחתיים".

ראש המועצה טוען, כי חגיגות הל"ב נדחו, מסיבות שונות, מאז ה־30 לישוב. „הגענו למסקנה שלמרות המצב הקשה, אין טעם לדחות עוד את החגיגות", הוא אומר.

חשש לשיבושים ב„טי.וו.איי."; אסיפת מחאה של עובדי משרדי הרישוי

מאת חיים ביאור, סופר „דבר" לענייני עבודה

עובדי חברת התעופה „טי.וו.איי." בישראל קיימו אתמול אסיפת־מחאה ב„בית ברנר" בתל אביב לנוכח מה שהם מכנים „איומי החברה לסגור את הסניף התל־אביבי, לפטר את כל העובדים ולשלם להם פיצויים".

יצויין, שהנהלת החברה בארץ וועד העובדים מנהלים בימים אלה מו"מ על קיצוץ מספר העובדים וההוצאות התפעוליות לנוכח החלטת החברה לצמצם את פעילותה בארץ.

מחזיק תיק הפקידים במועצת פועלי תל אביב, אביגדור דרגונר, הביע אתמול חשש שאם לא תחול בהקדם התקדמות במו"מ, עלולים עובדי החברה לשבש את העבודה הסדירה ובכך לפגוע בתנועת התיירים המוגברת לקראת הפסח.

כ־200 העובדים במשרדי הרישוי בכל הארץ התכנסו אתמול בתל אביב לאסיפת מחאה. בזמן האסיפה שבתה העבודה במשרדי הרישוי.

הם מתנגדים להוצאת המבחנים המעשיים והעיוניים ממשרד הרישוי, והעברתם לגורמים פרטיים, כפי שהמליצה ועדת השרים לצמצום במשרדי הממשלה. הסתדרות עובדי המדינה תומכת במאבקם והודיעה על התנגדותה לפיטורים במשרדי הרישוי.

נהרס בית בכפר קאסם

(ע). – אנשי מינהל מקרקעי ישראל בסיוע כוחות גדולים של משטרה ומשמר הגבול הרסו אתמול לפנות בוקר בית בכפר קאסם שניצב על שטח של 19 דונם.

המבנה הוקם על־ידי תושב הכפר, איתי טהא, ב־1979 ומאז ניהל נגדו המינהל מאבק משפטי לפינוי. בחודשים האחרונים נדחה ערעורו של טהא בערכאות המשפטיות. המבנה לא היה מאוכלס וההריסה בוצעה ללא תקלות.

קיסר: נכנסים לפלונטר אנטי־ציוני ואנטי־מוסרי

(ע). – מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר אמר אתמול כי ההצטרפות לקרן תנופה לצמיחה של ההסתדרות עשויה למגר את האבטלה. לדבריו, רבע מכלל המשתחררים מצה"ל, שהם בני עיירות פיתוח – מובטלים.

קיסר, שהיה אורח עיריית כפר סבא אמר כי הוא שולל את שיטת המתווכים במכירת דירות שירות של עובדי קופ"ח. לדעתו, יש מקום למכירת הנכסים כפי שנקבע בתוכנית ההבראה של הקופה, אך הדבר צריך להיעשות ישירות עם העובד. ללא מתווכים.

מזכ"ל ההסתדרות התייחס לאווירת אי־השקט ביחסי העבודה השוררת היום ואמר: „הפכנו לאגואיסטים ומה שמעניין את כולם זה רק 'מה לקחו ממני ומה אני יכול לקבל'". קיסר הזהיר כי „אנחנו נכנסים לפלונטר כחברה וכמדינה שהוא אנטי־ציוני ואנטי־מוסרי ומנטליות שכזאת עוד לא היתה במדינת ישראל".

ההמנון הסורי בגני ילדים במג'דל שמס

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

גננות בשלושה גני ילדים במג'דל שאמס פותחות כל בוקר את שיעורי החינוך בשירת ההמנון הסורי. כן שרים בגנים אלה שירים לאומניים אחרים המטיפים להמשך מצב הלוחמה עם ישראל.

בכפר מסעדה חולקו שלושה כרוזים בבית־הספר התיכון בכפר נגד מדינת ישראל. משטרת מרחב הגליל חוקרת את שני המקרים.

אברהם נגב, מראשוני פלמ"ח, נדרס למוות ליד ביתו

אברהם נגב

(ע). – אברהם נגב (78), ממייסדי באר־טוביה ומוותיקי הפלמ"ח, נדרס שלשום למוות ליד ביתו במושב. התאונה אירעה בשעות הערב, כאשר חצה את הכביש ואוטובוס „אגד" נהוג בידי תושב בית חנן, בן 33, פגע בו.

נגב עלה מברה"מ ב־1921. היה רועה צאן כתל־חי ועבד בהקמת תחנת הכוח בנהריים. ב־1930 היה בין 13 המשפחות ששיקמו את באר־טוביה לאחר שנהרס שנה קודם על־ידי כפריים ערבים. היה פעיל שנים רבות ב„הגנה" ומראשוני המתגייסים לפלמ"ח. במלחמת העצמאות היה מפקד מחוז השפלה של צה"ל והיה תקופת מה סגנו של יגאל אלון. השתחרר מצה"ל בדרגת סגן־אלוף והתמסר למשק.

הניח שלוש בנות ובן, 13 נכדים, שני נינים.

מחפשים את אסתר שרון

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

הוריה של אסתר שרון בת ה־20 מחצור הגלילית שנעלמה לפני 12 יום, העלו אתמול את הסברה שבתם חוששת לחזור עקב פרסום היעדרותה בכלי התקשורת. לפיכך פונים אליה ההורים לשוב מיד הביתה. הם מבטיחים כי לא ישאלו אותה דבר וגם לא ינקטו נגדה צעדים כלשהם או נגד האיש שיסייע להביאה הביתה.

בד בבד פונה המשטרה בבקשה לכל המוסדות הרפואיים בארץ שיבדקו אם בשבועיים האחרונים הגיעה אליהם נערה בת 20 עם פיגור שכלי קל כדי לבקש תרופות. אסתר חולה במחלת הנפילה ונזקקת לתרופות.

שר הביטחון, יצחק רבין, נפגש אתמול לשיחה עם יו"ר הוועדה המצרית המשותפת לישראל ומצרים, גנרל פארוק לביב. בשיחה נדונו נושאים משותפים בתחום הצבאי שבין שתי המדינות. השתתפו גם שגריר מצרים מוחמד בסיוני וכן מתאם הפעולות בשטחים שמואל גורן ומפקד יחידת הקישור לכוחות הזרים, תא"ל אורן שחור. (צילום: ראובן יהודאי – משרד הבטחון)

„אגד" אינו יכול לממן הגדלת מלאי הדלק שלו

מאת אריה אדר, סופר „דבר"

„אגד" דחה באחרונה דרישה של גורמי הבטחון להגדיל את מלאי הדלק שברשותו, מפני שאין לו כסף לכך, נודע לסופר „דבר".

דרישת שלטונות הבטחון נעשתה מחשש שבזמן חירום יהיה קושי לספק לו את הדלק. ברשות הקואופרטיב מלאי אולם הוא נדרש להגדילו. אך בקשתו למימון לא נענתה.

כן מסרבת הממשלה לממן את מערך החירום שמקיים "אגד" לאבטחת צי האוטובוסים שלו במקרה של התקפת־פתע. הקואופרטיב הכין תוכנית־חירום כזאת ומקיים יחידה מיוחדת.

הקואופרטיב אף מקיים צי אוטובוסים מוגדל לצרכי צה"ל בחירום וברגיעה ומחזיק במלאי חלפים בהתאם. אולם מערכת הבטחון מרבה באחרונה בהעסקת המובילים הפרטיים בהסעות שונות ופונה ל"אגד" רק כאשר המובילים הפרטיים אינם יכולים או אינם רוצים לבצע נסיעה. מערכת הבטחון טוענת, כי המובילים הפרטיים מבצעים הסעות אלה במחירים נמוכים משדורש „אגד". אולם אין מביאים בחשבון, כי "אגד" מקיים מצבת... במנסכים ובחלפים וכי קיומו של מערך כזה עולה כסף.

כך למשל קיים "אגד" עד לאחרונה מאגר של מאות מנועים לאוטובוסים מתוצרת "ליילנד", העבירים יותר בשטחים הרריים מהאוטובוסים החדשים מתוצרת "מרצדס". על קיום המאגר הוחלט מחשש שהחברה הבריטית לא תספק את החלפים הדרושים בשל לחצי הערבים. חשש כזה אינו קיים לגבי החלפים מתוצרת גרמניה. משלא נמצא מימון להמשך החזקתו של מלאי זה, החליטו ראשי הקואופרטיב לחסל אותו במסגרת צעדי היעול והחסכון האחרונים.

גורם בכיר בקואופרטיב אמר לסופר "דבר", כי "אגד" רואה עצמו בהחלט מחוייב להיענות לדרישות הנובעות ממצב הבטחון, אולם אין ביכולתו לממן אותן, כאשר השלטונות אינם מוכנים להביא אותן בחשבון בקביעת סל־התחבורה ומחירי ההסעה שמשלמת מערכת הבטחון.

• עיריית הרצליה החליטה לאמץ את נשות הסוהרים של בתי הכלא.

10 ימים ליהושע הלפרין לגייס 1.75 מ' ש"ח לערבויות

(ע). – בית המשפט המחוזי בירושלים הסכים לשחרר בערבות את מי שהיה יו"ר מועצת המנהלים של בנק צפון אמריקה, יהושע הלפרין.

השופט יעקב בזק קבע, כי הלפרין יפקיד ערבות בנקאית בת מיליון ש"ח, ערבות צד ג' בסך 750 אלף ש"ח, יפקיד את דרכונו ויתייצב כל יום במשטרה. כן הוצא נגדו צו עיכוב יציאה מן הארץ.

נגד הלפרין הוגש כתב אישום על ביצוע עבירות במהלך תפקידו, המסתכמות ב־20 מיליון דולר.

השופט בזק ציין בהחלטתו, כי המדובר בעבירות חמורות ביותר ולא מן הנמנע כי הנאשם הצליח להבריח לחו"ל חלק מהכספים הרבים. עם זאת, הוא התחשב בעובדה כי הלפרין מתהלך חופשי זמן רב ולמרות שמנהלי הבנק משהשתרו נעצרו. הקציב להלפרין 10 ימים, כדי לגייס את הערבויות המתאימות אחרת יעצר.

לחברינו
כוכבה ומשה חולי
ברכות מזל טוב
להולדת הבן
בית „דבר"

סיורים לפולין
44 שנה למרד גיטו וארשה
החל מ־15.4.87
בחודש מאי יציאות
סדירות מדי שבועיים
„אופקים" נסיעות
ת"א כיכר נמיר 222
טל. 03-287723, 201485

ב"ה
זמני הדלקת הנרות
פרשת השבוע
ו' באדר תשמ"ז –
• פרשת תרומה

מוצ"ש	ער"ש
ירושלים – 6.16	ירושלים – 5.02
תל־אביב – 6.15	תל־אביב – 5.20
חיפה – 6.17	חיפה – 5.12

במלאת שנה לפטירתו של יקירנו
עו"ד דר. **ארי אנקוריון** ז"ל
נעלה לקברו ביום חמישי י"א אדר תשמ"ז 12.3.87, בשעה 15.00 בבית העלמין בחולון.
נפגשים ליד השער הישן.
בשעה 18.00, באותו יום, יתקיים ערב לזכרו במועדון „מילוא" רח' בילינסון 9, מטעם מרכז מפלגת העבודה ומחוז תל־אביב.
המשפחה

מרכז השלטון המקומי בישראל
הרשויות המקומיות לא תממנה את משרד החינוך!
בגלל אי העברת כספים על ידי משרד החינוך לתשלום משכורות המורים והעובדים ועקב החוב הגדל והולך בסך של עשרות מיליוני שקלים של המשרד, החליטה הנהלת המרכז כי **הרשויות המקומיות לא תממנה תקציבים ממלכתיים אלה.**
לא ישולמו משכורות מורים ועובדי מערכת החינוך עד אשר יועברו הכספים!
הנהלת
מרכז השלטון המקומי בישראל

לחברנו דרור בירנבאום
ברכות ואיחולים להיבחרך
למזכיר מועצת פועלי קרית אונו
דורון קרפ – עו"ד
מזכיר מפלגת העבודה ק. אונו
בשם חברי הסניף

תערוכת וידאו מקצועי '87
9-11/3/87
אראן אלקטרוניקס בע"מ
גאה להציג את מיטב החידושים והשכלולים הטכנולוגיים בתערוכת וידאו מקצועי '87
התערוכה תתקיים
בימים ב' – ד' 9-11/3/87
בשעות 10:00 – 18:00
בבית אמריקה –
שד' שאול המלך 35, ת"א
אראן אלקטרוניקס
רח' כורזין 1, ת.ד. 1138 גבעתיים 53111
טלפונים: 774679, 773119, 743333, 03-779127/8/9

הלפו שמונה שנים מאז נלקחה מאתנו
הרעיה האם הסבתא והגיסה היקרה
רחל קרפל ז"ל
בת ר' יעקב פרומן
נתייחד לזכרה ליד קברה ביום ראשון ז' אדר תשמ"ז (8.3.1987) בשעה 4 אחה"צ בבית העלמין „הדרום" חולון־בת־ים נפגשים ע"י השער החדש של בית העלמין
המשפחה

מרכז הקואופרציה ליצרנות, תחבורה ושירותים ומוסדיו
משתתפים בצער עמוק של הקואופרטיב לתחבורה „דן"
על מותו הטראגי של החבר היקר
משה גל ז"ל
ומביעים רגשי השתתפות באבלה של המשפחה

כנס רכזי נופש
של משקי התק"ם והקיבוץ הארצי
שתוכנן ליום ג' 10.3.87
נדחה
המחלקות לתיירות ונופש
משקי התק"ם
והקיבוץ הארצי

אבלים אנו על פטירת יקירנו וחברנו
אברהם נגב
מראשוני הכפר ומותיקי הפלמ"ח
ההלויה תצא מבית העם לבית העלמין בבאר טוביה היום יום שישי ה' באדר תשמ"ז 6.3.87 בשעה 2.30 בצהריים
המשפחה
וחברי מושב באר טוביה

תל־אביב חוגגת
נשף פורים ענק ומשגע
הפנינג מתמשך עד אור הבוקר
בתוכנית עשירה ומגוונת – בביצוע אלה אלתרמן
ב־14 במרץ 1987, בגני התערוכה
★ תזמורת הטיילת ★ תזמורת פנטסיה בראלאית ★ הזמר וינן קרדינל ★ רקדנית בטן ★ תחרות תחפושות ★ פרס הא־שון טיסה לאירופה ★ תצוגת אופנה ראש אינדיאני
מהרו לרכוש כרטיסים במשרדים: קסטל, הדרך השרון ובמשרדי נעמת ת"א טל. 283905, 291548/9
נעמת תל־אביב
הכנסות קודש למשדרות הילדים של נעמת ולסיוע לנפגעי במטולה

למכירה מלגזה
תוצרת „לנסינג – בגנל" („קדמה")
דגם 4000
כושר הרמה 2000 ק"ג
שנת יצור 1975
במצב טוב.
לפנות בטלפון 286141 שלוחה 79

להברתנו שרה שרעבי
אתך באבלך במות
אמך ז"ל
בית הסנה

במלאת שנה לפטירת בעלי, אבינו, אחינו וסבנו היקר
פסח שלום ז"ל
תתקיים אזכרה ביום חמישי י"א אדר תשמ"ז 12.3.87 בשעה 3.30 אחה"צ בבית העלמין במושב חניאל. נפגשים בבית המנוח.
אוטובוס מס' 34 מרציף 11 בתחנת „אגד", נתניה, יוצא בשעה 3.00 אחה"צ.
המשפחה

מנת דם חיים לאדם
לתרומת דם פנה למגן דוד אדום הקרוב.

ידיד מסוכן / אמנון דנקנר, וושינגטון

יונתן בחגווי הסלע

ביום רביעי בצהריים אני מגיע לביתו של כתב "הארץ" צבי בראל, כדי לתת לו טרמפ לבית המשפט הפדראלי בוושינגטון שבו עתיד להיגזר דינם של ג'ונתן פולארד ורעייתו אן. בדרך אנחנו מתבדחים על הליכתנו לצפות ב"הוצאה להורג", ומחליפים ניחושים על כובד העונש. עד שאנחנו מתיישבים באולם של השופט רובינסון, הרוח עדיין ברוחה, וגם עם שאר הכתבים הישראלים בוושינגטון, שאנו פוגשים שם, אנחנו ממשיכים להעריך מה יהיה, ואפילו מתחיל להירשם בפנקסה של עופרה ישועה לייט מ"מעריב" טוטו על מספר השנים שהשניים "ישבו". אנחנו די מנותקים ומרוחקים מבחינה רגשית מכל העניין. בשבילנו פולארד הוא שם של בעיה ביחסי ישראל ארה"ב ולא שם של אדם ממש. אבל בעצם, כבר בכניסה לאולם מתחילה לנחות עלינו רוח מעט אחרת. זה מתחיל בהתגודדות ההמונית של המתגודדים על הדלתות. רובם אמריקאים והם יודעים כמונו, כי באולם הקטן יש רק 40 מקומות ישיבה ולא כולם יוכלו להיכנס. בהמולה פתור אנחנו, מאומנים יותר ובאנרגיה פלא אנחנו מצליחים להיות הראשונים וכבר נשמעות רטינות של עמיתינו האמריקאים בדבר ההידחפות בראש של הישראלים, השחצנות שלנו, האגרסיוויות שלנו, ויש כבר שני מחנות – ישראלים לחוד ואמריקאים לחוד; ואולי אפשר לשמוע בדברים המורים שלהם, ברחיפות ובהבטות הקלות המוחלפות בינינו איזה הד למה שעתיד להתרחש בתוך האולם.

גורדיין עושה כאב בטן. לרגע נוצרת דריכות מופתעת כשג'ונתן פולארד, מהתמונות, נכנס לבדו מתנשם ומתנשף לתוך האולם, אולם מהר מאוד מתברר שזה רק עתונאי מעידן, שדומה המין מפתיע לנאשם, ויש הרבה צחוק ושעשוע עד שפולארד ורעייתו נכנסים ותופסים את מקומם ליד שולחן ההגנה, מול דוכן השופט. אני יושב בזכות מרפקי חדים בשורה הראשונה, ממש לא רחוק מהשניים ולמרות שהשכל מורה לי להתרכז בטיעוני עורכי הדין, הלב מתחיל לצאת אל שני הנאשמים. הם יושבים איש מול רעותו וביניהם עובר הרבה רוך, עוברת הרבה אהבה במבטים, בחיוכים ובפתקים שהם מחליפים. פולארד, בחליפה שחורה, חולצה לבנה ופנים חיוורים מאוד מזכיר לי בחורי ישיבה ירושלמיים. תן מגבעת על ראשו ואולי זקנקן דליל ושמת אותו על המפה של מאה שערים. אן דומעת לעתים, מחייכת לעתים, פעמים רבות מניחה את זרועותיה על בטנה ולוחצת, כמי שמשהו מכאיב לה. גורדיין עושה כאב בטן, אבל גם בלי זה היא חולה במחלת מעיים קשה ונדירה. זו הפעם הראשונה שאני רואה אותם במציאות. הם רזים בהרבה מאשר בתמונות שלהם מימי המעצר. האהבה שזורחת ביניהם מוצאת ביטוי גם בשעה שמגיע תורם, איש בעקבות רעותו, להתייצב מול השופט כדי לבקש רחמים. ג'ונתן מרכז את [illegible] אנב יבבות של התייפחות, היא מדברת על אהבתה הגדולה לבעלה ועל ערכו הסגולי כאדם. הם נראים לי צעירים מאוד, שבירים מאוד, אוהבים מאוד, ופתאום אני תופס שחוץ מלהיות בעיה מדינית בני הזוג פולארד הם גם שני אנשים עם בעיה מאוד אישית, לא מדינית, לא ציבורית, טרגדיה של שני צעירים, שנקלעו לתוך משחק מסובך, בקלות האש, ועלולים להמיט על ראשם אסון. התוצאה אינה נראית לי עוד כעניין של טוטו בין כתבים והיא מתחילה להטריד אותי למענם. כשהשופט מודיע מה הם גזרי־הדין, וכשאן צועקת ונבוכה ומייבבת ונשמטת אל הרצפה אני נאבק בין הרצון שלי לעמוד נדהם ומזועזע לבין החובה לשעוט עם שאר עמיתי אל עבר הטלפון, כדי להעביר את הידיעה המרה ארצה.

אני מוצא את עצמי עומד במסדרון בית־המשפט ומנסה לארגן את מחשבותי, כדי להכתיב את הידיעה, המתחילה לגלוש אל מעבר ל"דד ליין" של סגירת הגליון, אבל הקלים לעות מעט בפי ואני מתחיל להרגיש ממש רע והנחמה היחידה שלי היא, כי עמיתי וולף בליצר מה"ג'רוסלם פוסט", העומד בתא הסמוך הצועק את הדיווח שלו לשפופרת נראה גם הוא חיוור ומזועזע.

בערב אני משוחח בטלפון עם שאר העמיתים ואנחנו מתפלאים לראות כמה התחושות האישיות זהות. משהו הזדעזע בנו ואני יושב לחשוב מה. ראשית, "הישראליות" הזאת שלנו, המורגלת כל־כך למיתוס, שאין משאירים פצוע בשדה הקרב, חטפה מהלומה ישר בפנים – ג'ונתן ואן פולארד הופקרו ממש לעינינו, הובלו חיוורים ומזועזעים לרצות עונשים חמורים ביותר. ישראל לא עזרה להם בניהול העניינים עם האמריקאים, מאז היום בו התפוצצה הפרשה לפני שנה וחצי. מתנהגים איתם כמו בסדרה העתיקה "משימה בלתי אפשרית", בה הוזהרו הגיבורים, כי אם ייתפשו לא יודו מעסיקיהם, באחריותם להם ולמעשיהם.

פצוע בשדה הקרב. אבל לא רק ה"ישראליות". גם היהדות. ג'ונתן פולארד הוא איש שהתנדב להיכנס לתוך "משבצת" היפותטית ולהגשים אותה. "המשבצת" הזאת, שהרבה יהודים וגויים שאלו עליה שאלות, במשך שנים רבות, היתה: מה יקרה אם ישראל וארה"ב ייקלעו למצבי איבה. במי יתמכו היהודים? היו אלף תשובות נוחות של התחמקות, ופתאום קם פולארד, הילד החיוור הזה, ונתן תשובה בגופו. זאת תשובה, שאף אחד לא רצה שהיא תינתן – לא היהודים האמריקאים ולא הישראלים. אבל היא היתה בעצם בלתי נמנעת במוקדם או במאוחר, אצל חלק לפחות מן היהודים כאן. הרי ישראל הפכה לדבק שלהם, לגאווה שלהם, בעצם לדת שלהם. אם ישראל היא הדת – היא כרוכה במצוות מעשיות. בשבילי פולארד, מובל על־ידי שוטרים אל מאסר העולם שלו, לבן כסיד, ברכיו פקות – היה בראש ובראשונה יהודי בצרה, אח, שסגר למדינה שלי ההולך לשלם מחיר בלתי נסבל. זה לא קידוש השם, אבל זה הרעיד אצלי כמה נימים עמוקות, שלא היו כל־כך רחוקות מהמושג הזה. כלום לא חינכו אותנו ואת יהודי ארה"ב, שבטחון ישראל הוא קידוש השם של ימינו?

יכול להיות שהפולארדים לא נזרקו לכלבים. יכול להיות שממשלת ישראל תחכה כמה שנים עד יעבור זעם ועד שישתנו תפקידים ותפישות או עד שהמצע יגליד מעט ואז תמצא דרך לפעול לשחרורם. יכול להיות. אבל בינתיים זה לא נראה כך. יש הרבה שאלות מציקות. למשל: אם ישראל מרוממת בתפקידים בכירים את רפי איתן ואת אביאם סלע, איך היא מצפה שארה"ב, מול היריקות האלה בפניה, תתרכך בעניין של הפולארדים? האמריקאים לא אוהבים שחושבים אותם למטומטמים. הם יודעים לקרוא מפה ומבינים, שאם ישראל, מצד אחד, טוענת שמבצע פולארד היה מבצע פראי של חבורת משולחי רסן ומצד שני, במקום להעניש את [illegible] שקרים, חצאי אמיתות, שיתוף פעולה בערבון מוגבל מאוד, מתוך גישה של "הבה נתחכמה לזה" והפקה את עצמה ואת הפולארדים. שיתוף הפעולה החלקי השיג את התוצאות המזהירות הבאות: כעס אמריקאי על רמאויות ישראליות. עסקת הטיעון של פולארד, שהוא הפסיד את עולמו. מתיחות נמשכת בין שתי המדינות, כשהאחת רוצה לראות את העניין כמחוסל והשנייה, כלשונו של התובע ג'וזף דיג'נובה, רואה את העניין כ"רחוק מאוד מסיום".

כלפי פולארד וישראל אוחזת ארה"ב בשני קצות המקל: מצד אחד דוחקת התביעה בשופט, להשית עונשים חמורים בטענה, כי אין נסיבה מקילה בכך, שהריגול נעשה לטובת "בעלת ברית". מצד שני, מכיוון שהמדובר בבעלת ברית אין חושבים על סגירת עניין, כפי שהאמריקאים סוגרים רק עם אויבים, ידידים נשארים בצרות.

לבריש מחייך יש שיניים. פולארד נכנס למאסר עולם. לא כמו בארץ. מאסר עולם ממש – עד סוף החיים. אשתו החולה נכנסה לחמש שנים, והשופט סירב לאפשר אישפוזה במוסד רפואי. אבל הם לא היחידים שמשלמים. גם ישראל. עם לנסות להציל את הפולארדים או בלי לנסות לעשות זאת, ישראל, לא ימים רבים אחרי הביקור המפואר של יצחק שמיר כאן, עם גילויי הידידות וההרגעה, מצטיירת שוב כידיד מסוכן, שפה ושם משחיל סכין בגב. פרשת פולארד מפיקה ביטויים חסרי תקדים בשנים האחרונות, כמו הביטוי של שר ההגנה ויינברגר, כי לארה"ב אין אינטרס בהתחזקות יתר של ישראל. התובע דיג'נובה מסתמך על מסמך סודי, שהגיש ויינברגר לבית־המשפט, כדי לרמוז, כי ישראל עלולה לסחור עם מדינות זרות בחומר שהשיג עבורה פולארד. אולם זה רק הקצף שעל פני המים, קצף מר מאוד, ומתחתיו זרמים חמורים עוד יותר. משהו עמוק נפגע ביחסי האמון. משהו שייקח שנים. אם בכלל, לשקמו. לא שנעשים מאמצים בכיוון. סלע בתל־נוף ואיתן בכימיקלים לישראל הם לא בדיוק הכלים לשיקום האמון הזה. מישהם בישראל מזלזלים בעליל באמריקאים ומקילים ראש באורח חסר אחריות בהשלכותיה של פרשת פולארד. אלה האנשים שהקלו גם ראש בהשפעה של פרשת השב"כ על מרקמים רגישים בתפישת הצדק וערך האמת בציבור הישראלי החושב. אבל אם הציבור הישראלי הוא, אחרי הכל כבשי למדי ובולע בסופו של דבר את התבשילים של עו"ד רם כספי, הרי אותו רם כספי עצמו, שבישל את קו ההגנה הישראלי מול האמריקאים בפרשת פולארד, לא הבין כנראה שהפעם הזאת העסק שלו אינו עם כבשים, אלא עם מעצמה בעלת שיני כריש, שצריך להתחשב בהן גם כשהיא מחייכת ובוודאי כשהיא כועסת.

עם ידידים כאלה. הבוץ הוא בוץ אמיתי. לאן שלא תבקש לזוז עכשיו יש לך בעיה: תבטל את מינוי סלע – הוא יזעק, ביחד עם חבריו בחיל האוויר, כי הוא נענש על לא עוול בכפו, שהרי עשה מה שעשה בידיעה ובסמכות. לא תבטל – יכעסו האמריקאים ויעשו בעיות. לא תפעל לשחרור בני הזוג פולארד – הפקרת חייל. כן תפעל – תעיר חימה אצל האמריקאים, שרואים בו אזרח אמריקאי שסרח. ואני עוד לא מדבר על היהודים, שפעולה ישראלית למען פולארד עלולה להתפרש אצלם כהודאה רשמית בנאמנות הכפולה, כנורמה קבילה של היהודים בארה"ב.

לכל זה מצטרף החשד ההדדי העמוק, המתפתח בין שירותי המודיעין של שתי המדינות. הישראלים יודעים עכשיו, כי האמריקאים העלימו מהם מידע חיוני, שאותו התפתו לגנוב באמצעות פולארד. האמריקאים חושדים, כי פולארד הוא לא היחיד. ביחסי העבודה שבין מאות הפקידים והקצינים והמדענים והמומחים הישראלים והאמריקאים – המדברים ביניהם מדי יום, מדי שבוע – נזרע רעל. יש חשדנות, טינה, התנכרות. פקידים ישראלים מספרים על צינורות תקועים, על סתכת, על הגבלת מידע ועל דלתות שנסגרו. ישראל כבר אינה הבן היקיר אלא שותף לאינטרסים. אינטרסים הם דבר יפה, כשהם עולים בקנה אחד בשתי המדינות, אבל לא תמיד זה כך. לפעמים, כמו שקבעה ועדת טאואר, יש ניגודים. נכון שעם ניגודים פה ושם אפשר לחיות, אבל כשהניגודים האלה באים על רקע של הארוזיה ביוקרתה של ישראל כבעלת ברית, על רקע של אידיאלים משותפים, מסורות פוליטיות משותפות ונחמדות הדדית, מתחיל להיות קשה.

נכון לעכשיו מעדיפה ישראל את הקריירה של סלע על החירות של פולארד, את השקט בחיל האוויר על הכנות ביחסים עם ארה"ב. גיבורי הריבונות טוענים כי האמריקאים לא יכתיבו לנו את מי למנות למה בצבא שלנו. כמה אמריקאים עלולים להרהר, כי אם שלושה מיליארד דולר בשנה לא מספיקים כדי להחדיר לגולגלות הישראלים כי ריבונות אמריקאית, היא ריבונות אמריקאית, אולי התלהבות פחותה לממן את ישראל ולסייע לה תשכנע את ירושלים, כי ארה"ב היא לא רק בנק ולא רק ידידה, אלא גם מי שחייבים בכבודו.

יועץ רע על הקרקע / מאת חגי אשד

איך להיחלץ משדה מוקשים

מוקדם עדיין להעריך ולקבוע האם "פרשת פולארד" וספיחיה הן ההתחלה של "יום סגריר" ביחסינו עם ארה"ב והאם זוהי פתיחתו של פרק חדש ביחסי ארה"ב כלפי ישראל. הדבר עדיין תלוי גם בנו. אפשר אולי לעצור את ההידרדרות על־ידי צעד הפגנתי בלתי־נמנע – ביטול מינויו של אביאם סלע. ואולי לצרף לכך נזיפה לכל הדרגים הצבאיים שאישרו את המינוי הזה בעיתוי הזה. על אחת כמה וכמה, אם נכונה הידיעה שהודרה ב"במבט", ששר הבטחון לא קיבל דיווח מראש על כל פרשת המינוי והקידום של אביאם סלע. בעת ובעונה אחת יש לבטל את המינוי של רפי איתן כיו"ר מועצת המנהלים של חברת כימיקלים לישראל.

הצעד ההפגנתי והכפול הזה דרוש לנו כלפי חוץ וכלפי פנים. הוא דרוש כלפי מערכת יחסינו עם ארה"ב, הנמצאת ברגע זה על סף ערעור שיווי המשקל והידרדרות לנקודת שפל חמורה, שכמוה לא היתה. עשינו מעשה חמור מאוד, כנגד בעלת בריתנו הגדולה ולא עשינו די לביטוי החרטה וההחלטה הנחושה לתקן את המעוות. אנחנו אפילו מוסיפים חטא על פשע ועושים פרובוקציות מחוצפות כלפיה בשני המינויים של שני האשמים במעשה הריגול. את הפרובוקציה הכפולה הזאת צריך להפסיק מיד.

איתן וסלע, החוצה. הצעד ההפגנתי הזה דרוש גם כלפי יהדות ארה"ב שאנחנו "תקענו סכין בגבה" גם בגב עצמנו. כל השנים הם ואנחנו טוענים שאין כל סתירה בין הנאמנות של יהודי ארה"ב למולדתם, למולדתם, לבין אהבתם ותמיכתם בישראל. ובכלל תמיכה זאת – פעולות של לחץ, הפגנה ומחאה לטובת ישראל ובטחונה, כנגד מדיניות הממשל האמריקאי במהותה, כל שיש בה כדי לפגוע גם בישראל וגם באינטרסים החיוניים של ארה"ב, לדעתם של המוחים כנגד מדיניות זאת.

והנה באה מדינת ישראל באמצעות שליחיה וכורתת את הענף שהיא עצמה יושבת עליו יחד עם היהודים האמריקאיים התומכים בה. אם ממשלת ישראל לא תפגין עתה – וזהו ממש הרגע האחרון לכך – כי השליחים הללו, ובעיקר שני הבולטים שבהם רפי איתן ואביאם סלע, לא פעלו על דעתה ולא לפי אישורה – הממשלה עצמה ויחד איתה מדינת ישראל כולה יצטרכו לשאת באחריות של המעשה הנואל, הזדוני והאכזרי הזה. זהו מעשה הרסני למיצב האינטרסים של ישראל והאכזרי כלפי הזוג פולארד וכלפי יהודים רבים המכהנים במשרות שונות בכל זרועות הממשל, שהפכו עתה בבת אחת לחשודים ב"סיכון בטחוני" אמריקאי, וצפויים להפליה לרעה ולפגיעה בקידומם ובכבודם באשמת מדינת היהודים, שהיתה אמורה להקנות להם את ההיפך מזה – בטחון ויוקרה כיהודים, כאמריקאים, כבני אדם בני חורין. הקידום של כולם יעוכב. האלה שגרמו לכך עלו בדרגה. איפה הבדיקה? מדינת ישראל בגדה באור מייעודה כמדינת היהודים.

תהיה זאת הוספת חטא על פשע אם רפי איתן ואביאם סלע יתגוננו – בתמיכת חבריהם – לשאת בעונש ההפגנתי, שיהיה בו משום ביטוי של חרטה עמוקה וכנה של מדינת ישראל כולה ונסיון אחרון מצידה לשים סוף פסוק לפרשה. הם נתפסו. הם נחשפו. גם באשמתם. זו עובדה. הם צריכים לשאת בעונש. אפשר וצריך למתוח קו בינם לבין כל היתר שלא נחשפו ולא נתפסו. רק לאחר עשייה הפגנתית כזאת תוכל הממשלה להדוף כל תביעה אמריקאית נוספת למיצוי הדין עם שני אנשים אלה. אז ורק אז אפשר יהיה לדרוש מאישי הממשל, הקונגרס ודעת הקהל האמריקאים לשים קץ לפרשה. ואז אפשר יהיה להתחיל להצביע על הצד השני של המטבע האמריקאי שנחשף בפרשה.

ידו של ויינברגר. עם כל ההכאה על חטא הנדרשת מצידנו, אין להתעלם מהניצול המופרז לרעה של הפרשה הזאת על־ידי חוגים ואישים בממשל האמריקאי. נחשף כאן ראש הנחש האנטישמי האנטי־ישראלי שאנחנו סיפקנו לו הזדמנות להרים את ראשו ולהטיל את ארסו בנו וביהודי ארצות הברית. הוא רק התחיל במלאכתו עכשיו.

ריח אנטישמי עז נודף מן הטענה שפולארד גרם נזק לאינטרסים הבטחוניים של ארה"ב, בשנתיים של ריגול לטובת ישראל, יותר מרשת המרגלים שנחשפה בצי האמריקאי ויותר מהסוכנים האחרים [illegible] וגם בסוכנות הבטחון הלאומי המקיימת את רשת האזנה והמעקב האלקטרוני בדרכי תבל והאוצרת בתוכה את הסודות הכמוסים ביותר לבטחון ארה"ב. כדי לומר שפולארד גרם לארה"ב נזק יותר מהם – דרושה מידה גדושה מאד של שנאה המתובלת בחוסר הגינות אלמנטרית. גם כלפי המסכן פולארד שוויינברגר דרש את דמו ממש (והוא לא יצא מכליו בצורה דומה כלפי סוכני ברה"מ), וגם כלפי מדינת ישראל ויהודי ארה"ב.

הם חיפשו אותנו כל הזמן. היו לכך הרבה סימנים. קודם כל אנשי הפנטאגון בראשות ויינברגר. הם רוצים יד חופשית במכירת נשק למדינות ערב המעוניינות בכך, בלי להתחשב בישראל ובמחאותיה. זו הזדמנות לוויינברגר לטעון שישראל חזקה מדי והמסקנה: הגיע הזמן לחזק יותר את שכנותיה הערביות. אולי גם להקטין את הסיוע הבטחוני לישראל. זה יכול להתחיל בפרשת החלופות ל"לביא" שיהיו עכשיו פחות נדיבות. ועוד ידו של ויינברגר תהיה נטויה עלינו ועל בטחוננו.

חיפשו אותנו גם ראשי משרד המשפטים והאפ.בי.איי. גם הם רוצים "לכווץ את ישראל לגודלה הטבעי", לפי דעתם. גם את ישראל וגם את יהודי ארה"ב. וגם את מערכת הקשרים בינה לבינם. הם מחפשים הוכחות לכל מיני פשעים שהם מייחסים לנו. (איזה "גוי" לא חושב בינו לבין עצמו שאולי יש משהו ב"פרוטוקולים של זקני ציון" לא לגמרי, אבל משהו). עכשיו הם הצליחו סוף־סוף לתפוס לנו את הזנב והם ינסו לא להרפות ממנו, ולהגיע ממנו אל הראש. הם יקבעו לאיזה ראש הם מתכוונים. הם לא עמדו בהתחייבויות שקיבלו על עצמם במהלך הפרשה. הם ניצלו אותה נגדנו מעבר למינימום ההכרחי. ועוד ידם נטויה. יש לנו שם אויבים נחרצים עד תום. הם לא ירפו מאף אחד מאיתנו. מלמעלה עד למטה.

בכל הדרגים. נכפתה עלינו מערכה אכזרית ומסובכת. לא יהיה מנוס מלצאת למגננה ולו גם מגננה התקפית. גם לשם כך אנו חייבים להתחיל במעשי הענישה ההפגנתיים. בלעדיהם לא נוכל להגן על בטחוננו ועל בטחון יהודי ארה"ב. אסור להשהות את הניתוח הכואב הזה, שהוא תנאי לתחילת ההבראה. הניתוח הזה וההבראה הזאת דרושים גם כלפי פנים. לא כל הפרטים ידועים, אבל ממה שידוע מתקבלת תמונה שלא רק הפיקוח של הדרג המדיני על הדרג המבצע היה לקוי, אלא גם הדיווח של הדרג המבצעי לדרג המדיני. ואחרי הכל – שום פיקוח מלמעלה למטה לא יכול להועיל, אם אין דיווח אמת מלמטה למעלה בכל הדרגים. הגבול של הפיקוח היעיל – יהיה זה של שר או יועץ לענייני מודיעין [illegible] גם מי שלא ידווח צריך להיענש. לא בפומבי. כדי לא להרחיב את הידיעה מעבר למינימום ההכרחי, כנ"ל. כדי לא לספק עוד מסורות לצוידי הפנטאגון והאפ.בי.איי. האורבים לכולנו. העונש הפומבי של רפי איתן ואביאם סלע צריך לשמש לקח להם ולממונים עליהם שלא נתפסו ולא נחשפו, בדבר חובת הדיווח האמיתי השקול והאחראי המוטלת על כל הדרגים.

למרבה הצער, – נחשף אצלנו פגם מדיני חמור בכל הדרגים. היעדר הבנה ורגישות למערכת היחסים הבינלאומית שישראל היא חלק ממנה, הטלטלות קיצוניות בין הקטבים של "העולם כולו נגדנו" ושל "אנחנו מצפצפים על כולם" – גם על "הגויים" וגם על היהודים. הבטחון העצמי של טייסי־קרב, שאי אפשר בלעדיו בשחקים, הוא לעתים יועץ רע מאוד על הקרקע. הגרוע מכל – "עייפות החומר" של קברניטי־המדינה שנאלצים לקבל החלטות קשות ורבות, בלי שיש להם הפנאי הדרוש לייעוץ ולשיקול דעת מספיקים. זו עבודה מפרכת ומתישה מאוד להנהיג את מדינת היהודים. הרבה נורות אזהרה לא נדלקו אצלנו בכל הדרגים, עד לאחר שנתקענו לתוך שדה המוקשים. עכשיו אנחנו מוכרחים להיחלץ ממנו בפעולות אמיצות וכואבות ומיידיות. זה חשוב עכשיו יותר מהוועידה הבינלאומית – כן או לא.

מגלומניה וקלפטומניה/אמיר אורן

הוא בתוכנו חי

חומות הכלא הפדראלי יצליחו לסגור על גופו של ג'ונתן פולארד, אך לא על רוחו. רוח־השטות שהגתה את הפעלתו חמקה מהאפ.בי.איי. וחזרה בשלום לבסיסה. כתמיד, היא פטורה מעונש, בעוד הציבור הישראלי אנוס לרצות מאסר עולם בכלא מחדליה, בהשגחת ההנהלה הנוכחית.

מרגע מעצרו של פולארד השתתו לריק יותר מלים מהזלים ותפשיים בקופת הלשכה לקשרי מדע. הכל נאמר ודבר לא נעשה; הכל נחזה ודבר לא בוצע. גם הכלל העתיק שכב־יכול שוחזר בפרשה – אסור להתפס – ישים רק מעבר לימים. בארץ מותר לסבך, לכזב ולבטוף להחשף, בלי חשש לעיצומים, כי מי שאמור לכפות מרות ותקן – הוא בעצמו מגדולי הסודחים הסוטים.

אם פרשת פולארד היא מלחמת לבנון מדינית, ראוי לתעד את מצביאיה לדורותיהם. אין צורך להרחיק בחיפושים. הם ממשיכים לאייש מחצית קבינט וסוגרים שלשה בחוליית־החוד שלו.

אציל עצל. מנחם בגין ואריאל שרון מינו את רפי איתן לראש הלק"ם; שרון מינה גם לגמול לו בראשות "כימיקלים לישראל" ובכך מיקר קשב אמריקאי בעתיד קידומו של אל"מ אביאם סלע. יצחק שמיר ומשה ארנס כיהנו בראשות הממשלה וכשרי החוץ והבטחון בעת גיוסו של פולארד לריגול; שמיר נותר שר־החוץ ואחר־כך שב לראשות הממשלה בכל תקופת הפעלתו של פולארד, חשיפתו ופרשתו. ארנס לא שלט ביחידה הכפופה לו, לא שינן לה את מדיניות ההתנזרות מהרפתקת־ריגול בממשל האמריקאי, לא ידע לאלו כיסים מיועדים כספיה. שמעון פרס ויצחק רבין למדו מעט בחפיפה עם קודמיהם ועוד פחות בנושאים באציות. "אציל", אמר רבין על ארנס. האצילים היו עצלים. הם לא העמיקו פשפש בתקציב לק"ם ושכירויו – רבין הסתפק בהרגעת איתן כי הוא משלם לסוכנים "הוצאות" בלבד (תמורת קבלה, היה פולארד יכול להשיג החזר גם על קניית מטוס "קונקורד", במקום להצטנע בתכשיטי־אן ובמסע ב"אוריינט אקספרס").

ארנס, מישה אימפוסיבל של משרד־הבטחון, איפשר לקצין בולט בחיל־האוויר, בדרך המלך להשלת המשנה מהאלוף, להישאב לעיסקי מאסה האויר, במיזמנת המפקה קלחו מסידרת "הפנתר הוורוד", פיטר סלע. רבין, בגמול מאוחר, יכול למנות את סלע למנהל תוכנית ה"לביא" ובכך להבטיח למטוטו החביב של ארנס חרם אמריקאי מבית.

איתן השני. ניתן להבין מדוע גייס פולארד את סלע: נניח שנכונה הגירסה שלפיה החליט פולארד לרגל, הסתייג מפירסום מודעה על שירותיו ב"ישראל שלנו" ונוצל מכר משותף למגע עם הלמרן הניו־יורקי סלע. פחות מובן מדוע גייס סלע את איתן, שמחוץ לשרשרת הפיקוד של חיל־האוויר וצה"ל. עוד פחות ברור איזה חלק מאומה – ומתי – סופר לרבין בשיחותיו עם המנכ"ל משה לוי ומפקד חיל־האוויר עמוס לפידות. אולי אין זה חשוב כל כך, שהרי מכבר אין מקפידים על בדיקה ועל אמת בדיווחי הדרג הצבאי הבכיר לדרג המדיני, לפי דגם שקבעו רמטכ"לים קודמים ובראשם רפאל איתן השני, רפול מהפעולות החורגות מסמכות בלבנון. גם כשהיה על רבין לדעת שהוא מאשר שיבוצים העלולים לבזות את צה"ל בחוץ (עמוס ירון בוושינגטון ובאוטווה, סלע לתל־נוף), נכבע לקצנה. המות רצה, אבל היד רפתה. יתכן שבזכות הצלחתו העקבית לעבוד על רבין הוצע לוי לאחרונה – לפחות כל עוד קיווה רפי אדרי להחליף את גד יעקבי כשר – לראשות "שיכון עובדים".

קוצר־ראותם של המעורבים בהחלטות, מדיניים וצבאיים גם יחד, הוא גילוי מחודש ועגום שבעתיים. מדינה אינה יכולה לחשוב במושגים של מחלקת־איסוף במודיעין, בהתעלמות מהקשרים נרחבים יותר. מדינה הנוהגת כקבצן הסמוך יום־יום על שולחן־הסעודה של גביר ובדרך החוצה גונב עוף מהמקרר, מזמינה ירידה בפרצוף. אפשר למצוא מדינות תאוותניות ומדינות שחצניות; קשה למצוא צירוף כזה של רהב וחמדנות.

פולארד חדש. בין ימי התורכים לימי האמריקאים נטרפו יורשיהם של ישראל ומניה בהכלאה ייחודית של מגלומניה וקלפטומניה. פולארד אינו חריג – הוא הכלל, בלי קשר לבילוש הפדראלי אחר מרגלים ישראלים נוספים. הוא לא הופקר – להיפך, סיפורו אופייני למצב הישראלי, בו הכל נמחל והשאפתנות האישית נעטפת בהנמקות של טובת־הלאום ואחוות־לוחמים.

למרות התעמולה הרשמית, לא הופק שום לקח אמיתי מהפרשה. דרגי הביצוע הצבאיים והמודיעיניים ממשיכים לנווט את הקברניטים המדיניים, המעדיפים ותטר־אונים על מהומת הזיכוכים שבהשלטת סדר ונוהל. שרון ושמיר וארנס ורבין ופרס של מוצאי פולארד אינם טובים יותר משהיו ערב הפרשה. הם אינם מתרגמים למעשים מה שידוע להם עיונית, שמאגר־התמיכה של אמריקה בישראל הוא פקדון יקר שנמסר להם למשמרת ולהאדרה, לא לבזבוז מזלזל. בהתפלגות כזו או אחרת של קרטוניות, ואחריות ומידתה, הם כולם רפי איתן, ומחר יהיה פולארד חדש.

חורים ברשת / ניבה לניר

מקלט מדיני

קשה להאמין, אבל ראש הממשלה חזר לפני כשבוע ממסעו בארצות הברית מרוצה מאד, עד כדי כך מרוצה שהעיד על הצלחתו ברמה שבין מצויין דרך יוצא־מהכלל ועד סופרב. את הממשל הוא מצא חם ואוהד. ועידה בינלאומית? האמריקאים אינם רוצים בכך. "הלביא"? מטוס מצויין, צריך להמשיך בפרוייקט, אמרתי להם. יורדים? הופעתי זכתה להדים נרחבים. מיהו יהודי? פגישתי עם נציגי הזרמים השונים היתה טובה מאד, יתכן שימצא פתרון לשאלה, ואולי הרב פרץ יוכל לחזור לממשלה. פולארד? הרי הסכמנו על שיתוף פעולה. היה תישאול, אמרתי להם, יש תישאול, ועזבו אותי.

בקצרה, ראש הממשלה נישא מחוף אל חוף על גלי אהדה. והבטחון, מצבנו מעולם לא היה חם יותר. ההיה כל זה או חלמנו חלום?

למרבה הצער התיאור הנ"ל אינו לקוח ממגזין הקודח או מדמיונם הפרוע של אריאלה עתונאים. זהו, פחות או יותר, רוח הדברים שנשמעה מדברי ראש הממשלה השבוע, בפורום סגור. מכל משבוני שיבואתי השתבחתי בשבחי.

האמריקאים עושים מעשה. ואם הוא באמת לא מבין, או שהוא עושה את עצמו? ואיזה משתי האפשרויות הרעות גרועה יותר?

בעוד ראש הממשלה עושה את דרכו ארצה, ומסכם בהנאה, מן הסתם, את ביקורו – הולכים שלא הפעלה, הצגות שלא הצגו – עושים האמריקאים מעשה בתל־אביב, בלשכתו של שר הבטחון. פרשת פולארד מוכרת עתה – אם לא בירושלים, בלשכת ראש הממשלה, כי אז בלשכה בתל־אביב – כפרשה הקשה ביותר בתולדות יחסי ישראל־ארצות הברית.

כיצד קרה כל זה? כיצד, במו ידים ישראליות, גזרנו על ראשנו סיבוך מן המעלה הראשונה, ושיקענו את יחסינו עם ארצות הברית בצרה, ועוד הוספנו טעות על שגיאה ושדיל על אטימות? הרי התקשורת ישבה בשקט יחסי, נזהרה שלא לחמם את האווירה, גילתה "אחריות" ולא נטפלה ולא הציקה.

שאלות אלה אינן שאלותיהם. ולמן הרגע שהדרג המדיני הודה כי אכן זוהי פרשה קשה ומסובכת, יהיה עליו להמציא את התשובות, מי שיקר ומי סיכך, ומדוע הונחו הנחות שגויות. שלא לדבר על היעדר פיקוח של הדרג המדיני על הדרג המבצעי, שלא לדבר על ההזבבנות האינפנטילית של מפעילי המרגל. איזה רשת. דייג שהיה יוצא לים עם רשת מחוררת כל־כך, לא עם דגים היה חוזר.

על הדרג המדיני שמיר־פרס־רבין יהיה להמציא תשובות לכל אלה בפני שהקו בו נקטו לאחר שהפרשה התפוצצה, התמוטט.

הישראלים עושים מעשה. נחזור להתחלה. רב מרגלים ידוע בשם רפי איתן מחליט לגייס סוכן יהודי־אמריקאי. האם ראש הממשלה יצחק שמיר ושר הבטחון משה ארנס יודעים על־כך? האמריקאי (מודיעין?) מגייס על־ידי קצין ישראלי מאזור. האם כפקידיו של המגייס, מפקד חיל האויר לפידות הרמטכ"ל לוי יודעים על כך? מכל מקום, יש גיוס ויש מגייס. פולארד מרגל ומרגל, כל־כך מרגל, וגם כשפרס מחליף את שמיר ורבין את ארנס, הוא ממשיך לרגל. האם פרס ורבין יודעים על כך?

סביר להניח שהצריכים לדעת, ראשי ממשלה ושרים, לא ידעו. אבל בוקר אחד מובל ג'ונתן פולארד אל משכן האפ.בי.איי. ומי שלא ידע – נודע לו, ומה שלא ידע – נודע לו גם כן. הממסד האמריקאי יוצא מכליו והממסד היהודי מתהפך בעורותיו, והתקשורת האמריקאית. בעקבותיהם, מבשרת על פרשה קשה. השלישיה פרס־שמיר־רבין מתייחסת לפרשה ברצינות ובכובד ראש, ובכל זאת, בנסותה להשוב כי ניתן לאתר את השריפה, היא עצמה מעלה על ראש ירושלים את כל הצרות והסיבוכים בהפיחה רוח באש. הנטיה הישראלית הטיפוסית הטמה מכסה ב"יהיה בסדר" מכובבת גם כאן. אפשר לחשוב שפרשת פולארד היא פרשת השב"כ. ירושלים מוליטה להתנצל ולשתף פעולה.

פעולות ההתנצלות כוללות את פירוק הלק"ם והודאה־הודעה "לא ידענו". האמריקאים מתקשים להאמין. בעניין זה, אגב, הם ממשיכים להתקשות. לפעמים האמריקאים הם מודים מאד, ובעיקר בהחילם על ישראל את מה שמקובל במקומותיהם.

אלא ששיתוף הפעולה הישראלי – וזאת האמריקאים אינם יודעים עדיין – מתמצה בנוסחה: אמת, אבל לא כל האמת. כלומר, איתן, יגור וארב בפנים, ועליכם יתושאלו. סלע – בחוץ. וסלע בחוץ הוא סלע לאריקים. הם לקו אותו.

זה לא השב"כ. מה הביא את השלושה להניח שיהיה אפשר לעבוד על האמריקאים עם הסיפור הזה? האם האמינו בעבודה עברית על האמריקאים והניחו שכל האמריקאים בממשל, באפ.בי.איי. ובסי.איי.אי. יאכלו את הלוקש הקר, מדוע לא חשבו על פולארד שיפתח את הפה ויספר?

ההנחות האלה, מופרכות מלכתחילה, היו בסיס לשרשרת טעויות שהביאה אותנו עד הלום, לצרה גדולה. קו ההגנה הזה, התנצלות־תישאול פירוק־לק"ם, התמוטט, אבל הדרג המדיני, שבני בהנחות מוטעות, אילץ את עצמו להמשיך לשחק את המשחק כאילו הוא קובע את כלליו וחוקיו – להמעיט מערך הפרשה, להתעלם מתוצאותיה. ועדיין בהסתמך על ה"יהיה בסדר", נבעט איתן למעלה, לכי"ל ולסלע להתפקיד עוד יותר בכיר בחיל האויר.

האם באמת לא הבינו או שעשו את עצמם? ואיזה משתי האפשרויות הגרועות רעה יותר?

המשך יבוא ויהיה קשה יותר מראשית הדברים. כמה זמן יכהן סלע בתפקידו החדש? לא הרבה. וכמה זמן ישב איתן בראש חברה ממשלתית מן הגדולות והחשובות ביותר במשק הישראלי? נראה. ומה יתגלה במשפטו של סלע בוושינגטון? שלא נדע מצרות.

לא רק נאיביות ומזל רע, גם החלטות ישראליות שגויות סיבכו עוד יותר את מה שהיה מסובך מכבר. פרשת פולארד אינה פרשת השב"כ. הדרג המדיני יכול לשכוח מהפיאבר.

אזרח הכבוד יצחק שמיר / עליזה ולך

החצוצרה שלא נתביישה או בערד ויתרתי על הנגב

בייגה שוחט: „בשנים האחרונות מציעים פתרונות דיור ופרנסה אטרקטיביים יותר במרכז הארץ, 5 דקות מכפר־סבא. וזה בא על חשבון הנגב.” יצחק שמיר: „קשה מאוד לקבוע סדר עדיפויות כי העוגה קטנה מאוד ויש לתת לכולם...” כל מתן עדיפות יוצר איזה אי־צדק”

דגל ישראל היה פרוש במאונך לאורכן של שמונה קומות הבניין הגבוה. שטיחים מפוספסים ריפדו את מידרך כפות רגליו של יצחק שמיר. תקיעת חצוצרה מחלון בקומה השניה ליוותה את הילוכו הנמרץ לעבר הכניסה. כל הצרמוניה הזאת הקבילה את פניו של ראש הממשלה בבואו לדירת אחד מפעילי הליכוד, והיתה בה צרימה לא רק בגלל זיופיו של המחצצר אלא מפני שהיתה אקורד סיום לא מכובד לאורטורה מכובדת דווקא. לא רק החצוצרה לא נתביישה במעמד הזה, גם המחצצר לא הסמיק.

ביום שלישי היה ראש הממשלה יצחק שמיר אורחה של המועצה המקומית ערד, שכיבדה אותו באזרחות־כבוד. ראש המועצה, אברהם שוחט (בייגה), שיווה לביקור הממלכתי את התגיות והעניייניות שראש ממשלה בישראל זכאי להן. חברי תנועתו של ראש הממשלה הם שבחרו להוכיח לו שהוא בראש וראשונה ראש מפלגה, ושמיר לא עשה דבר כדי להבהיר להם שבהירכיה הפוליטית ראש ממשלה מכובד יותר אפילו מראש תנועה. באותה דירה דחוסה בפעילי מפלגתו הגאים, שמע שמיר את יו"ר הסניף המקומי של הליכוד אומר „ראש הממשלה בא לערד לא כאורח־כבוד של המועצה המקומית, אלא כדי לכבד אותנו ולהיות אורחנו”, ולא סתר את דבריו. הוא לא ידע שכמה שעות קודם לכן, לקראת בואו לערד, עוד התנצחו ביניהם יו"ר הסניף המקומי של המפלגה, שלכבודו עשה ראש הממשלה את הדרך מירושלים לערד, ויו"ר המרחב, שעשה את כל הדרך מבאר־שבע לערד, מי ראוי להסתופף בקרבת שמיר, ורק בייגה, ממפלגת העבודה, שמר ששיווי־המשקל בתנועת החירות לא יופר.

מקובל שראש ממשלה או שר מכבד את פעילי מפלגתו במקום הישוב שבו הוא מבקר בתוקף תפקידו הממלכתי או מעמדו, מה עוד שזו לא היתה במתכונת מתגאית, כמקובל ב„חירות” בשנה האחרונה. שמיר הבהיר שאין מרעיתו שהוא מסוגל לעמוד בכל מאבק עם יריביו אך „אינו מסוגל לנהל מאבקים בתוך התנועה, אינו מסוגל לעמוד במלחמת אחים”. בהיזדהותו למיפגן ההדר ה„חירותי” שערכו לו בחר שמיר ללכד את השורות בטרמניה על מי שהתייחס אליהם כאל ידידים, אלא שהללו היו קטינים. משום מה בחר ראש הממשלה לספר לחברי תנועתו, שכאשר קיבל מראש את נוסח השאלות שישאלו אותו תלמידי בית־הספר התיכון בביקורו בערד, מצא שהיו עוינות. התלמידים שאלו אותו בסך הכל שאלות לגבי הנושאים הבוערים, ששמיר וממשלתו מטפלים בהם, יש רושם, בצורה די כושלת. אותן שאלות עצמן היה נשאל, יש להניח, גם שמעון פרס אילו ביקר השבוע בערד כראש ממשלה.

אגב שמעון פרס, בערד עסקו כל הזמן בהשוואות בין הביקור של שמיר לביקור של פרס לפני כשנה וחצי, ולא נמצא שהיו חריגות לטובת פרס, יו"ר מפלגתו של ראש המועצה. אותה מתכונת, ורק סגנון שונה. הילדים שקידמו את פני שמיר, בדרכו למתנ"ס, למעמד הענקת אזרחות־הכבוד, המתינו באותו מקום גם לפרס. ראש הממשלה שמעון פרס התעכב לידם שעה ארוכה, ואילו ראש הממשלה יצחק שמיר עשה את הדרך בקצב מהיר, אך לעומת זאת רחב בוודאי לבו מהשלטים שהניפו בני־נוער של בית"ר ועליהם הכתובות „ראש ממשלה יש רק אחד” ו„ליחוד בין־לאומי = חיבוק דב”.

ביקור ראש ממשלה בישוב כלשהו מזמן עליו, מטבע הדברים, פניות ובקשות לפתרון בעיות כאלה ואחרות שהמקום סובל מהן. בערד, שמיר היה פטור מהקטע הזה מלכתחילה, שכן העיר נחשבת – ובצדק – לפנינה מיוחדת במינה, לסיפור־הצלחה חריג של תכנון וניהול. הממונה על המחוז, שלום דנינו, סיפר שכשהתבקש מבקר המדינה לבקר בערד, במסגרת פעולות משרדו, השיב שאין לו מה לעשות בערד. מאוחר יותר, בתשובה לשאלת התלמידים שנגעה לפתרון הבעיות של ערי הפיתוח, אמר ראש הממשלה „איך אפשר לפתור את בעיית ערי הפיתוח? שכולן יהיו כמו ערד”. מחמיא מאוד, אבל האם גם מעשי? התשובה המתחמקת הזאת מביאה אותי לוויכוח עם שמיר על הלך־מחשבתו באחד הנושאים הבעייתיים והממוקשים פוליטית.

בסקירתו על ערד ועל מיקומה האזורי, בטקס הענקת אזרחות־הכבוד, עמד בייגה על המשוואה ערי־פיתוח–התנחלויות. כמארח על־מפלגתי ניטרל במכוון את העוקץ הפוליטי מהנושא והדגיש רק את המסר של חלוקת המשאבים. בייגה הדגים בעובדות ומספרים את הנסיגה בפיתוח הנגב ואת ההגירה השלילית ממנו בגלל שהשלטון המרכזי מעדיף את ההתיישבות ביהודה ושומרון. לדבריו, האבן־השואבת אוכלוסיה לנגב היתה בשעתה תנאי־דיור נוחים ומקורות פרנסה. למאגר פוטנציאלי זה של אנשים, אמר בייגה, מציעים בשנים האחרונות פתרונות דיור ופרנסה אטרקטיביים יותר, במרכז הארץ, 5 דקות מכפר־סבא, וזה בא על חשבון הנגב. שמיר התייחס לסוגיה שהעלה בייגה, אך בהיגיון מחר מאוד.

„קשה מאוד לקבוע בארץ סדר־עדיפויות”, אמר, „כי העוגה כולה קטנה מאוד ויש לתת לכולם. לא מצמצום הדמוגרפיה הגיאוגרפית שלנו תצמח הישועה לנגב ולאזורים אחרים. אם אנחנו רוצים לפזר את האוכלוסיה ולהרחיב את השטח המאוכלס בארץ, צריך יותר יהודים, ואז יהיו יותר בערד, בנגב וגם בירושלים וביהודה ושומרון. כל מתן עדיפות במסגרת העוגה הקטנה והמצומצמת שיש לנו יוצר איזה אי־צדק”. אני מודה שזו הפעם הראשונה שאני שומעת שהגדלת המשאבים היא שמחייבת סדר־עדיפויות, ולא להיפך. עד כה חשבתי לנו שבגלל ריבוי המטרות ומיעוט המשאבים יש לקבוע סדר־עדיפויות, כי ממילא אי אפשר לספק את צרכיהם ותביעותיהם של כל המיגזרים בכל התחומים. אפשר לאטום את האוזניים מול הטיעונים שפיתוח ההתיישבות ביהודה ושומרון בא על חשבון פיתוח הנגב ואזורים אחרים. אפשר להשעין את העדיפות־יו"ש על מניעים אידיאולוגיים, אבל קשה מאוד לסבר את האוזן בנימוק שאת המעט יש לחלק לכולם, בלי פרופורציות. המוריניות של „להיטיב עם כולם” כבר פשטה את הרגל, ומי כמו שמיר חש את פשיטת־הרגל הזאת בכיס שהוא מופקד עליו.

שמיר בערד. קיבל ולא נתן. תצלום – נתי הרניק, לע"מ

יום בישוב

מה מסורתם של ימי הסיור בישוב מסוים שמקיימים ראשי ממשלה, ממלאי־מקומם ושרים? שאלתי את עצמי במהלך ביקורו של יצחק שמיר בערד. מי נהנה מהם יותר – המארחים או האורחים? שמיר העיד על עצמו ש„טוב להגיע ביום חול לעיר כמו ערד, שתושביה מחייכים, לעומת ירושלים שאינה מחייכת היום”. יוצא אישא, שהריחוק מירושלים, כשלעצמו, הוא גורם של הנאה לראשי המדינה. והמארחים? הם אמנם מעמידים את כל שירותי האבטחה והסדר על הרגלים, מכבידים במידה מסוימת על תושבי המקום, אבל בתמורה הם זוכים בנתזי שרבי הזרקורים המכוונים אל האישיות רמת המעלה וזוכים לאיזכור בתקשורת.

ל„יום בישוב” יש מתכונת קבועה, פחות או יותר. מעמד תגיבי שקרכים פרנסי העיר, מלווה בהענקת אזרחות־כבוד של העיר לאורח, פגישה עם תלמידים בבית־ספרם, ביקור במפעל תעשייתי כזה או אחר ובמוסד כלשהו שהשתכן במקום. בכל אחת מהתחנות האלה יש לאורח־הכבוד הזדמנות להשמיע דברים, והוא אינו מייחד אותם רק לרשמיו מהמקום שבו הוא מבקר אלא גם לעניינים בוערים העומדים על סדר־היום הממלכתי. יצחק שמיר דיבר הרבה מאוד בערד, רוב הזמן השיב על שאלות שהפנו אליו הציבורים שאיתם נפגש, בעברית ובאנגלית.

אינני יודעת אם היה שרוי באותו יום במצב־רוח טוב במיוחד, או שיכולת־הביטוי שלו השתפרה מתוך מודעות לטיפוח הדימוי שלו. לכאורה לא היו לו סיבות להיות נינוח וארך־אפיים. הבעיות שהמתינו לטיפולו במשרדו היו צריכות להטרידו ולהעכיר את רוחו, אלא שהוא כמו הציב חיץ בין הלשכה בירושלים לסיור בערד והאיר פנים ברוחב־לב למארחיו השונים. בסבלנות ובאריכות, עם קורטוב של חוש־הומור, השיב, בעברית ובאנגלית ולתלמידי התיכון ולסטודנטים בווג'ס), על השאלות שנשאל, האלה לא היו צמתניות.

לא אחת חזר וציין בדבריו את תפארתה של ערד. רושם זה לא הועם אף שלא פגש את עמוס עוז, התושב הכי מפורסם בערד. עוז דחה את ההצעה להיפגש עם ראש הממשלה בגלל הסתגרותו מפני התקשורת, שגוזר על עצמו עם הופעת ספרו האחרון ושאותה לא התכוון להפר בשום תנאי. מכתבו אל שמיר היה מנומס. לא היה גם סיכוי ששמיר יפגוש אותו באקראי, מהלך ברחובה של ערד. בימי שלישי מלמד עמוס עוז בשער־הנגב.

מי יפקד על הנח"ל / טלי זלינגר

היאבקות לא נעימה

אם מינויים בצבא צריכים להיות מושתתים על נסיון וותק, על גליון הישגים ועל מקצוענות, אזי אין כל סיבה לשלול מאולמרט את התפקיד

הסיפור הזה היה יכול להתאים לימים אחרים ולאנשים אחרים, אבל הוא מתרחש כאן ועכשיו. שר הבטחון יצחק רבין מבקש למנות קצין ממקורביו הפוליטיים, תחת קצין אחר שעל מינויו הוחלט בדרגי השיבוץ הבכירים של צה"ל ושיש לו כל הכישורים ומירב הנקודות בגליון הישגים. מי שהטביע על צער כזה את חותמת ההכשר הוא שר הבטחון בעצמו, שממנו ומלשכתו עלו קולות ציקצוק ומצמוצי שפתיים נגד סימני התופעה הזאת בצבא.

ואם מדובר בענייני צבא ובטחון, משרד הבטחון וצה"ל אינם יכולים להרשות לעצמם את הלוקסוס של שיקולים מפלגתיים. מינוייהם וכישוריהם של אנשי צבא אינה מבוססת על פנקסי החבר שלהם, ובנושא השיבוצים בצה"ל ממילא מעורבים שיקולים שאינם קשורים בכישורים, הרבה מכדי שישאר מקום לשידבוך הרכיב הפוליטי אל תוך המגרש הרגיש והבעייתי הזה. איש ציבור כשר הבטחון ודאי מודע לכך. לא ברור אם הבנה הפוליטית הזאת היא המניע למהלכיו האחרונים, או שדווקא זו תהיה מניע לעצירתם בקרוב, לפני שייגרם נזק נוסף.

בחודשים האחרונים, כבר נאמר לא פעם, נגרם נזק לצה"ל. מערכת היחסים בתוך הצבא ובין הצבא למערכת הבטחון האזרחית התדרדרה לשפל שגם יודעי היסטוריה גדולים, לא זוכרים הרבה כמותו. המאבק סביב בחירת הרמטכ"ל התפתח לכלל מפלצת בעלת ראשי ארס תנפץ. כמו בתיבת פנדורה פיצח הויכוח הזה את המבעל האשרי געש של העוינות, חוסר פירגון, מניפולציות, קטנוניות ורשעות זרמו החוצה. חלק מ„אצרות” התיבה היו מצפנים בה קודם לכן, ואחרים התפתחו באווירה שנוצרה. את כל אלה הזינה גם לשכת שר הבטחון. באמצעות יזומות במהלך המאבקים וסביבם, ובכך ששר הבטחון לא השכיל, אולי גם לא ניסה, להפעיל ולו קורטוב של מנהיגות כדי להפסיק את המהומות.

על שבר המנהיגות שצה"ל לוקה בו ממילא נוספה מכה קשה, ואילו שורה של פרשיות העמידה את הדרג המדיני באור לא־טוב. הדרג הצבאי, בשכבות הפיקוד הבכירות ביותר, נחלש מוראלית מהפגנת החולשה שנחשפה. הסתף שנותר מן המאבקים נשא איתו את שארית גרלות הנפש, וההחשבונות התנהלו ברמה של עלבונות אישיים וטרטורים של מפקדים בכירים. מג"דים – מהם מבקשים להישאר ולחתום קבע, מח"טים ומפקדי אוגדות גם בכירים מהם, לא נשארו שווי־נפש לשמע הפרשיות הללו.

פורום שיבוצים של הרמטכ"ל הכולל חלק מאלופי המטה הכללי וקציני אכ"א, קבע כי ירמי אולמרט יתמנה מפקד הנח"ל ויועלה לדרגת תא"ל. שר הבטחון, שכל מינוי מדרגת אל"מ ומעלה מובא לאישורו, עיכב את אישור המינוי. רק לעיתים נדירות שולל שר הבטחון המלצה למינוי עליה החליט פורום השיבוצים, וזכור מקרה דומה כשהשר רבין לא אישר המלצה למינוי אל"מ לתפקיד בכיר בשטחים וביקש למנות אחר תחתיו. זכותו של שר הבטחון לממש את הנוהל ולא להיות חותמת גומי, ואין זה מקרה שהדוגמאות היחידות הן לגבי מינויים הקשורים בשטחים ובנח"ל. שניהם תפקידים בעלי גוון פוליטי השלכות פוליטיות מובהקות. אלא שבמקרה זה מבקש שר הבטחון למנות במקומו של אולמרט קצין מוכשר וחביב, בנצי ויינר, איש תנועת העבודה וקצין קרבי, שהיה בצוות הקרוב ביותר לרבין במהלך ההתמודדות על ראשות מפלגת העבודה. ויינר חזר לשירות קבע רק לפני שנים מעטות, והוא קצין וארם אהוד בהחלט, אבל אם מינויים בצבא צריכים להיות מושתתים על נסיון וותק, על גליון הישגים ועל מקצוענות, אזי אין כל סיבה לשלול מאולמרט את התפקיד. אל"מ ירמי אולמרט הוא קצין עתיר נסיון פיקודי, ועל דעת הכל קצין מוכשר ביותר שנפצע במהלך שהיית צה"ל בלבנון, ובכך שובש קידומו במערך השריון. לאחר שהתפרסמה ברבים פרשת פסילתו על־ידי שר הבטחון, הגיעו – גם לעיתונות – תגובות של לוחמים, חיילי מילואים ששרתו תחת פיקודו אשר ביקשו למחות על העוול. לא רק עוול אלא עיוות.

ירמי אולמרט איננו איש הימין. וגם אם היה, הדבר לא היה רלוונטי לגבי קידומו בצבא. אם כי רלוונטי – יש לומר – לגבי תפקיד מפקד הנח"ל. אבל אולמרט מעולם לא התייחס לנושאים פוליטיים, ועל־כך מעידים אנשי הצבא שעבדו במחיצתו. בחדרי־חדרים, זכור לי נלחש איך אולמרט ירמי קרוב יותר לד"ר יוסי אולמרט, ד"ר למזרחנות ו„יונה” ידועה, מאשר לאהוד ח"כ ו„נץ” מפורסם. איזכור הרקע המשפחתי שלו מריח לא טוב, והעובדה ששר הבטחון מבהיר כי הוא „לא יכול בשום אופן לתת לו את המינוי” איננה הפגנת עוצמה, גם לא עוצמה פוליטית, אלא נראית כחולשה מעוררת דאגה. ממילא מי שיכול למנות את מפקד הנח"ל הוא הרמטכ"ל, ונראה כי ברגע מתרקם סיבוב נוסף בהיאבקות לא נעימה. שר הבטחון מציע לירמי אולמרט תפקיד אחר בדרגת תא"ל, אלא שבכך ישתבש סדר השיבוצים שקבע פורום בראשות הרמטכ"ל, פורום שהוא בעל סמכות. בכך יגבר החיכוך הקיים ממילא בין השר לבין הצבא, על רקע מינוי הרמטכ"ל, פרשת פולארד ואביאם סלע ושורת מינויים. את המחיר ישלם צה"ל וזמן רב אחרי שפוליטיקאים יתחלפו בכיסאותיהם.

גיור והלכה / שמעון וייס

רציתי להיות יהודיה

הואיל ומסמכי הגיור „אינם ציבוריים”, כתבה פקידת משרד הפנים לגייל מוסקוביץ', אין היא יהודיה ולפיכך לא תרשם במרשם התושבים ולא תקבל תעודת זהות. אחרי שושנה מילר גייל מוסקוביץ'

גייל מוסקוביץ' מתקשה להבין מדוע מערימים עליה קשיים כה רבים ברישומה כיהודיה. והרי היא עזבה את ניו־יורק ובאה לארץ לקיבוץ בגליל, וכל מה שרצתה הוא להיות יהודיה טובה ואזרחית נאמנה של מדינת היהודים. במקום זאת, מאז שבאה לבקש במשרד הפנים בצפת תעודת זהות – מטרטרים אותה.

גייל בת ה־35 נולדה בלונג־איילנד למשפחה שהרת, כלידת, היתה רחוקה מכנה, ובעולם לא טרחה להתעניין ולעסוק בשאלות של הכתיבות דתית. אמה היא מזכירה באוניברסיטת ניו־יורק ואביה פועל במפעל המסוקים „סיקורסקי”.

מוסקוביץ' הגיעה לישראל בעצת ידידים ומתנדבים ששירתו בארץ, לאחר שכבר נסעה, ביקרה וחפשה לה מקום באיי סמואה, הפליפינים, הונג־קונג, תאילנד ויוון. „ישראלי שהכרתי המליץ לי על קיבוץ בצפון. נסעתי לגליל באוטובוס ביום גשם וסערה, ואחר־כך עוד היכיתי שעה וחצי לטרמפ וכך הגעתי לגונן ולא ידעתי מלה בעברית, ולא הכרתי אדם. קיבלו אותי בחום, דאגו לי לחדר ולמשפחה מאמצת. קבלת הפנים היתה טובה.”

בעצם התכוונה להישאר בקיבוץ חצי שנה ולא יותר. כשפגשה את יוסי מוסקוביץ', מוסקו, השתנו תוכניותיה. אחרי שבעה חודשים החליטה להשאר, להיות חברת קיבוץ.

בדצמבר 85 החליטו גייל ומוסקו להתחתן. „לא ידענו איך”, היא אומרת, „בנישואים דתיים, אזרחיים, עם רב או עורך־דין, בקפריסין או בארץ. הכרים אמרו שמוטב שאעבור תהליך גיור כדי שבעתיד לא יהיו בעיות עם הילדים.”

מוסקו וגייל פנו אל המשרד המתאים בתל־אביב. התברר להם שהתור לגיור חברים בתנועה הקיבוצית גדול, וגייל כבר היתה בשלבי הריון מתקדמים. לבסוף, כאשר הגיע תורה להתקבל לקורס, סירבו מנהלי הקורס לקבלה בהיותה הרה. הם, אמרו לה, אינם נוטים לגייר נשים בהריון. בני הזוג מוסקוביץ' הבינו שעניינם הולך ומסתבך. כך הגיעו אל הרב הקונסרווטיבי האמריקאי, אליוט ספאר. אם תבואו אלי, אמר להם, אגייר את גייל ואשיא אתכם. בחודש מאי האחרון נסעו גייל ומוסקו לארצות הברית, לרב אליוט ספאר. היא עברה תהליך גיור – לימודים ומקווה שלאחריו התחתנו בחתונה משפחתית. „כדת וכדין”, אומר מוסקו. בארץ זה בלתי אפשרי, כי הדתיים אינם רוצים בכך. נעשה את זה שם – חשבתי – והכל יהיה בסדר”, אומרת גייל ומעידה על עצמה „גם בלב זה עשה לי משהו. יכולתי להתחתן בקפריסין או באמצעות עורך־דין, אבל אמרתי לעצמי שעלי להתגייר, לעבור תהליך.”

שר ישעבר פרץ. לא אישר

באוגוסט נסעה גייל ללשכת משרד הפנים בצפת, לקבל תעודת זהות. זה רק תהליך פורמלי, אמרו לה. בדרך־כלל מסתפקים אנשי משרד הפנים בשליחת המסמכים בדואר, אבל במקרה שלה, אמרו, מוטב שתבוא בעצמה, היא הרי עולה חדשה, ואולי יתבקשו כמה שאלות לפני שתרשם במרשם התושבים כחוק. כאשר התברר שלא הביאה איתה את כל המסמכים הנחוצים התבקשה לנסוע שוב ולחזור שוב, עד שלבסוף התרצתה הפקידה והסכימה לקבל את המסמכים החסרים בדואר. במכתב התשובה שנשלח לגייל מוסקוביץ', כתבה הפקידה הצפתית כך: הואיל ומסמכי הגיור „אינם ציבוריים”, אין היא יהודיה ולפיכך, לא תרשם במרשם התושבים ולא תקבל תעודת זהות.

גייל: „הבנתי שעכשיו מתחיל הבאלגן. ברגע שקיבלתי את המכתב חשבתי שהכל מתהפך והנה סוף העולם בא עלי. מוסקו אמר סבלנות, סבלנות, האם לא ילך, זה לא סוף העולם, ואפשר להמשיך לחיות ביחד גם כך. אבל אני נפגעתי מאוד.”

מוסקו: „הנחתי שיהיו בעיות, אבל בעיני הרצון שלה מספיק. זה עיקר עקרוני אצלי. לאחר שעברת גיור ולא חשוב באמצעות איזה זרם, צריך לקבל זאת כעניין מוגמר.”

בינתיים נולד רענן, ולרענן ערכו ברית מילה. שוב, „כדת וכדין”, אומר מוסקו. גייל אומרת שלא ידעה את נפשה מרוב שמחה ואושר. ואז חזרו בני הזוג וחידשו את המאבק. הם פנו לעורך־הדין יוסף בן־מנשה, שקיבל על עצמו את הטיפול המשפטי בעניינם. בן־מנשה התכתב, ממושכות, עם משרד הפנים, עד שלפני שבועיים הגיש עתירה נגד משרד הפנים על סירובו לרשום את גייל, הגיורת הקונסרווטיבית, כיהודיה.

גייל מוסקוביץ': „איך אפשר להרגיש טוב ובטוח במדינה כאשר יש מישהו שהוא מעל החוק והדי הדתיים מרגישים עכשיו שהם מעל החוק. אם לא נמשיך במאבק ניתן לדתיים נצחון קל. ובינתיים גיליתי שתי מדינות ישראל. האחת היא מדינת חוק והשניה של הדתיים.”

ועידה בין לאומית רבין היה הראשון, בגין אחריו / משה שחל

לא הוסרה מן הפרק ולא חדלה להתקיים

ביקור סאדאת בירושלים, הסכם קמפ-דיוויד וחוזה השלום לא העבירו את תוכנית ג'נבה מן העולם. בתהליך השלום עם מצרים נמצאו מתכונת ומסגרת אחרות לניהול משא ומתן לקראת כריתת חוזה שלום. ונקבעו עקרונות מנחים לתהליכי שלום עם מדינות ערב האחרות, ואולם – בפירוש – לא נחסמו דרכים ואפשרויות לתהליכי שלום שונים כדוגמת ועידה בינלאומית

אין חולק כי כאשר נקט ממשל קארטר בתחילת 1977 בפעולה נמרצת לכינוסה של ועידת ג'נבה בסוף אותה השנה, במסגרת שנקבעה בשלהי 1973, תמכה ממשלת ישראל בראשות יצחק רבין במהלכים אלה, וכי כאשר התחלפה הממשלה ביוני 1977, המשיכה הממשלה בראשות מנחם בגין ודבקה במדיניות קודמתה.

בקווי היסוד של ממשלת בגין נאמר: „הממשלה מודיעה על נכונותה להשתתף בועידת ג'נבה משתתמן ע"י ארה"ב וברה"מ, על יסוד החלטות 242 ו־338: לקראת ועידת ג'נבה ומו"מ ישיר מודיעה הממשלה על נכונותה של ישראל לנהל את המו"מ כדי להשיג שלום אמת, חוזי ומעשי, שיביא לנורמליזציה של החיים באזור". בעקבות הנאמר בקווי היסוד באו החלטת הממשלה מיום 25.9.77 ונייר עבודה עליו סוכם עם ארה"ב ב־5.10.77, ולפיהם „יוצגו הצדדים הערביים ע"י משלחות ערבית מאוחדת לפתיחת הועידה ולאחר מכן יידונו חוזי השלום בקבוצות עבודה בילטרליות".

נסיונותיהם של האמריקנים (במרוצת חודש אוקטובר 1977) לשכנע את המנהיגים הערביים להסכים למסגרת ג'נבה ברוח נייר העבודה לא עלו יפה, וביקורו של סאדאת בירושלים חודש לאחר מכן טרף קלפים רבים. אכן, ביקור סאדאת בירושלים יצר תפנית בתסריט האמריקני, ובסוף אותה שנה הוסרה תכנית ג'נבה במתכונתה ההיא מן הפרק, אך לא חדלה להתקיים.

שאלה של חסות. הסכם השלום בין ישראל למצרים הוא הסדר חוזי בילטרלי בין שני הצדדים שמעולם לא נתפס כהסדר היחידי הממצה את יחסי ישראל עם שכנותיה. לכל היה ברור ונהיר היטב כי כדי להשיג שלום כולל באזור ישראל צריכה לחתור לניהול משא ומתן עם כל אחת משכנותיה המוכנה לשאת ולתת עמה, ולהגיע איתה להסכם שלום נפרד. הסכמי קמפ-דיוויד והסכם השלום עם מצרים, לא רק שלא נועדו לחסום את הדרך מפני אפשרות זו, אלא אף התייחסו אליה ועודדו אותה. שבועות מספר לאחר ביקור סאדאת בירושלים, ב־31.12.77 בהיפתח ועידת מינה האוז בקהיר, השאירו המצרים מקום למדינות ערביות אחרות שהוזמנו לוועידה במתכונת ג'נבה, אך אלה, כידוע, לא באו. ואילו במבוא להסכם קמפ-דיוויד נאמר: „כדי להשיג מערכת של יחסי שלום, ברוח סעיף 2 של מגילת האומות המאוחדות, דרוש משא ומתן בעתיד בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה המוכנה לשאת ולתת עמה על שלום ובטחון, לשם ביצועם של כל ההוראות והעקרונות בהחלטות 242 ו־338".

בהחלטה 338 נאמר כי הצדדים יחלו במו"מ "under approriate hospices" אין חולקים כי „החסות המתאימה" התפרשה אז כמתכונת ג'נבה, גם אם יש הקובעים כי חסות זו, „המתאימה" מתפרשת כחסות אמריקנית. גם אם נניח שלפירוש המונח „חסות מתאימה" היה – ויש – יותר מפירוש אחד, אין ספק שהמקורי שבהם, הראשון, נשאר בתוקפו כל עוד הצדדים לא נזקקו לפירוש אחר. אילו, למשל, ביקשו ירדן או סוריה לנהל מו"מ במסגרת ועידת ג'נבה [illegible] לאחר הסכמי קמפ-דיוויד – קשה להניח שהיה נמצא מי שיחין לטעון כי פירושן ל„חסות מתאימה" מבטל את הפירוש האחר בדבר חסות אמריקאית. מכל מקום, לא היה דבר קל מלומר זאת מפורשות.

במסגרת להסכם קמפ-דיוויד נאמר: „לפיכך הם מסכימים כי מסגרת זו, לפי המתאים, מכוונת מצידם להוות בסיס לשלום ולא רק בין מצרים ובין ישראל, אלא אף בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה האחרות המוכנה לשאת ולתת בדבר שלום עם ישראל על בסיס זה". ובעקרונות הנלווים נקבע: „1. מצרים וישראל מצהירות כי העקרונות וההוראות המתוארים להלן צריך שיחולו על חוזי שלום בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה מצרים, ירדן סוריה ולבנון".

אך לכל בר בי רב ברור כי אין בנוסח הדברים כוונה לכפות על מדינות ערב האחרות את תנאי הסכם קמפ-דיוויד כלשונם. הסכם, כידוע, מחייב את הצדדים החתומים עליו בלבד, ואין כוחו יפה כלפי צדדים זרים להסכם. פירוש המתיימר ליתן תוקף מחייב להסכם גם כלפי צדדים זרים הוא פירוש פסול. כל מדינה היא ריבונית לנהל בעצמה מו"מ עם מדינה ריבונית אחרת בדבר הסכם שלום ביניהן, ואין מדינות אחרות יכולות ורשאיות להכתיב לה את תנאי ניהול המו"מ ותנאי ההסכם. לפיכך, כל שביקשו הצדדים הוא להצהיר על עקרונות שינחו את המדינות האחרות במו"מ לשלום עם ישראל, ולא לקביעה אשר תחייב את המדינות האחרות בבואן לכרות הסכם שלום עם ישראל.

הרציפות היא הקובעת.

חיזוק למסקנה זו נמצא בחוזה השלום בין ישראל ובין מצרים. במבוא לחוזה זה נאמר בין השאר כי „בדושמן לפניהן כי המסגרת הנזכרת לעיל, לפי המתאים, נועדה להוות בסיס שלום לא רק בין ישראל ובין מצרים, אלא אף בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה הערביות האחרות המוכנה לנהל עמה משא ומתן לשלום על בסיס זה".

אולם נאמר עוד כי „בהיותן משוכנעות כי כריתת חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים הוא צעד חשוב בתחיקה לשלום כולל באזור ולהשגת הסדר הסכסוך הערבי-ישראלי על כל הבטיה בהזמינן את הצדדים הערביים האחרים לסכסוך זה להצטרף לתהליך השלום עם ישראל, תהליך המונחה על ידי עקרונותיה של המסגרת הנזכרת לעיל והמבוסס עליהם." כלומר, ישראל ומצרים התכוונו לקביעת עקרונות מנחים לתהליך השלום בין ישראל לבין מדינות ערביות אחרות, ולא לקביעת מסגרת נוקשה – בלתה אין. רוצה לומר: ביקור סאדאת, הסכם קמפ-דיוויד וחוזה השלום לא העבירו את תכנית ג'נבה מן העולם. בתהליך השלום עם מצרים נמצאו מתכונת ומסגרת אחרות לניהול מו"מ לקראת כריתת חוזה השלום. ונקבעו עקרונות מנחים לתהליכי השלום עם מדינות ערב האחרות, אולם, בפירוש, לא נחסמו דרכים ואפשרויות לתהליכי שלום שונים, כדוגמת ועידה בינלאומית.

יתר על כן. בזמנו החליטה הממשלה בזכות כינוסה של ועידת ג'נבה, וכידוע, על פי עקרון „רציפות הממשל". החלטה של ממשלה עומדת בעינה תרף שינוי בהרכבה האישי (ראה הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, הנחיה 21.474 מיום 19.9.84) ו„ההחלטת ממשלה שרירה וקיימת כל עוד לא נתבטלה במפורש או מכללא על-ידי מעשיה או נוהגיה של אותה ממשלה או הממשלה הבאה אחריה (רובינשטיין, המשפט הקונסטיטוציוני מהדורה 2 עמ' 295/6)", יוצא כי החלטת הממשלה בדבר „ועידת ג'נבה" – בעינה עומדת. יש היוצאים חוצץ כנגד מסקנה זו בטענה כי גישת ישראל לאחר קמפ-דיוויד היתה כי „ג'נבה מתה".

דומני כי בעלי הקביעה הזו – „ג'נבה מתה" – פועלים על פי תחושה בלבד, שהרי מדינת ישראל מעולם לא הצהירה דבר ברוח זו.

לא סוד. בקווי היסוד של הממשלה נקבע לאחר ויכוח ממושך בין הליכוד והמערך כי „ישראל תקרא לירדן לפתוח במו"מ לשלום כדי להביא לפתיחת דף חדש באזור למען פריחתו ושגשוגו, ממשלת ישראל תדון בהצעות שירדן תעלה במו"מ". סעיף זה הוכנס כדי לאפשר מתכונת שונה מהסכמי קמפ-דיוויד למקרה שירדן תדרוש זאת כדי לאפשר לה להצטרף למשא ומתן במסגרת שונה, שתהיה מקובלת על ישראל.

לעומת תחושות אלה קיימת המציאות, והמציאות מלמדת כי לא רק שרעיון ועידה בינלאומית לא נפסל מפורשות בהחלטת ממשלה, אלא שרעיון זה, אף קיבל גיבוי ויצא מחוזק בתקופת כהונתה של הממשלה בראשותו של שמעון פרס ובהחלטת הכנסת.

תמיכתו של שמעון פרס בכינוסה של ועידה בינלאומית, שתשמש כפורום לפתיחת מו"מ ישיר בין הצדדים, איננה בבחינת סוד והוא הצהיר עליה בפומבי ובפני הכנסת מספר פעמים. בעקבות ביקורו באיפרן ופגישתו עם מלך מרוקו, מסר פרס הודעה מדינית בכנסת ביום 28.7.86 ובה הודיע, בין השאר, „אמרנו (למלך מרוקו – מ.ש.) שאנו מוכנים לפתיחתה של ועידת שלום, בליווי בינלאומי שיוסכם עליו בין הצדדים". הודעה זו זכתה באישור הכנסת ולא שמענו את מי שמיד מחה עליה או דורש, בעקבותיה, דיון בממשלה, בטענה שאין היא תואמת את החלטות הממשלה.

בתאריך 7.10.86 לקראת תום הקדנציה שלו בראשות הממשלה מסר פרס הודעה מדינית נוספת בכנסת, ובהודעה זו אמר כדלקמן: „לא מעט נעשה בכיוון זה, שלוש מדינות ערביות – מצרים, ירדן ומרוקו הודיעו על נכונתן למו"מ ישיר, ישנן עוד מדינות ערביות התומכות במו"מ כזה, אם גם לא בפומבי.

„בשלב זה החסר כדי להתחיל במו"מ הוא פורום בינלאומי מצד אחד, והסכמה על הרכב משלחת פלשתינאית מצד אחר. ישראל לא זקוקה לליווי בינלאומי, אך ירדן הודיעה שללא פורום כזה לא תוכל להצטרף למו"מ, ומצרים – כידוע – תומכת בעמדת ירדן. אנו יכולים, כאמור, לנהל מו"מ ללא פורום בינלאומי, אך אנו לא יכולים לנהל מו"מ ללא ירדן וללא אלמנט פלשתינאי במשלחתה, על כן הסכמנו לפורום בינלאומי שיהיה בו כדי לאפשר פתיחת מו"מ". גם הודעה זו של ראש הממשלה אושרה ע"י הכנסת, בלא שנשמע עליה ערעור בממשלה.

איני סבור, כי כאן המקום לדון בשאלת תוקפן המחייב של החלטות הכנסת, אך דבר אחד ברור: הודעות הממשלה לכנסת ואישורן בידיה פירושן כי הממשלה מציגה בפני הכנסת את דרכי פעולתה והן זוכות לאמונה של הכנסת. במקרה דנן אי התנגדות להודעות שהוצגו מטעם הממשלה – דינה כדין הסכמה לתוכנן. כלומר, לא רק שהממשלה לא ביטלה את החלטתה בדבר תמיכתה בכינוס ועידת ג'נבה, אלא שהממשלה הודיעה מפורשות לכנסת על תמיכתה בכינוס פורום בינלאומי אשר יביא לפתיחת הליך של מו"מ ישיר בין הצדדים, והודעתה של הממשלה זכתה לאישור הכנסת.

הויכוח סביב הוועידה הבינלאומית לאחר שנתיים וחצי של שתיקה, מסיט את ההתייחסות מן השאלה האמיתית העומדת על הפרק, – מיצוי משא ומתן מדיני העשוי להביא לשלום בין ישראל לשכנותיה, או קפאון מדיני.

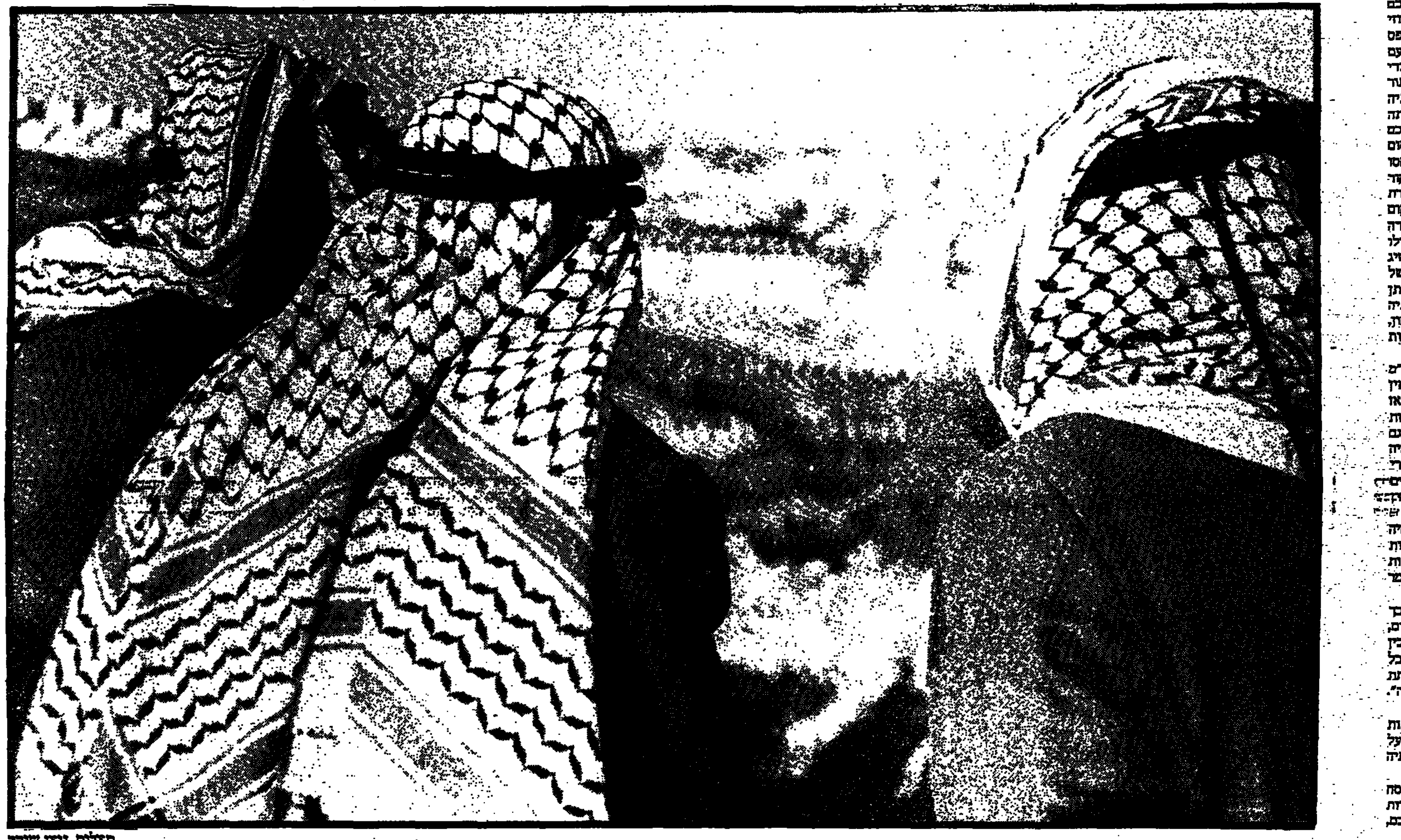

תצלום, ניצן שורדי

מתוכנית „החלוקה" ועד הכל או לא-כלום / נתן רוטנשטרייך

הגורל יגרור את הסרבן

אולי גם למצרים היה נוח להתמקד באדמותיה, אולי שיתופה של ירדן במשא ומתן היה מפזר את מרחב הוויתורים ועל-ידי זה מצמצם את ירידת הוויתור למען מצרים. אולי ממשלת מצרים וממשלת ישראל היה להן עניין שלא לשתף את ירדן במשא ומתן זה, ללמדך כי רחוקים אפשר שיהיה להם אינטרס משותף

בקרוב לא יהיה עוד מפלט מנגיעה במהותם של הדברים. קיומה או אי-קיומה של ועידה בינלאומית, ויהיו סמכויותיה ומעמדה אשר יהיו, לא זה העיקר. השאלה העיקרית היא אם אנו מבקשים להגיע לשלום עם העולם הערבי ועם התנועה הלאומית של הערבים הפלשתינאים – והשמוש בלשון „ערבים ארץ-ישראליים" אינו מעלה ואינו מוריד כאן, שהרי מדובר בתנועה לאומית, המגדירה את עצמה גם כשהיא אנוסה להגיע לפשרה; העיקר הוא אם אנו מוכנים לפשרה שמתבטאת בהכרה בתנועה לאומית של ערבים פלשתינאיים או בבעיה של ערבים פלשתינאים, כפי שמקובל לומר, בעיה שמהותה היא רצונם של ערבים אלה להגיע למעמד מדיני, על-פי מה שמקובל לגבי תנועות לאומיות. ואין זה מבדיל אם תהיה זו מדינה עצמית או חלק של קונפדראציה.

שגיאה רודפת. ההסכמה של ההסתדרות הציונית העולמית, הישוב בארץ-ישראל והעם היהודי שנלווה אליהם, לתכנית חלוקתה של ארץ-ישראל, היא שהובילה בזמנה לכינונה של מדינת ישראל. אולם הסכמה זו היתה מצדה האחר גם הסכמה להקמת מדינה של ערבים פלשתינאים, גם אם לא אמרנו זאת במפורש. כיוון שהדבר בתכנית חלוקה, היתה נכונות למתן מדינה יהודית בחלק של ארץ-ישראל וכן הודאה בקיומו של בסיס אוכלוסיתי למדינה ערבית והסכמה לגיבוש מדיני של אוכלוסיה זו. השגיאה ההיסטורית הפאטאלית של העולם הערבי ושל ערבים פלשתינאים היתה, אי-היענותם להסכמה זו של העם היהודי ואי-הקמת המדינה שהוצעה להם בהחלטה של האומות המאוחדות. אילו היה אפשר להשקיף על עניין זה מזווית-ראיה אולימפית, אפשר היה לומר כי שגיאה זו רודפת את העולם הערבי עד היום, וכי הוא עושה עדיין צעד אחד לקראת ההשלמה עם המציאות ושני צעדים לאחור, בנסיגה ממנה (ההנגדה שאובה מן הצירוף של אחד-העם: חיקוי של ההתבטלות, במאמרו הידוע משנת תרנ"ח). אולי לא הסכימו אז הערבים להקמת המדינה כי האוכלוסיה בצד שלהם לא היתה מגובשת כמידת גיבושו של הישוב היהודי. אולם כדרך שקורה בתהליכים מסוג זה, המאוחר משפיע על המוקדם, התנועה הלאומית של הערבים הפלשתינאים הלכה והתגבשה מאז, ותהליך זה נמשך ומתעצם.

קו הרציפות. לא מתוך מומחיות בתרבות ערב אלא מתוך התבוננות בדרכן של תנועות לאומיות ושאיפותיהן ניתן להבחין, כי במקרה שלפנינו התהליך גיבש את נושאו: במציאות היהודית היה קיים נושא – העם היהודי, על ההיסטוריה שלו ועל מורשתו – והוא אשר הקפיץ את עצמו למעבר מאמנציפציה לאוטו-אמנציפציה. גם כאן התהליך משפיע על הנושא ולא תמיד השפעה לטובה. אולם קו הרציפות נמשך בעיקרו מן הנושא של התמורות, שהוא עצמו חולל, גם כאשר המציאות סביבו כפתה עליו את הדרישות לתמורות.

דבקות במטרה. לגבי הערבים שנועדו להיות השותפים בהקמת שתי מדינות על-פי תכנית החלוקה, אפשר לומר כי ההתנגדות לציונות ולגילומה במדינת ישראל היתה הגורם המניע, ואולי המניע המכריע, בהתגבשות תנועה לאומית למען יעד שניסר בחלל האוויר ולא היה לו נושא. אך בתהליך זה של התגבשות תנועה לאומית פלשתינאית מילאה הציונות לא רק תפקיד של מוקד התנגדות אלא גם, בשיעור לא מבוטל, תפקיד של מרכז לחיקוי: העם היהודי הגיע למקום שהגיע משום דבקותו במטרה. הדבקות במטרה הועתקה לתוך המציאות הערבית לא רק כגורם מניע בכיוון של מאבק אלא גם כדגם: אם היהודים הצליחו, כי אז אפשר שיצליחו גם אחרים, מה גם שיש להם תמיכה כפולה, זו של מדינות ערב וזו של הלך-רוח מודרני בכיוון עצמאות לאומית, שהיא עצמאות בגיבוש מדינתי. גם אם הציונות היא מרכז של חיקוי אין היא מביאה לביטולה של לאומיות ערבית, אלא דווקא לתגבורה. מעגל הקסמים של היחסים מתבטא בכך שככל שההתנגדות שלנו גוברת, גוברת גם התנגדותם שלהם. האפשר להתיר מעגל זה?

הכרעת הגורל. אולי קיננה בלבותיהם של אנשים הציפיה לשקם את המציאות ההיסטורית על-ידי שיבה למצב ששרר לפני שמיפסנו, מצדנו, את תכנית החלוקה. כלומר, כינון מדינה יהודית בארץ-ישראל כולה. תקווה סמויה זו קיבלה את חיזוקה, תמריצה ותאוצתה אחרי מלחמת ששת הימים. הנסיון לבטל את תכנית החלוקה עלה כיעד מפורש בתוך הציבור בישראל. וחלק לא קטן בתמורות שהתחוללו בחברה מקורן בנסיון זה. הטעות ההיסטורית שלנו היתה בעצם ההידרשות למגמה של שינוי ההיסטוריה בישראל – לא על-ידי חיזוק הגיבוש החברתי והרחבת העליה – אלא על-ידי חתירה לחידוש בסיסה תוך שיבה למצב המדיני שלפני הקמת המדינה. הטריטוריה היתה ליעד, ומגמה זו הסיחה את הדעת ממכלול החיים ומעיצובם. השאיפה הטריטוריאלית לוותה בתגובה של הערבים, שהתנגדו למדינת יהודים בחלק של ארץ-ישראל, קל וחומר בארץ-ישראל כולה. התנגדותם מלווה בציפיה שמדינת ישראל, כל עוד היא נשענת על בסיס טריטוריאלי רחב, המכיל מרכיב ערבי כה בולט במספרו ובמשקל הנלווה אליו, תוסיף להזין בתוכה את גרעיני ההתפוררות של עצמה. בלשון אחרת: אל ההתמודדות עם המדינה נלוותה גם ציפיה להכרעת הגורל – ובעניין זה נפגשים מסתמא שיקולים של חשבון דמוגראפי עם רקע-תרבות של הסתמכות על גורל, בתקווה שיאיר פניו בכיוון מסויים, שאינו כיוונו של הזולת.

אינטרס משותף. הנסיון להפוך את הקערה של המציאות על-פיה לא הצטמצם רק במלחמת דעות ואוריינטאציות ברקמה הפנימית של מדינת ישראל. נסיון זה לבש דמות בהקשרים רחבים יותר ואפילו בהקשר מרחבי. היו מניעים שונים להסכם קמפ-דיוויד ומניעים אלה היו רצויים, אולם, למצער במובלע, פעל כנראה גם המניע של הפניית המבט למצרים וויתור מרחיק לכת לה, משום שהאדמות שנכבשו ממצרים במלחמת ששת הימים, אין להן מעמד במרחב, תרתי משמע, של השאיפה לארץ-ישראל השלמה. להשלמת התמונה יש מקום לסברה, שנדמה היה כי ויתור למצרים ימנע ויתור על מה שקרוי שטחים או יהודה, שומרון וחבל עזה. כאילו התהליכים מתרחשים על דרך האיזון: אם ויתרת כאן, לא תהיה חייב לוותר שם. במקום הויתור האפשרי באו ההסדרים השונים בכיוון אוטונומיה, וגם זו לא יצאה אל הפועל.

אולי גם למצרים היה נוח להתמקד באדמותיה שלה; אולי שיתופה של ירדן במשא-ומתן היה מפזר את מרחב הויתורים ועל-ידי זה מצמצם את ירידת הויתור למען מצרים. אולי ממשלת מצרים וממשלת ישראל היה להן עניין שלא לשתף את ירדן במשא-ומתן זה, ללמדך כי רחוקים אפשר שיהיה להם אינטרס משותף.

הנסיון המודהים להימנע מהדרישות בכיוון של פשרה לגבי מה שסומן בחלוקתה של ארץ-ישראל היה גם המניע למלחמת לבנון, זו שלמרבה האירוניה היתה קרויה מלחמת שלום הגליל. המבט הופנה לצפון במקום למזרח. הנסיון לעקור את העוצמה המדינית מן הפלשתינאים שישבו בלבנון היה נסיון לגדוע ענף כדי לעקור עץ. שלום הגליל היה גם כסות לתחירה לשלמות הארץ, כאילו ביקשו לממש את הקירבה שבין שתי מלים אלה – שלום ושלמות. הכסות היתה הגנה על הנוצרים בלבנון, שהיו בלשון-כרוזות של המדיניות הישראלית „צפויים לשואה". לעולם תוסיף לתמוה כיצד אפשר היה להסב את המונח הרווי „שואה" על גורם אוכלוסיתי בלשונו.

האמנות של הנוצרים למגינים עליהם לא בוששה להיחשף. כשם שלא חזו מראש את התוצאות בתוך ישראל של מלחמה שלא היתה בגדר מפלט אחרון, כן לא חזו מראש את התוצאות בתוך לבנון. ומסתמא לא ירחק היום ומנתחי-תהליכים יעמדו על חלקה של מדינת ישראל בהעמקת ההתערערות ובחידוש מלחמת האזרחים בלבנון. אולם כיצד יוחזו תוצאות מי שהנאמנות לשלמות הארץ מוליכה אותו במעשיו: קנאות אין לה עניין בתוצאות. כל-כולה דבקות וכל-כולה פנאטיות, כלומר מקיש, כלומר שיפוטו.

עשיה מותרת. אכן, יד לנו לא רק במחדל שבהעדר עשיה אלא במחדל שבעשיה מיותרת. בין שאר התמיהות מצויה גם התמיהה על שמחוללי המחדל העשייתי הזה עדיין נמצאים בין מנהיגי מדינת ישראל, אף-על-פי שרוממות מנחם בגין בגרונם לא הלכו בעקבותיו ולא פרשו מרשות הרבים ומניזוסה. אנו למודי תלאות וניחנו כנראה גם בסבלנות, שלוואי היינו מגלים אותה בעניינים אחרים.

בריחה מהמציאות מבקשת לעצמה מפלטים ומקלטים. אולם התבוננות במציאות והפקת לקחים ממנה אי-אפשר שלא תובילנו להסקת מסקנה אחת: עלינו להגיע לפשרה עם הלאומיות הערבית הפלשתינאית. עניין זה מן הדין שיהיה היעד של המדיניות הלאומית של מדינת ישראל ויהיה בין מוקדי השאיפות של החברה הישראלית. גלוי לעין ש„שלום תמורת שלום" זו אמירה ריקה. כבר הביא קאנט בחיבורו „לשלום הנצחי" מדבריו של סנקה: „הגורלות מוליכים את הרוצה, גוררים את הסרבן".

כלום לא נישיב עם עצמנו ועם זולתנו אם נרצה להיות רוצים? ואיך הוא בגדר אמצעים בלבד.

הבכי והחשבון / חיים גורי

מהי המסקנה מכל זה? שאל צעיר ישראלי כתום דיון בשנים הרעות ההן. ומישהו השיב לו: „לא להיות קורבן ולא להיות רוצח"

עדותו של עד התביעה יוסף צ'רני היתה קטועה בבכי לכל אורכה. יש לשער כי הכין עצמו היטב להופעתו בפני בית־הדין בירושלים וגמר אומר בלבו להיות נחוש ומרוסן וזוכר ומדוייק ככל האפשר. אך משהחל את דבריו הצטרף אליהם הבכי ואז נשמעו הדברים הבוכים. לא פעם גבר הבכי על המלים הנאמרות ואב בית־הדין הניח לבכי לבדו לכלות עצמו, אין מלים. עד שאלה תשובה להאמר וחוזר חלילה.

כוחו שעמד לו לשרוד מטרבלינקה עזבו לא פעם בבואו לספר על המקום ההוא. לכן חזר והתנצל בפני השופטים ובפני בני משפחתו, שנכחו באולם, כאילו עדים הם לשברונו. אין זו בושה, ואין למר יוסף צ'רני על מה להתנצל.

קשה לדעת מתי בא אלינו הבכי ומדוע. ראיתי אנשים שעמדו בכל המסות והמוראים; בכל סוגי האימה והצער, ובכו רק לימים, אחר־כך, באיזו אזכרה, למשמע צלילי פסנתר או שיר שהושר. מחווה מביאה לא פעם לידי בכי, הזדהות לא צפויה, חסד השתתפות, פורקן כלשהו, ניסוח אחר. שיחזור הדברים אף הוא גורם לבכי, המסע לאחור, הזכרון העולה. די היה בזכר צמתה של אותה הקטנה כדי שיבכה שם.

היו גם תגובות אחרות. כאשר העיד במשפט אייכמן יחיאל דינור, ק. צטניק, הוא ביקש להגדיר בפתח דבריו את מהות ה„פלנטה" ההיא, זה ביטוי שלו, את משמעות „כוכב האפר". הדברים היו גדולים מכוח לבו, לפי הניסוח הזה. לכן צנח התעלף על הדוכן. אילו היה בוחר בדרך עדות אחרת, כרונולוגית למשל, כדרך רוב העדים, לא מן הנמנע כי היה זוכה להשלים את דבריו. אך הוא הקדים „אפילוג" ל„פרולוג" ובכך נטל על עצמו סיכון מיוחד. הוא ביקש לתמצת ולהכליל, לתת את נוסחתה של אושוויץ, ותוך גדולתו כסופר, ואולי דווקא בשל כך, שקע בעילפון עמוק.

בכיו של צ'רני הוא כה מובן עד כי פליאה היתה זו אלמלא נחנק מדמעות ואלמלא ענו לו פה ושם הדי בכי ממעבה האולם. פעם אחת בכה בשל הצירוף טרבלינקה־ירושלים. הוא הסביר לשופטים את התרגשותו הרבה באמרו: „עכשיו אני בטרבלינקה", משל החזירה אותו עדותו אל המקום ההוא, אל הזמן ההוא. אחר־כך נזכר כי הוא אומר את הדברים האלה בבית־המשפט בירושלים והשם ירושלים היכה בו בעוצמה אדירה כמידת משמעותו בחייו, שם, בגולה. „ירושלים", אמר, „ירושלים, התפללנו לירושלים שחרית, מנחה וערבית... אני בירושלים..."

וזה היה הרגע המאיר פתאום, כמו בברק, את מהות הדברים. ירושלים שופטת את טרבלינקה לאחר ארבעים וחמש שנים בפני אולם מלא עד אפס מקום, ותוך נאמן לעם ישראל בארצו, כאשר שאר בני ישראל מאזינים לו ברשת אלף או צופים בו בתקצירו המשודר מדי יום בטלוויזיה.

אני חושב כעת כי המשפט הזה, על אף ההבדל הניכר, עושה לרבים מקרב הדור הצעיר מה שעשה משפט אייכמן שנערך בשנת 1961 לאחיהם הבוגרים או להוריהם. היה משהו מוטעה ביחסם של כמה מ„ותיקי" המשפט ההוא כלפי האירוע הזה בתחילתו, כהגדרת עתונאי אחד: „משפט אייכמן לעניים". די בעדות אחת כדי להביא את הרבים מאד לחשבון הנפש. גם השאלה אם ג'ון דמיאניוק הוא אמנם, ללא ספק, „איוואן האיום" חדלה לרגע להעסיק אותך. אתה סומך על השופטים כי לא ירשיעו חף מפשע או איש אחר.

מה יעשו הישראלים בקולות האלה, במראות האלה? קשה לדעת. תהיינה כל התגובות האפשריות, כל ה„ריגורדציות" בנפש ובזמן. כבר ניתן לומר כי רבים יידעו יותר על תקופת ההשמדה וכי הדברים יבואו בתוכם כחלק מתרבות הזכרון.

★

זה זמן רב אבדה לישראלים תחושת היחד של החווייה הלאומית בשל המחלוקת המרה בשאלות ההווה: הסכסוך עם הערבים, שאלת ארץ ישראל, דת ומדינה, חברה ומשק, הגולה והארץ, תרבות וזהות ועוד... ולא פעם שואל איש את עצמו, אם כן מהו עם אם לא היחד הזה הקשור והזוכר והרוצה והאוהב בארץ הזאת? היחד יכול לשאת כל מחלוקת עניינית בשאלות החיים הקשות כל עוד הוא מעניק תחושת שותפות וגאוות השתייכות למערכת הזכויות והחובות של הישראלים. בשל הויכוח הקשה והמפצל את החברה הזאת נפגעו קשרי הקשרים. והנה באולם המשפט נעשו הצופים והמאזינים כמו דומים זה לזה, כמשתייכים לכלל ההוא שהיה אז בטרבלינקה.

אולי הצופים והקשובים יבחינו שוב במשמעות המלים. אין מדובר בניצולים בני ארצנו. הללו יודעים היטב את ההבדל. הם היו שם. ישראלים לא מעטים עסקו בשנים האחרונות בהגיית המלים. מתוך דבקות, שיש בה מידה מרובה של סירוף לא מובן, טרחו אלה לערוך גזרה שווה בין מעשה ההשמדה המתחוללת שם, בין תרושת המוות ההיא, לבין כמה מעשי פשע שנעשו בידי ישראלים בארץ או בסביבתה. זה חוזר בסיפורים ועל בימת התיאטרון ובדברי מורים ואנשי רוח עד אשר המלה „נאצים" התאזרחה כמלת גנאי מקובלת, כמטבע עובר לסוחר, במחלוקת ובשנאה. בא המשפט השני לארגן קצת את המושגים ואת הביטויים ולכנות דברים בשמם.

הישראלים הם אחרים מאד מגילגולם של היהודים ההם שעלו ב„אור גרמו רב היקוד". אך עוד חיים כאן אחרוני העדים משם וסיפורם חוזר וחוזר בבחינת „רע מאין באת". ובעוד דור אחד או מקצתו לא יעמדו עוד עדים על הדוכן. ישאר הזכרון בספרים, במסמכים, בתמונות, בסרטים, במוזיאונים, בסרטי־ההקלטה, באתרי המוות באירופה ובמה שתעניק לו התודעה הלאומית במרוצת הדורות. קשה לדעת מה יעשה „העולם" בסיפור השמדת היהודים בידי גרמניה הנאצית בתקופת מלחמת העולם השניה: יימשכו כנראה נסיונות ההכחשה וההשכחה. אך לא תתרחש קטסטרופה אטומית או כימית או ביולוגית והתרבות האנושית תימשך בגזע האדם הזה יש לשער כי סיפור טרבלינקה, ושאר ערי הרושה־המוות, יהיה חלק מהמורשת העובר בירושה. קשה להתנבא. יש אומרים כי הזמן העובר פועל תמיד לטובת הרוצחים ואשר היה הולך ומתרחק, הולך ומתעמעם, הולך ונשכח ועולם כמנהגו ינהג, עובר לסדר היום, בלי שתתרחש בהיסטוריה, במוקדם או במאוחר, תמורה המשנה את פניה בשל השמדת היהודים.

★

ב„פנקס ויטל" שלו, כותב יצחק קצנלסון בעניין זה, בדברו אל הרוצחים באירופה: „—— בהיותם הרשעים היהודים, מתוך חיים נתנו לכם את ספר־הספרים בעבר, את יצרים השוב. הבחות יצירתם, הטובים והיפים גם יחד, יצירה מתמרת, משתבחת בכל פעם ומגבירה חיילים מדור דור —— אתם שמתם עלינו מצור בתוך מיצר אך אנו כל זמן שהנשמה בקרבנו, העשרנכם, אישרנכם, נמכרנו לכם, לא בכסף כי אם מטוב לב, מתוך דבקות וחולשות, זו החולשה שבלב היהודי לאדם... מן המיצר קראנו לכם —— קול מצמרכם המיטרכם היינו —— אנחנו קול אלהים המתהלך בגנכם היינו. זה קולנו: איכה! איכה, האדם! —— אותנו לא אהבתם, לא ידעתם אותנו כמו שאינם יודעים את אלהים, אם כי ישנו והוא, חי בינותינו —— עתה הורגנו עם כולו על אבן אחת —— כלבים מצורעים הסיתם בנו, המה טרפונו. טרוף טורף יהודה. גם בתנתנתיסים טבולה ומגוללה בדמו לא הבאתם לו ליעקב אביו – שהמתם יעקב עם זקניו, המתם את ישראל סבא: הורגנו! אוי לכם שהורגנו!... —— בהיינו החייתכם ובמותנו עליידכם, ביחכם, נמיתכם, גבריתכם מן החיים... תקומה לא תהיה לכם ——"

יצחק קצנלסון, המקונן הגדול, היה משוכנע בעמקי לבו בעונש שיפקוד את גרמניה וב־28 באוגוסט שנת 1943 הוא רושם בפנקסו: „הן זה עם התועבה מזוהם הנפש יאבד, על כל מיליוניו יאבד —— בשל ישראל שאול תרד, בשל העם אשר הרגת משום שהיה כה קל להרגו, את כולו, על זקניו, נעריו, נשיו וטפו —— צל טרבלינקי, קבר ההרוג הגדול, קבר עם ישראל כולו – ילווה אותך שאולה, עם אשמדאים ונבזי כל היקום —— יד ישראל תהיה בך, יד האידיאה, רוח בית מדרשה תשרוף, רוח ישראל איתנה, רוח הנצחים, תהיה בך לכלותך, להכריתך מן החיים, גם זכר לא יהיה לך —— עם היטלר!"

★

לפני ארבעים וארבע שנים נכתבו הדברים האלה. העם הגרמני המכונה בפיו „עם היטלר" ו„עם אשמדאים" עולה כפורח על אדמתו במערב ובמזרח. וגם אוסטריה השותפה לטבח טובלת בשומן. גרמניה מוכרה ומקובלת ומחוזרת ומבוקשת ומן העשירות בעולם. וזו כבר „גרמניה האחרת" שמדינת ישראל מקיימת עימה יחסים הדוקים בחומר וברוח. ובקרוב יבקר בה גם נשיאנו כגומלין לביקורו של הנשיא הגרמני בארצנו. לגרמניה טוב. איש אינו מאיים על חייה והדבר לא יקרה לה אלא אם תפרוץ קטסטרופה גרעינית שתמחה במבול תבל ומלואה. טוב להם בעוד ישראל לוחמת על חייה. וקשה מאד לקבוע נכונה את תרבות הזכרון כאשר אין לפקוד עוון אבות על בנים ורבים משלהם באים הנה ורבים מבנינו נוסעים שמה. ונירנברג והדרה „ערים תאומות".

לא עמדנו בתביעת הנקם שציוו לנו רבים מההרוגים ההם כצוואה אחרונה, כצעקתה של צפורה בירמן מקיבוץ תל־חי בביאליסטוק באפריל שנת 1943: „ארור האיש אשר יקרא זאת וישוב למלאכת יומו. ארור האיש אשר יגיר דמעות וספר לנשמותינו ואמר: די —— לא תרגענה מנוח עצמותינו המרוסקות, הפזורות בכל קצווי אירופה, לא יהיה דמי לאפר גוויותינו הזרוע לרוח עד אם תנקמו נקמתנו. זכרו זאת ועשו: בקשתנו היא – וחובתכם היא".

נבואתו של קצנלסון, העגנותי מוורשה, משורר שנרצח, לא התקיימה ובקשתה האחרונה של צפורה לא נתמלאה. הדברים התרחשו אחרת מאד והם ידועים לכולנו בסוד הגילגול הישראלי ובחידוש העצמאות העברית כאן, בארץ ישראל, שתבעה את כל כוחותיו של העם המשנה כאן את מהות נקמתו. נערכו כאן המשפט הראשון והשני. שוב חשים אנשים כי כל גזר־דין שניתן ויינתן ממחיש רק את „אוזלת ידו של הצדק בקומו להשיב גמול" אך הם גם יודעים, כי „פרק המשפט והגמול אשר תולדות האומה היהודית לא ידעו עד כה עתיד למלא איזה ריקנות תהום לא אנושית שהיתה תבויה אי שם בהווייתו של העם היהודי ותולדות חייו ומיתותיו מאז לכתו בגולה ועד עצם היום הזה". דומה כי דברים אלה מפי נתן א' שנכתבו בשנת 1960, עם לכידתו של אייכמן, יפים גם לפרק השני של המסכת הזאת.

★

מהי המסקנה מכל זה? שאל צעיר ישראלי כתום דיון בשנים הרעות ההן. ומישהו השיב לו: „לא להיות קורבן ולא להיות רוצח". זו אחת מן המסקנות. היה חזק די הצורך כדי להגן על עצמך והיה אדם די הצורך כדי לשמור על צלם־האדם שבך, בכל עת ובכל מקום, בערנות פכוחה תמיד ובזהירות מופלגת ומתוך דבקות בדיבורה ההיא.

משפט דמיאניוק. הדילמה / יחיעם ויץ

ולמראה הגוויות להיוותר הגונים

מה לנו ולאותם סאדיסטים אטומים, מפלצות ומניאקים מטרבלינקה? והרי מנגנון הרצח הורכב ברובו מאנשים שמניעיהם היו, במידה רבה, טריוויאלים וקונפורמים, ש„בעד העלאת שכר, בעד כוכב נוסף על הכתפיה, היו מוכנים לעשות כל דבר בעולם, הכל" – כדברי חנה ארנדט, „פקידים מגולחים למשעי המהלכים על מרבדים עבים ורכים במשרדים מחוממים העוסקים באותו מבצע של גרירת כל ילד שנחבא בעליית גג או הוסתר במרתף", כדברי יעקב טלמון

בניגוד למה שסברו תחילה, משפטו של דמיאניוק זוכה לתהודה ההולכת וגוברת. הוא גם לא הופך להיות מהדורה שניה, רפליקה חיוורת, של משפט אייכמן שהתנהל לפני חצי יובל שנים. אולם למרות שנראה כי המשפט כבש לו מעמד ציבורי משל עצמו, ואולי דווקא בגלל זה, ראוי להעלות כמה הרהורים ביחס למשמעויותיו החינוכיות, הערכיות והציבוריות.

אכן, הצגת השאלה עצמה היא פרובלמטית. אחרי הכל מטרת משפט, כל משפט, היא לעשות צדק. אולם אין להתעלם מכך שיש משפטים, וזה שהוא מושא דיוננו ודאי נמנה עליהם, שמשמעותם חורגת מן התחום המקרי־משפטי, – והרי ההחלטה על עריכתו באולם ציבורי מעידה כי קיימת כוונה להפכו לאירוע מרכזי להעברת מסרים חינוכיים ואפילו אידיאולוגיים.

העדויות שנשמעו עד עתה התמקדו בתאורי אימה מהסוג המזוויע והמפלצתי ביותר. הן ציירו רוצח סאדיסט, צמא דם, שעינה ורצח מתוך תאווה, ואולי אפילו הנאה חסרת גבולות. מבחינת המשפט, עדויות אלה הן חשובות ורלבנטיות. „איוואן האיום" היה סאדיסט שפל שהזוועות הנוראות ביותר לא היו מבחינתו נוראות מדי. אולם, מבחינת הבנת משמעותה היהודית של שואת יהודי אירופה ומבחינת הבנת אימתה האמיתית, ההתמקדות בסוג זה של תיאורים הוא בעייתי מכמה בחינות.

הבחינה הראשונה היא ששואת יהודי אירופה מתייחדת לא במעשי הזוועה הסאדיסטיים שארעו במהלכה, אלא דווקא בטוטליות, בשיטתיות, בתכנון הקפדני – בהקמת מנגנון בירוקרטי שתפקידו היה להוציא לפועל צו אידיאולוגי שגזר כליה על כל יהודי באשר הוא יהודי. עיון בארוע כמו ועידת ואנזה, בו ישבו פקידים רמי דרג של הממסד הגרמני, ביניהם כאלה שלא היו נאצים ושהגיעו לממסד לפני 1933, ותכננו את פרטי הוצאתו לפועל של מבצע שאמור היה להביא להשמדת 11 מיליון יהודים, חשוב יותר להבנת משמעותה היהודית של השואה מסיפור הזוועה הנורא ביותר. אחרי הכל, בהיסטוריה האנושית נעשו מעשים אכזריים לא פחות ממעשי האיוואנים, אך בירוקרטיה מודרנית, יעילה, המוציאה לפועל את האידיאולוגיה האירראציונלית ביותר בצורה הראציונלית ביותר – זה לא היה. כדי להבין את השואה יש להבין לא רק את הסאדיזם אלא גם את הצירוף של טוטליות רעיונית עם טוטליות ארגונית, עליה כתב יעקב טלמון כי הביאה ש„לא נמצא לנידונים לכליה שופט אשר יוכלו להתדיין בפניו עם מרשיעיהם־משמידיהם ולתבוע את זכותם לחיות... ולא אלוה אשר אליו יתפללו כי יחוס על ילדיהם". הזוועה אינה מסייעת להבין את הטוטליות הזו. עודף תאורים שלה עלול להביא למודעות כי הם עצמם חזות הכל, עד לטשטוש הקו החשוב כל־כך התוחם בין עיקר לטפל, בין ייחודי לטריוויאלי, ועד לראיית ריטוש בטנים ורוצץ גולגלות את הנורא מכל. ואילו הנורא מכל היתה מכונת ההשמדה הבירוקרטית שפעלה ללא סייג אתי או אנושי.

למכונת הרצח היתה מטרה ברורה – להשמיד מקסימום אנשים במינימום זמן תוך שימוש באמצעים היעילים והחסכוניים ביותר. מבחינתה, מבחינת מפעיליה, מעשים סדיסטיים היו מקלות העלולים לחבל ביעילות פעולת גלגליה. בנאום חשוב ומפורסם שנשא הנריך הימלר באוקטובר 1943, דיבר הימלר על הסאדיזם ועל השחיתות כאויביו העיקריים של איש הס"ס המוציא לפועל את ה„דף מפואר בהיסטוריה שלא נכתב ולא ייכתב". האתגר העומד בפני איש הס"ס הוא להתגבר על נטיותיו הטבעיות, „רובכם יודעים מהי המשמעות", אמר, „כאשר מאה גוויות מוטלות ביחד, כאשר מוטלות 500 או 1,000. להחזיק מעמד בכך, ועם זאת, פרט ליוצאים מן הכלל שבחולשה אנושית – להיוותר הגונים, זהו הדבר שחישל אותנו". מבחינת המשמידים, ההשמדה היתה ביעור ביניים והשמדת חיידקים, ומשימה דתית־קוסמית עליונה וקדושה, ולקיחת חלק במשימה הקדושה נתפסה כאימפרסונלית, שאסור היה שמניעים אישיים – כמו גניבה או פורקן יצרים סאדיסטיים – יקחו בה חלק. לכן, טען הימלר – „אין לנו הזכות להעשיר את עצמנו ולו בפרווה אחת, בשעון אחד, במרק אחד, בסיגריה אחת". הסאדיזם היה איפוא תופעה שולית ומטרד, „מכשול פסיכולוגי", כלשון ההיסטוריון ראול הילברג, בדרכה של מכונת הרצח נטולת הפניות.

יהודי אירופה הושמדו ע"י מערכת בירוקרטית שאוישה, גם בחלקיה הרצחניים ביותר, לא רק על־ידי חיות־אדם כרטשות ילדים, אלא על־ידי אנשים „רגילים" ו„נורמליים". באמצעות הקשבה לתיאורים מצמררים, כמו העדויות המושמעות במשפט דמיאניוק, ניתן אמנם להגיע להזדהות עם הקרבנות, אולם, מה לנו ולאותם סאדיסטים אטומים ומטומטמים מטרבלינקה? אותם מפלצות ומאנייקים? והרי מנגנון הרצח הורכב ברובו מאנשים שמניעיהם היו, במידה רבה, טריוויאלים וקונפורמיים, עליהם כתבה חנה ארנדט כי „בעד העלאת שכר, בעד כוכב נוסף על הכתפיה היו מוכנים לעשות כל דבר בעולם, הכל". מי שיעקב טלמון תיארם כ„פקידים מגולחים למשעי, המהלכים על מרבדים עבים ורכים במשרדים מחוממים... [ועוסקים] באותו מבצע של גרירת כל ילד שנחבא בעליית גג או הוסתר במרתף". בהקשר זה ראוי להביא קטע מספרו של העתונאי וההיסטוריון הגרמני היינץ הֶנה על הס"ס: „העולם הפוסט מלחמתי הובל אל האמונה המוטעית כי הסאדיזם היה ביסוד תופעת ההשמדה ההמונית. המוציאים לפועל תוארו כיצורים לא אנושיים, כערב רב מפלצתי שהנאתו היחידה היתה הרס ורצח. זוהי תמונה פשטנית מדי". ד"ר אלה לינגנסדיינר, שהיתה אסירה באושוויץ, העידה: 'בקושי הכרתי איש ס"ס שלא הציל חיי מישהו. היו ביניהם מעט מאוד סאדיסטים. לא יותר מחמישה או עשרה אחוזים מהם היו פושעים מטבעם. היתר היו אנשים נורמליים לחלוטין... כולם ידעו מה מתרחש' ... העובדה המזעזעת, הגילוי המחריד באמת הוא כי השמדת היהודים הוצאה לפועל ע"י אלפי אנשים מכובדים... שהפכו את הרצח למלאכתם הרשמית ועדיין, מחוץ לתפקיד, ראו עצמם כאזרחים רגילים החייבים בציות לחוק ושלא היו מסוגלים אפילו לחשוב על סטיה מנתיבה־הנוקשה של המידה הטובה".

ההתמודדות המהותית אינה איפוא בצפיה בקשר בין הזוועתי לזוועתי, צפיה שהיא קשה אך לא פרובלמטית, אלא דווקא בעיכול הקשר בין השגור, היום־יומי, האנו־ראתה, לבין הזוועה. בהפנמת המודעות כי הקו התוחם בין הבנאלי לבין הנורא מכל מיטשטש לחלוטין ואפשר שכלל אינו קיים. בסיפרה על פרנץ שטנגל, מפקד טרבלינקה וסוביבור, מתארת גיטה סרני את תהליך ההשחתה כתהליך מתמשך, תהליך שיכול לדרדר גם אנשים כמו השחקן הקומוניסט, גיבור הסרט 'מפיסטו', וכמו הפרופסור לפילוסופיה מאוניברסיטת פרנקפורט, גיבור המחזה 'טוב'. ההאזנה לעדויות על רשעותם המפלצתית של איוואנים למיניהם אינה מעלה את השאלות האתיות, הערכיות והחינוכיות החודרות לתהום שעיון במבצע הבירוקרטי ששם הצופן שלו היתה „הפתרון הסופי", חייב להעלות.

השאלות הקשות אינן נוגעות לאיוואנים למיניהם אלא לפקידי הדרייכסבהאן, הרכבת הגרמנית, למשל. איש רכבת טיפוסי הוא אדם שכל חייו קשורים ברכבות, כותב ההיסטוריון ראול הילברג. רבים מהם התחילו לעבוד במקצועם לפני 1933 והמשיכו לעבוד בו אחרי 1945, „הנאצים לא הפסיקו את דרך התקדמותם ולא השפיעו על אישיותם". אולם הרכבות, אותם תפעלו, „לא מלאו תפקיד שולי, אלא עמדו בלב ליבה של הפעולה", ממשיך הילברג, „שנה אחר שנה הובילו מיליוני יהודים אל המוות המסתורי, שם ניתן היה לחסל את הקורבנות בשקט, ללא עדים סקרנים ומצלמות. הרכבת הרייך המשיכה, בתנאים הולכים וקשים, כמעט ללא הפוגה". אותם אנשי רכבת, היו „אנשים יציבים ולא רובוטים חסרי מוח"; כאנשים משכילים היו מסוגלים להבין את משמעות מעשיהם ובכל־זאת „מלאו את תפקידיהם ללא התחשבות, ללא הפוגה ובצורה הרקנית". (הילברג 'הדרייכסבאהן וחלקו בהשמדת היהודים'. ילקוט מורשת, כ"ד). עיון בפעילותם הרקנית של אותם פקידי הרכבת מהוגנים עשוי להביא אותנו להתמודדות עם המסקנה האיומה שהרוע אינו נחלתם של שולי הביבים אלא רובץ לפתחו של לב הסדר הבורגני, וכי ההשמדה לא היתה אירוע איזוטרי המתוחם למקום מסוים ולאנשים מסוימים. ומבחינה זו משמעות מצעד הזוועות בבנייני האומה אינה התמודדות עם הרוע אלא דמוניזציה שלו ותיחומו לאיזה שוליים מרוחקים ונדחים של ההוויה האנושית.

שישי־אישי/אהוד מנור

רפסודיה ב„תכלת"

לבד מהמוסיקה המושלמת בפסקול הסרט „דקה לחצות", הוא מצייר את חיי הג'ז באותנטיות מלאה. כך תיארו לעצמם מי שלא ראו את מועדוני הג'ז של פאריס בשנות ה־50: ערפל כחלחל של עשן סיגריות וצלילי טנור־סקסופון המטיילים לאורכו של חוט השדרה שלך

דקסטר גורדון. כמו שמלאכי אלוהים מנגנים.

לסרט „דקה לחצות", המוקרן עתה בקולנוע „תכלת" (המחודש) בתל־אביב, יש מעלות רבות שבזכותן כדאי לראותו; אך מעלתו העיקרית, בעיני, היא הופעתו של נגן הסקסופון דקסטר גורדון בתפקיד הראשי. גורדון מנגן כמו שמלאכי אלוהים מנגנים, אם הם מנגנים, אך את ההצגה גונב משחקו או ליתר דיוק, נוכחותו.

מסתבר שגורדון בן ה־63, שזו לו הופעתו הראשונה בסרט קולנוע, מועמד לפרס ה„אוסקר" על משחקו ב„דקה לחצות", אך כיוון שידה של האמנות היא, בדרך כלל, על התחתונה באירוע השנתי הזה לקידום מכירתם של סרטים, תהיה זו הפתעה גדולה באמת אם יזכה דקסטר גורדון בפרס שהוא ראוי לו ללא ספק.

דקסטר גורדון היה מוסיקאי מבוקש ולא מבוקש, לסירוגין, במשך עשרות שנים. מאז שנת 1945 התמכר להרואין ונגמל, פעמים רבות. מלחמתו האבודה בהתמכרות הוציאה אותו ממחזור הנגנים הפופולריים בתחילת שנות ה־50, כאשר הוטל עליו עונש מאסר בבית־כלא אמריקני. באמצע שנות ה־60 לקח פסק זמן בבית־כלא צרפתי.

כאשר בסוף שנות החמישים נלקח ממנו רשיון העבודה שלו במועדוני הג'ז של ניו־יורק, החליט, לראשונה בחייו, לעזוב את אמריקה. לאחר עונה סוערת במועדון הג'ז הלונדוני הנודע של רוני סקוט, נדד ברחבי אירופה ובסופו של דבר התיישב בקופנהאגן, שם בילה ארבע עשרה שנות גלות שנשאה אופי של מסיבה בלתי פוסקת.

לפני כעשר שנים חזר לניו־יורק והוחתם בתרועת יחסי־ציבור גדולה על־ידי חברת התקליטים „קולאמביה". שופרי החברה ידעו לספר על הג'ז שמצא את מלכו החדש. בתי המלון בהם התאכסן נעשו [illegible] רע", חברת „קולאמביה" העדיפה להשקיע את כספה באמן יציב יותר, כמו וינטון מרסאליס. „קולאמביה" העניקה לגורדון מתנת פרידה בצורת תקליטון־חג־מולד, שעל עטיפתו נראה נגן הסקסופון הנפלא הזה מחופש לסנטה קלאוס. בהקלטה עצמה אפשר היה לשמוע את שיכרותו.

בשנות ה־80 נפוצו שמועות רבות על גורלו. שמועה אחת אמרה שהוא מאושפז במחלקה לטיפול נמרץ ושמועה אחרת טענה שהלך לעולמו. ידיעה קצרה שהופיעה בעתון אמריקאי היתה דווקא מרויקת: דקסטר גורדון שוהה במכסיקו ושם הוא מקבל טיפול בדיקור והצמחי מרפא, ומרבה לשבת בגן שטוף שמש.

היה זה הבמאי הצרפתי ברטראן טברנייה אשר השיב את גורדון בחזרה אל כדור הארץ, כאשר הציע לו את התפקיד הראשי בסרט „דקה לחצות"; תפקיד של נגן סקסופון אמריקאי שחור הגוזר על עצמו גלות פריסאית.

אותו נגן, דייל טרנר (דמות פיקטיבית שהיא מעין תרכובת של הפסנתרן באד פאוול והנגן הסקסופון לסטר יאנג), אוהב מוסיקה, נשים ואלכוהול, אך הבקבוק מנצח. הוא מנגן ושותה עד שהוא פוגש במעריץ ג'ז צרפתי צעיר, פראנסיס, המעניק לו מיקלט בביתו ואף מצליח ל„יבשו". כשדייל מתפתה להזמנה מניו־יורק מצטרף אליו פראנסיס, אך הג'ונגל העירוני של סוכנים ואמרגנים זריזי לשון (במאי הקולנוע מרטין סקורסיזה מצטיין כאן בתפקיד אמרגן ניו־יורקי אפל), מעורר בו שאט נפש והוא חוזר בגפו לפריס.

לבד מהמוסיקה המושלמת בפסקול הסרט (גם את התקליט, שראה אור בהדפסה ישראלית, אסור להחמיץ), מצייר הסרט את חיי הג'ז באותנטיות מלאה. כך תיארו לעצמם מי שלא ראו, כמוני, את מועדוני הג'ז של פאריס בשנות ה־50: ערפל כחלחל של עשן סיגריות וצלילי טנור־סקסופון המטיילים לאורכו של חוט השדרה שלך.

הסרט מאיר את אחד הפרדוקסים העצובים בהיסטוריה של הג'ז: רבות מן הבולטות בדמויות הג'ז האמריקני בחרו לחיות בגלות, החל מסידני בשה, בשנות העשרים, ועד ג'והני גריפין בשנות השמונים. הצרפתים הוכיחו שהם מיטיבים להעריך מהאמריקאים את אמנות הג'ז.

„באמריקה", סיפר דקסטר גורדון, „היה הג'ז בתחתית הסולם האמנותי, להוציא חוג מצומצם, ואילו באירופה הרגשת כמו „אמן". עד שהגעתי לקופנהאגן לא קיבלתי מימי זר פרחים".

מקורות הפרנסה באמריקה הרוק־נ־רולית של סוף שנות ה־50 הצטמצמו, ואילו אירופה היתה צמאה לג'ז ולהופעות חיות. באירופה התפתחה גם תעשיית תקליטי ג'ז ענפה, ואחדות מן החברות המובילות בעולם ממוקמות היום בגרמניה המערבית, בדנמרק, בשווייץ ובאיטליה.

אלא שעל אף קבלת הפנים החמה לה זכו המוסיקאים השחורים באירופה, הם היו אבודי געגועים לביתם ולחבריהם בארה"ב.

דייל טרנר, כפי שמגלם אותו דקסטר גורדון מקרין הדרת כבוד מלכותית רווית טרגיות [illegible]. לגורדון יש נוכחות מהממת. הוא מהלך ומדבר כמו ענק [illegible], כמו הורבה [illegible], כמו תמצית חיי הג'ז.

ישראלי בהודו / איריס קלקא

יומן דרכים

אף שקשה לזהות בהודו של שנות ה־80 את זו שתיעד קרליבך, לפני 30 שנה, בספרו, הוא אינו לוקח ממשנותיהם של אלה שהמציאו תלי־תלים של הסברים. לשיטתו, רק השהות במחיצתם של אנשים והאזנה לדבריהם צופנת את המפתח להבנתה של תת־היבשת ההודית

יש להניח כי שינוי מופלג חל בהודו במשך שלושים השנים האחרונות. אם לשפוט על־פי ספרו של קרליבך היתה הודו של שנות החמישים מעין היפוך של המערב, תת־יבשת הפועלת על־פי הגיון אחר, הגיון הנשגב מתבונתם של האירופים. במה שקשור לשיפוט ערכי של אותו הגיון ואותה פילוסופיה מהלך קרליבך בין הטיפות. אין הוא בא להלל או לגנות את שלל התופעות בהן נזדמן לו להתבונן, אך להשאר פטור בלא כלום אין הוא יכול; והשקפותיו שלו מבצבצות בקושיות שהוא מציב לפני מארחיו. אותן הקושיות המרכזיות העוברות לכל אורך הספר, שאיננו שייך באופן חד־משמעי לז'אנר ספרות המסעות, מתייחסת להגיון הפנימי של משנתם של ההודים: בענייני דת, חברה או מדינה. ובעצם, בכל עניין הנוגע לאדם וליקום. נסיונו של קרליבך להבין את מה שנראה לכאורה כבליל של אמונות ודעות הוא בראש וראשונה נסיון כן ואמיתי של אדם, שגם אם אין הוא נטול דעות קדומות, עדיין הוא מוכן לשנות כל תפיסה ודעה שלו, ובלבד שימצאו לו הראיות המתאימות.

קשה לזהות בהודו של שנות השמונים את זו של קרליבך. התחושות שהודו מעוררת, וגם משהו מהמראות והניחוחות שהיא מדיפה, כל אלה מוכרים ותועדו לעייפה על־ידי מגוון מרשים של סופרים ואנשי רוח, החל בו. ס. נאיפול וכלה בפאזוליני. יחד עם זאת, קולם של הדוברים, אלה שאותם מצטט קרליבך, איננו מוכר ואיננו עולה בקנה אחד עם סוג ההתבטאויות השגרתי. מעולם לא נתקלתי, למשל, בהודי משכיל שיהלל את האספקטים הפוליתאיסטיים של ההינדואיזם ויגנה את המונותאיזם; כל מונותאיזם, כמשנה דוגמטית הפוסלת חשיבה עצמאית. ההודי המשכיל (המיעוט דובר האנגלית ייחשב כאן למשכיל) של שנות השמונים יאמר, כי ההמון אינו מבין את הדת האמיתית של ההינדואיזם, ולעולם לא יתקוף דתות אחרות.

את ספרו של קרליבך קראתי כמה שנים לפני שהגעתי להודו, ומאד התרשמתי מעוצמת התיאורים ולשונם העשירה, וממה שנראה כאבחנות דקות ומעמיקות. שני ביקורים בהודו [illegible] קרליבך אינו מצליח לגעת בלב ההוויה ההודית, ודוגמה לכך הוא נסיונו הכן והפתוח להבין את קדושתה של הפרה. „תחילה אף אני האמנתי שההודים סוגדים לפרה", הוא מסכם, „עתה אני מבין שלא היא; אין הם סוגדים לאדם". רוצה לומר, התגלמות החי בגוף זה או אחר איננה בעלת חשיבות מהותית. הפרה של היום היא הברהמין של המחר, והברהמין (או, לצורך זה, כל הודי) לא יבוזו או יפגע בבעלי־חיים אם רק מפני שצורתו אינה דומה לדמות אדם. וגם, מוסיף קרליבך, תפיסת העולם של ההודי איננה אנתרופוצנטרית. האם האדם איננו עומד במרכז, הרי שנשאר מקום רב לכבד ואף להעריץ את החי.

בנושא זה, כמו גם בנושאים אחרים, אין קרליבך לוקח ממשנותיהם של אלה שהמציאו תלי־תלים של הסברים: לשיטתו, רק השהות במחיצתם של אנשים והאזנה לדבריהם צופנת את המפתח להבנתה של תת־היבשת. יש שבני־שיחו חוזרים על רעיון מסוים, ויש שהם חלוקים בדעותיהם. במיוחד שב ועולה, בשיחות שהוא מנהל, מעין רגש עליונות שחש ההודי כלפי המערב החומרני, וכלפי אותה דמות חד־ממדית של האדם המערבי. אלא שעמדותיו של ההודי כלפי המערב היו, כנראה תמיד, מלאות סתירות. ההודי בז לחומרנות, גם אם הוא אץ לקנות אבזרים חשמליים, מאלה שכיום מתיר רג'יב גאנדי לייבא. הוא מעריץ את העוצמה הטכנולוגית של המערב, ולפיכך מתקנא בהתפתחות המדהימה של יפאן בתחום זה.

ספרו של קרליבך מבטא את תקוותה הגדולה של הודו העצמאית בראשית דרכה, פחות מעשור לאחר שקיבלה את עצמאותה ומותו הטראגי של מהטמה גאנדי, ומשרטט מעין תמונת מצב רוחנית־קיומית המנסה לקשר בין המורשת העשירה של העבר לבין המציאות הקשה של ההווה. התמקדותו בתכנים אלה מסיטה אותו מדיון רציני והעלאת שאלות בנושאים חברתיים־פוליטיים. דיון בכת הטמאים, שהמהטמה הדגול ניסה לרומם וכינה את בניה בשם ילדי האלוהים, איננו יכול להיות שלם ללא התייחסות למעמדם של הטמאים ויתר הכתות הנחותות (אם להשתמש בלשון המחוקק ההודי).

אלמלא היה קרליבך אורח רשמי של הודו, כי אז ייתכן שהיה נחשף להודו האמיתית, שאותה חיפש ותיאר ביראת כבוד גדולה. קשה שלא להתרשם כי הדוברים (לא כולם) היו ערים למעמדו של האורח ולתפקידם ההסברתי בהקשר זה. אגב, ההודים היו הינם מודאגים מתדמיתם במערב. הם טענו בעבר, ומשפט זה חוזר פעמים רבות לאורך הספר, כי „אתם האירופים אינכם מבינים". קרליבך, כפי שציינתי, מנסה ואף מצליח להשיל מעליו דעות קדומות, אך תיאוריו לעולם חותרים לשוות את הודו כניגוד מושלם של המערב, כאילו יחס הניגוד מיטיב למצות את הוויתה. „במזרח יש המונים רעבים ומאמינים, בריות בלתי־אלימות מטבען, אולי אף נכנעות; והיפוכו נמצא במערב". אין הכוונה כאן לומר, כי הודו איננה שונה מהמערב, אך הכללה מעין זו לא תעזור למי שמנסה להבין מדינות אחרות במזרח, [illegible]

„הודו – יומן דרכים", מאת עזריאל קרליבך (מהדורה מחודשת), 266 עמ', הוצאת מעריב.

עם היד על הדופק, מקום חדש / רותם בר

שולחנות קבועים

הרעיון היה לפתוח מועדון שהאמנויות יתפסו בו מקום ראשון, לא עשירי. „משוררים קוראים אצלנו שירה בלי גימיק של רקדנית בטן"

אודי אלוני נשמע קצת מודאג. רק שלא יחשבו שהוא סנוב או שהמקום שלו אקסקלוסיבי. „במקום לעשות אמנות לעם, אנחנו מנסים להביא את העם לאמנות", הוא אומר ומיד צוחק, שמא יקחו אותו לגמרי ברצינות.

אלוני, הבן של שולמית, קופץ באמצע המשפט מהכסא ליד הבר, רץ ללחוץ יד, לטפוח על שכם, לבדוק את האורות בגלריה. „שמעון, תעשה לי טובה ותסלק את הצמודים האלו מפה. פשוט בושה וחרפה", הוא אומר ותוקע בדל סיגריה בעציץ מדובלל.

„בוגרשוב", גלריה ומועדון אמנות. הצלחה מסחררת. כדי להגיע לשם צריך לחפש, עד שמוצאים את השלט המצטנע. אחר־כך צריך לרדת הרבה מדרגות. על הדלת בחוץ כתוב „בא לשמור על השקט". בפנים שולחנות עץ ושיש ורוד ואווירה תל־אביבית טיפוסית. אפשר לשמוע שם משוררים קוראים שירים, ואחר־כך לשתות ערק, לאכול תפוחי־אדמה אפויים ולצחוק עם החברה. מקום שכולם מכירים את כולם, אפילו את הברמן והמלצרית הגרמניה והסבתא.

יום שני, כמעט אחת עשרה בלילה. כחמישים איש החליטו לוותר על „בשידור חוזר" בטלוויזיה או על הצגה שניה בקולנוע, לטובת הרצאה של יוסי מר־חיים. מר־חיים עומד לפני הקהל, מדבר על ג'אז ומציג סרטי וידיאו. הסידרה שלו התחילה ב„בוגרשוב" לפני פחות מחודש וכבר יש לו קהל מעריצים קבוע – יש אפילו כאלה שכותבים לו מכתבי אהבה על מפיות נייר דקיקות. בימי שלישי באים מעריצים אחרים לשמוע את מאיר ויזלטיר או את יוסף שרון קוראים משיריהם. בלילה, מאוחר יותר, יבואו סתם חברים של אודי, לשתות ולקשקש על מצב האמנות בארץ או על המחסור בדירות במרכז תל־אביב.

„בלילה אני באה לשתות ולשמוע מוסיקה", אומרת אחת מהקבועות, „וביום אני מביאה את הבנות שלי לאכול צהריים. הפתרון המושלם לאמא גרושה מתל־אביב".

כששואלים את אודי אלוני למה הוא פתח את „בוגרשוב", הוא צוחק ואחר־כך נאנח, „אני, את מחזירה אותי אחורנית". שלושה חודשים אחורנית, ליתר דיוק. הרעיון היה לפתוח מועדון שהאמנויות יתפסו בו מקום ראשון, לא עשירי. „משוררים קוראים אצלנו שירה בלי גימיק של רקדנית בטן", מצהיר אלוני. מלבד שירה ומוסיקה יש ב„בוגרשוב" גם „ערבים" על ארכיטקטורה, ספרות ואמנות. בחדר השני במרתף, בגלריה, מתחלפת תערוכת יחיד של ציירים צעירים, לפעמים תערוכות היחיד הראשונות שלהם: ריתי אלמוג, מיכל היימן, אך גם פנסי ותמר גטר. גלריה עם היד על הדופק.

יום רביעי, חמש אחר הצהריים. מפגש עם להקת „סמרטוט" מנוהה צרק. במבט ראשון קשה להבדיל בין האמנים לקהל. הרבה אנשים בני 20 ו־30 לבושים בשחור. שותים בירה או קפה שחור ומנופפים לשלום לכל מי שנכנס. ישנם קצת קשיים עם פס הקול בווידיאו של „סמרטוט", אבל מנהיג הלהקה, חזי המעגל, לא נראה מודאג במיוחד. יש לו זמן. חוץ מזה, אודי אלוני לא הגיע עדיין. „מה איכפת לו מ„סמרטוט"", רוטן חזי. בשש מצליחים לסדר את הקול ועל המסך מופיע כוכב הלהקה כשהוא עירום לגמרי. הוא מתקלח, מקלל, מדבר אנגלית ועברית, מנסה להתגלח בלי ראי. הסרט חוזר שוב ושוב על אותם קטעים והתוצאה מצחיקה ומרגיזה במתכוון. הרבה צחקוקים בקהל. אנשים יוצאים ונכנסים בחופשיות, לוחצים את היד של חזי.

לפני עשרים שנה היה במרתף הזה בדיוק, ברח' בוגרשוב 60, מועדון פוליטי של מק"י. אחר־כך היה המקום סגור הרבה שנים עד שבנובמבר פתח אודי אלוני את הדלת ומצא פלקטים של סטלין מעלים עובש. לפעמים ותיקי מק"י נקלעים למקום, מציצים פנימה ונאנחים. זה כבר לא מה שהיה פעם. במקום דיבורים על המהפכה מדברים פה עכשיו על מוסיקה מודרנית ועל המחיר של מעבד התמלילים. וזמנים אחרים.

מאוחר בלילה מורידים וילונות, כדי לא להפריע לשכנים. שמעון, כוס ברנדי נצחית ביד, יוצא מאחורי הבר ומתיישב ליד חברים בשולחן צדדי. אודי אומר שלום ורץ הביתה למשפחה. המלצרית הגרמניה רוקדת קצת ליד הבר. בשולחן כפול במרכז החדר יושבים הקבועים: יאיר גרבוז, גילי מירסקי, דן ראור. מדי פעם מישהו קם, כוס ערק ביד, ועובר לדבר עם חברים בשולחן אחר. זוג ליד הבר מתנשק מעל צלחת סלט. דיוויד בואי שר ברקע על נערה סינית. האמא הגרושה מתל־אביב גומרת את הבירה, מציצה בשעון וקמה ללכת. צריך לחזור לבנות בבית ובכלל מחר יום עבודה רגיל.

מחר בערב היא תחזור לשולחן הקבוע, תשב עם החברים ותשמע את יוסי מר־חיים מדבר על מוסיקה. רק שלושה חודשים וכבר יש שולחנות קבועים ב„בוגרשוב".

להיט בן 50 / דליה שרון. לונדון

רוכבים על הצלחה

ג'ונתן לין מחדש בתיאטרון הלאומי בלונדון את המחזה „שלושה אנשים על סוס", שהיה בשנות ה־30 להיט על בימות לונדון וברודווי

העלאה מחדש של להיט משנת 1935 איננה מתכון בטוח להצלחה. במאים רבים נכשלו בכך שלא סיגלו עצמם לסגנון ולקצב שהשתנו ומחזות רבים וטובים שלא הותאמו לשינויים ירדו מעל הבמה תוך ימים ספורים. תחושת „דופק" הזמן היא אחד הדברים החיוניים להצלחת מחזה. ג'ונתן לין („יס מיניסטר") התברך בתחושה זו.

לקראת יום הולדתו ה־100 של המחזאי ג'ורג' אבוט (ב־25 ביוני השנה) העלה התיאטרון הלאומי, בבימויו של ג'ונתן לין, את הקומדיה, שכתב אבוט יחד עם ג'והן סֶסִיל, „שלושה אנשים על סוס". ב־1935 היתה הקומדיה להיט בברודווי, קיבלה ביקורות נלהבות ולא ירדה לפני שהגיעה להצגה ה־800. ב־1957 היתה „שלושה אנשים על סוס" לסרט טלוויזיה, בהשתתפות ג'והני קארסון וקרול באנינג, ואחר־כך גם זכתה לעיבוד מוסיקלי.

ג'ורג' אבוט זכה בתקופת עבודתו הארוכה בשישה פרסי „טוני". מחזהו הראשון, „ראש המשפחה" נכתב בשנת 1912. מאז כתב כ־50 מחזות ומחזמרים, ביניהם „שלושה אנשים וסוס" „על בהונותיך" (נכתב עם רוג'רס והארט ב־1936), „היכן צ'רלי?" „אילן גדל בברוקלין", „משחקי הפיג'מה" (נכתב עם ריצ'רד ביסל ב־1954). לצד עיסוק בכתיבה היה אבוט שחקן ובמאי. כשמלאו 50 שנה לעבודתו בתיאטרון, פרסם את „מר אבוט" – האוטוביוגרפיה שלו. הוא נודע ביחס החם והאבהי לשחקנים צעירים. בהצגות שביים הקפיד לשמור תפקידים לשחקנים צעירים ומתחילים. את חיוניותו מדגים גם הסיפור הבא. לפני ארבע שנים, כשהיה בן 46, טילפן לארווין ברלין (שהיה אז בן 95) וביקש לכתוב מחזה חדש לשירים של ברלין שלא הועלו עדיין על הבמה. ברלין אמנם ענה לו, כי אין הוא נלהב לעבוד על מחזה חדש, אך סיפר כי נהנה מאוד לעבוד עם אבוט במחזמר „קרא לי מאדאם".

הקומדיה „שלושה אנשים וסוס" מזכירה את „ברנשים ותתיכות" ושאר סיפוריו של דיימון רניון – אגדות ניו־יורק של שנות השלושים. הברנשים מתהלכים בעולם הפשע ואף־על־פי שהם מהירי חימה וקשוחים יש להם לב רך ואנושי. הצופה אינו יכול שלא לחבב אותם. התתיכות הן תמימות ושומרות אמונים ובאות על שכרן – מעילי פרווה, שמלות נוצצות או תכשיטים.

הדמות המניעה את הסיפור היא דמותו התמימה של ארווין טרוברידג' („גשר הגיר" מגולם בכשרון רב ג'פרי האטצ'ינגס). טרוברידג' הוא איש הגון, אשר מוציא את לחמו בכתיבת חרוזים סנטימנטליים לכרטיסי ברכה. את זאת הוא עושה בכשרון רב ותמורת משכורת עלובה. אך לארווין יש סגולה מיוחדת – הוא מצליח לנחש את תוצאותיהם של מירוצי הסוסים. את התוצאות, כתחליף לפתרון תשבצים, הוא נוהג לרשום בפנקסו, כשהוא נוסע באוטובוס מן הפרבר הביתה. ארווין בעצמו אינו מהמר. בפעם היחידה שהימר (בסכום פעוט), הפסיד את כספו.

המחזה מתחיל באווירת הבוקר, כאשר אשתו מגלה בכיס החליפה, שארווין מבקש למסור לניקוי, פנקס ובו שמות ומספרים, שהיא מפרשת כשמות נערות ומספרי הטלפון שלהן. היא מטלפנת לאחיה, סוחר בנכסי דלא־ניידי ומספרת לו, תוך דמעות, על הגילוי. ארווין מצליח להרגיע את אשתו ואחיה כי מדובר רק בסוסים ובתוצאות המירוצים אך אח מאשים אותו גיסו כי הסתיר את ההון שצבר במשך השנים כתוצאה מזכיותיו.

ארווין יוצא מן הבית ובמקום ללכת לעבודה, נכנס לבר, להטביע את יגונו במשקה. הוא פוגש שם שלושה מהמרים מקצועיים – פאטסי, צ'ארלי ופרנקלין – שהמזל לא האיר להם פנים לאחרונה. המהמרים מגלים שהשיכור שלפניהם

ברנשים, סוסים, מירוצים וליבוביצ'ים

בודד בבית־מלון. יותר מכל מוטרד ארווין מכך שלא יוכל לסיים באותו יום את כתיבתם של 67 החמשירים שהתחייב לכתוב לכבוד „יום האם". הוא חושש פן יפוטר מעבודתו. המהמרים אינם מצליחים להבין מדוע הוא טורח עבור 40 דולר לשבוע, כאשר עשרות האחוזים אותם הם משלמים לו מתוך רווחי הניחושים, מגיעים למאות דולרים ליום. המצב מסתבך, כאשר המהמרים תופשים, כי המעביד של ארווין מנצל אותו ופונים אל מתחרהו, ליבוביץ, אשר מוכן לשלם שכר גבוה יותר עבור כתיבת החמשירים.

המחזה מגיע לשיא, כאשר הרדיו מודיע על כשלון הסוס, עליו הימרו, על־פי הנחייתו של ארווין, עם כל הקופה (גם ארווין נאלץ להמר, כדי להוכיח את בטחונו בתוצאות). המהמרים מאבדים עשתונותיהם ופאטסי מפליא את מכותיו בארווין. הודעה ברדיו, כי נפלה טעות בהודעה הקודמת וכי המנצח הקודם, נפסל מצילה את חייו של האומלל.

סוף טוב – הכל טוב, אך לא לפני שארווין מתאושש ומעניק לפאטסי סנוקרת רצינית. אשתו של ארווין לומדת לקח מאלף, גם אחיה בא על עונשו, והבוס הנצלן והיהיר מתנצל ומבטיח להכפיל את משכורתו של ארווין.

אחת הסצינות המרהיבות מתרחשת, כאשר כל המהמרים וצוות המלון, כולל נער המעלית הכושי, החדרנית והמוזג בבר, משתטחים על רצפת החדר ומנסים לאחות ולהעתיק מחדש את הקרעים של החמשירים שפאטסי קרע בזעמה, כאשר חזר לחדר המלון ומצא את נערתו מֵיבֶל, בבגדיה התחתונים, מדגימה בפני ארווין, אחד מהריקודים שנהגה לרקוד כשהיתה רקדנית במועדון לילה. כל טענותיה כי עשתה זאת על־פי הוראותיו של פאטסי, כדי למנוע מארווין לצאת מהחדר או לטלפן לאשתו – נופלות על אוזניים ערלות.

סצינה מצחיקה במיוחד מתרחשת כששלושת המהמרים מחפשים את שמו של ליבוביץ בספר הטלפונים ומוצאים דפים שלמים מלאים בליבוביצ'ים. אותו יום הוא שבת וליבוביץ מבלה את שעותיו בין בר־מצווה, חתונה ובית־כנסת. צ'ארלי, אשר נשלח לליבוביץ' כדי להחזיר את חמשיריו של ארווין, חוזר סמוק: „אתם חושבים שקל לשבת שעתיים בבית־הכנסת?"

את ההצגה מלווה חמישיית ג'ז מעולה (המנגנת גם לפני ההצגה, בהפסקה, ואחרי ההצגה). ומעל הכל – מתעלה בימויו המצויין של ג'ונתן לין. אין תרופה טובה יותר לאחר־צהריים או ערב גשום ומדכא כ„שלושה אנשים על סוס".

זכויות הרוב וזכויות המיעוט

בקיץ הזה ייזכרו האמריקאים במעשה שעשו 55 אנשים בחדר דחוס בפילדלפיה, לפני 200 שנה. החוקה שעיצבו עומדת היום במרכזו של ויכוח אינטנסיבי בין ליבראלים ושמרנים, על שאלת היקפה של החסות שהיא מעניקה לפרטים ולמיעוטים מפני רצונו של הרוב הדמוקרטי. יהא היקפם אשר יהא, מגבלותיו של המימשל הם מהותה של החוקה

עמדתו

במשך 200 השנים שחלפו נשמעה מדי פעם בפעם הדעה, כי הוועידה בפילדלפיה היתה בגדר נס. אין ספק שהיה זה אירוע יוצא דופן. ב־1787 נראתה ארצות־הברית כאומה שניצחה במלחמה אך עלולה לקרוס בעתות שלום. היא היתה צירוף רופף של מדינות המוקפות עדיין באויבים. סעיפי הקונפדרציה, שנוסחו ב־1777 לא נתנו בידי הקונגרס סמכויות מיסוי נרחבות ומדינות רבות סירבו לשלם את שיעורי המס שנדרשו מהן, כדי לסלק את החוב הלאומי. התקוממות משלמי המסים במסצ'וסטס הטרידה את הממשלה המקומית.

בריטניה החזיקה עדיין בשרשרת של מבצרים בתוך השטח האמריקאי; ספרד שלטה באפיקי השיט על המיסיסיפי; ספסרי קרקעות נהרו אל הטריטוריות הצפון־מערביות, מעבר לאפלצ'ים, שם שררה אנרכיה. ובתוך האנדרלמוסיה, בקיץ 1787, התכנסו בפילדלפיה 55 אנשים, שניסחו מסמך אשר, יחד עם 23 התיקונים, סיפק את המסגרת למימשל של האומה, שלימים היתה למשגשגת ביותר בעולם.

זהו הסיפור המקובל וגם אם הוא זקוק לניעור קל, כדי להפריד את המיתוס מן האמת (סעיפי הקונפדרציה, למשל, שכה הוציאו את דיבתם, היו בעצם החוקה הטובה ביותר שהיה אפשר להעניק ב־1777 ל־13 הטריטוריות הסורריות), הרי שבעיקרו הוא אמת לאמיתה. אכן, התבוננות קרובה יותר באירועים של אותו קיץ מגבירה את תחושת הפלא. המדינות האמריקאיות היו שונות ומרוחקות מאוד זו מזו. קרבתו של תושב צ'רלסטון, בדרום־קרולינה, לחברו היושב בלונדון היתה כקרבתו לחברו היושב בבוסטון (ובשני המקרים התנהלו הקשרים באמצעות אניה). כזה היה גם מצבם של האנשים בעלי ההשפעה הגדולה ביותר בפילדלפיה, ששמותיהם, כיום, גם מחוץ לגבולות ארה"ב, הם מלים נרדפות לחריפות שכל. בנג'מין פרנקלין היה שם, כמובן (הוא היה נשיא פנסילווניה ולכן היה מעין מארח), אך הוא היה כבר זקן, הלוש ותשומת לבו היתה נתונה יותר לדרשות כנסייתיות מאשר לביקורת הגיונית. ג'ורג' וושינגטון היה יושב ראש הוועידה, אלא שהוא הקפיד לשמור על הסגנון המתבדל, שטיפח כל ימיו. גם אלכסנדר המילטון, המבריק מכולם, היה שם, אך הוא היה הקול החיובי היחיד במשלחת האדישה מניו־יורק. הוא נשא רק נאום אחד ראוי לציון ולא הצליח לשכנע את שומעיו. תומס ג'פרסון שהה בפאריס וג'ון אדמס בלונדון. מבין האנשים, אשר גרמו להצלחתה של הוועידה, רק אחד – ג'יימס מדיסון, שהיה אז בן 36, נשיאה הרביעי של ארה"ב – היה ידוע מחוץ לגבולות אמריקה. השאר היו בעיקר עסקנים אמריקאים נלהבים. היו שם מוריס מפנסילווניה, בן 35, בעל רגל אחת, ספסר ועורך־דין, שנון ומשכיל; ג'יימס וילסון, גם הוא מפנסילווניה, שהושפע על־ידי האינטליגנציה הסקוטית; ג'ון דיקינסון מדלוור, מחברו של הספר הפופולרי, „מכתבים מאיכר אמריקאי"; אדמונד ראנדולף, היה מושל וירג'יניה בגיל 34, התוכנית שהכין הניעה בעצם את הוועידה.

התובע הכללי, ארווין מיז, שמרן ארוק, יצא למערכה כדי לתקן את המעוות. הוא מגייס לעזרתו את מה שנקרא „תורת המשפט של הכוונה המקורית", מתוך כוונה לרסן את כוחם של בתי־המשפט

המשתתפים התכוונו מלכתחילה רק לשפר את סעיפי הקונפדרציה, אך השיגו הרבה יותר. אפשר לאפיין את ההישג באמצעות איזכור הדברים שלא נעשו. אף־על־פי שלרובם היתה השכלה משפטית הם לא ניסחו מסמך המיועד לעורכי־דין ולבתי־משפט. הם גם לא הרבו לצטט מן התיאוריה הפוליטית. לותר מרטין, וכהן שתוי ממרילנד היה היחיד שעשה כן. הם לא ניסחו כתב־זכויות אשר מגן על החירויות, כחופש העיתונות. צירופו של כתב זכויות זה הובטח רק אחרי שהכינוס הסתיים – מחווה של תומכי החוקה, שנועדה לאגף את המתנגדים, אשר ניצלו את חסרונו כעילה להתנגדותם. עשרת התיקונים הראשונים לחוקה, אשר קידשו את הזכויות, אושרו רק ב־1789.

על אף הרגשת ההתעלות והעיניים המצועפות שהיו לאמריקאים רבים באותה שנה לא נוצר בוועידה ההיא מסמך אשר אותיותיו או רוחו נחקקו בלב כל אמריקאי. מיכאל קיימן הוכיח בספרו החדש*, שיחסם של האמריקאים לחוקה נע במשך 200 שנה, בקיצוניות, בין יראה לביקורתיות ולמבוכה, עם מנה גדושה של בורות. כתב־הזכויות, למשל, הוא החלק הידוע ביותר של החוקה. אף־על־פי כן מצא מישאל „גלופ", שנערך ב־1947 ש־41 אחוז מאזרחי אמריקה לא ידעו כלל מהו כתב־הזכויות. ב־1954 לא ידעו 65 אחוז, מהם שמותיהם של עשרת התיקונים הראשונים.

ועידת פילדלפיה איפשרה את קיומו של שלטון מרכזי בעל כוחות מוגבלים. המגבלות נבעו משלושה מקורות. ראשית, מחלוקת הסמכויות בתוך הממשל המרכזי, באופן שלאף זרוע לא יהיו סמכויות כל־יכולות – דוקטרינת הפרדת הרשויות. שנית, הממשל הוגבל, כיוון שלפרטים הוענקו זכויות־נגד אף־על־פי שהתוכנית המקורית לא כללה את כתב־הזכויות. המילטון אכן טען בלהט ב„מסמכי הפדרליסטים", ששבעת הסעיפים הראשונים המקוריים הבטיחו באופן מלא את זכויות הפרט. הסעיף השני למשל, נקב והגדיר את רשימת הסמכויות של הקונגרס. על כן לא היה צורך ישיר לערוב, למשל, לחופש העיתונות, שכן החוקה גם לא העניקה לקונגרס זכות כלשהי, להפר חופש זה.

שלישית, כוחו של הממשל המרכזי הוגבל מתוך כך שסמכויות השלטון שלו על המדינות הפדרליות היו מצומצמות. עקרון זה של הפדרליות לא היה יותר מאשר אישורו של המובן מאליו. באותה עת, יש לזכור, הפדרציה היתה מורכבת מ־13 מדינות, אך כולם ידעו שבקרוב יצטרפו אליה מדינות נוספות. בעתיד הקרוב עמדו המתיישבים בטריטוריות הצפון־מערביות לדרוש כינון מדינות משלהם; היו שנבחרו להן כבר שמות, ונדאליה ופראנקלנד, למשל. בסעיפי הקונפדרציה הוצהר, כי כל מדינה תשמור על הסוברניות, החופש והעצמאות. אם היו משתתפים שחפצו בשלטון אחיד וממורכז (המילטון נטה לכיוון מחשבה זה), הם לא התכוונו לומר זאת בפה מלא בוועידת פילדלפיה.

שתי סיבות הניעו את משתתפי הוועידה לבחור בממשל בעל סמכויות מוגבלות. הראשונה היתה נסיונם של האנשים אשר חיו בזמן המהפכה. ל„הצהרת העצמאות" שנכתבה על־ידי תומס ג'פרסון יש חלק מרגש וחלק משעמם. האחד מכריז על כך, שממשלות שואבות את כוחן מהסכמת הנשלטים והחלק המעייף כולל רשימה ארוכה ומפורטת של השמצות שנקט ג'ורג' השלישי, מלך אנגליה, כדי להציק לנתיניו האמריקאים. הרשימה כללה מעשים, כמו משלוח „נחילי פקידים, להטריד את אנשינו ולמצוץ את לשדנו". אחת־עשרה שנים אחרי שפרקו את עולו של השלטון הנוגש הבריטי, נזהרו האמריקאים והיו נחושים בדעתם לא ליצור תהליך דומה. באופן מפתיע נבע המוטיב השני, שהניע את משתתפי הוועידה להגביל את סמכויות הממשל, מרעיונות של אנגלים וסקוטים – רעיונות שלא זכו מעולם לכבוד בארצם שלהם – שם התבססה החוקה (וכך עד עצם היום הזה) על ההנחה, ש„המלך במועצה" יכול לעשות ככל העולה על רוחו.

ה„מגנה כרטה" היתה בעלת חשיבות ברורה ליוצרי החוקה האמריקאית. מסמך זה מעורב גם בוויכוח שמתנהל כיום. התובע הכללי הנוכחי, ארווין מיז, פונה אליו תכופות. להתייחסות ישירה יותר זכו רעיונותיהם של פוליטיקאים ובעלי המשנה הפוליטית הבריטים, בני המאה השבע־עשרה והשמונה־עשרה. היו אלה כתביהם של הרינגטון ולוק, מאה שנה או יותר לפני ועידת פילדלפיה; אנשי האופוזיציה לעלייתם של הוויגים באנגליה הג'ורג'יאנית; והמשכילים הסקוטים ובמיוחד אדם סמית; כל אלה תרמו את חלקם.

עד 1787, על אף העיכוב שנבע מן הזמן שגזלה הנסיעה – כחודש ימים – זרמו הרעיונות בדרכי הארגון הפוליטי בין שני צדי האוקיאנוס האטלנטי, במשך 150 שנה. האנשים שעשו את המהפכה הפוריטנית באנגליה במאה השבע־עשרה ידעו הכל על הממשל העצמי במושבות ניו־אינגלנד. מייד אחרי שמייסדה של בוסטון, ג'ון וינטרופ, אמר ב־1620 שמפרץ מסצ'וסטס חייב להיות „בעיר הזורחת על גבעה" סייעו ג'ון פים וג'ון המפדן, שניים ממנהיגי האופוזיציה בפרלמנט הבריטי, שעמדו כנגד המלך צ'ארלס הר', לבן המלך להתיישב בקונטיקט. אפילו אוליבר קרומוול שקל להגר לאי פרובידנס. היתה אם כן חשיבה אנגלו־אמריקאית מוצקה על הדרך שבה יוגדר ההסכם בין השולטים והנשלטים. לשני הצדדים היתה גם שפה משותפת שבה ביטאו את רעיונותיהם. היתה זו שפה שאיפשרה גם למאמינים ביניהם, להיות גאים בהישגיהם ויחד עם זאת לא לאבד את צניעותם נוכח אמונתם, כי ההשגחה האלוהית ניצבת לצידם. אפשר להשוות את דברי ג'ון אדמס על הוועידה – „היה זה המאמץ הבודד האדיר ביותר של דיון לאומי מדוקדק, שהעולם ראה מעודו" – עם מילותיו של אוליבר קרומוול: „האל עשה בתוכנו מעשים שלא נראו בעולם זה אלף שנה".

שיטה אנגלו־אמריקאית זו של אמונה ולשון חשפה באופן ישיר את שתי הדרכים הראשונות, שבהן יוגבל כוחו של הממשל האמריקאי החדש. המסמך שעליו התבסס המימשל הבריטי – החוקה הרפובליקנית – חילק את הכוחות בין הפרלמנט ללורד שומר החותם. התיאורטיקן הפוליטי הצרפתי מונטסקייה, אשר שאב מרעיונות האופוזיציה הבריטית, העניק לרעיון הפרדת הרשויות משקל נוסף.

כתב הזכויות הבריטי מ־1689 כבל במפורש את כוחו של המלך בעניינים רבים, ממיסוי ועד לאחזקתו של צבא קבע. היה ג'ון לוק, יותר מכולם, אשר ביאר את התיאוריה, בדבר הזכויות הטבעיות של הפרטים כנגד המדינה. כך היה הפדרליזם לתולדה של המציאויות הפוליטיות ששררו באמריקה, בעוד שמגבלות המימשל האחרות, שנקבעו בחוקה האמריקאית, נבעו מן הזכויות שתבעו לעצמם האנגלים במשך יותר ממאה שנים.

שלוש המגבלות שעוצבו בפילדלפיה והוצבו בדרכו של הממשל המרכזי הן נושאו של הדיון הנוקב המתנהל כיום בארה"ב. כל צד סבור שהחוקה משקפת את עמדתו. השמרנים חשים שהמשקל הגדול שצברו זכויות הפרט חורג מכוונתם ותפישתם של מנסחי החוקה וכי יש סכנה שזכויות אלה יתנגשו עם הדמוקרטיה. הליברלים רואים בטענה זו נסיון להתיר לרוב, לדכא את המיעוט. ויכוח זה לובה, בעקבות סדרה של נאומים של התובע הכללי, ארווין מיז.

הרקע למסע של התובע ברור דיו. מאז החליט נשיא בית־המשפט העליון, השופט מרשל, ב־1803 שבית־המשפט יכול לדחות – במסגרת ה„עיון מחדש" – חקיקה שאינה מתיישבת עם החוקה, נעשה ברור שחלק הארי של פרשנות החוקה ייפול על כתפי בית־המשפט.

בתי־משפט עליונים באים והולכים, אך למעטים מהם נודעה השפעה כה גדולה על המימשל האמריקאי כבית־המשפט, שבראשו כיהן השופט ארל וורן מ־1953 עד 1969. היה זה בית־המשפט שהוציא אל מחוץ לחוק את האפליה בבתי־הספר, דחה חוקים אשר הגבילו את זכות ההצבעה, הגדיל את זכויותיהם של החשודים בביצוע פשעים, יסד את „הזכות לפרטיות" וסלל את הדרך, אחרי שהשופט וורן פרש, להחלטה, כי כמה מהחוקים ששללו את זכות ההפלה, מנוגדים לחוקה.

החלטות אלה העלו את חמתם של פוליטיקאים שמרנים. אלה טענו שבית־המשפט תפס בכוח סמכויות שלא ניתנו לו על־פי החוקה. באמצעות כוח חדש זה, אמרו, פלש בית־המשפט גם אל המישור הביצועי, נוסף על מישור החקיקה (ובכך נפגעה שלמותו של עקרון הפרדת הרשויות) ויותר מכך הגביל באופן בלתי חוקי את סמכויותיהן החוקיות של המדינות (ובכך פגע בעקרון הפדרליזם). במלים אחרות, בהתמקדו באחת משלוש המגבלות החוקתיות על המימשל – זכויות הפרט כנגד השלטון – שם בית־המשפט של וורן את שתי המגבלות האחרות לקלס.

מיז, שמרן ארוק, יצא למערכה כדי לתקן את המעוות, הוא מגייס לעזרתו את מה שנקרא „תורת המשפט של הכוונה המקורית". הטיעון המרכזי שלה הוא, שכאשר אלה העוסקים בפרשנות החוקה עוזבים את תחום המלים שלה ואת המשמעות שאליה כיוונו האנשים שניסחו אותה, אין הם אלא – כדברי השופט השמרני רוברט בורק – „מתבוננים בתוך עצמם". אין זה בלתי הוגן לשאול מדוע קובעים ערכים משתנים של שופטים – שאינם עומדים לפני הבוחר – כיצד על החברה להיות נשלטת ומה היא מחשיבה כגבולות המותר.

טיעוני „הכוונה המקורית" מכוונים לרסן את כוחם של השופטים להשעות זכויות. על־פי הטיעון הזה, הזכות לפרטיות, למשל, אינה מנוסחת כלל בחוקה; ולפיכך היא אינה יכולה „לתפוש". אף אין זה אפשרי להסיק מן התיקון ה־14, שהועבר אחרי מלחמת האזרחים, שכוונתו היתה אחרת מאשר להציע הגנה שווה לשחורים; ועל כן אין הוא יכול גם להציע הגנה כזו לנשים, למשל.

תומכי „הכוונה המקורית" טוענים, שהגבלת כוחם של השופטים לפרש את החוקה כרצונם תוביל למיסודה מחדש של הפרדת הרשויות. גם הגבלת השופטים לדחות את חוקי המדינות (ולא רק של המימשל הפדרלי) תגרום בסך־הכל, כך הם טוענים, לאישושו של עקרון הפדרליזם. אולם גם הם מבינים ש„הכוונה המקורית" היא תיאוריה שאינה הולמת פירוש רחב של החוקה. האם יכולים פרשנים אלה לדעת מה היתה כוונתם המקורית של החוקה ודעתו של מי מאותה חבורה נחשבת יותר? האם התכוונו בכלל בני המאה ה־18, שבעתיד יפרשו את החוקה על־פי כוונותיהם? התשובה על כך היא ככל הנראה שלילית. עקרון מוצק במשפט האנגלי של 1787 היה, שכאשר מפרשים חוק אין להשתמש בוויכוחים המתנהלים אודותיו. מנסחי החוקה לא התכוונו לחול אותה; האם משום כך חיל האוויר מנוגד לחוקה?

מבקריו של מיז חשים, ש„הכוונה המקורית" היא רק מסווה להגנה על המימשל, מפני אפשרות של ביקורת משפטית מדוקדקת והיא נועדה לאפשר לממשלות לעשות ככל העולה על רוחן – שיש בכך הדים לזעקה הדרומית הנושנה, בדבר „זכויותיהן של המדינות". האם, במלים אחרות, מנסה מיז למצוא נוסחה, שבעזרתה יוכל הרוב (השמרני) לעשות את מה שהוא רוצה לעשות למיעוט (הליברלי)?

כשהן מכוונות כנגד ויליאם רנקוויסט, נשיאו החדש של בית־המשפט העליון, יש לטענות אלה משקל מה. ב־1976 „פלירטט" רנקוויסט, באופן מסוכן, עם נושא זכויותיהן של המדינות, כשדיבר על „המדינות בתורת ממשלות סוברניות". נוסף על זה יש סיבות טובות לחשוב, שרנקוויסט הוא איש הרוב. ואכן, אחרי הביטויים הפומביים של עליצות שנשמעו לרגל מינויו לנשיא בית־המשפט העליון, השמיעו, באופן פרטי, כמה שמרנים מתקדמים חששות, לגבי תוצאות המינוי.

אלא שהחוקה אינה יכולה להחשב למסמך „דמוקרטי" – אם מישהו מתכוון בכך, שזכותו של הרוב אינה מוגבלת. פורסט מקדונלד, היסטוריון נודע של החוקה אומר בחריפות, שאם מישהו סבור, שהחוקה היא מסמך הנוטה כלפי הרוב – שומה עליו לקרוא אותו מחדש. ב־1787 היו לכל מדינה תנאים שונים (שהיו קשורים בבעלות על רכוש), באשר לזכות ההצבעה; גם הזכות להצביע לבית הנבחרים היתה מוגבלת באופן דומה. נשים ואינדיאנים לא הצביעו, ולצורך חישוב גודלה של האוכלוסיה, החליטה הוועידה, שעבד ייחשב לשלוש־חמישיות אדם.

אולם הטיעון כנגד קריאת החוקה „בעיני הרוב" הוא עמוק יותר. בחירת הנשיא לא נקבעה כבחירה ישירה. בחירת הסנאטורים, כך נקבע, תיעשה על־ידי חברי בית המחוקקים. שיטת בחירות זו נהגה, עד שהתקבל התיקון ה־17 ב־1913. הפשרה הגדולה שנקבעה בוועידה היתה חלוקתם של המושבים בבית התחתון באופן יחסי לגודל האוכלוסיה, בעוד שבבחירות לסנאט קיבלה כל מדינה שני קולות. כדי לבחון את תוצאות הפשרה, לגבי התפיסה הבסיסית של „הרוב קובע", כדאי להתבונן בנתוני הבחירות הכלליות של 1984. אלסקה בחרה סנאטור לכל 250 אלף תושבים; קליפורניה בחרה אחד לכל 12.5 מיליון. כל אחד משלושת הנציגים של אלסקה בחבר הבוחרים, אשר בוחר את הנשיא, מייצג 166 אלף איש. על־פי חישוב זה היו צריכים להיות לקליפורניה 154 קולות בחבר הבוחרים; למעשה היו לה רק 47.

כאשר לארווין מיז, הוא מתבחש לדבקותו בעקרון הרוב ודוחה את דוקטרינת זכויותיהן של המדינות; ועדיין נשארים שני טיעונים תקפים כנגד עמדתו. אף־על־פי שהוא מדבר בעד הפרדת הרשויות ובעד הפדרליזם, הרי שלמעשה הוא אינו עושה כמעט דבר. בעניינים אלה מימשל המחוייב לפדרליזם לא היה פותח במערכה נגד השימוש בסמים או נגד פורנוגרפיה. שני אלה, על־פי כל קריאה סבירה בחוקה, הם ענייניהם של המדינות. מימשל המחוייב לעקרון הפרדת הרשויות לא היה מתייחס בבוז כזה לקונגרס. יחסו של המימשל לקונגרס מתבטא תכופות בנאומיהם של דוברי המימשל, המגנים את התערבותו של הבית בעבודת הזרוע המבצעת. יחס זה בא לידי ביטוי אף לאחרונה, בדרך שבה העלים המימשל מידע מן הקונגרס, בעניין שערוריית מכירות הנשק לאיראן, מתוך תקווה שהמחוקקים לא יתערבו בפרשה. אם היה דבר שמנסחי החוקה, אשר זה מקרוב פטרו את עצמם מעונשו של מלך, בוודאי לא התכוונו אליו, הרי זה, שהרצון הפופולרי של העם, כפי שהוא מתבטא בדמותו של הנשיא, יוכל לדרוס את רצונו של הקונגרס.

הביקורת האחרונה של „הכוונה המקורית", כפי שמטיף לה המימשל, היא המזיקה ביותר, כיוון שהיא מגיעה משמאל ומימין כאחד. הטיעון הוא, ששיטה זו מתעלמת מזכויות הפרט כנגד המדינה, כמגבלה מכוונת נגד המימשל. השמרנים „המתקדמים" טוענים כנגד המימשל, כי לא עשה דבר כדי להבטיח זכויות, כחופש התנועה או תשלום פיצויים על פגיעה, כתוצאה מפעולותיו השגרתיות של המימשל. הליברלים טוענים, לעומת זאת, שהמימשל קיצץ בזכויותיהם של חשודים, הנחקרים בידי הממשלה. הטענה שליבו של המימשל נתון לעקרון הרוב נשמעת בבקורה זו מהימנה ביותר.

בכמה מיגזרים של המימשל מורגשת סלידה ממשית מפני חברה המבססת את עצמה על זכויות. מיגזרים אלה טוענים, שהתביעה לזכויות עלולה להביא לתוצאות מסוכנות. בהיעתרו לתביעותיהם של אלה הטוענים ל„זכויותיהם", כך נטען, עלול בית־המשפט, ליצור חברה מפוצלת ושסועה. זכויות, טוענים הרובים, צריכות לשקף את רצונם ובחירתם של רוב האנשים בחברה, שאם לא כן, יחוש הרוב שהוא מרומה ויפנה כנגד אלה התובעים להם זכויות – ההומוסקסואלים, שחורים, נשים, אסירים וכל השאר.

כל זה נשמע סביר, אך קריאה זו בחוקה אינה מעוררת אמון. אין זה אפשרי להעמיד פנים, שג'ון לוק לא היה ולא נברא ושלא השפיע באופן עמוק על יוצרי החוקה בפילדלפיה. אפשר להתווכח מה משמעותן של הזכויות בכל רגע נתון או אילו זכויות הרשות נובעות מתוך הטקסט, אך הזכויות כנגד המדינה שרירות וקיימות, ככוונת המכונן.

שלוש המגבלות שעוצבו בפילדלפיה ב־1787 והוצבו על דרכו של המימשל המרכזי הן נושאן של הדיון הנוקב המתנהל כיום בארה"ב. כל צד סבור שהחוקה משקפת את עמדתו

כאשר ממקדים את הוויכוח אפשר להחשב שאין למשתתפים כל בסיס משותף. אך למעשה אף אחד, אפילו בחדרים החבויים ביותר של משרד המשפטים, בוודאי לא מיז עצמו, אינו טוען, שלאמריקה יש או צריך להיות מימשל המסוגל לעשות ככל העולה על רוחו. הוויכוח נסב בעצם על המאזן הפנימי של שלוש המגבלות שעיצבו יוצרי החוקה.

יתר על כן, למרבית האנשים ברוב ארצות העולם ייראה ויכוח זה כדיון של מי שצריך לבחור בין מרצדס גדולה לבין רולס רויס. אך אם אכן התחולל בפילדלפיה נס כלשהו, הרי היה זה כאשר 55 האנשים הבינו שממשלה דמוקרטית ככל שתהיה, אסור שיהיה לה כר פעולה בלתי מוגבל.

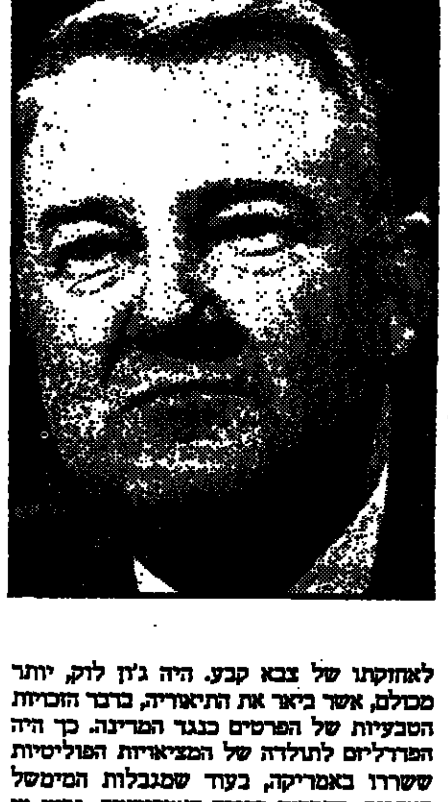

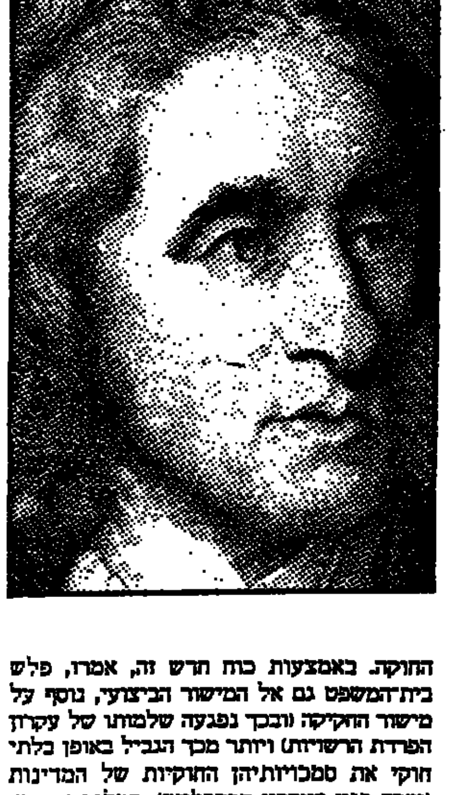

ארווין מיז (מימין) שמרן ארוק חוזר לפילדלפיה ג'ון לוק (משמאל). רוחו ריחפה בוועידה

* A machine that would go of itself. knopf

אסתר ראבּ

אפיקים בנגב

אפיקים בנגב
עמקים בערבה
עורקי מים
עורקים ערבה
צוחה
תעלות רפודות
חלוקי אבן לבנה
מים – דם הערבה
יורם בגעש
לעת חסר מעל –
יבואהו ישתולל
פורץ ממלמל
מול שמי אין סוף
אפרי ענן
ידהוש מול סלעים
דומיון אל
בראם
ישית עמם
שירת מים גואים
שוטפים ברתחם –
יבישו הרים מעל
שחורים תוהים
זוכרים עת דעכה
גפרית ואש
היתה קרבם;
זכרון – עד עתיק
כיצד הותם לבם
ונער שטף צלעותם
שחורים מקמטים
הם זוכרים זוכרים
עת בוש האל
קרביהם והרתיח דמם
עתה קפואים הם
עצובים
מלאי הוד:
שנות אלף נתן
להם
זכור ושמור
ימי־אש להבהיתה

ערבה

דומיון אל
אותך יצר
בגבעות בצאית
בסלעי מגור
במכתשים
בבקעות וכרמות
בסימפונית בטהובן
גואה;
[illegible]
[illegible]
נוהה אל כוחות ענק
היות דומה לאל
ובהרכיבך צללים רבים
מוליכים סבכונים חיים
חיוך צרוב עמק
שלא מכאן
ושפה שסתמה
מפתיעה בירקותה
עת שבר ענן
פקד אותה
ברקיע ענן נצב
שחור כדיו
ברקע להוריד קרב
וברקים מציירים
ציורי אש
בזויות הוד
בכתב אלה
ממרום סיני

(שני שירים מן העזבון מתוך הספר „כל שירי אסתר ראבּ", העומד להופיע בהוצאת זמורה ביתן. המהדיר: אהוד בן עזר)

משא
לספרות, אמנות ועיון

סיפור מרשים – ומפוצל

מאת אורציון ברתנא

אברהם ב. יהושע „מולכו", הוצאת הקיבוץ המאוחד / ספרי „סימן קריאה" / בית ההוצאה „כתר", 1987; 346 עמ'.

א. נובלה ולא רומן

„מולכו" הוא הסיפור הארוך הטוב ביותר שכתב עד כה א.ב. יהושע. הוא מעל ומעבר ל„המאהב" ול„גירושים מאוחרים" גם יחד. הוא מגיע לרמתן של הנובלות הטובות של יהושע, כ„שלושה ימים וילד" – כתיבתו בתקופתו ה„אמצעית" עד היום. יהושע חוזר אל עצמו. אני מתכוון גם לומר, כי ניכר בו שסוף סוף הוא מכיר גם את גבולות יכולתו כמספר. ו„מולכו" מראה גם את יכולתו, גם את גבולותיו.

היכולת העיקרית של יהושע בעיני היא לתאר תיאור יומיומי אמין ביותר ושוטף בדקויותיו, ועם זאת לשרבב אל תוך תיאור השיגרה הזו האנושית, הישראלית, את הרושם הברור כי, כפי שכתב ש. שלום „לא הכל כה פשוט בחצרות הבתים". להכניס בכל הדימויות, בכולן, סוג של עוגה, סוג של געגועים, סוג של תחושת חוויה לא ניתנת להגדרה העושה את החשבון הקיומי פתוח, ומסורה במגבלותיה של ההכרה להבין את דחופיה שלה ואת כתמותיה שלה, שלא לדבר על מה שמעבר לה. חולשתו העיקרית של יהושע היא, שלעולם אינו מסוגל להרחיק לכת ב„מינוף" תחושות אלה מעבר להוראה הספרותית בקיומן. חולשה מהותית אחרת, הניכרת רק ברומנים שלו, היא העובדה שמעולם לא כתב בעצם רומן. גם „מולכו" אינו אלא שרשרת יפה של נובלות. אפשר היה לתמצת כל אחת ואחת מהן לשליש או לרבע מהיקפה – בלי שהדבר יגרע מכל תכונותיה הספרותיות – ולעשות מכל חמשת הפרקים שבספר נובלה אחת גדולה, שהיו בה כל תכונותיו הטובות של „מולכו". בעיני „מולכו" במיטבו מכוון ליצור „אווירה" של מיתוס, של איזה תהליך־גורל שהגיבור חי אותו בלי שיבין בתחילה כי הוא חי אותו, כי הוא גיבור. רצף הפרקים, רצף התנסותו של מולכו, אמור להעמיד אותו וכמובן את הקורא על עובדה זו. גם תהליך זה, שאם הוא קיים אכן בספר ואינו מהתהליכי הרי הוא עיקרו, היה משופר מאוד אילו צומצם „מולכו" לנובלה אחת שבה חמישה מהלכים קצרים. גם המיתוס שבסיפור היה מחוזק מאוד מן הקיצור, שכן המבנה הטבעי של המיתוס הוא מבנה קצר.

ב. האיפיון העקיף

המאפיין הסגנוני העיקרי של „מולכו" הוא היותו כתוב כל כולו באיפיון עקיף. כלומר, שום דבר אינו נאמר במפורש על־ידי המספר לקורא. מולכו עצמו מאופיין מתחילה כדמות אפורה ומוגבלת. הגבלת המודעות היא אחת ממוגבלויותיה – ובהיותה דמות ספרותית, זו מגבלתה העיקרית.

מעובדה זו נובעים שני המאפיינים העיקריים של הספר: האחד, מולכו הופך גיבור כמו בעקיפין, מן המבנה, מכוח עלילותיו המצטברות, ולא מכוח מודעותו שאינה מצטברת. תופעה ספרותית מעניינת היא שלגבי עצמו נשאר מולכו דמות שטוחה לאורך כל הדרך, אבל לגבי הקורא הוא אמור לצבור תנופה ולהתמלא משמעות סמלית. המאפיין השני: זהו ספר של אנאלוגיות וסמלים, ספר של מוטיבים חוזרים ולא ספר אפי של אמירות ישירות ומשמעויות. ספר ש„אומר" דבר אחד ברמה אחת שלו, ודבר אחר ברמה אחרת. בזמן הקריאה והמחשבה על הספר הששתי שיש בו דיוק מסויים: וחששתי כי חלק מן המשמעויות שמצאתי בו לא קיימות בו. כלומר, מרוב איפיון עקיף ואיפוק של המספר, אתה, הקורא המקצועי ה„מתוכנת" בצורה מסויימת, מרמה למצוא אנאלוגיות וסמלים שאין בו. קשה לי להחליט בסוגיה זו. בסופו של דבר, אני מאמין שיצירה ספרותית גדולה חייבת לומר חלק מאמירותיה, חלק מערכיה, בצורה ישירה. ו„מולכו", גם מסיבה זו, איננו יצירה גדולה. הוא ספר טוב – לא פחות, אך גם לא יותר.

ג. מוטיבים חוזרים ותבניות חוזרות

הנה דוגמאות לחלק מן המוטיבים החוזרים, האנאלוגיות והסמלים שאפשר לחפש ולראות ב„מולכו": ראשית לכל, המעבר מאשה לאשה, עם המעבר מפרק לפרק בסיפור, שהוא גם המעבר מעונה לעונה, מבחינה זו זהו סיפור מיתי בו מסתובב מולכו כאורפיוס בשאול, כשבכל פרק הוא מחמיץ לקראת סופו כדי לשוב ולנסות בפרק הבא. את הנסיעות אפשר לראות, אם תרצו, כמעגל־סמלים – הנסיעות מחיפה לירושלים ובחזרה, הנסיעות מן הצפון למרכז ובחזרה; הנסיעות לחו"ל ובחזרה, שהן שתי גיחות לברלין ושתי חזרות ממנה, גיחה אל מעבר למסך־הברזל ובחזרה, ועוד. אגב, גם בנסיעות ניכרים מאוד חוסר־מודעות־העצמית של הגיבור ואיפיונו העקיף הכרוך בה. מתוך אי־מודעות הוא נאלץ לנוע כל הזמן, והמספר „מנצל" עובדה זו לאיפיונו העקיף. חיפה וירושלים הן ערים הרריות, וגם את העליות והירידות שעלה מולכו ויורד אפשר לראות, אם תרצו, כמעגל אנאלוגיות. וכך הוא בנסיעותיו לגליל שהן גם נסיעות לסבכי, שממנו הוא חוזר לעיר וחוזר חלילה. וגם בעיר חשוב הולך בבית שממנו אפשר לראות את הוואדי הירוק. וכך, כיד צרכיך הספרותיים תוכל לראות כאן את „מוטיב השתיה" ו„מוטיב המטה" ו„מוטיב האכילה", ועוד ועוד. בנוסף לכך, ברורה מאוד מרכזיותם של תיאורי־הזמן כמוטיבים בסיפור, וכן חמשת פרקי־יחידותיו שהן חוזרת מסתיו אל סתיו דרך כל עונות־השנה – חיזוק ברור למבנה המיתי של הסיפור.

תיאורי־אקלים־זמן, כמו השעות הקטנות של הלילה, כמו אחר־צהריים קיצי אביך הם מבני־הספר.

ד. התיאור החברתי־ישראלי

מרכיבי תיאורי האקלים ומרכיבי תיאורי המקום שייכים לצד ה„גיאוגרפי" שהוא צד מרכזי במיטב יצירתו של יהושע. אי־אפשר שלא לחוש מייד בקריאת הספר, כי יהושע מתאר בדרך זו את גבולות ארץ־ישראל שלו, שהיא פיסית מאוד ותודעתית מאוד וכנראה גם אוטוביוגראפית מאוד. אחד הנושאים המרכזיים בספר, נושא שעוד אשוב אליו, הוא נושא הזהות של מולכו. ואחד המאפיינים של זהותו היא הארץ־ישראליות שלו (הוא „גם" ספרדי). בנסיעותיו וביציאותיו ובחזרותיו מן הארץ מאופיינים, שוב בעקיפין, גבולות ארץ־ישראל של מולכו: שאני מאמין, כי הם גם גבולות ארץ־ישראל של יהושע.

ארחיב כאן קצת: דומני כי בעזרה שעוזר מולכו לרוסיה לחזור לרוסיה יש סמל דווקא לאיזו עמדה ציונית־קיומית – ישראלי הוא מי שרוצה להיות בישראל, לרוסיה הקטנה אין רצון להיות כאן, ולפיכך, כאילו אומר מולכו, איננו צריכים אותה כאן; אין היא שייכת למולכו ולעולמו. לעומת זאת, ההודית הקטנה והמהורה מן המושב הנידח שבגליל העליון שייכת הנה לא בגלל הקסם שהיא קוסמת למולכו, אלא קודם כל משום שהיא כאן וזה מקומה. מסתבר כי יהודים אלה, על כל זרותם וגיזעם המנותק המצאים גם יחד, הם חלק בלתי־נפרד מישראל של מולכו. במלים אחרות: העובדות בשטח נעשות בסיפור זה רבות משמעות וסמליות משום שהן קיימות, משום שהן עובדות שמולכו חייב לקבלן. כך, למשל, מוכרעת הכף במעין־דודמן זה לטובת האשכנזים בארץ וכנגד הספרדים, מבלי שתהיה בזה כל אמירה פוליטית. סביבתו הספרדית של מולכו מתוארת כחלשה. הספרדים ההודיים איסיים, הספרדים היהודים נשארו באורתודוכסיה הקדומה – אומר המחבר המשתמע בעקיפין, מתוך עצם תיאורם. ובכך יוצר עמדה מאוד בעייתית בספר. על בעייתיות זו אכתוב בקצרה בהמשך כשאגדיר את „ספרדיותו" של יהושע.

ה. על המסתוריות היפה

לפני שאמשיך בנושאים אחרים, אתייחס בקצרה לשנים מן היפים במסלולי־הספר, היוצרים בו אותה אווירה, שעליה כתבתי קודם, של מסתוריות ופתיחות לבלתי־ידוע, למה שעדיין לא חושב והובן. כוונתי לאותם נושאים ישנים המצויים בכתיבתו המוקדמת של יהושע – בטרם נפלו קרבן קודם כל לנטייתו האלגורית, ואחר־כך לנטייתו לריאליזם פשטני למדי. הסמל האחד הוא הפגישה בילדה הקצ'ינית והסמל השני הוא המסע לברלין עם הרוסיה הכוחות.

התאהבותו המוזרה של מולכו בילדה ההודית הקטנה, התאהבות מתונה, המושכת את מולכו ומפחידה אותו גם יחד, התאהבות חסרת סיכוי מלכתחילה – דבר שמולכו מודע לו מלכתחילה, בניגוד לשאר פגישותיו בנשים בשאר חלקי הספר – מזכירה מאוד את התאהבותו של המספר ב„עצבים" של ברנר בילדה הקטנה על סיפון הספינה ההולכת לארץ־ישראל. דומני כי יהושע הכיר את הפרשה מסיפורו של ברנר, ודומני כי כמה משפטים הכתובים ב„עצבים" יכולים לסכם היטב גם נושא זה אצל יהושע: „אהובתי, בת האחת־עשרה, שהחזיקה כפות־ידיה הקפואות בשרוולית, הציצה אותך משום־מה ושלחה לי מבט אחד. ידיה שבו למקומן, אבל המבט חיוכני, חיוכני... ושוב נדמה לי, בעצם הצרה הקיצונית, בעצם המצב של אין־מוצא, כי כדאי, כדאי לחיות, כי יש בשביל מה לחיות, וכי נעים לחיות. ורגעי היה הרעיון הדמיוני ההוא, במשק־עין בא וכהרף־עין חלף, אבל ברעתוך היה אותו הרגע" („עצבים"). העובדה כי האהבה המשמעית האחת היא גם האהבה חסרת התוחלת מראש הופכת את הנושא קסום ועלוב גם יחד, אצל יהושע בעקבות ברנר. מצד אחד, היא עושה את האהבה משהו אחר, משהו לא מכאן, שאי־אפשר כאן להגשימו. אצל יהושע בולט הרכב

א.ב. יהושע

לא רק בגילה של הילדה, או בהשתייכותה הגזעית, המרחיקים מראש את מולכו ממנה, אלא גם בצורתה החיצונית. בניגוד גמור לשאר הנשים בסיפור, מאמר של מולכו דרך אשתו המנוחה ועד הנשים שהוא פוגש לאורך השנה שבה מתמשכת העלילה, שהן נשים גדולות פיסית, מלאות־בשר, הילדה ההודית רזה ועגונה. לילדה יש, איפוא, מאפיין חלומי, העושה אותה לאי־מושגת בה במידה שהוא עושה אותה חיונית למולכו. מצד שני, ההתאהבות בילדה היא גם אקט עלוב מכיוון שכמו אצל ברנר היא מלמדת על האימפוטנציה של הרמות הגברית המתאהבת. התאהבות בילדה היא בריחה מהגשמת האהבה. היא אקט „נסוגי": שום דבר לא יקרה כאן. ואכן, שום דבר לא קורה. לדעתי, האימפוטנציה ולא החלומיות היא המאפיין הדומיננטי יותר של התאהבות זו אצל יהושע, כי זו גם התכונה המאפיינת את כל יחסיו של הגיבור עם הנשים בסיפור. ועם זאת, נשארת פרשת יחסיו עם הילדה, ככל פרשת הנסיעה בגליל והשהות במושב הקצ'יני, הפרק היפה ביותר בסיפור כולו, בגלל אותו אופי של עוצמה לא מובנת הקורנת מן הילדה, מן המושב ומן הנוף הגלילי גם יחד.

המסע לברלין עוזר גם הוא [illegible] פלאי בגלל [illegible] לכל ההתחשבות המסויימת שיש כאן עם הנושא הגרמני – התחשבות אמנית שלא מצאה חן בעיני. אם לדבר בלשון המעשה – הסיפור המסע לברלין, ובפרט המסע אל מעבר למסך־הברזל, מסע אל עולם אנושי שהוא עבור הגיבור גם עולם פלאי. היציאה ממזרח־ברלין השיבה אליה, כמו גם ההסתובבות העצבנית של מולכו במזרח־ברלין, מופקעים מן התיאור הריאליסטי והופכים למסע אל סף ההתגלות: משהו המזכיר קצת את הנסיעה ב„חתונתה של גליה", אם כי הוא עדיין מבנה ומרומז ממנה. הגרמני והקומוניסט הופכים מפחידים ל„מישהו אחר", ובזכותו עולים התיאורים המופלאים של רחובות באיסט־סייד במנהטן, ההופכים לגבי הילד ברומן הפלא „אולי שינה" של הנרי רות לזירה להתגלות, למקום שבו מוחשת הכמיהה לגאולה. מולכו שוכן במזרח ברלין, כי בא לעזור לרוסיה לחזור לארצה, והוא נתון שם כולו במסע שלו, במשימה שלו. אלא שכאמור, הרמות חלשה מדי, והמסע לגאולה העצמית נעצר על הסף.

ו. הכישלון של הסיפור

אחד הנושאים המהותיים ב„מולכו", אם לא הנושא המהותי כאן, הוא הגיל והזהות האישית. במלים אחרות: גיל העמידה. יהושע, כאחרים מבני־דורו, נותן כאן סוף סוף דעתו על „הטיפוס" שלו – על קבוצת הגיל הישראלית שלו. בכך הוא חובר לשבתאי ולאורפז ולקניוק ולאחרים שהגיעו לנושא זה, לגיל זה, בשנים האחרונות. המאון הכללי של מולכו הוא עגום מאוד, לדעתי. אינני חושב שזה המאון של טיפוס ישראלי מסויים, או של קבוצת־גיל ישראלית מסויימת. זו אופנה חדשנית בספרות הישראלית בת־ימינו שאותותיה רעים: הנטייה להאשמה עצמית שהיא האשמת ההוויה הישראלית כולה, מתוך איזו הנחה פסולה שאנחנו בני דור המדינה ואתנו המדינה כולה מוחה.

אלך מן ההמשך שב„מולכו" אל ההכללה. הנושא מומחש בסיפור במובן בתיאור האהבה – תיאור יחסיו של מולכו עם הנשים, החל בתיאור יחסו לאשתו המתה, דרך תיאור יחסו להתאהבותו הקטנה, הנוטה למות לקראת סיום הסיפור, ועד יחסיו עם כל שרשרת הנשים שבסיפור. למעשה, מולכו נשאר פסיבי לחלוטין לכל אורך העלילה. אפילו פעם אחת אין הוא מקיים יחסי־מין, אפילו פעם אחת איננו מנשק, אפילו פעם אחת איננו מגדיר לעצמו בצורה ברורה, כי הוא נמשך לאחת הנשים, להוציא אותה ילדה הודית. יחסו של מולכו אל האהבה הוא יחס של דוחה מתמיד: הוא הולך ודוחה את מימוש יחס האהבה, בכל דרך שהיא, מיום ליום, מחודש לחודש ומאשה לאשה. המספר אף מזכיר יותר מפעם כי בגלל מחלת אשתו לא שכב אתה מולכו שנים. התקופה המצטברת בסיפור שבה מולכו אינו אוהב, לא את אשתו שבציפייתו לגסיסתה ישנם כל הרגשות האנושיים חוץ מאהבה, אף לא אחת מנשים שפגש, להוציא הילדה שגם האהבה אליה איננה ממומשת, היא תקופה של שנים: כל שנות חייו המתוארות בסיפור. אמנם, בראיונות שנתן בעקבות הספר תיאר יהושע את יחסיו של מולכו, עם אשתו למותה, כאהבה אמיתית, אהבה רוחנית מופשטת, אבל אין זה משכנע. לי נראית מערכת יחסים זו של ספרדי ארץ־ישראלי שהגיע לגיל־העמידה כאן בארץ, והוא, כביכול מאפיין דור שלם, כאימפוטנציה: הוא איננו יכול לאהוב עוד: מעולם לא היה לו אידיאל, ועכשיו, עם מות אשתו, כשהוא נקרע מן השיגרה וחייב ליזום את פעולותיו הוא כושל בסופו של חשבון בהתמודדות עם אידיאלים זה שבתוכו; עם העליבות, העושה אותו למורת יושרו, למורת מסירותו, עלוב כל־כך.

לאור עליבות זו מקבלים כמה איפיונים עקיפים של מולכו בסיפור אופי שלילי. כך, למשל, המספר כמעט שאינו קורא את ילדיו של מולכו בשמם אלא מכנה אותם בכינויי־טיפוסים: „הסטודנט", „החיילת" וכו'. עם כל מסירותו לילדיו נשאר רושם מעיק של ניתוק, של פעולות־הורות אשר כל התוכן שמופגן ביניהם פה ושם בסיפור אינו מכסה עליו. זו נשארת, במידה רבה, מערכת־יחסים ריקה וסטריאוטיפית. איפיון עקיף ושלילי של מולכו נוצר בהערתה של „חברתו" הראשונה, הפקידה הבכירה במשרדו, כי הוא אשם במות אשתו. מה שמוצג בהערה אגבית, מתגרה, ואולי כבריחת המעירה, מקבל צורה של תיאור נתק שבין מולכו לאשתו: אולי לא הרג אותה, אך מעולם לא חי איתה, האשה הקשה, המבקרת, האשכנזיה, האינטליגנטית, וכו'. אולי למורת רצונו של יהושע, נוצר רושם שלא היתה פה אהבה ולא היו כאן יחסים חיוביים, כי כזה הוא מולכו. ואם מולכו הוא טיפוס, הרי כזה הוא הטיפוס.

יהושע מציג טיפוס ישראלי של גיל העמידה בצורה שאינני מוכן לקבלה. ראשית, אם זה הכל, רע הדבר מאוד. שנית, אני חש ב„מולכו" את השפעתו של יעקב שבתאי. ניכרת כאן אותה עמדה של תיאור הישראלי „המתבגר" בן הארץ הזה כמי שפשט את הרגל, כמי שעומד בפני מבוא־סתום. כך, למשל, אין כאן שום רמז לכך, שלאחר סיום התהליך המתואר בסיפור יגיע מולכו לקשר משמעי יותר, עמוק יותר, פורה יותר עם אשה. גם יהושע וגם שבתאי הם מתארים מעולים ושניהם מתארים את הטיפוסים שלהם ברגישות פסיכולוגית ובמערכת איפיונים עקיפים של תיאור־סביבה מרשימים מאוד. יהושע מרחיק לכת משבתאי בקסם שיש בסיפור – בהרגשה כי אין זה הכל, כי יש סוד שאי־אפשר לפרש אותו. אך גם זה אינו מספיק, לדעתי. „מולכו" מתפצל לשתי מערכות נפרדות: הקסם הבלתי־מובן לחוד, העקרות־עליבות־הטיפוסית של מולכו לחוד. ועליבות זו, המוצגת בעמדה של אהבה כביכול, איננה יכולה [illegible]

ז. לא זה הדרך

יהושע לא העז או לא יכול היה להתמודד עם מספר נושאים, ותולשה זו עושה את הספר הכתוב בכשרון תיאור מרשים לספר טוב ולא לספר גדול. הוא לא התמודד עד תום עם נושא הקסם. הוא לא התמודד עד תום עם המודעות האוטוביוגראפית הספרדית שלו – מולכו נשאר ספרדי וזהו זה מרי. הקורא מצפה מסופר ספרדי שלא היה חייב כלל להתייחס לנושא זה, אבל החליט מבחירותיו שלו לעשות זאת לאחר שהוא כבר מבוגר ומפורסם, לאפיין את הנושא האוטוביוגראפי במלוא המוץ. ואי־ההתמודדות העיקרית: הוא מתאר את הישראלי בגיל העמידה תיאור טיפוסי הרסני שאין להשלים אתו. מולכו אדם סימפאטי, אבל עלוב מכדי לייצג את „המצב הישראלי", ואפילו לא את „המצב הישראלי" של דורו. יהושע לא נכבש כאן לאופנה זו של הרס עצמי בסיפורת הישראלית בינינו מלאה, וגם משום כך זהו הסיפור הארוך הטוב ביותר שלו. יש כאן, כן, יש כאן יסודות של מיתוס. אבל זהו סיפור קרוע. הבד הנוחל שלו אינו מחוזק בגידור הנוק המרשים. כאילו נכתבו כאן שני דברים שונים ואפילו סותרים, שהמחבר לא מצא דרך לקשר ביניהם. עצם העובדה שבחר דמות חלשה כדמותו של מולכו, שאיננה יכולה לעבור את מסע־השאול והפלא שנפל בחלקה הוא „גדול" עליה בכמה מספרים: עצם העובדה שבחר בדמותו החלשה של מולכו להיות גיבור זו והראה מראש בכשלונו. יפה, אם כן. זהו סיפור מרשים אך מפוצל. בכתבו אותו מוותר יהושע על הגבורה. לא זה הדרך.

גאורג טראקל
(1914–1887)

התרדמה

קללה עליכם, רעלים אפלים,
תרדמה לבנה!
גן זה המוזר עד־מאד
באילנותיו המתדמדמים
מלא נחשים ופרפרי־לילה,
עכבישים ועטלפים.
הנכרי! צלך האבוד
באדם ערבים,
ספינת שודדים קודרת
בים התוגה המלוח.
פתע עופות לבנים בפאתי לילה מתעופפים
מעל ההתמוטטות
של ערי פלדה.

בוונציה

שקט בחדר לילי.
כספי מהבהב הפמוט
מול הבל־פיו המזמר
של הבודד;
מקסם ענני־ורדים.

נחיל זבובים שחרחר
מאפיל את החלל האבני,
ומענה מן היום הזהב
קופא קדקד
של בן־בלי־בית.

ליל לן הים בלא ניע.
כוכב ומסע שחרחר
נעלמו בתעל. ילדתי,
חיוכך, חולני והדור,
לאט אל־תוך השנה.

שלהי קיץ

הקיץ הירק נעשה חרישי,
פניך בדליחות. הפרחים
מתו ליד האגם הערבי,
קריאת קיכלי מבהלת.

שוא תקות החיים. למסע
כבר מוכנה הסנונית שבבית
והשמש תשקע בגבעה; לילה
כבר מרמז על מסע־כוכבים.

שקטים הכפרים; המית יערות
עוטים מסביב. עתה
ביתר חבה שחרנה, הלב,
על תנומת הרודמת.

הקיץ הירק נעשה חרישי,
ובלילה כסוף מצלצל צעדו
של הזר. לו אך נזכרה
איילה כחולה בנתיביו, בנעם
הצליל של שנותיו המקדשות!

ערב חורפי

עת השלג לחלון יפל,
פעמון הערב ידנדן דנדן,
לרבים ערוך אז השלחן
והבית לא יחסר מכל.

יש כי בנדודיו בדרכי־תהו
אל השער יזמן אורח.
מלשד האדמה קרירת הטוהר
עץ החסד בזהבו פורח.

פנימה שם ההלך בא בלאט;
הסף קפא מצער התאבן.
והנה מן השלחן קורן
זהר זך של יין ושל פת.

עברית: יצחק עקביהו

שיחה עם צבי עצמון

שירה למרחקים קצרים

מאת לאה שניר

עם צאת ספר שיריו „עורף" (הוצאת הקיבוץ המאוחד).

בוא נתחיל בתחושה העמומה המלווה את הקורא בשיריך, כי הרף בחירתך במילים או בצירופים משוללי זיקות רגשיות, ניכרת איזו נימה זהירה של לידיות הוויה, שאינך מצליח להתביאה מתחת למעטה הריוק הזה, המתחשב בביטול. האין כאן בעצם ביטוי לשירה כל שהיא של תהליך למה שבאמת אתה מבקש לומר?

אני לגמרי לא בטוח ביחס להנחה שבשאלה בדבר המילים הלא רגשיות. אני חושב שזה עניין של כמות ושל רקע. תארי לך, למשל, נקודה אדומה על רקע אדום, לעומת נקודה אדומה אחת על רקע ירוק. מספיק מעט: „מעשה", „להתביא" ו„תהליך": יותר ביחס למה שאמרת. ויותר אני עוסק במחשבתי בעובדה, שאדם חי בעצם באופן מתמיד בתוך מצב קיומי, שבו דברים שהוא סבור כי הם בבחינת נגיעה ראשונית ואותנטית, אינם אלא תהליך, לעיתים רחוק למדי, לדברים אמיתיים ממש. לכוחות הפנימיים החבויים בו, אלה שאינו מודע להם. האדם אינו אלא אוסף עצום של תהליכים ביולוגיים. כיצור חושב הוא מודע לעובדה זו רק במקצת, רק לקרום דקיק שלה. משום כמו היכרותנו את השיכבה הדקיקה של קרום כדור הארץ. תחתיה רוחשת לבה רותחת, שרק לעיתים מתגלית ברמות התפרצות וולקאנית, שבעינינו זו תופעת טבע מרהיבה, בעצם איננה אלא ביטוי זעיר למה שמתרחש שם בליבת הכדור. השירה, במובן מסויים, מבטאת אף היא מין התפרצות געשית, שהמשורר מנסה להשליט בה צורה והוא לא תמיד מצליח – בדרך כלל התוצאה היא מעין תהליך למה שבאמת ביקש לומר.

רבים משיריך הם שירי אהבה הכתובים בעדינות וברגישות, ועם זאת, אף בהם ניכרת אותה התבוננות של שניות, מקרב ובלתי מקרב, מודע להלוך הנפש ולמיגבלות הגוף. האם גם האהבה היא תהליך למה שאינו יכול להיאמר ממש?

אני תוהה האם אמנם מה שמקובל לחשוב, שהאהבה היא הצורך הראשוני והבסיסי ביותר לאדם, האם אין היא גם כן מעין תהליך לעיתים, ואולי, קרובות? אנשים שונים משתמשים במושג אהבה להקשרים שונים, רחוקים זה מזה מרחק רב. יתר על כן, אפילו אצל אותו אדם היא מקבלת גוונים שונים בהקשרים שונים. רובנו נוטים לייחס לה מידת קדושה, אבל האם היא קדושה באמת? האם תמיד היא הדבר עצמו, או שלעיתים היא ממלאת חלל אחר?

בתולדות השירה ניכר אמנם קו הקדושה המלווה את המושג אהבה, ועם זאת אצלך, כמו אצל רבים, ניכר בה גם קו של אלימות.

זה כמובן נכון במיוחד כשמשתמשים במושג „לעשות אהבה". היכן הגבול בין אלימות לבין אהבה במובן רוך? קחי למשל את השיר „רפיון חושים, אווירה מפורשת" („עורף" 6) „אתה נותן לדברים/ שלא האמנתי כי נותנת בי עדיין מעוד אוכל להרגיש/ אמרת, עוצמת עינים, מפקירה גוף ללטיפות, לחייך לרוך./ והרי הבטחתי מראש כמה מסוכן/ ואת, אפילו עכשיו, לא סורחת לראות. הביטוי מפקירה גוף, הוא בעל הד מקראי שלילי, ישעיהו מפקיד גוו למכים, לחייו למורטים, פניו לרוק. ואילו בשיר מוחלפות המילים ללטיפות ולרוך. מי שהדברים מהדהדים בו, יחוש כאן היטב באלימות המרוסנת.

אם האלימות היא מצב בתוכי מודע, מדוע לרכך ולעדן ולא לקרוא לדברים בשמם?

אני קב להפיסת התהליכים. יש אין סוף דברים שאדם רוצה לגעת בהם, ואינו יכול באותו רגע נתון. בזמן אחר אפשר שיוכל לגעת ביתר דיוק וביתר שחרור. יתכן אף להודות בעובדה שלעיתים אדם מודע לדבר, וחושש לגעת בו, שמא יישאר חשוף ותטול הגנות אם יעז לקרוא לדברים בשמם ממש. שירה היא, במובן מסויים, סוג של מסיכה מסוגננת פחות או יותר. ועדיין אני סבור, שמעטים המשוררים הנוקטים כתיבה חסרת מעצורים ממש. המצב השכיח הוא, שרק חלק קטן בלבד נתון בתחום התודעה, ואותו, במקרים מסויימים, מצליח האמן לנסח במילים. מצליח לכתוב שיר.

בהשכלתך ובעיסוקך אתה איש מדעי הטבע, והדבר ניכר היטב בכתיבתך, בעיקר בשני ספריך הראשונים („עיצוב פנימי" ו„הבנה לבגרות"). האם העובדה שאתה אדם העוסק במדע, מקשה קושי של פלישה חריפה מדי מתחום הלשון המדוייקת לתחום האסוציאטיביות של לשון השירה?

ראשית באי גנייך – ההשכלה שלי היא בתחום מדעי הטבע, ואני עוסק בהם כמורה וכעוזר, אך אינני כדבריך, „איש מדעי הטבע". ובהקשר לשאלתך, אני לא רואה קושי בקשר שבין מדע למשורר. יתכן אפילו שיש קירבה, בין השאר שניהם ניזקקים ללשון לצורך ניסוח. בכלל, אינני מקבל את הניסוח האומר, ששיר הוא כל דבר שאני קורא לו שיר. נכון אולי לומר, ששיר הוא טקסט המצטיין במידה מינימלית של דחיסות ושל עיצוב. הייתי משתמש לצורך העניין בהבדל הדק שבין אצן לבין רץ. האצן רץ למרחקים קצרים, ואילו הרץ, גומע מרחקים ארוכים. יש כאן עניין של דחיסות ושל קוצר נשימה. המשורר הוא בבחינת אצן, בעוד הסופר הוא הרץ למרחקים ארוכים. משורר דוחס את כל עוצמות כוחו על פני פרק מצומצם של מרחק, הסופר רץ באורך נשימה אפי.

יש גם הבדל בטיפוגראפיה והניקוד.

כן, אבל אני מניח שבפרט טכני של ניקוד ההבדל יקטן, עוד תראי שבעתיד יכתבו אצלנו שירים מנוקדים חלקית, וכך יהיה גם בפרוזה. גם קריסת הפרוזה הלירית משמע שגם כאן אין בעצם גבולות ברורים.

לפעמים נדמה לי שיש בבחירה בשירה, כדי להעיד על יוצרה, שהוא בוחר בדרך של בריחה.

ככל שהדברים תלויים בי, אין בבחירתי בשירה, כאופן ביטוי, בריחה לעירפול או בריחה מאמירה פשוטה וישירה. כל העניין פשוט כתכלית. יש אנשים בעלי אורך נשימה מוגבל. בלשון הביולוגיה הייתי אומר – המטאבוליזם שלהם מכוון להפקת דברים באופן דחוס, מוגבל בזמן. המשורר הוא במובן מסויים מי שרץ במעלה ההר, מהר, מגיע לפיסגה ואז הוא נח. הסופר, לעומתו, מסוגל לגמוע מרחקים. אם קיים יסוד של בריחה, הרי זו בריחה ממאמץ של שיגרה. אני רואה דברים כהבלחות של אור. הסופר, ובפרט הרומניסט, רואה מארג שלם תלת־ממדי של הדברים, ואני מקנא בו מאוד. הוא מצייר בפנצת תאורה, לי במכחול יש רק פנס כיס.

אבל שיריך מצטיינים באלמנטים שיש בהם כדי לבנות סיפור.

נכון, ולכן אולי מתרוממת הקנאה שאני חש בסופר, כי אף אני חש שיש בשירים רבים שלי פוטנציאל להפוך לרומן. אלא שאין בי כוח וכישרון לכך. השיר שלי ב„מאונייס" (ס"ד) הוא ביטוי להתמגנות זו.

התעבודה שלך מצביע על מבנן מקורי, אישי. הוא מצטיין בעירפול. המשפטים אליפטיים בחלקם. תנאי אמירתו לשון רוויות. שירה ככל ספרות אחרת היא בכל זאת בעלת התבוננות הקשורתית. האם אתה נותן דעתך בעת הכתיבה גם לקורא העתיד לפענח את שיריך?

שירה, את הרי יודעת, היא בעייתית מעצם טיבה. ואשר לכתיבה: הכותב מצוי בתוך סיטואציה סבוכה, דוחסת, ההוויה שהוא מוסר אינה ניתנת לפשרה. אני נוגע בדברים באופן הנבון ביותר מבחינתי. אל תביני מכך שאני מכביד בכוונה על הקורא. מכל מקום, אני הוא השופט הסופי של הטקסט. אני יכול לחשוב על עצמי כמו על נגר המייצר שולחנות. אני קובע את מידותיהם, את חומרי הגלם, ואני מחליט מתי הם גמורים, כלומר מתי הגיעו לשלב המשביע את רצוני. איני עושה שולחנות משוגעים, אך איני עושה גם שולחנות מכוערים, שאינם יפים לטעמי. המטרה היחידה שאני נוקט אותה, היא הערות בשולי הספר.

אך עדיין אני דבקה בתחושה הבסיסית, כי שיר

הוא בין השאר הבעה של צורך המשורר בתקשורת.

נכון. אך זו תקשורת עם סוג מסויים של אנשים. חשוב לי שאנשים שאני מעריך את רגישותם ודעתם, ושאני חש אליהם קירבה, יקראו בשירי ויחושו שאני משדר אליהם והשידור נקלט. ומי שקולט בתדר אחר, מן ההתם לא עלה בידי לשדר לו, ואין בזה כל אסון. משורר, וכל אכן, הוא במובן מסויים סגור. מה לעשות.

אפיון נוסף בולט בכתיבתך הוא השירים הרבים המסתיימים בהאצנה, בסיום פתוח, המשאיר את הקורא כאילו באמצע הדרך, לסיים בעצמו. כיצד ומתי אתה מחליט לסיים שיר?

לפעמים אני מרגיש פתאום איך השיר הופך לנביא. אם אני יודע שהשיר גמור, אין יותר מה להוסיף או לגרוע. זה מאפיין את מרבית שירי המוקדמים. דווקא בתקופה המאוחרת יותר פועלת תחושה כזו שביטאת בשאלתך.

השימוש בלשון המקורות בכתיבתך מצטיין בתחכום, כאילו בהיחבא, ולעיתים קרובות נתון בתוך הקשר אירוני, או בהקשר של השוק בוטה. שלא כמו בשיר „פסק זמן" („הבנה לבגרות", 41) שבו אני משתמש בביטוי המפורש „לך לך" בהקשר של הליכה עם בתי, לתיאור תחושת אין אונים המלווה אותי מול הכוחות המאיימים לנתקנו. בדרך כלל, איני מאושר משימוש בולט לעין בביטויים מוכנים, אלא אם כן אני לוקח קטע ומשלב כשהוא מהווה ניגוד לדבר שבו אני כותב. אני מסתייג יותר כאשר זה בא באותו מישור של השיר. דיברנו קודם על האלימות הנמסרת ע"י אזכור מקראי על דרך ההיפך. אזכורים כחלק ישיר מהטקסט – אני יותר שמח אם הם מחלחלים בעדינות ובפחות מידיות.

מתוך השירים עולה תחושה עזה שגדלת בביתם של אנשים שחוו על בשרם את מוראותיה של השואה. והרשה לי לומר שהשיר „תמצית המילון העברי השימושי לדורות הבאים" הוא בעיני מן הביטויים המעובשים והעזים ביותר, שקראתי בשירה העברית החדשה. שכותנה מילים המבטלות הכל: „רכבת, סבון, גז, מחנה,/ מיין קינד"/ („הבנה לבגרות").

אני לא בא ממשפחה של ניצולי שואה, לא במובן הישיר של אנשים שעברו על גופם, אלא אנשים שאיבדו את משפחתם. ועם זאת אני חי מתוך תחושה שזה כן עבר עלי, כמעט במוחש. היו תקופות ארוכות שלא יכולתי להתקלח, למשל, בלי לחשוב על אנשים ואני בתוכם, שבמשך שנים לא זכו להתקלח במים חמים. הרבה פעמים אני „זוכר" (כאמור אין לכך הצדקה ביוגראפית) כיצד אנו רצים, אני הוריי שלי, יחד, יד ביד, אותם עשרות מטרים (מעולם לא ביקרתי שם) של „הדרך לשמיים" בטרבלינקה. עד כמה שאני יודע אלו היו רגעיו האחרונים של סבי ומשפחתו. חוויה זו עוברת עלי ממש במוחש. התחושה של חוסר האונים היא אולי הסיבה העיקרית לכתיבה על השואה. הנסיון לעצב חוויה שבסופה המרכזי הוא חוסר האונים הוא אופן של שליטה בו, ואני מודע לא אחת לכך שבדבר כזה עלול להיהרס גם כאן, הלא זו אפשרות קיימת. מצב שבו אתה חסר אונים, כל מה שנחשב מתבטל. ואז לך תספר, למשל שאתה משורר... הדבר הבסיסי הוא לך לימין או לשמאל, שאתה נקרע מן הילד שלך.

ניתן להבין מדבריך, שכל מה שמהווה איום בעבורך הוא בבחינת נושא לכתיבה?

תראי, מראה נוף ככל שיהיה יפה, אינו בבחינת איום על קיומי ואינו יוצר בי התרגשות דראסטית כלשהי, לכן אני לא מרגיש צורך לכתוב עליו שיר, כי איני מרגיש צורך להילחם בו, לעסוק־בו במילים. זה די ברור

(המשך בעמוד הבא)

„ביום של לילה בא אבי"

מאת שמעון אביזמר

שירו של מרדכי טביב „ביום של לילה בא אבי" הוא שיר הוא אחרה, והוא בלדה ואם תרצו גם חזיון לילה ואפילו סיפור ביוגרפי, ואולי גם סוג של תורה בתשובה. הכל תלוי בנקודת המוצא, הראות והגישה של הקורא.

במכתבו של מרדכי טביב אלי בהיותי סטודנט בסקוטלנד מחודש נובמבר 1958 כתב: „יש אומרים, כי במהותה של היצירה הסימבולית יש ממהות החלום שפתרונותיו מרובים לבאורה. הכל לפי טיבו של השומע את סיפור החלום מפי החולם: יש מי שמפרש כך ויש מי שמפרש אחרת, וכל הפירושים ייראו לבאורה מתאימים. אני על יצירתי הפשוטה, הריאליסטית, קראתי כמה על כמה פירושים של המבקרים. קל וחומר שאני תמה כמה על כמה יהיו הפירושים על יצירתי הסימבוליסטית, שאללי יִפְּלו עליה".

בימים אלה ראה אור הספר „מולכו" של א.ב. יהושע, שמעורר פליאה רבה אצל קוראיו של המספר החשוב הזה, הן מצד שמו והן מצד תוכנו. בילדותי בירושלים היכרתי את הסופר ואיש הציבור יעקב יהושע, אביו של א.ב., שהיה נטוע חזק בקרקע מוצאו, ואילו בנו פרץ גבולות אביו בחיים וביצירה ועיצב אישיותו ופילס דרכו בעצמאות גמורה, הרחק הרחק מבית-אביו. במעט ג. א נזקק ביצירותיו ובהופעותיו – לפחות למראית עין – לבית אבא עד שהופיע „מולכו". לשאילתה של העתונאית שרית פוקס („מעריב", 30.1.87) על יחסי הסופר עם אביו השיב: „קשה לומר, שנתתי לו לאבא לספר. משום כך היתה זהותי הספרדית מונחת במקום מסוים במגירת הזיותי. ידעתי שאפתח אותה פעם. אך לו אמרו לי, שאקרא יום אחד לרומן שלי „מולכו" לא הייתי מאמין. – – – כן, נכון, צריך, שהאב ימות כדי לעורר את העבר". זאת ועוד, „מולכו לא היה אלמלי העמידני מות אבי מול מות ממשי". – – – „המוות נעשה לי מוחשי. היכרתי גם את ההתאבלות המרומסת. ברגעי במותו שלו הייתי קר. רציתי שישתחרר מיסוריו. אחר כך עיבדתי אותו באופן חם יותר למערכת-נפשי" (כמעט ליקוח מלא של הרקע להיווצרות השיר הנדון.

יש להבין, כי המערכת הנפשית של היוצר, בקים רוחו היצירתית, תחושת המעמקים האישית שלו, התעמקות המסלולות זיקתו אל אבא, דרכו וסמליו, הם המניעים של א.ב. יהושע לכתיבת הרומן „מולכו", כשם שהיו אלה ודאי מניעיו הפנימיים של מרדכי טביב בכתיבת שירו הגדול „ביום של הלילה בא אבי".

ביצירה שירית זאת יש לא רק הודאה והשתבחות, כאבא ה„עקר", „בנוע", „בעל הצורה", ה„מוב" וה„צדיק" שהיה ואיננו עוד, אלא גם הרגשה אמיתית על כך שהבן, הוא הוא המשורר, לא הלך בדרך אביו, ובן ביקורת עקבת על הורי-חיים מעורטל מערכים ועל מציאות חברתית מסואבת שהמשורר טביב בחר להיות בתוכה, ואת כבראה בלי תמורה רבה.

מאז תם דור האבות לגווע, דורו של ר' יוחה טביב, בעם הדם של מקרישר-לב רבים ובין השאר מתרוקן ביתו של המשורר והוא נותר עירום ועריה מבחינת דרכים וערכים. הוא חש עצמו תלוש ונכרי בסביבתו שלו, סובבה שבה גדל ואותה ביקש לעצב ע"פ תנאי חיים חדשים ובן ע"פ בחירה חופשית שלו. אולם הבית הריק הזה ששוקקים בו שרים ובאין רוח ומוסר ומסורות דרך ארץ, איננו אלא בבואתה של מציאות חברתית-מוסרית מתמסמסת. בסיפורו „זר הייתי בארץ נכריה", הוא מספר שהוא נס על נפשו. במכתבו הנ"ל הוא מוסיף וכותב: „הנה כי כן נסתי על נפשי מהרות, מבבר שמסביבי. אך לאן? אם לא אל אבי האותנטי, שהוא עגן, זקוף נטוע ומכ" והכך מתגשמת מדרש אימרת חכמים „רמי תוסרא לאידא אעיקריה קאי".

מעלות ומורדות רבים ידע מרדכי בחייו וכן גם ביצירתו. היסוד המגאדר בינו לבין יצירתו הוא הערגה דוקא אל מה שהיה אל העבר, ואת לא רק משום חיזבו של התמול, אלא בעיקר משום שמאונה וחמלת הנפש האישי והלאומי מן הקרע הנפער בין האדם לאלוהים, ...

יש להבחין בין מה שהוא יום לבין מה שהוא לילה של אפלה וסערות. היום מסמל כל מה שהוא טוב וחיובי. היום הוא האור, הוא התקוה. ה„יום" ו„אבא" סמלם הוא משמעות תקוה, חיים, יצירה, אריכות ימים. ואילו הלילה הוא סמל לבדידות, לעצב, לחשכה, להרהורים נוגים, לסערות, לרוחות מיללות קורעות נשמה ומדירות שינה. מה איפוא יבקע את האפלה העמוקה הזאת, את המים העמוקים השחורים הללו אם לא אור היום? מי יפסיק את ההרהורים הנוגים ויאמר הרף לייאוש המתחולל בנפש, לאכזבה מן המציאות החברתית אם לא הופעתו של אבא, שהוא „תעודד את העבר" המפואר, כלשונו של א.ב. יהושע?

בן הסערה הגדולה ומן „רוח מבשר אימים" „והתהום רוגזת" „והמים שעליה עולים ויורדים", קמה סערה כדמה כי הנה עולה מאופק ספינה שמפרשיה צחורים שבה „ירד ובא אלי אבי". בספר מלכים א' (י"ט, י"א) אנו מוצאים תיאור דומה „ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה'. לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש. לא ברעש ה', ואחר הרעש אש. לא באש ה' ואחר האש קול

מרדכי טביב

דממה דקה". ואז נשמע קולו של ה', הבוטח, המרגיע המשיב רוחם של נבהלים ונפחדים.

מעניין הקשר שקשר המשורר בין דמותו של האב לבין מושג היום. אולי בשביל למצוא את הקשר בתחום הפנימי יותר של הלשון, בתחומה הסימבולי. ע"פ הפילוסוף הנודע לייבניץ יש להבין את משמעותה של מלה ובכלל זה גם שם של חפץ או של אדם, לאו דווקא כזהות חיצונית להבחין בין עצם אחד למשנהו, אלא גם כזהות פנימית מוכרת של השם עם נושאו או תיאורו.

יתכן מאד, לפי זה, שהמשורר קשר את המושג „יום" עם דמות האב משום אריכות ימים. שהרי „כבד אביך – למען יאריכון ימיך"; ואולי משום שהיום מסמל את האור עוד משעת ימי בראשית, „ויקרא ה' לאור יום" ומכיוון שהתורה היא אורה והיא היתה ארחו ורבעו של אבא יוחה, הרי לכם הקשר; ואולי נסתרת כאן התכוונות יהודית של המשורר לקשור את המושג יום דווקא עם אביו יוחה שהרי יום ויוחה מבוב נותנים בגימטריה שוה 56, הרי לכם „יום" של לילה בא „אבי".

כך או כך, השיר הזה הוא יהודי לטביב ובניגוד לגישתו שלא לפרסם סתם שירים שאינם יהודיים לו, נתן פרסיה דווקא לשיר הזה, כבר במעט עם הולדתו. הורי כך כתב אלי: „האמת היא שנמנעתי מלפרסם מאותם שירים שנכתבו לאחר תקופתי השירית, משום שיקל אחד ויחיד שהיה קיים לעיני. לאחר כתיבת כל שיר משירים אלה תמיד שאלתי את עצמי: שיר זה אפשר הוא באה כשל אחרים, אך מה ייחודו משל אחרים? האם רק בזה ששמי חתום עליו והואיל ותמיד הגעתי למסקנה שייחודו או המבדיל אותו מאחרים יהיה רק בשמי החתום בשוליו, הייתי גונזו. ואילו בשירי זה הרגשתי יפה ביחודו. ידעתי, כי הוא אך ורק שלי, משלי, ואין בו משל אחרים ולא הוא דומה לשל אחרים..." (מכתב, נובמבר 1958).

לבסוף, הבה נראה איך משתקפת דמותו של האב הבא מן הזמן הקופא ומעבר לחומה הלבנה, חומת הרפאמות הגדולות והתכריכים הצחורים אל המציאות הרוטטת והזמן החולף. המשורר מנגה באביו שבא לבקר אותו בביתו בחלום-בקיץ, תכונות שחסרו לו ולבני דורו. תיאורי האב באים ע"פ דירוג וסדר: מן החיצוני אל הפנימי יותר, מן הפיזי-גופני אל הרוחני, מן הגלוי אל הנסתר יותר, מן החמרי אל הערכי, מן הקרוב-המשמשי אל המרוחק האידיאי.

בראשונה מרשים האב בהופעתו החיצונית. הוא נראה ענק לעומת האחרים הנראים קטני קומה. ממש אריה בעל גוף, לאחר מכן נראה זקוף לעומת השחוחים. זוהי ראייה צלולה יותר, רוחנית יותר: עם התכוונות מכשכת ... כבעל עמוד שהיה לעומת הריבות שמסביב; כאן הוא מייצג טיפוס העומד ברשות עצמו, בעל אופי וזהות עצמית מובהקת; בראייה עמוקה יותר, מופיע האב בגלימת פסים וחשה: הזהר, טוב לכל רואיו ומכיריו, והעיקר צדיק. בעודרה וההוצאה כיעור, רוע ורשעות, דמותו של אבא יוחה טביב היא סמל של חיוב ושל חסות. של עולם שהיה ושיש לחדשו ולבנותו מחדש. שהרי עם קבלת פני אבא וששוני הימם הסעיף את הבית בנוכחותו, שלום חדש נברא. כי כה מסיים השיר את שורותיו: „ואבי הבא ראשו הבית אל עבריים, ואבי לוחש: כי טוב, ויפה מאוד אודייבי".

רבונו של עולם, כאשר ברא את העולם מן התהו והבוהו, והבריאה מצאה חן בעיניו פסק: כי טוב, ועולם חדש נברא.

מן המצולות המעמקים של הארץ הקטנה והאנשים הקטנים, מחיי התהו שבהם חי המשורר שנפשו נקעה מהם, עולם אחר ואולי חדש ייבנה, וכולנו נלחש בעקבות אבא יוחא טביב כי טוב.

(דברים לזכרו של מרדכי טביב
בבאות ספר השירים „בצל הזמים")

עם לבדד ישכון

מאת יוחנן גליקר

מי שלא שמע על המנצח הגרמני הידוע הרברט פון קאריאן גרמני שבגרמניה, עובר עשרים וארבע שעות ביום, טס ממקום למקום, מנצח, מקליט – הכל לפי התבנית ולה הזמנית. אך השם קאריאן אינו שם גרמני – הוא קיצור של שם המשפחה היווני קאראיאניס. אבי סבו של המנצח הגדול היה יווני שהיגר לגרמניה. גם אחד אחר מאבות אבותיו של נשיא צרפת המנוח ז'ורז' פומפידו – עוד שם יווני. שלא לדבר על אדם שיש בינינו מי שעוד יזכור את שמו – האדמירל קנאריס, מפקד הצי של הרייך השלישי, שעמד בראש מרד הקצינים נגד היטלר בשלהי מלחמת העולם השניה. אחד מבני אותה משפחת קנאריס היוונית היה גם הוא אדמירל – המפקד הראשון של הצי היווני בתקופת מלחמת השחרור של יוון.

הגירה, או ירידה – והתבוללות. לעתים קרובות יותר, משנה בן משפחת המהגרים (או המהגר עצמו) ש„עלה לגדולה" את שמו. זמרת האופרה האיטלקית הידועה מאריה קאלאס, למשל. שם משפחתה המקורי היה קלויירופולוס. או במאי הסרטים המפורסם בארה"ב, איליה קאזאן – ששמו המקורי היה קאזאניס. ועוד ועוד.

כמו הרבה מדינות שמספר אוכלוסיתן עולה על אוצרות הטבע והכלכלה שלהן – למשל, איטליה או אירלנד – גם יוון היא ארץ שרבים מתושביה „יורדים" מתוכה, בצעירים ובזקניה. הגירה זאת אפיינה גם את העולם היווני העתיק – וכבר עמדנו על כך שבמשך מאות שנים, עד לכיבוש הרומי של איטליה וסיציליה, היה חלק גדול מדרום איטליה ומרכזה ומזרח סיציליה מיושב ערים יווניות – עד לניאפוליס, נאפולי של היום. גם קשיי הכלכלה, גם הגלים הרבים של כיבוש ו„שעבוד מלכויות" – אך אולי גם משהו באופי היווני – גרמו לכך שחלק ניכר מן העם היווני חי מאז ומתמיד בתפוצות.

אמרתי „משהו באופי היווני". יוון היא ארץ של ימים, מפרצים ואיים. היוונים היו מאז ומעולם בין הטובים שבספנים וביורדי הים. אין זה מקרה ששניים מן היפים שבסיפורי המיתולוגיה היוונית, שכל אחד מהם זכה להפוך ליצירה אפית בזכות עצמה, מתרחשים בנסיעות על פני הים: נדודיו של אודיסאוס, המתוארים ב„אודיסיאה" ההומרית, ומסע הארגונאוטים, המתואר ב„ארגונאוטיקה" של אפולוניוס איש רודוס. גם בתקופת הכיבוש התורכי היו הספנים היוונים (שרובם הניפו את הדגל הרוסי על אניותיהם) מן הטובים בעולם, וגם בימינו, רבים מאילי הספנות הם יוונים.

התפוצות הן, איפוא, חלק בלתי נפרד מן ההיסטוריה היוונית לדורותיה. אך יש הבדל ניכר בין התפוצות היווניות בעולם העתיק ובעולם החדש. בעולם העתיק, נסו המהגרים היוונים, בכל מקום שהתיישבו בו, להתארגן ולהקים פוליס יוונית על כל מוסדותיה. הם לא התבוללו בתושבי המקום, ורובם לא טרחו אפילו ללמוד את לשונם. להיפך: ברוב המקרים, היו אלה תושבי המקום (או רבים מהם) שהשתדלו להתבולל ביוונים ובתרבותם – ו„המתיוונים" שלנו הם דוגמה אחת לתהליך זה.

לא כן הדבר בעולם המודרני. כבר בתקופת הכיבוש התורכי, קמו קהילות יווניות חשובות בוולאכיה ומולדביה – אותם אזורים של רומניה של היום שנוהלו על-ידי ה„פנאריוטים" – בוונציה, בווינה, בפאריס ובלונדון. קהילות אלו ניסו להסתגר בתוך עצמן ולשמור על חיי דת, תרבות ומסורות קהילה משלהם. כל עוד שלטו התורכים ביוון והטילו הגבלות חמורות על החינוך וחיי התרבות של היוונים, היה זה מדרך הטבע שחלק ניכר של התרבות היוונית התפתח באותם מרכזי הגירה. בתי הדפוס היוונים הראשונים הוקמו על-ידי הקהילות היווניות בוונציה ובטריאסטה שבאיטליה. כמה מאבות הספרות היוונית החדשה – מעין „סופרי ההשכלה" של יוון – חיו ופעלו שנים רבות בוולאכיה ומולדביה. בקהילה היוונית בווינה קם, במאה הי"ח, חוג של סופרים, משכילים ואנשי רוח, שפעלו להחייאת העיסוק בספרות יוון העתיקה בין היוונים עצמם, ואף הוציאו את כתב העת הספרותי היווני הראשון – „הרמס הלוגיוס".

גם בפאריס חיו ופעלו כמה מגדולי אנשי הרוח והספרות של יוון שלפני מלחמת העצמאות. הגדול שבהם היה, ללא ספק, אותו איש ששמו כבר הוזכר ... אדמנטיוס קוראיס. יליד סמירנה, בן לסוחר שניהל עסקי יבוא ויצוא עם הולנד, ונכדו של תלמיד חכם הבקי בכל מכמני הספרות היוונית והרבה מספרות המערב, היה קוראיס בעיקרו של דבר אוטודידקט. בנעוריו למד לאטינית אצל הכומר ההולנדי הפרוטסטנטי של סמירנה, ובעצתו החל לקרוא את הספרות המערבית. לאחר כמה

„ירידה" ותפוצות

תמונות מיוון החדשה

שנים באמסטרדם, ולימודי רפואה במונפליה שבצרפת (קוראיס זכה אפילו לתואר דוקטור לרפואה, אם כי מעולם לא עסק במקצוע זה לאחר סיום לימודיו), השתקע בפאריס, חי בעוני ובצמצום, והקדיש את כל ימיו לחקר הספרות היוונית העתיקה, להפצתה בין בני עמו, במהדורות מדעיות עם פירושים והקדמות ביוונית, ולפיתוחה של ספרות לאומית מודרנית. בתקופה הסוערת של ויכוחים והתנצחויות לפני פרוץ מלחמת השחרור של יוון, היה קוראיס מן התומכים הנלהבים של עצמאות יוון – אם כי לדעתו, היה צורך, קודם כל, ב„השכלת העם" ו„הכנת הלבבות" לקראת הנשיאה בעול העצמאות הלאומית. ואף-על-פי-כן, כאשר קמה יוון החדשה, היה קוראיס אחד מתומכיה הנלהבים (ומן המבקרים החריפים ביותר של מנהיגיה). הוא מת בפאריס בשיבה טובה, בגיל למעלה מתשעים. בעולם היווני, הוא נחשב לאבי הספרות היוונית החדשה. פסלו ניצב לפני בניין האוניברסיטה של אתונה, והרחוב שמשמאל האוניברסיטה נקרא על שמו. אך גם בעולם המערבי נחשב קוראיס לאחד מטובי החוקרים של ספרות יוון העתיקה, והמהדורות והפירושים שפירסם לכתביהם של רבים מגדולי הספרות הקלאסית, עדיין לא נס ליחם עד היום.

הקהילה הגדולה והעשירה שבלונדון היתה מן החשובות ביותר בעולם היווני המודרני. היא תמכה בכספה בכמה ממאמצי מלחמת השחרור היוונית, והעמידה ליוון החדשה כמה מגדוליה. הסופר והמדינאי הגדול ספירידון טריקופיס, שהיה לאחד מגדולי הדיפלומאטים היוונים במאה הי"ט (ואביו של המדינאי וראש הממשלה הגדול כאריליאוס טריקופיס), היה איש קהילת לונדון. בלונדון חי במשך שנים רבות גם הסופר ססטאנוס כסגוס, אבי הרומאן היווני המודרני („וולטר סקוט של הספרות היוונית", כפי שמכנה אותו אחד ההיסטוריונים של ספרות זאת), וכמה מן הרומאנים הגדולים שלו יצאו לאור לראשונה, בהמשכים, בכתב עת יווני שהוא עצמו ערך ופירסם אותו בלונדון. הקהילה הלונדונית אף הקימה מכספה את המחלקה ללשון, ספרות והיסטוריה של יוון החדשה בקינגס קולג' של אוניברסיטת לונדון – אחת מן המחלקות הטובות בעולם בשטח זה, שבראשה עומד הפרופסור בקתדרה על שם קוראיס.

במשך התקופה הארוכה של מלחמת השחרור היוונית, ניהלו מנהיגי הקהילות היווניות באירופה מאבקים פוליטיים, שהיו מן הגורמים לכך שבסופו של דבר, הכירו המעצמות הגדולות במדינה החדשה. אחד מאבות מלחמת השחרור היווני היה אלכסנדר איפסילאנטי, קצין גבוה בצבא הרוסי. נשיאה הראשון של יוון החופשית – שכבר פגשנו בו בעבר – יואניס קאפודיסטריה, יליד האי קורפו שהיה אז בשליטת הרפובליקה של ונציה – הצטרף לשירות החוץ הרוסי, ובמשך שנים אחדות היה סגן שר החוץ של רוסיה ואחד מציגיה בקונגרס של וינה. הוא התפטר משירות החוץ הרוסי כאשר הרגיש שעצמאות יוון קרבה, והקדיש את כל נסיונו הדיפלומאטי להכרה במדינה החדשה וצירופה לחבר העמים האירופיים שהיה בן בית בו. ידידו של קפודיסטריה, תיאודורוס קולוקוטרוניס, שהפך למפקד הראשון של הצבא היווני בפילופוניס, היה לאחד מגיבורי מלחמת השחרור היוונית, הצטרף בנעוריו לצבא הבריטי והגיע בו לדרגת סרן. אי אפשר לתאר את „תנועת ההשכלה" היוונית, את „אגודת החברים" שהיוותה את הגרעין הראשון לתנועת המרד היוונית נגד שלטון התורכים, את מלחמת השחרור עצמה, ואת השנים הראשונות לעצמאות יוון, ללא התמיכה המאסיבית – גם הכלכלית וגם הדיפלומאטית – של הקהילות היווניות הגדולות בתפוצות, וללא הצטרפותם של אישים כאיפסילאנטי, קפודיסטריה, קולוקוטרוני ורבים אחרים למאבק ולהקמת המדינה החדשה.

אך מצב עניינים זה החל להשתנות כבר בעשרות השנים לאחר הקמת יוון החדשה. רבים מאותם מנהיגים ואנשי רוח שבמאה הי"ח וכראשית המאה הי"ט היו בתפוצות משום שלא סבלו את שלטון התורכים (כגון קוראיס), או משום שהתורכים לא סבלו אותם (כמו קולוקוטרוניס, שהשתתף בכמה מרידות קטנות נגד התורכים, ונאלץ לברוח על נפשו), כל עוד לא היתה יוון עצמה עצמאית, הרי ממילא לא היה הבדל גדול בין החיים, למשל, בסלוניקי הנתונה לשלטון התורכי, או בקהילה היוונית הגדולה של ונציה. אדרבא, בוונציה היה ליווני חופש רב יותר לחיות את חייו כיווני ולהפיץ את דעותיו ותרבותו ברבים, ללא חשש שהשלטונות יתנכלו לו כ„מורד במלכות".

לאחר הקמתה של המדינה החדשה, השתנה מצב עניינים זה. כל יווני שרצה בכך, יכול היה „לעלות" ליוון החדשה ולעזור בפיתוחה כמדינה מודרנית עצמאית. היו שעשו זאת. היו שרצו ושוב לא יכלו אם משום שהיו זקנים מדי (כמו קוראיס), או משום שעסקיהם ופרנסתם היו מבוססים במקומות מושבם. ולא זו בלבד שהקמת המדינה החדשה לא הביאה לגלים גדולים של „עליה", של חזרת יוונים למולדתם. גם גלי ה„ירידה" נמשכו, והם הולכים ונמשכים עד היום הזה. במאה שלנו, היגרו מאות אלפי יוונים לארה"ב, לדרום אפריקה, ולאוסטרליה – ובשנות החמישים והששים, גם לגרמניה. הקהילה היוונית הגדולה בלונדון – כחצי מליון נפש – מורכבת רובה ככולה מאנשי קפריסין שהיגרו בשנות הקרבות בין יוונים ותורכים לפני ואחרי הכרזת עצמאותה של קפריסין.

היווני הממוצע אינו מתרגש מדבר זה, ואין לו בלשונו ביטוי מיוחד ל„ירידה". מי שהגר מיוון לאמריקה או לגרמניה הוא פשוט „מהגר", בדיוק כמו שמי שמהגר מגרמניה, למשל, ליוון. היווני רגיל לגלי „ירידה" אלו, שהם חלק מן ההיסטוריה שלו מן העת העתיקה ועד ימינו. במידת האפשר, משתדלים היוונים שנשארו ביוון לשמור על קשר עם „תפוצות" אלו, והם מסייעים להן בתמיכה רוחנית במוסדות הכנסיה האורתודוקסית ובבתי הספר היווניים שבתפוצות. הקהילות שבתפוצות מצידן, ממשיכות לסייע לארץ האם, גם סיוע כספי וכלכלי (ורבים מן היוונים שבתפוצות מצליחים מבחינה כלכלית יותר משהיו מצליחים לו נשארו בארצם), וגם תמיכה דיפלומאטית. היחסים הם, בדרך כלל, תקינים והוגנים, ואיש אינו מאשים את השני. יש, פה ושם, יוונים ביוון הרואים באותם מהגרים – ובעיקר אם עלו לגדולה בארץ הגירתם – אנשים חלושי אופי וחסרי תודעה לאומית. אך תגובתו של היווני הרגיל היא: „שיהיה להם טוב על הנשמה". ובחוגים כלכליים, מדיניים ואקדמיים, אפשר לגלות גם מידה ניכרת של גאווה באותם יוונים שהפכו למיליונרים, למנהיגים פוליטיים, לחוקרים ואנשי ספרות ולאמנים ומוסיקאים ידועים בארצם החדשה. מעטים בין אותם מהגרים חוזרים ליוון – אך לעתים קרובות, עושים זאת דווקא הטובים שבהם.

אביא דוגמה אחת הידועה לי. אחד מרבותי באוקספורד היה הפרופסור (באותם ימים הזקנים) ליוונית ביזנטית ומודרנית, קונסטנטינוס טריפאניס, יליד כיוס וחניך אוניברסיטאות ביוון, גרמניה וצרפת, ואחד האנשים המקסימים ביותר שפגשתי בימי. טריפאנוס הוא אחד המומחים הגדולים ביותר לשירה יוונית בכל הדורות – מהומירוס עד היום הזה – שאת רובה הוא יודע בעל פה. הוא בקי בכמה וכמה מלשונות אירופה וספרויותיהן, ובשנות מגוריו הרבות באנגליה, אף פירסם כמה ספרי שירה מקורית באנגלית, שליטתו בה עולה על זו של האנגלי המשכיל המצוי. במשך אותן השנים, פירסם טריפאנוס כמה וכמה אנתולוגיות (עם פירושים, תרגומים והקדמות) של שירה יוונית לדורותיה, ספרי מחקר וביקורת על השירה היוונית, והוצאה מדעית מפוארת של כל שיריו של רומנוס, אחד מגדולי המנוגנאים הביזנטיים. לאחר כמה עשרות שנים באוקספורד, ושנים מעטות כפרופסור בשיקאגו – שנים שבהן עזר להפצת ההוראה והמחקר ביוונית חדשה וספרותה בעולם הדובר אנגלית – חזר טריפאניס ליוון עם נפילתה של ממשלת הקולונלים. כיום הוא פרופסור לשירה באקדמיה של אתונה, ובמשך שנים אחדות היה שר לענייני תרבות בממשלת קרמנליס, ופעל לשיקום יחסי התרבות בין יוון שלאחר הקולונלים לבין ארצות המערב שחי בהן רוב ימיו. גם בכל השנים שחי בתפוצות, היה טריפאניס יווני נאמן ללשונו, לדתו, ולתרבותו, שהפיץ אותה בין תלמידיו וחבריו הרבים. עם חזרתו ליוון, הביא אתו נסיון חיים ותרבות מערבית המוסיפים הרבה לחיי הרוח, המדע והתרבות של יוון עצמה.

אך נודה ולא נבוש: מקרים כאלה הולכים ונעשים נדירים יותר. יוון – כמו ישראל – היא מדינה שלא קל לחיות בה. הלחצים הכלכליים והפוליטיים בשני הדורות האחרונים היו לא פחות קשים מן הלחצים על האזרח הישראלי: דיקטטורה צבאית בשנות השלושים; כיבוש גרמני ואיטלקי מרכא; מלחמת אזרחים, שנמשכה שנים רבות לאחר מלחמת העולם השניה בין קומוניסטים לבין תומכי המשטר „הקפיטאליסטי" או „החופשי" – ובין 1967 ל-1974, שבע שנות דיקטטורה צבאית מדכאת. הוסף על כך את בעיית קפריסין, שגם אם היווני שביוון אינו מעורב בה באופן ישיר, הרי מבחינה רוחנית קשה לו שלא לנקוט עמדה ולהרגיש רחשי לב כלפיה. היווני שהצליח להשתקע באירופה המערבית, באמריקה או באוסטרליה ולהתבסס בה, חי חיים שקטים ונוחים יותר.

איש אינו מעכב בעדו להמשיך ולהיות יווני, ורבים מבני הדור הראשון או השני מצליחים להיות אותם „חיים כפולים" ולהיות „אמריקאים בצאתם ויוונים באהלם".

אחת התופעות שאני נתקל בהן במקצועי בשנים האחרונות הוא מספר הגדל והולך של פרופסורים אמריקאים לפילוסופיה יוונית שהם בעלי שמות יווניים. כמה מהם הם ילידי יוון עצמה שהיגרו בגיל צעיר לארה"ב, וכמה מהם הם בני הדור הראשון של יוונים ילידי אמריקה. לפני כמה חודשים, התבקשתי לכתוב בכתב עת מדעי מאמר ביקורתי על אוסף מאמרים על אפלטון שיצא לאור באנגלית בארה"ב. אחד משני המאמרים הטובים ביותר באוסף זה נכתב על-ידי יליד אתונה, שהיגר עם משפחתו לאמריקה בגיל צעיר, והיום הוא פרופסור לפילוסופיה באוניברסיטה מכובדת בארה"ב. אך אותו אדם לא שכח את מקורו היווני, הוא בקי בשפה ובספרות של יוון העתיקה, ואחת ממעלותיו של אותו מאמר היא בדיוק זאת: המחבר משוחח עם אפלטון וחופשי בלשונו של אפלטון עצמו – שהיא גם שפת אמו של המחבר.

אך מחירה של הצלחה זאת הוא כבר בעולם המודרני הליבראלי של היום: ההתבוללות. כל עוד היתה הדת גורם מכריע בחיי יום-יום של העולם המערבי, היתה עדיין תקוה להישרדותן של אותן תפוצות יווניות במשך הדורות. אך באירופה המערבית, באמריקה ובאוסטרליה של ימינו, שוב אין לדת תפקיד בה מכריע. הדור הראשון, השני ולעתים אף השלישי, של מהגרים יוונים, עדיין מבקר בכנסיה האורתודוקסית וממשיך לדבר יוונית. אך בנקודה מסויימת מתחיל הקשר להינתק. „החיים הכפולים" הם מעמסה רבה מדי לאדם הממוצע. מדוע – יאמר יום אחד ג'ורג' הקטן, שנולד כבר בניו-יורק להורים שהיגרו לשם מסלוניקי בנעוריהם (אם כי שמו עדיין נקרא על שם הסבא גיאורגיוס שהיה מנהל בית ספר ידוע בסלוניקי) – מדוע לא די לי להיות „סתם אמריקאי", כמו ג'ימי ובובי וסילביה מן השכונה, שגם הם כולם בני מהגרים? מדוע עלי להמשיך לדבר יוונית בבית, ללכת לכנסיה האורתודוקסית, לבקר בכל מיני אירועים חברתיים של הקהילה? אני מרגיש קרוב יותר לחברי מן השכונה מאשר לכומר אתנאסיוס או לגברת פפניקולאו הזקנה. ומה אם, בסופו של דבר, אשא לאשה נערה אמריקאית שאינה יוונית, וילדי יהיו „סתם" אמריקאים „נורמאליים". ברגע זה, כאשר ג'ורג' הקטן הוא רק בן ארבע עשרה, והדברים נאמרו כדי להגן על התנהגותו המרודה והמסוגרת במסיבת ראש השנה היוונית בביתה של אותה גברת פפניקולאו, התגובה המיידית של אביו תהיה, בדרך כלל, שתי סטירות לחי מצלצלות. במשך שנים אחרות, תשרור במשפחה תקופה של „שלום קר" או „מלחמה קרה". ייתכן שיצליחו אפילו לשלוח את הבן הסורר לחופשת קיץ אחרות ליוון. כמה נערים אמריקאים יתנגדו לחופשת קיץ ביוון? אך בסופו של דבר ברוב המקרים, יהפך אותו ג'ורג' – ועשרות או מאות אלפים כמותו – לאמריקאי לכל דבר. כח המשיכה של הסביבה יגבר על הכל. אלא אם כן יחליט אביו של ג'ורג', סוחר השטיחים המצליח בניו-יורק, ואמו, המורה המצליחה לצרפתית באחד מבתי הספר התיכוניים המעולים שבאמריקה, לחזור ליוון בעוד מועד, ולהיות בתנאי לחץ כלכלי והרגשת ניכור עם סביבה שלא חיו בה זה עשרות בשנים. וגם אז, אולי איחרו את המועד. מי שנולד וגדל באמריקה עד גיל ארבע עשרה, ספק אם יסתגל בקל למולדת אבותיו. ג'ורג' מאבריאניס של היום יהיה, בעוד כעשר שנים, ג'ורג' מור, אמריקאי „נורמאלי", ובכל אשר יעשה יצליח.

התבוללות. הבעייה ידועה לנו היטב. ואף-על-פי-כן, יש הבדל. היווני אינו רואה ב„יורד" אדם שבגד במולדתו. הוא ממשיך לשמור על קשר עם אותם „יורדים" ומשפחותיהם, ובדור הראשון והשני, ממשיכים אותם „יורדים" לשמור על הקשר עם יוון ולסייע לה בכל יכולתם. וכיוון שהירידה מיוון תימשך בעתיד הנראה לעין, הרי יש סיכויים לכך שקהילות יווניות גדולות ומצליחות ימשיכו להתקיים ברחבי העולם המערבי, וימשיכו להתמך במולדתם הראשונה ולסייע לה בכל יכולתם. ... ההודיות הראשונות של „היורדים", שאיש אינו כופה עליהם הרגשת אשמה, ... שוכחים את הארץ העתיקה שבאו ממנה. מר מאבריאניס הפסיד כבר שתה במאבק, וג'ורג' שוב לא יהיה יווני. אך מר מאבריאניס ה„יורד", עדיין מרגיש שהוא יווני גם בניו-יורק – ויחסם של בני עמו שנשארו ביוון מסייע לו ומעודדו להרגיש כך.

(מאמר חמישי בסידרה)

חשיפה מופנמת

מאת טליה רפפורט

יעקב מישורי, ציורי מאכרה בגלריה „רביד", גורדון 26, ת"א.

עד כה היה יעקב מישורי מזוהה באופן ממש מוחלט עם ציורי הדיוקן העצמי הפרובוקאטיביים שלו, שלרוב היו דרמטיים ולעיתים כמעט פורנוגראפיים.

ההפתעה הראשונה בתערוכה הנוכחית היא קודם כל בכך, שלראשונה אין מישורי מציג דיוקנים עצמיים ואין בכלל דמויות בציוריו. ההפתעה השנייה היא בדבריו, שדווקא בתערוכה זו, שבה אינו חושף את גופו, מתאפר, מתחזה לאשה וניצב בפחות ארוטיות הפגנתיות, יש מבחינתו יותר חשיפה עצמית. ההפתעה השלישית היא הפנטאזיה המיוחדת שנוצרת בציורי הפאגרה הצבעוניים מאד.

התמונות מלאות תנועה סוערת, קווים מתפתלים, ספיראלות, צורות אורגאניות, גיאומטריות ודקוראטיביות ומספר דימויים יזורים, ביניהם סילים, עבות כרישים או לועותיהם הפעורים, רגים, נחשים, מדחף (פרופלור) וגרם מדרגות, שהוא המוטיב החוזר הבולט ביותר.

התמונות האלו העלו בי אסוציאציות של עולם תת-ימי ביזרי, זורם, מערבולתי וגדוש באצות, צמחיה צפה, שבלולים וחיות מים אחרות, שחלק מהחיות החולקו לא. יעקב מישורי אומר, שזהו בעצם עולם פנימי דמיוני, שהדימויים צצו באופן כמעט אוטומטי ושהוא אינו מייחס להם משמעויות מסויימות, או לפחות אינו מוכן לציין אותן, אלא משאיר לצופה לחוות את הרבדים מבלי לפרש עבורו.

בעקבות דבריו של מישורי על ביטוי תת-הכרתי אוטומטי וגם בשל חלק מן הצורות ניכר בעבודות אלו קשר מסויים לסוריאליזם, אך לא זה הפוטוגראפי נוטה ראלי, או מאגריט, אלא זה הנוטה להפשטה, נוטה מאסון.

מכל מקום, מישורי הצליח ליצור בתערוכה זו סגנון מעניין, שיחד עם קשריו לתולדות האמנות יש בו גם קסם ציורי מיוחד.

מבני נוף

שש אמניות, מוזיאון הרצליה.

את המושג „מבני נוף" לקחו שש האמניות, המשתתפות בתערוכה בשם זה, מדנציגר שייחס אותו למבנים אנושיים פונקציונאליים שהפכו לחלק בלתי נפרד מהנוף. דנציגר עצמו הרחיק לכת ואפילו שיקם נוף פגוע (מחצבות נשר) כיצירת אמנות ורבים מפסליו מכילים יסודות של נוף באופן ברור ומשמעותי, לדוגמא: פסל הכבשים השטוח והמתפרש שלו, שנראה כטופוגראפיה של סביבה ורומז לשורות המרעה של הכבשים.

ברוב היצירות בתערוכת „מבני נוף" קשה, לעומת זאת, למצוא קשר ישיר לצורות של טבע. הקשר לטבע מתבטא כאן רק בשימוש בחומרי טבע כמו עץ, אבן בזלת, נוצות וסיבי נייר (אם כי לצידם מופיעות גם מתכות) וכן בהקשרים פולחניים מן העבר הרחוק, שבו היה לאדם קשר אמיתי לטבע. הבעייה העיקרית היא שהתערוכה מתהדרת בשם מרשים וברעיון מעניין, אך רוב המוצגים בה דלים למדי.

פני יסעור מציגה אובייקט שטוח ומפותל קודים בצבע אדמה, שמשתרע על הרצפה וצורתו מזכירה דמות סכמאטית חסרת ראש. היא מדברת על חזרה לדפוסים הבסיסיים, לארכיטיפים, למאגר הזכרון האנושי הקולקטיבי. בעבודות שהציגה בעבר וגם בציורים, שהציגה לא מזמן בגלריה „מימד" ושהיו מוצלחים יותר, בלטו אמנם הצורות הראשוניות האמורות, אך מה שהעשיר אותן ונתן להן כוח היה בעיקר הצבע ואילו הפסל הנוכחי שלה תמציתי ופשוט מדי, ולא מספיק מעניין. הרעיון לעצב דמות אדם שמרמזת גם לגבעות עגלגלות, או סכימה של נוף נדוש וגם הביצוע אינו מלהיב עקב החומריות הסינתטית החלקלקה, שהיא כמעט דוחה.

פניה פרמינגר מציגה תל עגול עשוי חומר, שעליו מסלול מתפתל ובפיסגתו חריץ, צורותיו מזכירות יצירות אדמה מוכרות רבות (אופנהיים, סמיתסון וכו'). הוא מעלה אסוציאציות פולחניות ואולי גם רמז אירוטי, אך למרות כל זאת הפסל שיגרתי מדי ואין בו ייחוד או כוח ממשי.

תרה מתתיה מציגה פסל שמורכב מקבוצת גושי עצים דקים ניצבים אנכית, שמצופים בקצותיהם בעיסת נייר לבנה, כך שמתקבל רושם של אצבעות פצועות וחבושות. הפסל מצליח, אמנם, להעביר תחושה דקה של כאב, אך היא מתמצית מהר וגם אמצעיה צפויים מדי.

שושנה היימן מציגה שני פסלים. באחד מהם נתקעות יתדות גיאומטריות ארוכות, חודות וארומות לתוך גזעי עץ טבעיים וזהו עימות פשטני, שחוק ושקוף מדי, שאין בו תחכום ועומק. הפסל השני שלה, לעומת זאת, עומס סמלים ומשמעויות, אך הוא לוקה בבעיות אחרות. הוא מכיל צלב מקורות עץ גסות, שדפנותיהן מצופות נחושת ובמרכזו גומת זהב והלוק גחל שחור. מתחת לצלב הזה מצוי צלב נוסף בצבעי כחול-לבן (סמליים, כמובן) וגם עליו הלוקי גחל שחורים. הדימויים, החומרים והצבעים שאבלגיים וסימבוליסטיים באופן ישיר ופשוט מדי והתוצאה הכללית דקוראטיבית מדי.

פסליה הקטנים של דליה מאירי עשויים מאבני בזלת חלולות, שבתוכן אבנים קטנות ונוצות ולהן גנוני מתכת, כך שמתקבלת אסוציאציה של שוכך וגם אזירה של שרידי קורבן. לדליה מאירי רקע ארוך של פיסול בחומרי טבע ראשונים והקשרים פולחניים, לעיתים בקנה-מידה מונומנטאלי מדי. פעם היא מוסיפה חומר חדש לאבני הבזלת הקבועות שלה והפעם אלו הן הנוצות, שיוצרות תחושה של פגיעות. אף כי הפסלים הנוכחים יפים מאוד, בשל ממדיהם הקטנים ועיצובם האלגאנטי, כוחם ההבעתי מוגבל, לדעתי.

הפסל המעניין ביותר בתערוכה, לטעמי, הוא אנדרטת הנייר הלבנה של רביבה רגב. תערוכתה הקודמת נקראה „אנדרטאות מתכלות" וזהו גם נושא הפסל הזה. זהו מבנה תלת-ממדי בגובה אדם, שעשוי מסיבי נייר דחוסים שיובשו, ועוצבו למשטחים דקים על גבי שלד גיאומטרי. צורתו המלבנית המסתיימת למעלה במשולש מזכירה בית או מצבה, אך אין זו אנדרטה מונומנטאלית, מאסיבית ואטומה כמקובל, אלא בהירה, קלה, אוורירית ותמציתית בעיצובה הנקי, מה שמזכיר את האמנות היפאנית ויוצר אפקט מעודן ופריך מאד. לדבריה: „מושג האנדרטה מתקשר עם גודל, עוצמה, רגיש, רבפעים, צופן סוד, ועושני חוזר". גם העובדה, שעל פני האבן הכבדה העצמות מעדיפה רביבה רגב את הנייר העדין והמתכלה כמו האדם, תורמת לייחודו של הפסל. החומר, הצורה, המבנה והתוכן שהיצירה נושאת חוברים יחד לביטוי מהודק ומוצלח.

שירה למרחקים קצרים

(המשך מהעמוד הקודם)

שהמציאות האמיתית היא המציאות הפנימית, שאינה בהכרח אמיתית מבחינה חיצונית. יש דברים שבשבילי הם סוטנים, ובתחושה עמוקה אני יודע, כי אצלי הם קרובים לשיר. כך עניין השואה, כך למשל גם עם כלבים. המפגש עם כלב הוא מבחינתי מפגש עם מצב מתמיד של חוסר אונים. כל כמה שהכלב גדול ומאיים, כל תינוק יכול לשלוט בו. תמונה מעין זו היא בשבילי דרמה ועל כן עשויה מתי שהוא להיכתב כשיר. קולו של כלב שאין הוא יכול להשתחרר ממנו עשוי לטעון אותי באנרגיה של מחשבה על מהות החיים, על האנלוגיה שבין מצב האדם למצב הכלב.

שירה נתפסת בדרך כלל מתוך הקשרים רומנטיים. המשורר מתקשר לרומנטיקן. אפילו אם הוא אינו מגדיר עצמו כרומנטיקן קר. מה יחסך לקביעה זו?

כמוך, גם אני נמשך למצוא במשורר את מותר האדם, התכוונות רומנטית זו היא שובת לב. אלא שמיד אני נסוג, שם מחסום לעצמי. ואומר: חכה רגע, מי אמר שיש בכלל מותר האדם? אני כמעט בטוח שגם לכלב יש געגועים. ומותר המשורר? אני מעדיף לומר, כי ייחודו רק בכשרון הכתיבה. אולי דווקא אצל מי שאין לו יכולת לבטא את געגועיו הם עזים יותר? מתקיים כאן מתח מתמיד בין הצורך לחשוב על השירה באופן רומנטי לבין המחשבה המקבילה האומרת: „אל תתייחס אל עצמך ברצינות כזו, אינך שונה מן האחרים". והשירה, אולי מוטב להפקיעה מתחום הקודש.

מהי תפיסתך את הלשון?

תראי, יש לי שיר אחד שבו אני מונה פריטים מעולם המילואים. מונה קודים צבאיים בלשון קרה ויבשה לכאורה. אולם אני מוצא קסם מתהליך הקידוד מלשון רגילה, טעונה, ללשון טכנית – כמו למשל לקוד צבאי, אך גם למונח מדעי. גם תהליך יצירת שיר הוא במידה מסויימת קידוד, תרגום משהו למילים אחרות. אותי מעניין המתח שבשינוי השפה, המשמעות השונה של אותה מלה בשתי קונטקסטים שונות, ותהליך יצירת מבנים לשוניים שעלולים ליצור דימוי שכביכול כליל אינו שייך למה שאתה רוצה לומר. למשל בשפת קוד אתה יכול לומר פרח, כאשר הכוונה היא להטיל הרוג, זהו תהליך המזכיר יצירת שיר. נוטלים חווייה ומתרגמים אותה לקוד אחר של שפה.

האם אתה חש לפעמים קוצר יד בשימוש בלשון, כאילו אין המילים נענות לך?

זו תחושה חריפה ביותר אצלי. רציתי לפגוע במשהו ופגעתי במשהו קצת אחר. הדימוי הוא לצייד שמכוון את רובהו לחיה, אך היא מחמיצה ממנו, אז הוא מסיט את קנה הרובה ופוגע בחיה אחרת, איטית יותר. יש כאן תחושת החמצה.

יסוד בולט בשיריך הן המוקדמים והן המאוחרים הוא האירוניה. האם היא טבעית מן הצורך לכסות איזה מניפסט שירי תאורטי, או שהיא מין רגל „ארס פואטית"?

חלילה. איני יכול להעיד על עצמי שאני נוקט לשון אירונית על שום ש... ובוודאי איני יודע מדוע אני כותב כך ולא אחרת. היכולת להצביע על המניע פוגעת, כך נדמה לי, בספונטאניות, באותנטיות של הכתיבה. כאילו אתה מגייס מראש צורות ומשאבים שלא נכפו במהלך הכתיבה מתוכך. ובכל זאת, למה אירוניה? איני יודע, לפעמים אני מתחיל משהו באופן ליניארי, וזה מקבל כיוון אירוני. לא ברור לי מקור התפנית. כאילו מישהו כופף לי את היד מן הקו הישר. אירוניה נתפסת אצלי כהתמסמסות של משהו שהוא מוצק כביכול, אהבה עזה, ידיעה ברורה וכו'. והיא, אולי, אחד האמצעים הדרושים כדי לשמור על שפיות הדעת, נוכח כוחות או סיטואציות קיצוניות במידה קיצונית, כאילו נתכנו ע"י כוח עליון במיוחד כדי לגרום לנו לאבד את שפיות הדעת. יש בה אם כן מפלט מעט.

הזכרת בשיחה כוחות המצויים בעצם תהליך הכתיבה, התוכל להסביר כוונתך?

משוררת אחת שאני מעריץ משתמשת במושג „עט חכם". העט החכם יותר מן המושך בעט. יש בזה אושר גדול לגלות בדיעבד שכתיבתך היא בבחינת גילוי לך עצמך. משהו שיצא מעטך ומפתיע אותך. יש דברים שמתבשלים ומגיעים לכלל יכולת לצאת, דווקא בכתיבה. לפני שהיית יכול לנסחם לעצמך באופן אחר. העט החכם הוא, אולי, במובן מסויים, הגילוי שהשתחררת ממשהו שהיית סבור, כי הוא שולט בך (יצרים, דחפים, פחדים, צרכים), והגילוי שאתה יכול לכתוב בחירות, מחוץ למשהו שהיית סבור שהוא דרך העולם, מכל מקום לגביך.

אתה מזוהה עם משוררים הכותבים כתיבה פוליטית, ויש לכך בעיני הביקורת למשל, איזה פן פלאקאטי, רביבה על ה„גליה הבי".

צר לי, אך אינני מקבל הגדרה זו. כתיבתי היא מעורבת מבחינה חברתית, כי דברים באמת מרגיזים אותי. אבל איני מרגיש כל הבדל בין שיר של מעורבות לבין שיר לירי. שירים של מעורבות הם חלק מן העולם שלי. דברים שנוגעים ומעוררים אותי, מה פלא שיש לכך ביטוי גם בשירה? דן מירון מבחין במאמר על אלתרמן בין שירה פוליטית לשירה מעורבת. שירה מעורבת יכולה להיות במקרים רבים, אנטי-פוליטית, ואין לה מטרה אופרטיבית ישירה. וגם כאן, אגב, נכנס עניין האירוניה. כל עוד יש על מי לצעוק שהוא רוצח, אנס, תולה, והפה כמו בגרניקה של פיקאסו, פתוח לרווחה, אין צורך באירוניה. אבל כשרוצחים מוצגים כאנשי משפחה למופת, ומי שהפציץ את גרניקה, הופך להיות בורגני מיושב בדעתו, רוכש השכלה אקדמית, הופך לחוקר אומנות וכותב, מנתח, מציג מוריד, ומבמה את הגרניקה, איך אפשר להתייחס לזה אם לא במבט אירוני כדי לשמור על שפיות? ובכן, כאשר דבר מה מעורר אותי, וגורם לי התרגשות, הוא ימצא את מקומו בשיר כממחיש דברים, כמטאפורה. ולא כשיר פוליטי אלא כשיר מעורב, אכפתי.

אמרת קודם שיר כממחיש דברים. למה הכוונה?

מה כבר אפשר לחדש בשירה? מה שנותר למשורר הוא בעיקר לתרגם דברים שכבר טיפלו וטיפלו בהם, ללשון עכשווית, לשפה שלנו, למילים שהן בשימושנו, למציאות הפיזית שסביבנו, לטונוסים המדעיים, למציאות החברתית. וזה יכול גם להיות העובדה שהאדם הוא בר-מיתה, בר-גבות, בר-השפלה, הסריאנים כלפי כוחות חיצוניים ובפני יצריו שלו. ומה הביטוי בשירה הכל. אם מתקיימים התנאים של זיקה בין הגירוי החיצוני והפנימי לבין היכולת להביא אותו לכלל עיצוב חדש בביטוי שירי מילולי. יצאו בביקורת כלפי השירים שנכתבו במלחמת לבנון. הציגו נושא זה כנושא חם. איני חושב שדווקא מלחמה היא נושא חם יותר. נדמה לי שגם עניני האהבה הם חמים ואקטואליים, תמיד. אז מה, אסור לכתוב שירי אהבה?

כיצד אתה מגדיר עצמך כקורא שירה?

אני מנסה להמליך כל הזמן על גישה ליבראלית וטבע מניסוח מניפסטים ומקביעות מראש. איני מנוצא מן האחרים שיתנו כמוני, אותה תיהפך השקפתי למניפסט בעצמה... ומלבד זאת יש דברים, הגזה, שאינם מעניינים אותי בשירה. אני, אם כן, קורא ליבראלי, שאינו מתלהב תמיד ממה שאנשים כבדי משקל בספרות מתלהבים. ולהיפך. מול שאנחנו מדברים בעניני מלים – כל זה שזה רק מילים, הכל מותר. מותר לך אפילו להכאיב במילים, בשם פנים ואופן לא במציאות.

ערב עיון לכבוד דב סדן

ערב עיון שיוקדש למלאות 85 שנים לפרופ' דב סדן ולציון הופעת הביבליוגרפיה של כתביו יתקיים ביום שלישי, ט' באדר (10 במארס) בשעה 18.00 באולם 01 בבניין רוזנברג למדעי היהדות באוניברסיטת ת"א.

בתכנית: פרופ' נורית גוברין (יו"ר הוועד הציבורי); נקודות משען בביקורת הספרות של דב סדן; רפי וייזר (מנהל מחלקת כתבי היד והארכיונים, בית הספרים הלאומי) על ארכיונו של דב סדן; אהרן אפלפלד: „דב סדן – האמן". באותו מעמד יחולקו פרסי קרן דב סדן לשנת תשמ"ז. את נימוקי ועדת השופטים תביא ד"ר מנוחה גלבוע, יו"ר הוועדה.

ערב זכרון לעגנון

ערב זכרון לש"י עגנון יתקיים ביום שלישי, ט' באדר (10.3) בשעה 20.00 ב„בית עגנון" בירושלים.

בתכנית: דברים – מרדכי איש שלום, ד"ר צבי כספי; הרצאת פרופ' א.א. אורבך על „יעקב ישראל – עקב למישור?" קטעי קריאה: תמרת עגנון.

שירים בלתי ידועים של יהודה הלוי ב„מאזנים"

בגליון החדש של „מאזנים" שירי תשובה בלתי-ידועים של יהודה הלוי בתוספת הערות ומאמר מבהיר, סיפורים ושירים של גבריאל פרייל, אמנון שמוש, יעקב בוכצ'ן, מרים אורן, עודד פלד, בני ציפר ואחרים, מסות מאת ראובן צור, עדה צמח, יעל פלדמן, יוסף אורן, אפרים שמואלי, גילי כרמל-פלומין ויצחק עקביה.

במדור התירגום – אנתולוגיה קטנה לספרות גרמנית, הכוללת סיפורים של קלאוס שלזינגר ותיאודור שוליק, שירים של גיאורג טראקל, אריך פריד, קרל קראוס וכריסטוף מקל. ראיון עם מקל, שנערך לפני כחודשיים בעת שהותו בארץ, ומסה של יורגן גיראר על הספרות המזרח-גרמנית החדשה.

מוסד ביאליק • ירושלים

ספר חדש

ויליאם מייקפיס תאקרי
יריד ההבלים
תרגמה מאנגלית והוסיפה הערות: אסתר כספי

מחשובי הרומנים ההומוריסטיים-סאטיריים בלשון האנגלית הנחשב ליצירת-מופת בסיפורת האנגלית של המאה הי"ט. לספר נלוו שנים-עשר איורים מאת המחבר. אחרית-דבר מאת ה' מ' דלפשי. ח + 690 עמ'. כריכה מהודרת. מחיר מבצע עד 31.3.87: 59.80 ש"ח (במקום 99.–) (בסדרת ספרי מופת מספרות העולם).

ספרים שיצאו לאור באחרונה

בנימין מזר: חפירות ותגליות
בשיתוף עם החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה. 218 עמ'. בכריכה קשה

★

מ' ע' פרידמן: ריבוי נשים בישראל
בשיתוף עם אוניברסיטת תל-אביב. כג + 380 + VIII + 80 לוחות. בכריכה קשה

★

עמיהוד גלעד: דרכה של תורת שפינוזה לשיטה פילוסופית
522 עמ'. בכריכה קשה

מהדורות חוזרות

א' א' אורבך: בעלי התוספות – תולדותיהם, חיבוריהם, שיטתם
הדפסה חמישית, מתוקנת. כרכים א+ב. 840 עמ'. בכריכה קשה

ספרי האקדמיה הלאומית למדעים

אליעזר שמשון רוזנטל: ירושלמי נזיקין
הדפסה שניה. הוסיף מבוא ופירוש שאול ליברמן. מ + 226 + VI עמ' + 2 לוחות. בכריכה קשה

ספרי המרכז למורשת בן-גוריון

בנימין פינקוס: יהודי רוסיה וברית-המועצות – תולדות מיעוט לאומי
ו + 515 עמ'. בכריכה קשה

להשיג בבתי-המסחר לספרים ובמדור ההפצה של מוסד ביאליק, רח' פועלי צדק 2, ת.ד. 92, ירושלים, טל' 02-710554

דירות

וילות ובתים

חנות וביטוח גבית תו־בות בדרך מהירה (24712) 03-662338

יש לך סטוקז רוצה סטוק? פנה אלינו (17572) 03-371268

דירות להשכרה

דירות למכירה 2½–3 חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 2–2½ חדרים

דירות למכירה 1–1½ חדרים

דירות למכירה 3–3½ חדרים

קבלנים ופרויקטים

בפרדס־יקון בית 8 ש' 5 דונם 230 03-9324153 240,000 (24850)

בפתח־תקוה דירות ל־אכלוס מיידי 4 חדרים ברח' רוטשילד 18–20 לפרטים: חברת "אביב" (25426) 03-7512203

לחברה צעירה ודינמית דרוש משקיע רציני השקעה נדרשת 200,000 דולר ... לראשון או בשעות היום (1527) לראובן 370503

"מיקרוס" ארציים ובינלאומיים לכל הענפים הוותיק "מיקרוס" 28 שנה בדרך ב"ת 7 (590) 03-612192

עסקים

מיזוגים משקיעים פרטיים/ לא פעילים בכל הענפים, עד 100,000 דולר, אילן רז השקעות טלפון: 03-285244-5 (25423) 04-640768

בתי מלאכה

מחסנים

אולמות

תנורים וציוד למטבחים למסעדות ואולמי שמחות מהיצרן ללא דמי תיווך: 03-5519355 (25314) 03-5510432

חנויות

להשכרה בית מרקחת בגבעת ... באזור פיתוח בגדי ... 03-776929 (24933) 057-957439

בקשת דירות

דירות להחלפה

דירות בשכירות

להשכרה, השכרה בהרצליה פיתוח על חוף הים. באזור המלונות ... עד 140 מ"ר ... לפרטים: 03-235275 (24929) 03-277217

בעיקרון-ל' דירות לאיכלוס מיידי 5 חדרים, רח' לוי אשכול 40, חברת "אביב" 03-7512203 (25433)

לעובדי החשמל דרוש חשמלאי מוסמך בעל רשיון ממשלתי טלפון 422480 לנוסים

הלוח הכללי ידיעות אחרונות הלוח הנפוץ ביותר דבר ראשון בבוקר

- להשכרה במסגר, 22 מ"ר למלאכה שקטה (5611) 03-789887
- למכירה/ באבן גבירול חנות 40 מ"ר +גלריה 128,000 "אתרה" (10102) 03-226063

משרדים

להשכרה 100 מ"ר משרדים באזור התעשיה גבעתיים. 03-779131 למתי. (17574)

מבני תעשיה

מגרשים

להשכרה מגרש 1678 מ"ר ליד קניון ר"ג (17451) 03-763880

הצעות עבודה

לקיוסק חפצי נוי דרושים: 1. מוכרות בעלות נסיון 2. מחסנאי 7516180-1 03-791990 (25601)

לאופנת אייל דרושים: 1) מעצב/ת 2) מודליסט/ית 3) גזרן/ית תנאים טובים משרה מלאה או חלקית 03-833766 (25585) 03-822582

1800 דולר סטודנטים, צעירים/ות הכנסה קבועה אלנבי 94 "אמדיקה ישראל" (25567)

לקבוצת מפעלי גלי, למפעל הנועלים בראשל"צ עובדי ייצור אחרי שרות צבאי לעבודה במשמרות של: (25570) 03-9631010

פועלים/ות חרוצים/ות לעבודה מיידית, תנאים מצויינים "א.ו.ת" (25401) 03-203052-3

52.- ש"ח לשעה! "יוני" רקאנטי 9 רמת-אביב ג' מ-9.00—14.00 (25395)

מלגזנים מנוסים לעבודה מיידית, תנאים טובים "א.ו.ת" 03-203052-3 (25367)

מלחימות מנוסות לעבודה מיידית, תנאים טובים "א.ו.ת" (25361) 03-203052-3

בוגרי בי"ס מקצועי ללימוד מקצוע לעבודה, שכר הולם בתקופת הכשרה "א.ו.ת" (25346) 03-203052-3

כימאים/ רוקחים בעלי נסיון התמחות בייצור תבניות מחקר ופיתוח לעבודה במפעל עתיר ידע בשרון "חבר" (25307) 221214

מכונאי אחזקה מוסמך נסיון מוכח מעל 3 שנים ידע בהידראוליקה, פנאומטיקה/ אוטומציה. לעבודה במפעל עתיר ידע בשרון "חבר" (25303) 221214

לפנימיה בסביבה בפרית "מדריך/ה, ומטפלת, מגורים+ תנאים טובים למתאימים 063-65003 (25299) 063-66209

לחברת "השמירה" חטיבת האלקטרוניקה טכנאי להתקנות למערכות אזעקה אפשרי גם ללא נסיון 03-708573-4 (25163) 03-707131-2

עבדי ולמדי מקצוע בשטח האלקטרוניקה, תנאים טובים "א.ו.ת". (25121) 03-203052-3

מפעילים לציוד מיקרופילמים ממוחשב. עבודה במשמרות. טלפון (25096) 03-259196

למועצה אזורית "חוף עזה" דרושים מצילים לעונת הרחצה הקרובה פרטים: יוסי עבודה. 051-47233 בית. (24951) 051-899234

לקסטרו-מודל בחור רציני בעל רצון לעבוד במפעל הלבשה (24870) 03-660770

לבריכה חדשה באזור התעשיה דרושים: עובדים/ות. (24863) 03-472030

כרטס קונבנציונאלי, נסיון 5 שנים בעבודה מדויקת לתקופה ממושכת הסעות +ארוחות. "תיגבור" שכר גבוה. (24655) 03-296846

למשרד רואה חשבון דרושה פקידה כתבנית מנוסה (רצוי גם במעבד תמלילים) משרה מלאה ת.ד. 625972

מלחימות! מלחימות! דרושות למפעל אלקטרוניקה להרכבה ולהלחמה למעגלים מודפסים. תנאים טובים מאוד למתאימות. 5 ימי עבודה. רחוב גלגלי הפלדה 25 הרצליה. (24633) 052-559615

דפס אופסט ½מגלון דרוש מיומן תנאים טובים (24607) .03-838339

צעיר חרוץ ומסודר, לעבודה במחסן חברה מבוססת ליבוא ושיווק מזון ברמת-גן. נסיון במשאית רשיון ג' יתרון. תנאים טובים למתאים. "יהודה" 567 משרה 03-295694 (24543)

מידי דיילות מנוסות לדוכני תכשיטים בתל-אביב ברשתות השיווק (24398) 03-227177

למרכז חדש לתכשיטים ברחוב הירקון מוכרות מנוסות 03-227177 (24391)

לחברה התעשייתית בתחום הפקות פרסום בנושא דן רכז פרוייקטים כושר ארגון, ידע ונסיון בתחום הטכני, בעל רכב, תנאים מצויינים למתאים. דליה 03-9230477-9 (24299)

30.- ש"ח לשעה, מבצע פורים והולז דרושים/ות משוחררים/ות ל.ד.ג. דיזנגוף 117 (24273)

1100.- ש"ח +אחוזים דרושים/ות צעירים/ות משוחררים/ות "מימד" הנביאים 3 (24254)

בבודים דרושים: 1. מדפיס מולטיליט 2. צעיר ללימוד מקצוע הדפוס (24236) 03-594542

פקידה עבנית (צנחנית) יוצאת צבא בעלת נסיון, ידע אנגלית עיברית ברמה גבוהה לעבודה במפעל עתיר ידע בשרון מגורים נתניה, הרצליה והסביבה השעות +תנאים טובים למתאימה "חבר" המחלקה הטכנית .03-221214 (24229)

לאזור הרצליה מלגזן לעבודה זמנית מיידית לפי שעות "תגבור" (17535) 03-282257-8

"לקידום" מכונאי רכב מנוסה לעבודה קבועה ומסודרת. 03-222874 (17510)

עובדים כלליים לרשות שיווק באזורים: רמת-אביב, רמת-השרון, תל-אביב. (17461) 03-240207-8

קצאים/ות לדרושות שיווק באזורים: פתח-תקוה, רמת-גן, רמת-השרון, תל-אביב, רמת-אביב, חולון, בת-ים. (4184) 03-240207-8

למפעל טקסטיל בבתים דרושות עובדות בלתי מקצועיות 03-5516666 (4123)

למפעל לשיפוץ מיכלים חשמלאים לרכב, דרושים עובדי ייצור חרש ועובד מחרטה 03-781240 03-782906 (570)

דרוש פועל תעשייתי בלתי מקצועי, באיזור התעשיה בפתח-תקוה. עבודה קבועה וקלה, תנאים טובים. (10238) 03-9234273

1200.- ש"ח +אחוזים, דרושים צעירים/ות משוחררים/ות, "עידנים" הנגב 4 (תחנה מרכזית) (10224)

לדפוס שמואל דרושים: 1) חותך נייר/ כורך. 2) דפס אופסט (ג'י.טי.או) 3) דפס בלט. (10222) 03-822056

סורגים בעלי נסיון לשטוחות ועגלות שכר ותנאים מצויינים! (10193) 03-827461

מזכירה עברית/ אנגלית +הדפסה בסביבות גיל (10050) 03-222171 30

מחפש אתגר, 2000.- ש"ח לחודש לשעות הפנאי 08-244768 (10034)

נשים! שכר גבוה! בעבודה הסברה 03-624179 (להתקשר גם בשבת) (10021)

את/ה מתמחה ומקוה אם הנך שאפתן/ית אוהב/ת כסף ובמובן אכפת לך להנות מסיפוק ממקום עבודה מסודר, התקשר/י לאבי טלפון. (10017) 03-914258

פקידים/ות

ב"שורטל" נפתחים קורסים: קלדנות, תמלילנות, כתבנות. ת"א 03-624144, כפר-סבא (25396) 052-444342

כתבנית זו לשעות מנוסה, תנאים טובים. "א.ו.ת" 03-203052-3 (25371)

מעבדות תמלילים י.ב.מ., פי.סי., מנוסות, לעבודות מיידיות. "א.ו.ת" 03-203052-3 (25129)

למפעל ליצוא דרוש/ה פקיד/ה יצוא: תכתובת אנגלית, רצוי גרמנית. 03-789577, 03-780990 (24835) 03-780563

1. מזכירה בכירה אנגלית, עברית, ניסוח בשתי השפות ונסיון ביבוא יצוא למשרה מלאה. 2. פקידה מתחילה+ הדרכה ויכולת ניהול שיחה באנגלית למשרה מלאה. 3. כתבנית עברית לעבודה אחה"צ "פרסונל" דיזנגוף 203 טל (24751) 03-234440

לימודי תמלילנות, כתבנות, מזכירות והנה"ח בבי"ס "שגיא". 03-774931 (24680) 03-774212

כתבניות מנוסות עברית/ אנגלית לעבודה מיידית לפי שעות שכר גבוה "תיגבור" (24657) 03-282257-8

קלדניות מנוסות עברית/ אנגלית לעבודה מיידית לפי שעות, תנאים ושכר טובים. "תגבור" (24616) 03-296846

מזכירה בכירה עברית/ אנגלית כולל הדפסה וניהול משרד (יום מלא) עבודה מעניינת, תנאים טובים "תיגבור" (24612) 03-282257-8

מעבדת תמלילים בוואנג (WANG) א' ב' לניר, לעבודה מיידית לפי שעות, תנאים טובים. 03-282257-8 "תיגבור" (24602)

למה? מקצוע נדרש! קורסים בעיבוד תמלילים והכנת מתחילים השיטה אורקולית בלעדית שעור לדוגמא חינם "סייט'אנד סאונד" 03-656022 03-658454 מיום א' (24435)

קלדנית (מסוף) מנוסה, רצוי בהזרמת חומר הנה"ש, באם את בנויה ל־6 שעות עבודה ביום אותך אנו מחפשים. אנו מציעים לך עבודה בבקומות מגוונים, בתנאים מצויינים כולל כל התנאים הסוציאליים כחוק. "מנפאואר" בן-יהודה 12, ת"א. א'- ה', 08.00 - 14.00 (24450) 03-298877

מפעיל מחשב 4341 vm-dof/vfe 4381 לעבודה ב־3 משמרות בלבד לתקופה ממושכת "תיגבור" 03-282257-8 (17524)

מפעילה/ קלדנית במחשב י.ב.מ 36 רצוי נסיון בהנה"ח לעבודה מיידית. "תגבור" (17394) 03-282257-8

"לקידום" מזכירה עברית /אנגלית +יכולת ניסוח למתאימה כ־1200 ש"ח. 03-225545 (4175)

לעמילות מכס בת"א רצינית+ נסיון במסוף (572) 03-622761 למכס

למפעל בראשל"צ פקידת מכירות נמרצת בין 9.00- 17.00 לפנות בכתב בצירוף נסיון קודם וקורות חיים ת.ד. 16080 ת"א מס' 20 (10254)

מחשבים

עוזרות ומטפלות

דרושה אשה נאמנה לגור עם אלמנה ולעזור לה בבני-ברק 03-427878 3.00 משעה 03-421586 אחה"צ (25556)

בחורה "אשה לניקיון ולבשול ללא ילדים מחוץ לעיר עם לינה רצוי עם רשיון לרכב (25004) .03-9231778

טבחים - קונדיטורים

גזירה תפירה

לגדעון אוברזון רמת-גן דרושות 1. תדמנית מנוסה לבגדי נשים 2. תופרת דוגמאות לבגדי נשים. תנאים טובים למתאימות. 5 ימי עבודה בשבוע להתקשר החל מיום א' טל: (25233) 03-7511627-9

לסטודיו לאופנת עור תופרת מקצועית תנאים טובים .03-291878 (24981)

תופרות פועלות לאוברלוק בעלות מקצוע אפשרות גם ל־6 שעות שכר גבוהה 03-827937 (24758)

לבית-אופנה מפורסם דרושות 1) תופרות 2) תופרת ביתית, תנאים טובים למתאימות 657852 להתקשר מיום ראשון. (24675)

למתפרת טריקו תופרות לאוברלוק ואמרת ועבודות עזר שכר גבוה למתאימות. 03-659679 (17504)

הנהלת חשבונות

מנהל/ת חשבונות סוג 2, מנוסה, בעבודה על מחשב I.B.M P.C., ליום עבודה מלא, 5 ימים בשבוע, לתקופה ארוכה, באזור הרצליה. "מנפאואר" בן-יהודה 12, ת"א. א'- ה', 8.00 - 14.00, (24610) 03-298877

מנהלי חשבונות סוג ג' בעלי נסיון במיחשוב, ידע בשכר, לעבודה לפי שעות, תנאים: טובים "תיגבור" 03-282257-8 (24561)

טכנאים הנדסאים

לחברת "השמירה" חטיבת האלקטרוניקה טכנאי להתקנות למערכות אזעקה אפשרי גם ללא נסיון. 03-708573-4 (25154) 03-707131-2

דרוש טכנאי מכונות לבעלת מכונות הדפסה ושקי ניר. משכורת התחלתית 1100 ש"ח נט, דרוש תעשיות רמת-גן שפירא 7 (25050)

טכנאים בעלי ידע באלקטרוניקה לתיקון מכונות צילום (הכשרה חינם אצלנו) 03-256461 (24744) למר וידאס.

שרטוט וגרפיקה

שרטט/ת טכני בעל/ת נסיון ידע במחשבות באינסטלציה/ מכונות לעבודה מיידית "חבר" המחלקה הטכנית 221214 (24905)

שרטט/ת חשמל בעל/ת נסיון וידע בשרטוט לוחות חשמל "חבר" המחלקה הטכנית 221214 (24479)

חשמל ואלקטרוניקה

חשמלאים מוסמכים: עוזרים ומוסמכים, תנאים מצוינים "א.ז.ת" (25383) 03-203052-3

לחברת "השמירה" חטיבת האלקטרוניקה אלקטרונאים לעבודות התקנה. אלקטרומכניקה בדיקות במעבדה. לפגישה: ירדן 03-706181-2-3 (25169)

לחברת "השמירה" חטיבת האלקטרוניקה טכנאי להתקנות למערכות אזעקה אפשרי גם ללא נסיון 03-708573-4 (25158) 03-707131-2

למכון קרבורטורים "אשר" דרושים חשמלאי רכב +הסמכה ואיש מיזוג אויר לרכב (24668) 03-7513480

חשמלאים מוסמכים ועוזרים לעבודות באזור אשדוד עם נסיון שנתיים לפחות שכר ותנאים טובים 03-282257-8 "תיגבור" (24617)

לטלימד בע"מ מקבוצת תדיראן דרושים: 1) חשמלאים 2) מכונאים. נא לפנות החל מיום א' לרח' הנפח 16 אזור התעשיה חולון לרמי או טלפונית 03-5560491 (24623) 03-605730

עובדי יהלומים

ספרים/ות

דרושה ספרית מנוסית עם נסיון לתסרוקות ותספורות 03-704256 בחול 03-783661 (24999)

נגרים

לחברה תעשייתית בדרום הפקות דרוש איש מכירות, גרפיקאי לשיווק. מערכות מתקדמות בתחום עיצוב פנים, ידע ונסיון בגרפיקה ועיצוב. נסיון מוכח בשיווק ומכירות. 03-9230477-9 דליה (24292)

סוכנים — מקדמי מכירות

איש מכירות נייד לחלקי חילוף חשמל. נא לפנות בכתב יד בצרוף תולדות חיים לת.ד. 21095 ת"א עבור מכירות (25165)

סוכן עצמאי הכנסה גבוהה במיוחד להיסוע רכב+ נסיון. חובה (24762) 03-625928

רוכש/ת מודעות "גוזל/ה" ורציני/ת לעיתון נשים גדול רכב חובה. תנאים טובים! פנה/י בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון לת.ד. (24742) ת"א 58290

דרוש סוכן בענף ההלבשה בעל נסיון בלבד (24651) 03-379922

סוכנים לתצוגת תיקים בחנויות, נסיון+ רכב (ענף טקסטיל, מסחרי) (24499) 03-612748

נהגים

מחסנאים

מוסכאי/ת טכני/ת (מפ"ט יח') ידע בתוכנ"ה והפעלת מסוף לעבודה מיידית (יום מלא) מאזור הרצליה כפר סבא. שכר ותנאים טובים "תיגבור" (24546) 03-296846

מוכרים/ות

לחברת "השמירה" חטיבת האלקטרוניקה שליח עם קטנוע לאחר שירות צבאי לעבודה בלתי שיגרתית. תנאים טובים למועמד המתאים 03-708573-4 (25166) 03-707131-2

לבית מסחר טכני בת"א רישיון לוספה ומכונית (25102) 03-376184

סדרן עבודה למשרד שליחים, ושליחים לעבודה בקבלנות (24988) 03-376484

"להמדביק" חידוש חלקי רכב נהג +רשיון וספה (24985) 03-377744

מיכנאי מטוסים נסיון בעבודות פח' הסעות+ ארוחות, תנאים ושכר גבוה. "תיגבור" (24911) 03-296846

חרט בולים קונבנציונאלי לדיוק ועוצמתי קריאת שרטוט (יום מלא) פרופיל צבאי גבוה. הסעות + ארוחות +שכר גבוה. 03-282257-8 "תיגבור" (24579)

רתך ארגון Co2+ חשמל רצוי נסיון 3 שנים, ידע בקריאת שרטוט, הסעות +ארוחות תנאים ושכר גבוה "תיגבור" (24550) 03-296846

למעוף שלטים בע"מ דרוש מסגר מנוסה, ידע בקריאת מיפרטים, תנאים טובים למתאים. 03-9230477-9 דליה (24305)

מסגר מכני חיוני ידע בריתוך ועיבוד שבבי, קריאת שרטוט לתקופה ממושכת, תנאים ושכר גבוה. "תיגבור" (24258) 03-296846

ל"קידום" מסגר רתך לצנרת מעל 2000 ש"ח +רתכים CO2 מנוסים (17530) 03-222874

ל"קידום" חרט/ כרסם מנוסה כ-2000 ש"ח +מבלטן מנוסה +מסגר/ רתך מנוסה 03-222874 (16807)

לחברה קבלנית דרושים לעבודה במרכז ובצפון הארץ רתכים מסגרים ותשמלאי תעשיה. 03-319536, 03-778750, בשעות (17348)

ביקוש עבודה

חיפה

נתניה

דירות

אשדוד

באר שבע והדרום

עסקים

השמת עבודה

אילת

דירות

מכוניות

"אילן" בע"מ מציע לאספקה מיידית: כל סוגי מכוניות דגמי 1987 אשראי בריבית 10% שנתית! תנאים מיוחדים לפטורי מס אפשרות להחלפה בנורדאו 70 ת"א 03-283984 03-293005 (4142)

אאודי

עובדי מוסך

דרושים בוחני רישוי בתנאים מצויינים לעבודה קבועה 03-802684 (25635)

דרושים מכונאים מנוסים למוסך "נאו-דוק" לפנות לבן-שושן 03-5592167 (25345)

שומרים

פועלים/ות

פועלים/ות חרוצים/ות לעבודה מיידית תנאים מצויינים! "א.ז.ת" (25385) 03-203052-3

ל"קידום" עובדי יצור +מחסנאים (רצוי בעלי משפחות) 1100"-850" ש"ח 03-225545 (17499)

פנסיונרים

עובדי סעד

שליחים

עובדי נקיון

עובדי מתכת

אוטוביאנקי

אוסטין

אופל

אמריקאיות

איזוזו

אלפא רומיאו

ג'יפים

דייהטסו

דלתא

וולבו

מוסך אוזים רינגל שירות מוסמך למכוניות אופל וחנות למכירת חלקי חילוף ת"א הרצל 134 (24575) 03-824027

קדיש 1987 /4 ד' 1600 סמ"ק אוטומטית+ מזגן+ חלונות חשמל+ נעילה חשמלית, אפשרות להחלפה. 03-203984-5 (17447)

קדיש 1984 1300 אס.אר. 5 דלתות, 5 מהלכים מיוחדת יד ראשונה 03-203984-5 "מי בוניות לינקולן". (17427)

100, 1984, 2200 סמ"ק אוטומטית+ מזגן מקורי+ כל התוספות 5 צילינדר הזרקה, 03-203984-5 אפשרות להחלפה (17423)

אנ.ס.ו.

ב.מ.וו.

טלבוט

טנדרים

מרצדס

לנציה

מיני מינור

מסחריות

מבחר טרנזיטים 1985 במצב חדש 052-573735 (24724)

סובארו

המרכז לשיפוץ מנועי סובארו "בסובארו חולון" מורשה יפנאוטו (25537) 03-805050

סקיישן 1600, 1982 ראשונה אורגינלית 14.500.- ש"ח (9961) 03-849783

מכוניות ועוד

הלוח הכללי | ידיעות אחרונות | הלוח הנפוץ ביותר | דבר ראשון בבוקר

סימקה–קרייזלר

סימקה 1301 72 אוטו׳ שיח׳ מצב מצוין 991969, 03-992137 (9962)

פולקסוואגן

מנועים משופצים באחריות לכל סוגי פולקסוואגן כולל הרכבה מכבדים כרטיסי אשראי (25563) 08-467856

מראשונה ספייסן כסף 1985 מזגן מערכת חוטפות 03-653677 (8077) 03-953988

סוזוקי

סוסיתא

סיאט

סיטרואן

במחיר הזדמנות סיטרואן ג׳י.אס.אי פאלאס 1300 סוף 1982 שנייה פרטית 62,000 ק"מ במצב מצויין 10,800 ש"ח קומי: 03-858102 (8143) 03-857621

פיאט

בהזדמנות קורטינה ספיישן 1981 אוטומטית חדשה 1600 (1492) 03-859007

פורד

רנו

רוצים לקנות

רהיטים

אופנועים וקטנועים

מקררים

ביקוש רכב

השכרת רכב

בתי"ס ושיעורים

וידאו טייפ

חלפי רכב משומשים

מערכות קול

מכונות כתיבה

חיות בית

כלי נגינה

הלוואות

מיוחסל מלאי ב–3000 ש"ח למכירה 20 פסנתרי איכות, יבוא מגרמניה. "מרכז הפסנתרים" אבן–גבירול 48 265842 (4168)

אילן רז השקעות בע"מ, הלוואות לשכירים לפי תלוש משכורת ולמימון רכב משומש, 03-285244-5 04-640768 לשכירים, כוחות בטחון, עובדי מדינה ולקבועים במקומות מסודרים עד 24 חודש, מימון לרכב ממודל 76 עד 80% מערכו (25421)

חוגים

חקלאות

טרקטורים

טלוויזיות

טיולים

סירות

מזגני אוויר

מכונות תפירה

מכונות כביסה

מלאכות ושיפוץ

ריפוי והרזיה

מטבעות ומדליות

פוליש וניקיון

אמנות

מחשבים

עתיקות

ציוד תקשורת

ציוד בנין

ציפוי אמבטיות

צילום

קיט ונופש

אותיותדביקות

שרותימעליות

נרשמו לנישואין

שרותים

בת זוג

בן זוג

הברות

שוק המציאות

רהיטים

ירושלים

הצעות עבודה

ריפוי והרזיה

למסעדה תעשייתית באזור ראשון לציון דרושים
1. טבחים
2. עוזרי טבחים
לטלפן 03-9640842 03-222184

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מעמדו האישי או הורות. ...

□ כלכלן/ית עד 2200 ש"ח לחברה פיננסית. הכרחי רקע בתחום החקלאי. לבקש את דליה.
□ מנה"ח ראשי עד 1700$ סוג 3/מדופלם, לחברה קטנה/בינונית. התפקיד כולל טיפול במערכת כספים.
□ מנהלי חשבונות סוג 2-3 במשרה מלאה, לפחות שנתיים נסיון. לעבודה באזורים פ"ת, חולון, נווה שרת, רמת החיל, לוד, כפר סבא.
□ קלדניות בשכר גבוה בעלות 3 שנות נסיון לפחות בבטוח, הנה"ח ומלאי, לעבודה מיידית.
להתקשר לתאום פגישה ללא התחייבות. תל־אביב (03) 204711, ירושלים (02) 243856
רוברט הלף ROBERT HALF החברה המובילה בעולם המתמחה בהשמת כח אדם במקצועות החשבונאות
סודיות מובטחת

לשרותי ליטו דרוש
מונטג׳ר/ית משלה
עם הרבה נסיון
למתאים/ה תנאים מיוחדים – 5 ימי עבודה בשבוע טל: 03-379910 03-380998 בבית 052-32373

למחלקת שילוח בינלאומי דרושה
פקידה/מזכירה עברית–אנגלית
כולל הדפסה בשתי השפות + הפעלת טלקס
– למשרה מלאה –
נסיון קודם יתרון
טל: 03-614441 לדוד

לחברה ציבורית העוסקת בפיתוח ובינוי
דרוש/ה
★ חשב/ת (משרה מלאה)
כישורים נדרשים: השכלה בראיית חשבון או השכלה מקבילה. נסיון של 5 שנים לפחות במערכת הנהלת חשבונות ממוחשבת. נסיון במערכת בקרה מתקציבת. ידע במערכת שכר. יכולת בניהול צוות עובדים. עדיפות לנסיון בתחום הבינוי והפיתוח. המעוניינים יפנו בכתב עד בצירוף קורות חיים ונסיון מקצועי לת.ד. 222 לוד.

ל"מחלבות דן" דרוש
מוכר / אחראי מעדניה
בעל נסיון
לפנות אישית ביום ראשון בשעות 8.00 – 13.00
רח׳ היוצקים 4 אזור התעשיה בת-ים למורדי

לחברה מסחרית גדולה בענף הרכב
דרושים:
1. מחסנאי לחלפי רכב
★ נסיון של 3 שנות עבודה לפחות
רצוי מפ"ט
2. קופאי
★ רצוי מנה"ח עם נסיון בחשבונאות
נא לפנות לטל. 7550233, 7550755

★ לתשלובת חברות באזור המרכז
דרושות:
1. פקידות קבלה
2. פקידה עם ידע בהנה"ח למחלקת גביה.
3. פקידה בעלת שליטה טובה באנגלית ובהדפסה
לקביעת ראיון להתקשר לטלפון 03-451206, 03-451787

מתאם/ת אופנה

- בעל/ת נסיון קודם באופנת צעירים
- שליטה באנגלית
- יכולת עמידה בלחצים.

התפקיד כרוך בנסיעות לחו"ל.

לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 2147 ת"א 61020 עבור מוטי אריאל - אישית.

Levi's

איל — שרותי כח אדם

דרושים/ות
בירושלים ות"א

- **תמלילניות** מנוסות
- **מנהלי חשבונות** סוג 3
- **מזכירות מנוסות**
- **כתבניות** אנגלית-עברית מנוסות

להתקשר - מ.י.ל ת"א - 03-297324
מ.י.ל ירושלים - 02-227995

החברה הישראלית
לחקר מדעי החיים בע"מ
לפרוייקט מחקר ופיתוח
דרושים
מנהל תפעול
לניהול קו יצור של נסויים ביולוגיים.
המונה כ-60 עובדים.
נסיון ניהולי קודם הכרחי.
כימאי
בעל נסיון בניהול מעבדה אנליטית.
PHD או מוסמך במדעי החיים לניהול פרויקטים.
על המעוניינים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 139 נס ציונה 70451
סודיות מובטחת

למרכז רפואי חדש באזור ירושלים
דרושים
רופא פנימי או קרדיולוג
אחות מוסמכת/מעשית
מדריך כושר גופני
דיאטניות
ידיעת עברית ואנגלית הכרחית,
ידיעת גרמנית - יתרון.
נא לשלוח קורות חיים בכתב יד לכתובת:
חיים טייטלבוים, רח' סוקולוב 5, רחובות, מיקוד: 76209
סודיות מובטחת

ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה
דרושים
מראיינות ומראיינים
לביצוע סקרי משפחות
בישובים – **תל אביב, רמת גן, גבעתיים ובני ברק**

- ★ העבודה כוללת ריאיון אוכלוסייה מגוונת ביותר. את האנשים מראיינים בדירותיהם בעזרת שאלונים בנושאים חשובים למשק ולחברה בישראל.
- ★ העבודה מתבצעת בשעות היום השונות (שעות הבוקר, אחה"צ והערב).
- ★ העבודה מתאימה בעיקר לעקרות בית.
- ★ ההעסקה היא על פי חוזה בהיקף של כחצי משרה, לפי צרכי העבודה.
- ★ השכר ישולם לפי שעות העבודה, ישולמו גם ההוצאות עבור שימוש ברכב פרטי לצרכי העבודה.

דרישות מיוחדות
- ★ הכרחית ידיעת השפה העברית, רצויה ידיעת שפות נוספות.
- ★ השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
- ★ גיל 22 עד 55.

מועמדים מתאימים הגרים בישובים המצויינים למעלה, מתבקשים לפנות בכתב אל:
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תיבת דואר 7010 תל אביב, מיקוד 61070.
במכתב יש לציין: שם מלא, כתובת, מספר טלפון, שנת לידה, מצב משפחתי, השכלה, ידיעת שפות, עיסוק מכוחי ונסיון קודם בעבודה.

דרוש/ה
פקיד/ת גביה
(במשרה מלאה)
- ★ נסיון בגביית כספים במערכת ממוחשבת
- ★ מנהל/ת חשבונות סוג 2

המתאימים מתבקשים לפנות לטלפון 03-611522

לחברה מסחרית ארצית גדולה
דרושים:
מנהל לסניף בת"א
מנהל לסניף בב"ש

הכישורים הדרושים:
- ★ כשר מנהלי וידע בסיסי בחשבונאות
- ★ נסיון בניהול צוות עובדים
- ★ יכולת טיפול בלקוחות ומוסדות
- ★ תושב ת"א לסניף בת"א
- ★ תושב ב"ש לסניף בב"ש.

על המעוניינים לפנות בכתב יד בצירוף פרטי קורות חיים ונסיון קודם בעבודה לת.ד. 1468 ת"א בציון המשרה המבוקשת
– סודיות מובטחת –

CICS, IDMS, ADABAS, DBz, PL/1

If you are interested in an assignment in the N.Y.C. area, have a minimum of 3 years experience and possess a university degree, let's get in touch!

Our DATARICH representative will remain in Tel Aviv until March 12th.

To schedule an interview time please call Esther on March 8th or 9th (09:00 – 17.00) at 04-704040 or if unable to meet, send resume to DATARICH 1170 Broadway N.Y., N.Y. 10001

Audi VW

צמפיון מוטורס (ישראל) בע"מ
יבואנים כלליים של פולקסווגן אודי
דרושים
מנהל חשבונות
סוג 3
בעלי 5 שנות נסיון
למשרה מלאה
לפנות לגב' גמליאל אהובה טל. 785111.

זה יהיה הקיץ שלך:
אשת מכירות
למוצרי צריכה אופנתיים

הכישורים הדרושים:
- נסיון מוכח במכירות
- יכולת ניהול משא ומתן
- הופעה נאה
- רכב פרטי

נא לפנות בכתב עבור: אשת מכירות ת.ד. 26225 [illegible] 61

דרוש
טכנאי/הנדסאי
מדידות
בעל נסיון של שנתיים.
טלפון בשעות הערב.
062-553678

למרכז הדירים
דרוש
חשמלאי מוסמך
בעל רשיון מטעמו.
טלפון: 422469 לנישום

להבישקר

- מפעל להבים למנועי סילון. ■ יצרן להבים לחיל האוויר ולתעשייה האווירית המובילה בעולם. ■ קידום ותמורה על בסיס הישגים אישיים. ■ שבוע עבודה בן 5 ימים. ■

מנהל יחידת תכנון פקוח ייצור
כשורים דרושים:
- ★ בוגר תעשיה וניהול
- ★ נסיון קודם בתעשיה
- ★ כושר ניהול צוות עובדים
- ★ נסיון בעבודה עם מערכות ממוחשבות - יתרון

קדם יצור
בוגר בייס מקצועי המעונין ללמוד התפקיד בתפקיד תוך כדי עבודה.

משחזנים
בעלי 3 שנות נסיון בהשחזת כלי כרסום.

תכנת C.N.C.
עם נסיון מעשי של מספר שנים בתעשיה.

מנהל חשבונות
כשורים דרושים:
- ★ עצמאי בעבודתו עם נסיון בתעשיה
- ★ בעל תעודה סוג ד' או מדופלם
- ★ נסיון בעבודה במחשב וידיעת השפה האנגלית - יתרון.

מודעה זו מיועדת לנשים ולגברים.

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב ביד או בטלפון למנהל כח אדם, להבי ישקר בע"מ
ת.ד. 330 נהריה 22102 טל. 04-927831

AMZA LTD. אמזה בע"מ
תכשירים וציוד לתעשית גימור המתכת
דרושים
פקידה
לעבודות משרד כלליות
- ידיעת כתבנות עברית אנגלית חובה
טכנאי כימיה
- רצוי נסיון בתעשיה

התפקידים הינם במשרה מלאה
טל' 03-806281

יותר טוב מנפאואר

ליום עבודה מלא ולתקופה ממושכת
דרוש
מנהל חשבונות
מנוסה, עצמאי ומדופלם.

למועמד המתאים מובטחים:
עבודה מעניינת, שכר גבוה וכל התנאים הסוציאליים כחוק.

פנה אלינו: בימים א'-ה' 08:00-14:00, בן-יהודה 12, ת"א טלפון: 03-298877.

מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
ירושלים • תל אביב • חיפה • באר שבע • רחובות

טריקונור
תעשיות טכסטיל "1982" בע"מ
רח' הסתת 19 אזור התעשיה חולון
לרגל המעבר למפעלנו החדש
דרושים/ות:
1) **גזרן/ית** בעל/ת נסיון בטריקו
2) **תופרות מקצועיות לאוברלוק**
3) **עובדות ביקורת ואריזה**
המשרות הינם ליום עבודה מלא
על המעוניינים לפנות לטלפונים:
03-802126, 802166

לחברת לשיווק מכשור תעשייתי
דרוש
מכשירן משלה
אמין ואינטלגנטי
נסיון מוכח בקשת
ידיעה טובה באנגלית, [illegible]
- הזדמנות החיים למתאים -

סודיות מלאה מובטחת
לפנות בכתב לת.ד. 1376 ת"א – עבור יעקב

גלת מכון לפסיכולוגיה תעשייתית בע"מ

לחברת מחשבים וציוד היקפי
בין הגדולות בארץ
דרוש:
מנהל מעבדה אלקטרונית
על המועמד להיות:
- מהנדס או הנדסאי אלקטרוניקה
- בעל כושר ניהול ואדמיניסטרציה
- בעל יכולת להפעיל צוות עובדים
- בעל שליטה מלאה בשפה האנגלית
- בעל נסיון בתחום המחשבים וציוד היקפי.

נא לשלוח קורות חיים, בכתב-יד ולפרט השכלה ונסיון הרלוונטיים לתפקיד, המכתב יופנה למל"ת ת.ד. 13122 תל-אביב, 64928
(לציין טלפון או דרך התקשרות אחרת).

דרוש
איש מכירות
למוצרי צריכה
בעלי נסיון במיוחד בענף הטקסטיל
מתבקשים לפנות בכתב בצירוף תולדות חיים לת.ד. 1049 ת"א 61009
עבור מס' 18.

★★★★★★★★★★★★★★

טל-יעד
שרותים לתעשיה בע"מ
מקבוצת תדיראן
דרושים
• חשמלאים
• מכונאים
נא לפנות החל מיום א' לרח' הנפח 16, אזור התעשיה חולון לרפי, או טלפונית 03-5560491, 03-805730

★★★★★★★★★★★★★★

אס.אי.אס. בע"מ
מערכות ממוחשבות לתעשיה

למשרדנו בהרצליה דרושה בדחיפות
עוזרת למנהלת חשבונות סוג ב'
למשרה מלאה (5 ימי עבודה)
בעלת נסיון קודם בעבודה+מחשב
טל' 052-546778/546787 לנחמה

כימאי/ת
למעבדה למחקר
באיזור חיפה
ת.ד. 664 חיפה, בערב
04-695180

חוק העסקת שווה
בתעסוקה,
תשמ"א 1981
[illegible]

לחב' ישראלית לקרור והספקה
בע"מ בחולון, דרוש
מלגזן מנוסה
בדבר פרטים נא לפנות לטל:
03-803216

מצליחים לקריירה חדשה!
- אם את/ה מעל גיל 30,
- בעל/ת נסיון קודם בעבודה עם אנשים,
- השכלה על תיכונית,
- כושר ארגון, שיכנוע ושיווק והופעה נאה.
- אם את/ה מעונין/ת בקריירה עצמאית ומכניסה,
- חברת בטוח גדולה מציעה לך להשתלב בפרויקט מכירות חיצוני
- הכשרה מתאימה ללוי הכוונה לתפקיד ינתנו למתאימים
- נא לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 4665, תל-אביב
- [illegible]

למפעל חדש לסריגה שטוחה בדרום הארץ:
דרוש
טכנאי (מיסטר)
דרוש ידע ונסיון בהפעלת מכונות אלקטרוניות ממוחשבות 057-81334
– סודיות מובטחת –

מכון אדם
יועצים כח-אדם

עבור חברת בניה דינמית וגדולה
דרוש
מנהל חשבונות/ ע. חשב
המועמד יהיה מנהל חשבונות צעיר, בעל מרץ, יוזמה ונכונות לעבודה רבה.
התפקיד כולל עבודה מקצועית ופעילות ארגונית ענפה.

מקום העבודה – ת"א
מועמדים מתאימים יפנו למכון אדם, רח' פינסקר 12 ת"א 63421.
סודיות מובטחת

למפעל יצרני בענף הפלסטיק והמזון הלהבות פלסטיק וגרפים
דרושים/ות
- ★ מכונים/ות
- ★ מנהל ייצור
- ★ מדפיסים/ות

טלפון 03-5707694
מיום א'

דרוש
פקיד מכבי
למחלקת מלכות, ידע התכתבות באנגלית הכרחי.
רצוי נסיון בהליכי יבוא ועבודה במשרד מכבי
נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים אל "רהיט בניה" ת.ד. 13288 ת"א 61219 או טלפונית 03-496116

למושב באר-צופר בערבה
דרושים
1. **בחור רציני לניהול בית אריזה** עם נסיון בהפעלת מלגזה והתחייבות לשנה לפחות.
2. **מלגזן** לעבודה זמנית, מיידי.

טלפון 057-81483-5

למשרד רואי חשבון
1. מנהל צוות ביקורת, בעל נסיון בעבודה עם חברות ציבוריות.
2. מבקרים סטודנטים שנים ג', ד' – תלמידי אוני' בלבד.
3. כתבנית מעולה בעלת נסיון בעיבוד תמלילים

טלפון: 03-7519196

היפרכל ראשל"צ
לישנסקי 83
דרושים/ות קופאים/ות
- ★ אפשרי משרה חלקית
- ★ תנאי שכר טובים
- ★ הסעה בסיום משמרת ערב.

המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל ההיפרכל, אזור התעשיה החדש ראשל"צ, מול מעלי גלי. אוטובוסים: 19, 73.

הנוף הנדסי העוסק בתכנון, פיתוח ושימוש מערכות תקשורת ומחשבים ובפרוייקטים טכנולוגיים מתקדמים
דרושים/ות
אנשי תוכנה (אקדמאים)

משרה מס' 301
תאור התפקיד: • הכנת תוכניות בדיקה והתוויות תהליכי בדיקה.
• הכנת כלי בדיקה והנחיה בצוע הבדיקות.
דרישות התפקיד: – השכלה אקדמית במתמטיקה ו או במדעי המחשב.
– נסיון מוכח של שנתיים לפחות בבדיקת מערכות תוכנה בהיקף רחב.
– נסיון קודם בפיתוח תוכנה ובשיטות הנדסת תוכנה.

משרה מס' 302
תאור התפקיד: • השתלבות בצוותי פתוח תוכנה למצבי נתונים ולישומים מדעיים.
דרישות התפקיד: – השכלה אקדמית במתמטיקה ו או במדעי המחשב.
– נסיון מוכח של שנתיים לפחות בפתוח תוכנה מדעית ואלגוריתמים מתמטיים.
– נסיון בעבודה במחשבי VMS VAX.
– נסיון בסביבת פתוח והכרת שיטת הנדסת תוכנה. עדיפות לנסיון ב-SPDL.

הצעות נא להפנות לת.ד. 25104 תל-אביב 62190 עבור ר.ה. (נא לציין מס' טלפון לקביעת ראיון).

אסטרואוטיקס

דרוש
מנהל חוזים
לאגף השיווק/ניהול חוזים.

הכישורים הדרושים:
- השכלה משפטית.
- ידיעה מושלמת באנגלית.
- נסיון בניהול חוזים.

המשרה מיועדת לנשים וגברים כאחד.
5 ימי עבודה בשבוע.
תנאים נאותים למועמדים המתאימים.
סודיות מובטחת
ליפנות לאסטרואוטיקס אגף הארגון,
רח' הירקון 23 בני-ברק,
ת.ד. 882 מיקוד 51261,
או טלפונית:
03-784212

---

berger
דרושה
מעצב/ת אופנה
להכנת קולקציות בקו צעיר
נסיון מוכח של 5 שנים, ידע בכל הליכי הייצור.
משרה מלאה – 5 ימי עבודה.
לפנות 03-660427 לעליזה.

U-MAN
עבור אחת מלקוחותינו
חברה מובילה בתחום המחשבים
דרושים
אנשי מכירות מעולים
בעלי יוזמה עם נסיון והצלחה מוכחת במכירות.
(רצוי מאד בתחום המחשבים והתכנה).
משרה 263/1

מדריך אפליקציות
בעל ניסיון בהדרכה וידע במחשבי P.C. וישומים.
כושר מעולה ביחסי אנוש ויכולת טובה בהדרכה.
משרה 263/2
העבודה בגוש דן, תנאים טובים מובטחים למתאימים.
לפנות לעמליה בטל: 03-297741
סודיות תשמר בקפידה

Levi's
דרושה
מזכירה ראשית
- ניהול משרד
- עברית אנגלית
- הדפסה/עיבוד תמלילים
- יכולת עמידה בלחצים

לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 2147 ת"א עבור מוטי אריאל – אישית

לאדריכל ביפו דרוש/ה
הנדסאי/ת ארכיטקטורה
מוכשר/ת ובעל/ת נסיון
03-814665 03-838852

לחברת יבוא
דרושה
מזכירה מחליפה
לתקופה של כ-6 חודשים,
שליטה מלאה בשפות עברית / אנגלית + הדפסה + טלקס.
טלפון: 03-7515566.

לחברה יצרנית בראשל"צ
דרוש/ה
מזכיר חברה
הכישורים הנדרשים:
- ★ בעל/ת רשיון עו"ד לפחות שנתיים
- ★ נסיון בתחום המסחרי (חברות, חוזים, מגעים עם רשויות)
- ★ גיל עד 30
- ★ מגורים באיזור גוש דן.

המועמדים/ות המתאימים/ות יפנו בכתב יד בלבד, בצירוף קורות חיים ונסיון רלבנטי לת.ד. 447, כפר-סבא, עבור "מזכיר חברה".
סודיות מובטחת!

יותר טוב מנפאואר

לסניף תל-אביב
המחלקה המשרדית
בן-יהודה 12, א'-ה' 08:00-14:00
טל: 03-298877, 284128

דרושים
- ★ **פקיד יבוא יצוא** עם נסיון בעבודה במשרד לעמילות מכס, לתקופה ממושכת. באיזור ת"א.
- ★ **פקידת רכש** עם ידע באנגלית ברמה של שפת-אם, יכולת עבודה עם מסוף, ליום עבודה ארוך ולתקופה ממושכת, באיזור הרצליה.
- ★ **מטביעות דיו מגנטי** נסיון בעבודה בבנקים על N.C.R.

* * *

שכר גבוה ותנאים מצויינים למועמדים המתאימים.

למחלקה הטכנית ת"א
רח' בן-יהודה 12 א'-ה'
08:00–14:00
טל: 03-298877, 284128.

- ★ **תכנת C.N.C** 3 שנות נסיון על FANUC, לעבודת משמרות, בתנאים מצוינים.
- ★ **הנדסאי אלקטרוניקה** נסיון בעבודה על 3050 FLUKE – חובה.
- ★ **חרטים כרסמים** C.N.C ואוניברסלי, לעבודת משמרות במפעל גדול, 5 ימי עבודה, ארוחות חמות, הסעות וכו'.
- ★ **מלחימות מחווטות** מספר שנות נסיון. עדיפות ליוצאות במצ"א, לעבודה מסודרת באזור הרצליה.

* * *

למתאימים ינתנו תנאי שכר גבוהים ומלוא התנאים הסוציאליים – כחוק

מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
ירושלים • תל אביב • חיפה • באר שבע • רחובות

לאינטרפון תקשורת (א. קלאר) בע"מ
דרושה
פקידה
עם ידע בהנהח"ש ובהפעלת מחשב PC I.B.M.
טלפונים: 03-772027 – 763843

לסוכנות ביטוח גדולה
דרוש
מנהל חשבונות ראשי
בעל נסיון, רצוי נסיון בביטוח
נא לפנות בכתב יד בפירוט ידע, נסיון קודם ותנאי שכר
לת.ד. 29622 תל-אביב 61296.

למלון רימונים בצפת
דרוש
פקיד קבלה
לקביעת ראיון נא לפנות למשרד המנהל 06-930665

יש אלוהים ואלוהים יודע / ג'וזף הלר. פרק מתוכו*

כי הדבר הזה שעשיתי היה רע בעיני אדוני

אלוהים הוא עורך רע

הרעיון ל"אלוהים יודע", סיפר ג'וזף הלר, בא לו כמו הרעיונות לכל ספריו – בצורת משפט. "יש לי הספר הטוב ביותר בתנ"ך" היה המשפט שהצית את דמיונו הפעם. אלא שכשניגש אל ספר הספרים נוכח לדעת כי לדוד אין ספר משלו והוא יושב בספרי שמואל. "אלוהים הוא עורך רע", אומר הלר, שנאלץ לשנות את השורה שלו ל"יש לי הסיפור הטוב ביותר בתנ"ך".

"אלוהים יודע", בתרגומו של מאיר ויזלטיר, שיראה אור בימים הקרובים בהוצאת "עם עובד", הוא ספרו האחרון של ג'וזף הלר ש"מלכוד 22" שלו העמידו בשורה הראשונה של הסופרים האמריקאים בני דורו. הספר הוא ה"פורים שפיל" של הלר – סיפורו של דוד המלך. דוד שלו הוא אדם מזדקן; אימפוטנט אך מאוהב עדיין בחיים ומתגעגע לנעוריו.

כשנשאל, בראיון ל"ניו־יורק טיימס", מהו הנושא המרכזי בגרסתו לסיפור התנ"כי, השיב הלר כי אינו יודע. "אני מחכה לביקורות, מהן אוכל להבין את המשמעות של מה שכתבתי".

הספר גדוש באנכרוניזמים מכוונים. דוד יודע כל דבר, ממלחמות יוון עד לפרטי עבודתו של פרויד ושפתו רצופה בעגה עכשווית, הנעה בין שפה פסוודו־תנ"כית לבין אנגלית ניו־יורקית.

"תשתה קצת יין. הבאת לי חדשות שהתאוויתי לשמוע ושימחת את לבי. ועכשיו עליך לנוח, לתת מרגוע לרגליך. רוצה לטבול אותן עוד קצת?"

"אני חושב שהן כבר נקיות."

"גם אני סבור כך. ועכשיו רד לביתך ותפוס מנוחה. התענג מעט. אני שולח אחריך משאת בשר ממטבחי כדי שתהיה לך ולאשתך סעודה כיד המלך."

"לא לי," אמר אוריה בהדגשה, ואני נבהלתי כהוגן.

"מדוע לא?" קראתי.

"לא בזמן שאני עבדך בשירות פעיל."

"הלילה הזה, ראה עצמך פטור מחובותיך בשירות," אמרתי בצחקוק נבוך. "היין מוצא חן בעיניך? שתה עוד. קח את כל החמת. אשלח לכם עוד יין עם הבשר. לך הביתה, אוריה. אומרים לי שיש לך אשה חמודה. רד לביתך ותרחוף לה. תן לה איזו דפיקה טובה. מגיע לך. ועכשיו צא מלפני ולך הביתה אל אשתך."

אתם חושבים שקפץ על המציאה? בסופו של דבר, לאחר ששתה עוד קצת, הסתלק מלפני בהילוך כבד ומתנודד, כאילו הוא שיכור על כל

> **"כלום לא היה טוב לאחדותה של האומה אילו טישטשתי את שערוריית המימשל הזאת, אילו אך הצלחתי בכך? מי יוכל להאשים אותי על רצוני לנסות? אלוהים יכול להאשים אותי, כמסתבר, אם אמר לי נתן את האמת. נתן חולם על כל הדברים כל הזמן, על־כן צודק הוא מדי־הסתם לפעמים בדבר זה או אחר. נתן הוא האדם האחד המוכר לי שחולם על אלוהים. אנו, שאר בני האדם, יש לנו עניינים דחוקים יותר המעיקים עלינו בשנתנו"**

הראש וסובל מיבלות ברגלים. בצאתו פלטתי אנחת רווחה, שלחתי ידי אל החמת ולגמתי לגימה הגונה בעצמי. אך הוא, בן־הכלבה הסורר, תחת שילך מן הארמון כאשר ציפיתי, נשכב על הארץ לשנת־לילה פתח בית המלך עם שאר החיילים המוצבים שם. כשנודע לי הדבר, ירדתי אליו מיד ושוב לא הייתי מלא התפעלות שכזאת מתכניתי המוצלחת.

"אוריה, קום, לך הביתה," התחלתי להציק לו בקול נגיד ומצווה שהידרדר כליל במלה השניה או השלישית והיה לברבור נכמר של תחנונים משפילים. "למה לך לסבול פה?"

הוא, מסריח מיין ומגוחך, השיב לי. "לא, כל עוד חברי אנשי ישראל ויהודה יושבים בסוכות, הבריז לתרדמתי."

"איזו תועלת תצמח להם מכך שתרבץ פה?" דיברתי על לבו. "לך לביתך למיטה טובה ורכה. לאשה מלאה חמימה. כבר שלחתי לכם כיכר ובקבוקים של יין חריף. למה לך להיות שמוק?"

"לא," הכריז אוריה המטושטש. "לא כאשר אדוני יואב ועבדי אדוני על־פני השדה חונים. ואני אבוא אל ביתי –"

"כן, בוא לביתך," עניתי.

"לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי? חייך," נדר, "חי נפשך אם אעשה את הדבר הזה."

"עשה את הדבר הזה, בבקשה ממך, עשה את הדבר הזה," התחננתי, מתאפק במאמץ אדירים של משמעת עצמית לא לתפוס אותו בגרון ולטלטל אותו עד צאת נשמתו, או לאחוז בשתי ידי בשערו העבות ולמרוט אותו בהתקף של תסכול חסר־ישע. "אוריה, בבקשה ממך, לך הביתה," יבבתי. "חבריך־לנשק היו רוצים שתבלה בנעימים. כי אין טוב לו לאדם מלאכול ולשתות ולשמוח בחלקו. אינך יודע זאת? שתה עוד קצת יין," הצעתי לבסוף, כאשר לא מש ממקומו לעשות את רצוני.

התברר שהשקייתו לשכרה היתה טעות איומה. היה עלי לזכור כי בכל הקשור במין, המשקה מעורר את החשק אך מחליש את כושר הביצוע. דעתי התבלבלה כאשר הריק לקרבו לוגם של נפיל ומיצמץ בשפתיו בקולי־קולות. לאחר לגימת אדירים נוספת פלט קריאת הידד עליזה ופצח במחול מלחים מתנודד, והוא פולט צהלות חדווה בקרקרה, עד שמעד וכמעט שבר את הראש. חשבתי שאני משתגע. והוא גמע עוד לוגם אדיר, והנה ראיתי כי הגולם השיכור איבד כל קשר עמי ועם כל הנוגע לי. לבי נמוג, ולא נותר לי אלא לעמוד ולראות אותו נשכב באפיסת־כוחות ונותן קולו בזמרה דייפנית של שיר גס על איזו בחורה שהרשתה לו פעם אחת לשחק בטבעת־קובעת שלה.

"טבעת־קובעת? אמור־נא לי, מה זה?"

אבל הוא כבר ישן שנת־ישרים, והשאיר אותי תוהה ובוהה.

בת־שבע קיבלה מצב־רוח רע מאוד בגלל חוסר המזל הזה שלנו. וכי מה כבר יכלה להרגיש מצצת־מין והרת לנוכח העובדה שבעלה אינו רוצה לשכב עמה לאחר שהיה מנוע מכך כשלושה חודשים?

"גוי גמור," היה הצידוק העצמי המתנשא וקמוץ־השפתיים שבפיה, בעודי בוחן אותה בקפידה, שמא יש בה איזה פגם שנעלם ממני, ואילו אוריה החתי, שהיכרתו עם גופה ממושכת משלי, הבחין בו. "אתה חושב שעלולה להיות לו אשה אחרת על־פני שם בעמון? בטח יש לו מישהי."

"אולי את צודקת," השבתי במבוכה. "הוא זימר משהו על בחורה שפגש פעם והיא הרשתה לו לשחק בטבעת־קובעת שלה."

"זאת הייתי אני," אמרה בקצרה־רוח.

החלטנו בעצה אחת לעכב אותו בירושלים ולנסות לפתות עוד פעם אותו, אך היום הבא העמיד אותי בנסיון קשה מן הראשון. ההתחלה היתה מבטיחה כאשר התעודד כאיש המום בתוך הַנְאבָּר של שכחה כללית.

"אוה, בן־אדם, בטח הייתי משהו איום ונורא," שטח לפני התנצלות מבוישת ומחויכת. "איני זוכר שום דבר מכל מה שעשיתי אמש, אבל ממש שום דבר."

מיד הרקיעו תקוותי. "אינך זוכר דבר?"

"נכון, שום־כלום," הבטיחני אוריה החתי. "אינני מצליח להיזכר בשום דבר שאירע לי אמש, שום דבר, מרגע שהחלטתי להשתרע על רצפת הארמון ולהעביר את הלילה כאן עם הזקיפים שלך במקום ללכת לביתי."

עכשיו פסה תקותי. "אבל את זה אתה זוכר, מה?" זין שיכור שכמוך, הוספתי ביני לביני. לא זכור לי שחשתי אי־פעם רפיון־ידיים שכזה כלפי איש זולתו.

"אפשר לקבל שערה אחת מהכלב שנשך אותי?"

"אוריה, עכשיו תקום ותלך הביתה," הדרכתי אותו בנימה אבהית, ואחר־כך חיבקתי את כתפו והשתדלתי, במאמצים גדולים, להצטייר בעיניו כטוב והמיטיב שבעריצים שהיו מעולם בעולמו של הקב"ה. "יש בביתך שפע יין ששלחתי לך אמש. על־כן רד לביתך, רד ללא דיחוי, בזה הרגע, ורחץ רגליך. הן התלכלכו שוב. הסתכל בהן. זו היתה מערכה ממושכת, גם לי גם לך. פנק את עצמך, ברשותי המלאה. כן, רשותי נתונה לך. המצרכים ששלחתי לך להנאתך – המאכלים, משאת הבשר – כולם יתקלקלו אם לא תתענג עליהם היום." הוא היה אטום לכל הפצרותי ועמד בלי נוע, מטומטם כמו בול עץ. "אשתך טובת־מראה, אומרים לי, טובת־מראה מאוד," ניסיתי גישה אחרת. "והיא מצפה לך בבית מלאה בתאוה בכותנת שקופה עם חצאית־מיני קצרצרה המתנוססת סנטימטרים רבים מעל לברכיה המגרות. היא שלחה לשאול עליך בשנתך, פעמים רבות שלחה לשאול עליך. חולת־אהבה, אומרים לי, חולת־אהבה היא מחולת לך, אוה, חולת־אהבה כל־כך. כלום אין היא חביבה עליך?"

"אני אוהב את אשתי."

"אם כן, לך הביתה וזיין אותה."

בן־כלבה עיקש, סתום ומשתן שכמותך, הוספתי ביני לביני. למה אתה מענה אותי ככה?

"בחיים שלך לא אעשה זאת," הכריז ברמה ובגאוה, וזוהר הודר כמי שקידש עצמו לתפארת חיים של הסתפקות במועט וכבוד. "כל זמן שישראל ויהודה יושבים בסוכות וחונים על־פני השדה בעמון. מיד אני יוצא לדרך ושב ומצטרף אליהם."

תיכף אראה לך יוצא: שום יוצא על ראשך! "לא, אוריה הטוב והנאמן שלי," כך השבתי לו. "לא תוכל לשוב עכשיו. יש לי שדרים שעלי להפקיד בידך, והם לא יושלמו עד מחר. עליך להישאר כאן עוד יום. ועוד לילה. תראה עצמך כחייל בחופשה. חבריך־לנשק מצפים שתחליף כוח ותתענג עם אשתך כל זמן שההזדמנות בידיך. אל תאכזב אותם. הם יפשפשו במעשיך. איך תסתכל להם בעינים אם לא תעשה זאת? תמיט עליהם חרפה אם לא תנהג כגבר בגברים באשה מקסימה כאשתך. אומרים לי שהיא יפה, אומרים לי שהיא מגניבה, אומרים לי שהיא נראית יצרית, אוה, אוה, אוה, ממזר שכמוך! לך אפוא הביתה, אוריה, לך הביתה ומיד, רוץ! עשה מה שאמרתי לך. לך הביתה אל אשתך, ומיד. אליה ואל הטבעת־קובעת שלה."

"אם אשכב עמה, אהיה טמא."

"אז תהיה טמא."

"לא אוכל לשוב לצאת לקרב עוד שלושה ימים."

"מדוע לא? אתה ערל, אפילו יהודי אינך," הזכרתי לו בגסות־רוח.

"אחדים מטובי ידידי הם יהודים."

"לך הביתה ותזיין את אשתך!" צעקתי.

"חייך," נדר בקשי־עורף, וטילטל ראשו אנה ואנה, "חי נפשך –"

"אני אתן לך היתר מפורש," הבטחתי לו, כשאני שב וכובש את כעסי ופונה אליו במאור פנים. ממזר מטונף, קיללתי אותו בלבי. "אתיר לך לשוב לקרב ללא דיחוי." בן־כלבה מזוהם שכמוך. "על־כן, לך הביתה, בבקשה." קרבתי אליו בקריצה של יודע־דבר ולאטתי חרש באזנו. "אוה, אני יכול לצייר לי את האשה השרועה שם ומיחלת לך, נאנחת ומתנשמת בציפיה מתוקה לאהבה שהיא משתוקקת להעתיר עליך לאחר התנזרות כה ממושכת ממגעמיה. אוה, אוריה, אוריה, כמה אני מקנא בך, הלואי שהייתי אני בנעליך," שידלתי אותו בקושט דברי אמת. שום נחש מלחשש לא לאט מעולם שידולים דקים מאלה, שום יאגו לא טרח מעולם בזדון רב מזה. "אני מוכן להתערב אתך ששפתיה כחוט השני. אני יכול לשוות אותה לנגד עיני. בטנה כערימת חיטים סוגה בשושנים. חמוקי ירכיה כמו חלאים מעשה ידי אמן, ושדיה כאשכלות הגפן. יפתה אהובתך, ראה מה יפתה. אני מתערב אתך שאין בה רבב." היטב ידעתי כי רבבים יש בה לרוב. "עיניה כיונים על־אפיקי מים, רוחצות בחלב, יושבות על מלאת. שיניה כעדר הרחלים שכולן מתאימות. הודרו, אוריה, הודרו, כי אהבתך תדמה לך לצבי או לעופר האיילים על הרי בשמים."

"אני יכול לקבל עוד שערה אחת מהכלב שנשך אותי?"

זה הוציא לי את הרוח מהמפרשים. השקיתי לו את הבקבוק. התחלתי להרים ידים, אף כי המשכתי לנסות לעבוד עליו כל אותו היום. זה לא היה תענוג גדול. אפילו אכלתי עמו ושתיתי עמו, ואני חוזר ואומר, "אוריה, לך הביתה," עם כל בליעה וגמיעה – חברתו היתה מיגעת כחברתו של שלמה – וכאשר נוכחתי כי אין טעם במלים, אפילו שבתי והשקיתי אותו לשכרה. "אוריה, לך הביתה," הפצרתי בו בבול־העץ העיקש כפרד עד שנצרד גרוני ממאמץ ובחילה עמדה בו מרוב חזרה על המלים. "אוריה, אוריה, לך הביתה ותזיין את אשתך." אך ברדת הערב נפרד מעלי בלי לזוז מדעתו וחזר ללון עם עבדי המשמר, ואל ביתו לא ירד. ואני ישבתי ושתיתי בעגמה עד שתם כל היין בחדרי.

מה יכולתי לעשות בו באוריה זה ולא עשיתי? כלום לא היה טוב לאחדותה של האומה אילו טישטשתי את שערוריית המימשל הזאת, אילו אך הצלחתי בכך? מי יוכל להאשים אותי על רצוני לנסות? אלוהים יכול להאשים אותי, כמסתבר, אם אמר לי נתן את האמת. נתן חולם על כל הדברים כל הזמן, על־כן צודק הוא מדי־הסתם לפעמים בדבר זה או אחר. נתן הוא האדם האחד המוכר לי שחולם על אלוהים. אנו, שאר בני־האדם, יש לנו עניינים דחוקים יותר המעיקים עלינו בשנתנו.

איני יודע מי הגה את הרעיון להשיב את אוריה למלחמה בעמון כדי שייהרג שם. הבה נאמר שהיה זה מעשה שטן, אף כי נתן לא התרשם מקו הגנה זה שעה שהביא לי את החדשות הרעות על האסונות העתידים להתרחש עלי. אך אני הייתי האיש שהחזיר את אוריה לעמון ונתן בידו מכתב אל יואב לאמור, "הבו את אוריה אל מול פני המלחמה החזקה, ושבתם מאחריו, ונכה ומת." יואב נענה לי והציב את אוריה במקום אשר ידע כי אנשי־חיל נלחמים בו, ושם נפלו מן העם ומעבדי, וימת אוריה החתי.

וכך נוסף גם אוריה החתי על אותה רשימה ארוכה בתולדות המלחמות

איזון שובל. דוד ובת שבע. מתוך ספרו "זירה בירושלים"

של פטריוטים שהקריבו את חייהם למען מלכם וארצם.

ואך תמו ימי המספד, היתה אלמנתו הפוריה לאשתי ועברה להתגורר בארמוני, נטלה לה את מערכת החדרים הגדולה ביותר באגף הנשים, קירקרה קירות כדי להכפיל את גודלם וניכסה לה אמבט חצוב במיוחד לפי הזמנתה ברגע שנודע לה כי לאחרונה רכשתי כמות גדולה של אבני בהט.

תמו צרותי.

רק אז החלו.

כי הדבר הזה שעשיתי היה רע בעיני אדוני, ואיני יכול לומר שאני מגנה אותו על כך, אף כי לעולם לא אסלח לו את פעולת התגמול של הצת התינוק. מעשה אלוהי זה היה עקום ובלתי־אנושי.

מכבר ויתרתי על הנסיון העקר למנות את כל האיסורים שעברתי עליהם בהתנסות היחידה הזאת עם בת־שבע ובעלה המנוח. עברתי על חוקים אחדים בויקרא וקיויתי שנתן ואלוהים לא הבחינו בכך, ובהתפעמות שאין גדולה הימנה, שהיתה מנת חלקי עם בת־שבע, עברתי, חוששני, יותר מפעם אחת על לאו מפורש של לא תשא את שם אדוני אלוהיך לשוא. בחיי, חוקים ומצוות היו לנו – חוקים שמשלו בכל מעשינו. בטרם ארים ידים, הספקתי למנות תרי"ג מצוות, ומספר זה נראה לי גדול במיוחד לגבי חברה בעלת לשון שאין כותבים בה את התנועות ואוצר המלים שלה בן שמונים ושמונה מלים בלבד, בהן שבע־עשרה שניתן להגדירן כמלים נרדפות לאלוהים.

הייתי מסופק אבל לא לגמרי מופתע כאשר צץ לו נתן להוקיע אותי על שעשיתי את הרע בעיני אלוהים ולהודיעני על רשימת העונשים הצפויים לי. הנחלתי לו אכזבה מרה. אך היא היתה כאין וכאפס לעומת האכזבה שעמד אלוהים להנחיל לי בתוך זמן קצר.

"איך זה נודע לו?" ביקשתי לדעת.

"יש לו דרכים משלו."

"הוא לא ידע איה הבל לאחר שנרצח בידי קין, גם לא היכן מסתתר אדם לאחר שאכלו את התפוח."

"במקרים ההם שאל שאלות מכשילות."

"באיזו לשון," שאלתי אותו, "פנה אלוהים אליך?" זו היתה שאלה מכשילה משלי.

"ביידיש, כמובן," אמר נתן. "וכי באיזו שפה ידבר אל יהודי?"

אילו אמר נתן לטינית, הייתי יודע שהוא בודה דברים מלבו. עתה החל מגולל אותו משל – כלום פלא הוא שאני מתעב משלים? – על איש עני שלא היתה לו אלא כבשה קטנה אחת ונלקחה ממנו בידי איש עשיר בעל צאן ובקר הרבה מאוד שביקש לערוך משתה לכבוד איזה הלך שבא לביתו. וכאשר השמעתי את גזר־הדין הראוי לאיש העשיר, קפץ עלי נתן בעליצות:

"אתה האיש!"

"מה ייעשה לי?" שאלתי מתוך השלמה עם גורלי. "הפרת־ברית תחת הפרת־ברית, אני מניח. עין תחת עין ושן תחת שן?"

"פחות או יותר," אמר נתן. "הוא יתאים את העונש לחטא."

"הוא לא יוכל לתת את הלחי השניה?"

"אתה מצחיק אותי." בדומה לשלמה בני, שעמו כרת עכשיו ברית מוזרה, היה נתן אטום מאז ומתמיד לאירוניה השנונה שבחידודי הלשון האליפטיים שלי. "מדוע בזית את דבר אדוני לעשות הרע בעיניו?" הוסיף בניד ראש, והפליג בתוכחה דידקטית במבטא של בוגר אוכספורד. "את אשת אוריה החתי לקחת לך לאשה ואותו הרגת בחרב בני עמון. ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם. כה אמר אדוני, הנני מקים עליך רעה מביתך, ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך, ושכב עם נשיך לעיני השמש הזאת. אפס כי ניאץ ניאצת את אויבי אדוני בדבר הזה."

אפילו לא חלמתי שהוא מדבר על אבשלום, ולא הייתי מאמין גם לו אמרו לי זאת בפירוש. כדי לקצר בשיחה, הודיתי בחטאי.

"אך אל תדאג, אל תדאג," נחפז נתן לנחמני, "לך לא יקרה כלום. אדוני העביר חטאך."

זו היתה נחמה פורתא. לא אמות. אך דמי קפא והיה לקרח כאשר אמר כי הבן הילוד לבת־שבע מות ימות.

היכן כאן הצדק בעולמו של הקב"ה? הוא לא היה מכאיב לי ביתר־שאת אילו המיתני בו־במקום. לנקום באשם על־ידי נטילת חייו של הנקי מפשע? לא אביתי להאמין בזה עד שלא אראה במו עיני.

"השלום לילד?" שאלתי כאשר יצא מרחמה של בת־שבע.

"שלום לילד," היתה ההודעה שמסרו לי.

"השלום לילד?" שאלתי מעתה בוקר וערב.

עד שבמהרה בא יום שבו כבר לא היה שלום לילד, והוא חלה מאוד. כמים לנפש צמאה ביקשתי רחמים לילד התינוק. "אל אראה במות הילד," התחננתי לפני אלוהים במלים הכאובות של הגר. לא יכולתי לשאת את המחשבה שאהיה עד נושא־באשמה, על־כן צמתי והסתגרתי בחדר ושכבתי ארצה כל הלילה. זקני ביתי קמו ובאו אלי להקימני מן הארץ, אך לא נעניתי להם, ולא בריתי אתם לחם ולא טעמתי כלום עם שום איש כאשר באו לתמכני. רבות היו אנחותי ולבי דוי. שבעה ימים שכבתי ארצה כל הלילה וביקשתי על נפש הילד מאת אלוהים, אף כי ידעתי בלבי כי לשוא תפילותי וכי עם כל רגע עובר אני הולך ומאבד את תינוקי ואת אלוהי כאחד. וביום השביעי מת הילד.

חשתי זאת בטרם יגידו לי. ניחשתי זאת על־פי השיחות הנרגשות בקולות מהוסים ששמעתי מחוץ לחדרי. עבדי יראו להגיד לי, פחדו מן ההשפעה הגורלית שתשפיע עלי הידיעה. הם ראו כי צר התאבלתי בעוד הילד חי. רגעים אחדים נשארתי שוכב על הארץ, בוכה חרש לתוך העפר, ואחר־כך נואשתי מכל תקוה והתחלתי להתעשת. כדי להקל על כולם, העמדתי פנים אמיצות.

"המת הילד?" שאלתי גלויות.

ועבדי, שנחסך מהם הצורך לבשר לי את הבשורה, אמרו לי "מת."

כאשר תמו לילות־השימורים והילד מת, התרחצתי והחלפתי את שמלותי הצואות בנקיות, ואחר־כך, לתדהמת עבדי, אמרתי שאני רעב ודרשתי שיכינו לי ארוחה משביעה הראויה למלך.

כעסתי על אלוהים וכעסתי על אנשים. לא יכולתי להבין את טעמו של השקט השורר ביקום. רציתי שעולם ומלואו יהיו שרויים בשברון־לב, שיתנשקו מרוב יגון ותעוע לנוכח אירוע חסר־לב שכזה. בזעם איואבים ביקשתי לנופף באגרופי בראש הר גבוה ולזעוק, "הילילו הרועים וזעקו! איככה יוכל יצור חש ומרגיש בעל מצפון להתהלך כתמול־שלשום, כאילו לא אירע זה? עתה דבר כה תפלצתי וזדוני כמות ילדי?" אוה, לב אבן לבבי!

על מותו האלים של אבשלום כעבור זמן ידעתי כי יהיה עלי להתאבל לבדי. לא כעסתי על כך; שם היה הצדק חייב להיעשות. אך כאן הלא מדובר היה בתינוק שאך נולד. רחל המבכה את בניה ברמה היתה התגלמות האדישות בהשוואה ליסורי שלי במות שני בני אלה, כי רחל המבכה את בניה הוא סתם ביטוי ותו לא.

לא אמרתי מלה וחצי מלה על הרגשות שפיעמו בי שעה שקמתי מן הארץ התרחצתי וסכתי גופי בשמן והחלפתי את מלבושי ויצאתי מן החדר ובאתי לבית אדוני והשתחוויתי. אתם יכולים לשער בנפשכם כמה ירא־שמים ושלם הייתי בסתר לבי.

ההתנהגות שהפגנתי ביום ההוא כבר היתה לאגדה. שבתי לביתי, ואנשי שמו לפני לחם ובשר ופירות השדה, ואני אכלתי ברעבתנות. אבל הלא באמת הייתי מורעב. דומיה מהממת אפפה אותי. עבדי הכנועים פערו עינים כמוכי אלם, נבהלו ונדהמו מן הזרות שבאופיי החזק ומהתאוששותי המהירה ורעבוני. אחרי מות אבנר צמתי יום תמים. במות תינוקי ישבתי לסעוד. לבסוף, הרהיב אחד מהם עוז ושאל לאמור, "מה הדבר הזה אשר עשית? בעבור הילד חי צמת ותבך, וכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם."

עד שלא הסברתי להם, חשבוני לאדם שנכנס בו דיבוק. עניתי להם בשקט, לא הבטתי להשפיל לפניהם.

"בעוד הילד חי," אמרתי, הצלחתי לומר את דברי בקול יציב, "צמתי ואבכה, כי אמרתי, 'מי יודע, אולי יחנני אדוני וחי הילד?' ועתה מת, למה זה אני צם? האוכל להשיבו עוד? כולנו הולכים למקום אחד, כולנו מעפר באנו ואל עפר נשוב. האוכל להשיבו עוד? לעולם, לעולם לא. אני הולך אליו, והוא לא ישוב אלי."

"אדוני נתן ואדוני לקח," הטעים נתן בקול נוטף שמן זית זך, ואני השתוקקתי להחטיף לו סנוקרת בעין.

"אמן," ענו במקהלה כל מלחכי־הפנכה שלו, "ברוך שם אדוני."

בסתר לבי קיללתי את כולם. מנחמים עלובים היו כולם עד אחד עם אותו "ברוך שם אדוני" מתחסד שלהם, וביקשתי לקלל את יום הולדתם. כלום שכחו כולם כי אדוני אינו מתיר לנו אפילו לדעת את שמו?

בד' אמותי בערה חמתי על אלוהים, רתחתי עליו והשתוקקתי להילחם בו. ממש לא יכולתי לעצור ברוחי. רציתי לישב את החשבון עמו. הייתי מוכן ומזומן לקלל אלוהים ולמות. אבל הוא התיצב לקרב. מעולם לא הצדיק באזני את מות הילד. תחת זאת קיבלתי את התשובה אשר לה ציפיתי פחות מכל.

שתיקה.

זו התשובה היחידה שקיבלתי ממנו מכאן ואילך.

הייתי מקבל בברכה את שאגתו. השתוקקתי לשמוע אותו מרעים עלי בקולו המלכותי מתוך הסערה, צמאתי לראותו מגיב, קראתי עליו תיגר ודירבנתי אותו לשים קץ לשתיקה אטומה ותובענית כזו ולהשמיע את קולו האדיר ברוח ממרומים:

"מי זה מחשיך עצה במלין בלי דעת? אזר נא כגבר חלציך."

הלוואי שהיה מנסה למכור לי את הזבל הזה. אני לא הייתי משיב לו באורך־הרוח של איוב.

"מי אתה אמור להיות?" הייתי נוהם אליו בתשובה.

שיעז לענות לי, "אשאלך והודיעני: איפה היית ביסדי ארץ? הגד, אם ידעת בינה."

> **"בד' אמותי בערה חמתי על אלוהים, רתחתי עליו והשתוקקתי להילחם בו. ממש לא יכולתי לעצור ברוחי. רציתי לישב את החשבון עמו. הייתי מוכן ומזומן לקלל אלוהים ולמות. אבל הוא לא התיצב לקרב. מעולם לא הצדיק באזני את מות הילד. תחת זאת קיבלתי את התשובה אשר לה ציפיתי פחות מכל. שתיקה"**

"מה זה משנה?" אני יכול לשמוע את קולי המשיב לו מתוך זלזול גמור על דבריו שאינם ממין־העניין.

ואחר־כך, בבקשה, שיענה לי מן הסערה ויאמר, "מי שם ממדיה כי תדע, או מי נטה עליה קו? או מי סך בדלתים ים בגיחו, מרחם יצא? המימיך צוית בוקר? התבוננת עד רחבי ארץ? הבאת אל־אוצרות שלג ואוצרות ברד תראה? היש למטר אב? מבטן מי יצא הקרח וכפור שמים מי ילדו? התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח? המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן, אם על פיך יגביה נשר וכי ירים קנו? התמשוך לוויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו? מי ברא שמים וארץ? מי־פילג לשטף תעלה ודרך לחזיז קולות, להמטיר על הארץ? ענה, אם ידעת בינה."

"אבל זה כבר לא משנה," הייתי מתנצח עם אלי הכול־יכול ומאשר בינה במענה מר. "אתה לא מבין? זה כבר לא משנה כלום."

עם בת־שבע הצלחתי יותר משעלה בידי להצליח עם אלוהים. בת־שבע ואני כמעט לא אמרנו דבר בפגישה העגומה שהיתה לנו אחרי מות הילד, כמעט לא הוצאנו מלה, והמלים הספורות שהחלפנו היו לחשושים מהוסים וצנחו כתהילות עוגה בין שתיקותינו הארוכות היוצאות מהלב. אחרי מות הילד הלכתי לחדרה, לנחמה על משכבה ובעודה שוכבת על מיטתה אחזתי בידה, והיא בכתה חרש יותר משאני דמעותיה ולגו לאטן.

* אלוהים יודע מאת ג'וזף הלר, עברית – מאיר ויזלטיר. ספר חדש בהוצאת עם עובד, ספריה לעם